

GUY DES CARS

BRUTA

Guy de Cars

Bruta

În româneşte de Tudor Mihail

Editura pentru Literatură Universală – 1969

CAPITOLUL I
ACUZATUL

Străbătea de trei ori pe săptămână, după cum obişnuia de aproape jumătate de veac, Galeria Tocmelilor, după ce dădea mai întâi o raită prin Sala Paşilor Pierduţi. Pretindea că această plimbare de care nu s-ar fi putut dispensa îi îngăduie să „respire aerul binefăcător al Palatului”. Totul – începând cu umbletul său târşit şi până la felul aparte în care-şi ţinea roba spre a saluta cu două degete vreun confrate întâlnit întâmplător, sau prin schiţarea unei uşoare înclinări clin cap – totul dovedea la el îndelungată obişnuinţă. În zilele de luni, miercuri şi vineri, la orele unu după-amiază precis, îl puteai zări urcând treptele mari ale scării exterioare ce răspundea în bulevardul Palatului, după care se îndrepta către garderoba avocaţilor, fără să acorde vreo atenţie celor ce se petreceau în jur.

Lăsa acolo, aproape cu părere de rău, pălăria melon pe timp de iarnă şi canotiera din pai îngălbenit în zilele călduroase, acoperindu-şi apoi capul cu o tocă uzată pe care o trăgea mult spre spate, ca să-şi camufleze ceafa văduvită de păr. Cu toca pe cap, se înfăşura într-o robă roasă, pe care nu se zărea nici legiunea de onoare, nici bareta vreunei alte decoraţii, fără a se osteni măcar să-şi scoată jacheta verzuie. Acest veşmânt dublu îi împrumuta o corpolenţă cu totul opusă taliei pe care o avea în realitate la cei şaizeci de ani binişor trecuţi. În momentul în care părăsea garderoba spre a porni în obişnuita sa raită, îşi întregea ţinuta strecurându-şi sub braţul sting o servietă de piele în care nu se afla alt act juridic în afara *Gazetei Palatului.*

Abia după ce se vedea echipat cu aceste atribute ale profesiei începea să-şi salute confraţii, considerând că n-o putea face decât după ce-şi părăsea incognitoul civil şi-l înlocuia cu splendoarea ţinutei judiciare. Cunoştea din vedere pe toată lumea din Palat, începând cu cei mai iluştrii preşedinţi de Curte şi sfârşind cu cei mai umili grefieri, inclusiv bineînţeles interminabila cohortă de procurori, apărători, avocaţi şi avocăţei cu care se întâlnise de atâtea ori, din întâmplare, fie în sălile de şedinţă supraîncălzite, fie pe culoarele prăfuite sau pe nesfârşitele scări interioare. Îi cunoştea pe toţi. În schimb, nimeni nu ştia exact cine e el… Cei mai tineri dintre tinerii confraţi se întrebau chiar cine o fi arătarea asta atât de caraghios împopoţonată, cu mustaţa pleoştită şi cu ochelarii ce-i tremurau pe şaua nasului precum şi ce anume l-o fi îmboldind să gonească necontenit prin imensa clădire, în care pleda de altfel foarte rar.

Se sinchisea destul de puţin de părerile baroului asupra persoanei sale. Umbla din grefă în grefă, de la o instanţă la cealaltă spre a consulta avizierul cu „lista proceselor”. De patru sau de cinci

ori pe an putea fi văzut pledând la bara vreunei instanţe corecţionale, unde se străduia să smulgă clemenţa judecătorilor pentru vreun vagabond înrăit. Activitatea profesională, talentul oratoric şi ambiţiile sale păreau să se limiteze aici. Aşa se înfăţişa Victor Deliot, înscris în baroul parizian cu patruzeci şi cinci de ani în urmă…

Îl vedeai mereu singur… Puţini dintre vechii colegi îi făceau în treacăt un semn amical dar fără să se oprească, preferând să evite un confrate atât de puţin ancorat în profesiune şi, neîndoios, incapabil să le procure cândva vreun proces interesant. Iată de ce Victor Deliot rămase surprins şi alarmat totodată când fu ajuns din urmă de un aprod:

— Ah, maestre Deliot.. Vă caut peste tot de vreo douăzeci de minute… Domnul decan Musnier vă invită de urgenţă în cabinetul dumisale.

— Decanul? bâigui bătrânul avocat. Ce vrea cu mine?

— Nu ştiu, răspunse aprodul. Dar pare să fie ceva grabnic! Sunteţi aşteptat…

— Bine, bine, mă duc…

Nu se grăbea prea tare, întrucât îl cunoştea pe Musnier de foarte multă vreme. Urmaseră împreună cursurile Facultăţii de drept şi se înscriseseră în acelaşi an ca stagiari în baroul din Paris, după ce în prealabil îşi ajutase colegul la teza de licenţă. Acest Musnier se dovedise un student nu tocmai strălucit, pe când Deliot aproape că uluise juriul examinator.

Dar, de la acele vremuri îndepărtate, lucrurile se schimbaseră. Musnier avusese deosebitul noroc să fie numit la începutul carierei ca apărător din oficiu într-un răsunător proces de moravuri şi izbutise să obţină achitarea unei cliente condamnată cu anticipaţie de opinia publică. Tânărului avocat nu-i mai rămânea decât să se lase purtat pe valurile unui renume crescând; renume mult prea exagerat după opinia lui Deliot, care-şi considera colegul drept un pledant execrabil. Totuşi, după patruzeci şi cinci de ani de mediocritate şi cu cariera ratată, se resemna să vegeteze, mulţumindu-se doar cu acele „cazuri" pe care confraţii săi le refuzau. Victor Deliot trăia de azi pe mâine din micile trebuşoare ale Palatului de justiţie…

De fapt îl detesta cordial pe Musnier, care, aidoma tuturor arviştilor, nu ţinea să întâlnească în calea-i triumfală colegi din tinereţe care-l cunoscuseră sub aspecte mult mai puţin strălucitoare. I se întâmpla lui Deliot să se încrucişeze uneori cu Musnier pe sălile Palatului, după ce acesta fusese numit în invidiatul său post: dar decanul, pătruns de importanţa persoanei sale şi a înaltului rang ce-l deţinea, abia catadicsea să-i răspundă la salut. Deliot nu era surprins peste măsură, deoarece îşi dădea seama că în ochii unora ca Musnier el trecea drept o ruşine a Corpului de avocaţi, întrucât ei nu admiteau

un ghinion persistent. În această stare de spirit, bătrânul avocat ratat ciocăni cu timiditate la uşa domnului decan.

— Bună ziua, Deliot! rosti acesta cu o amabilitate ce nu-i stătea în obicei. Îmi pare c-a trecut multă vreme de când n-am mai stat de vorbă! De ce naiba nu vii niciodată să mă vezi?

Deliot era uluit: fostul său coleg de facultate i se înfăţişa aproape surâzător:

— Ei, ce mai întrebi? se bâlbâi avocatul. Nu vroiam să te deranjez: eşti doar atât de ocupat...

— Nicidecum, dragă prietene! Şi în nici un caz pentru un amic. O ţigară de foi?

Deliot ezită un pic înainte de a întinde mâna către minunata cutie ce i se oferea şi spuse după ce luă una:

— Mulţumesc! O voi savura diseară...

— Mai ia, te rog! Ia mai multe...

Şi decanul îi întinse un pumn de trabucuri pe care Deliot, jenat, se grăbi să le îndese prin deschizătura robei, într-un buzunar al vestei.

— Dar bine, amice, de ce nu stai jos?

Deliot se execută. Musnier rămase în picioare şi începu să se plimbe de-a lungul şi de-a latul cabinetului, în spatele vastului său birou, fără să înceteze a vorbi:

— Spune-mi, te rog, ai auzit despre cazul Vauthier?

— Nu.

— După cum te cunosc, nu-i de mirare! Nu te vei schimba oare niciodată? În definitiv ce tot învârteşti prin Palat cât e ziua de lungă?

— Hoinăresc...

— Vezi? Asta mă-ntristează... De aceea m-am şi gândit la tine.

Deliot holbă ochii şi clipi repede în spatele ochelarilor.

— Acest caz Vauthier, de care tu n-ai habar, a făcut totuşi destulă vâlvă acum şase luni... Vauthier ăsta a ucis un american pe bordul pachebotului *De Grasse,* în timpul unei călătorii de la New York la le Havre... O crimă stupidă, al cărei mobil real nu a putut fi descoperit încă. Vauthier a ucis un om pe care nu-l văzuse niciodată în viaţa lui, nu-l cunoştea şi nici măcar nu l-a jefuit. Comandantul lui *De Grasse,* cum e şi lesne de înţeles, l-a arestat pe loc şi l-a predat ulterior poliţiei care a venit la debarcaderul din le Havre să-l preia. Actualmente e deţinut la Santé şi peste trei săptămâni va fi judecat de Curtea cu juri. Cam asta ar fi totul...

— Şi numai spre a-mi relata acest fapt divers ai fost atât de grăbit să mă vezi?

— Da. Fiindcă am intenţia să-ţi încredinţez procesul.

— Mie?

— Întocmai.

— Dar ştii foarte bine că eu nu-s pledant la Curtea cu juri!

— Un motiv în plus ca să devii! Încă nu te-ai săturat de corecţional? Ascultă-mă, amice: mă mâhneşte să văd că un om de valoare, la vârsta ta, îşi iroseşte timpul şi talentul în procese cu câini striviţi, de contravenţii sau de mici proxeneţi. Trezeşte-te odată, Deliot! Corecţionalul mă face să râd în timp ce Curtea cu juri e ceva foarte serios… Gândeşte-te că de îndată ce un individ e în primejdie să-şi piardă capul, întreaga opinie publică se pasionează. Şi numai ea contează în cariera noastră! Fii sigur că dacă izbuteşti să te descurci onorabil cu acest caz Vauthier, ai şanse să capeţi şi altele, poate şi mai frumoase!

— Evident… recunoscu Deliot. Poate că ai dreptate şi îţi mulţumesc că te-ai gândit la mine…

— Ţin însă să te avertizez de la început că nu trebuie să te aştepţi la cine ştie ce onorariu: din punct de vedere financiar, cazul Vauthier nu-i o afacere interesantă. Bani nu prea sunt… Dar ca reclamă, e cât se poate de bun… A, da, am uitat să-ţi comunic un detaliu important. S-au mai ocupat de acest caz doi confraţi de-ai noştri: Charmaux şi de Silves. Îi cunoşti?

— După nume…

— Nici asta nu mă miră! Dar bine, dragul meu prieten, eşti chiar hotărât să nu cunoşti pe nimeni? De fapt, acesta e şi motivul pentru care nu lucrezi! Între confraţi, se mai sprijină unul pe altul, mai trece unul altuia câte un proces şi, astfel, acţionează solidaritatea profesională… în sfârşit! Realitatea e că Charmaux ne-a înapoiat dosarul după ce l-a studiat un timp, fără să-mi comunice de ce… Am stat apoi de vorbă cu de Silves, care e un tânăr eminent. Mi-a dat să înţeleg că, eventual, cazul Vauthier ar putea să-l intereseze. Peste câteva zile Charmaux i-a încredinţat dosarul. Am bănuit că a fost tare bucuros că s-a descotorosit de el… Totul mergea deci cum nu se poate mai bine, când, deodată, mă pomenesc cu de Silves al meu săptămâna trecută, care-mi spune că în mod categoric nu se mai poate ocupa de această afacere. Şi asta cu trei săptămâni înainte de începerea procesului! Am fost nevoit să caut de urgenţă alt apărător… Şi, vrei să mă crezi sau nu, dar n-am găsit nici unul! S-au eschivat cu toţii… M-am văzut deci silit, de acord cu preşedintele Legris care va conduce dezbaterile, să numesc un apărător din oficiu. Şi m-am gândit la tine…

Pe când pronunţa ultimele cuvinte, privirile decanului Musnier îl ocoliseră pe Deliot, care înţelegea în sfârşit motivul excesivei amabilităţi cu care fusese primit.

— Iată dosarul, continuă Musnier zorit, arătându-i o mapă voluminoasă, înţesată cu hârtii, care ocupa mijlocul mesei sale de lucru.

După ce s-a ridicat din fotoliu, bătrânul avocat a cântărit dosarul din ochi şi a spus:

— Înţeleg… înţeleg foarte bine… Oricum, nu pot nega că iluştrii mei confraţi au adunat un număr impresionant de piese… Să nădăjduim că toate vor fi convingătoare!

Fără să mai adauge ceva a îndesat dosarul în servieta de piele, unde cazul Vauthier urma să stea în vecinătatea *Gazetei Palatului.* Se îndreptă apoi spre uşă.

— Deliot! strigă decanul în urma lui, oarecum jenat. Eşti foarte supărat pe mine?

— Nu, de ce? Ţi-ai făcut meseria… Atâta tot! Voi încerca să mi-o fac şi eu pe a mea…

— A, nu, greşeşti dacă iei lucrurile astfel. Ieri, înainte de a mă hotărî să trimit după tine, am răsfoit dosarul cu un singur scop: să mă lămuresc pentru ce s-au lepădat confraţii noştri de acest caz. Cred că-s edificat. Speţa în sine pare destul de banală: crima poartă chiar semnătura autorului… de altminteri el n-a încercat nici un moment să nege fapta… Posibilitatea victimei îmi pare anodină, în schimb, cea a criminalului – Jacques Vauthier – e dintre cele mai ciudate. S-ar putea ca tocmai acesta să fi fost motivul care i-a îndepărtat pe cei doi apărători succesivi.

— Aha… Vrei să mă anunţi, desigur, că individul e un monstru?

— Nu vreau să te influenţez… Citeşte dosarul: îţi vei da seama singur… Vei avea poate nevoie de un termen suplimentar ca să-ţi pregăteşti apărarea? Dacă întâmpini vreo dificultate, nu ezita: vino, spune-mi şi vom amâna procesul.

— Voi face tot ce-mi va sta în puteri să evit acest lucru. O dată scos din butoi, vinul trebuie băut; tot aşa şi o crimă, o dată ce a fost săvârşită, trebuie judecată imediat. Sau prevenitul e vinovat şi trebuie condamnat cât mai curând, sau e nevinovat şi atunci e nedrept să i se prelungească detenţiunea.

— În cazul de faţă, dragul meu, s-ar părea că vinovăţia noului tău client nu poate fi pusă la îndoială. De altfel, din toată atitudinea lui de după săvârşirea crimei, putem trage concluzia că-şi va recunoaşte vinovăţia.

— Dă-mi voie să-ţi atrag atenţia, scumpul meu decan, că această chestiune nu ne priveşte decât pe el şi pe mine…

— Bineînţeles. Un lucru e însă cert: a ucis! Şi atunci, Dumnezeu să mă ierte, şase sau opt luni de închisoare preventivă nu reprezintă cine ştie ce faţă de numărul anilor pe care îi va primi, presupunând cu reuşeşti să-i salvezi capul!

— Trec să-ţi comunic impresiile mele peste opt zile, îi spuse Deliot în loc de „la revedere!”

I se părea inutil să mai dea mâna cu acest „decan al nenorocirii”, care îi aruncase în cârcă un proces imposibil.

De data aceasta străbătu în grabă Galeria Tocmelilor. O dată ajuns în Sala Paşilor Pierduţi, se pomeni nas în nas cu Berthet – unul dintre nenumăraţii săi confraţi care, de obicei, se prefăceau că nu-l cunosc.

— Ia te uită, dar e chiar bunul meu amic Deliot! strigă Berthet. Ce mai faci, dragă?

De emoţie, lui Deliot era cât p-aci să-i alunece servieta de sub braţ. Hotărât lucru: era ziua surprizelor…

— Ei, să fie într-un ceas bun! continuă interlocutorul, arătând spre servieta umflată cu dosarul Vauthier. Ai de lucru, nu glumă! E barem ceva interesant?

— Am aici un caz extrem de greu, răspunse bătrânul avocat cu un aer confidenţial.

— Nu mai spune! Corecţional?

— Curtea cu juri! spuse Deliot cu nepăsare îndepărtându-se şi lăsându-l pe Berthet încremenit de uimire.

Când ajunse din nou la vestiar spre a înlocui toca diformă cu pălăria melon ponosită, proaspătul apărător al lui Vauthier se gândi că pentru prima dată în viaţă avusese o izbândă. Doar faptul că a putut pronunţa cuvintele magice şi în acelaşi timp teribile: „Curtea cu juri”, îi săltase pe loc acţiunile. Acum rămânea să câştige cu orice preţ… Dar ce putea fi oare în acest dosar de care toţi se descotoroseau?

A aflat aceasta câteva ore mai târziu, după ce a citit şi răscitit piesele adunate de cei doi predecesori. Unele erau pline de adnotaţii personale. Deliot începu prin a şterge cu radiera toate aprecierile confraţilor. El nu făcea niciodată adnotări, mulţumindu-se numai cu piesele din dosar ale căror relatări aride îi ajungeau şi bizuindu-se pe memorie…

Afară se lăsase o noapte de iarnă, deşi era abia ceasul cinci… Cabinetul de lucru ce-i slujea drept birou şi totodată de unică sală de primire din modestul apartament pe care Victor Deliot îl ocupa de mulţi ani, la al cincilea etaj al unui imobil de pe strada Saints-Pères, nu era luminat în acea seară decât de o lampă cu abajur verde, aşezată pe birou. Avocatul se îndreptă cu paşi tărăgănaţi către o nişă disimulată în fundul vestiarului: luă de pe cuier un halat de casă decolorat, pe care şi-l trase peste haină cum făcea şi cu roba. Intră apoi în mica bucătărie şi puse la încălzit cafeaua ce-i fusese preparată de menajeră. Se înapoie în cabinet cu ibricul şi o ceaşcă ciobită: primul îşi găsi locul obişnuit pe sobiţă – unica sursă de căldură a apartamentului; ceaşca ştirbă eşuă pe covorul jerpelit, la picioarele unui fotoliu străvechi în care se înfundă avocatul, după ce se hotărâse să-şi aprindă una dintre ţigările de foi pe care i le oferise decanul. Puţin după aceea, acest confort aproximativ îi păru bătrânului

singuratic o adevărată fericire.

Victor Deliot, cu ochii abia întredeschişi, se gândea. Nu se trezi din această toropeală aparentă decât de două ori, ca să întindă mâna către masa pe care se afla telefonul.

— Alo! Maestrul Charmaux? Aici Deliot… N-am avut plăcerea să ne cunoaştem personal, deoarece n-am avut încă ocazia să ne întâlnim în interes profesional… Şi vă rog să fiţi convins, scumpul meu coleg, regretele sunt de partea mea… îmi iau îngăduinţa să vă telefonez privitor la cazul Vauthier pe care, dacă mă pot exprima astfel, l-am moştenit… Nu, nu-l mai are maestrul de Silves… L-am preluat eu… Iată motivul principal pentru care vă întreb în calitate de confrate şi cu titlu strict confidenţial: ce v-a determinat să renunţaţi la acest caz?

Răspunsul fu lung şi încurcat. Victor Deliot asculta clătinând din cap şi puncta la răstimpuri frazele confratelui cu câte un „Uite! Uite!” sau „Ce curios!”… După ce domnul Charmaux îşi termină în sfârşit explicaţiile, bătrânul avocat îi răspunse cu o politeţe strict profesională:

— Vă rog din nou să mă scuzaţi, scumpe confrate, că v-am deranjat. Înţeleg perfect motivele imperioase care v-au determinat, fără voia dumneavoastră, să renunţaţi la apărarea acestui proces… Ţin să vă mulţumesc pentru extrema dumneavoastră amabilitate şi nutresc speranţa că voi avea plăcerea să vă cunosc şi mai bine într-una din zilele viitoare… Închise telefonul spunând: „Ciudat! Foarte ciudat…” Imediat după aceea formă alt număr pe cadranul automat:

— Alo! Aş dori să vorbesc cu maestrul de Silves, din partea confratelui său Deliot… „De” ca „Denys” şi „Liot” oarecum ca „liotă”… S-a putut convinge cu acel prilej că numele său nu fusese rostit prea des în casa ilustrului său confrate, ceea ce de altfel îi era perfect egal

— Alo! Maestrul de Silves? Aici Deliot…

Reînnoi scuzele pentru deranj, puse aceeaşi întrebare; ascultă, clătină din nou din cap, mulţumi şi închise telefonul murmurând: „Bizar! Foarte bizar!”…

Tăcerea se aşternu din nou în odăiţa îmbâcsită de mirosul pătrunzător al nesfârşitei sale ţigări de foi. Afară era din ce în ce mai întuneric. Lampa cu abajur verde rămase aprinsă până la ivirea zorilor… Când menajera intră în apartament a doua zi, devreme, fu foarte surprinsă văzându-l pe stăpânul casei dormind în fotoliu. Pe când dădea o raită prin dormitor spre a se convinge că avocatul nu-şi folosise patul, auzi şi glasul lui Deliot cam îngălat, somnoros:

— Dumneata eşti, Luiza? Cât e ceasul?

— Opt, domnule.

— Deja! mormăi avocatul.

După care adăugă:

— Să-ţi repet în fiecare zi că muritorii de rând ne spun „maestre”? De ce? N-aş putea să spun. Mă depăşeşte… Dar aşa se obişnuieşte… Fă-mi repede te rog o cafea!

— Aţi băut-o pe toată?

— După cum vezi…

— Îmi pare că nici n-aţi prea dormit în noaptea aceasta?

— Într-adevăr, nu prea…

În timpul acelei nopţi de insomnie Victor Deliot primi o vizită, îndată după convorbirea telefonică ce o avusese cu maestrul de Silves:

— Bună seara, maestre! Am fost tare îngrijorată: v-am căutat în tot Palatul…

— M-am înapoiat mai devreme ca de obicei.

— Sper că nu sunteţi bolnav?

— Nu, fetiţa mea…

Daniela nu era fetiţa lui, nici măcar rudă, dar luase obiceiul să-i spună aşa tinerei studente care îşi termina doctoratul la Facultatea de drept. Ca multe dintre colegele sale, Daniela se dedica baroului. Printr-o întâmplare cu totul neprevăzută se întâlnise cu câteva luni în urmă cu Victor Deliot, pe terasa unei cafenele de pe bulevardul Saint-Michel. Foarte curând vechiul hoinar din Palatul justiţiei şi avocata în perspectivă se simpatizară. Cu tradiţionalul lui spirit de contrazicere, Victor Deliot o sfătui în primul rând să nu se înscrie – după ce-şi va termina studiile – într-un barou oarecare, fără să omită a-i aminti că dreptul te poate duce oriunde, cu condiţia să-l părăseşti. Daniela, care sosise la Paris cu cinci ani în urmă plină de ambiţii juvenile şi de speranţe, rămăsese consternată. Cu o sinceritate emoţionantă, noul său prieten îi descrise mizeria ce o aşteaptă dacă n-ar izbuti să se afirme de la primele pledoarii. O făcu să priceapă că după câte a pătimit, e cel mai îndreptăţit să-i dea asemenea sfaturi.

Această modestie de băieţel cuminte sfârşi prin a statornici între ei un curent de simpatie. Tânăra fată considera că nu e chiar obligatoriu să ia butadele avocatului drept literă de evanghelie şi se încăpăţână. Puţin câte puţin, Victor Deliot sfârşi prin a se interesa de studiile ei. Daniela, deopotrivă cu Luiza erau singurele femei care puteau să pătrundă la orice oră în intimitatea oarecum boemă a apartamentului bătrânului burlac. La un moment dat, Daniela se şi întreba chiar dacă noul ei prieten nu s-o fi îndrăgostit cumva de ea? Dar a înţeles curând că Victor Deliot nu va iubi nicicând pe cineva. Nu fiindcă era egoist, dar detesta femeile din principiu: poate şi fiindcă ele nu-i dăduseră niciodată prea multă atenţie…? Iar dintre acestea le dispreţuia îndeosebi pe colegele sale, despre care emisese această judecată lapidară:

— Sau reuşesc să adoarmă completele de judecată, sau le exasperează: şi într-un caz şi în celălalt, rezultatul e dezastruos!

Tânăra Daniela voia totuşi să pledeze într-o zi, şi acesta era principalul motiv care o împinse să se agaţe de acest solitar morocănos, care a învăţat-o sumedenie de lucruri şi nenumărate sforării ale meseriei. Se mira întotdeauna că Victor Deliot nu făcuse carieră.

Îi dactilografia la străvechea maşină de scris din cabinetul de lucru rarele scrisori pe care se vedea nevoit să le expedieze din necesităţi profesionale, cu toată oroarea lui instinctivă pentru orice soi de corespondenţă.

— Scripta manent! obişnuia el să spună… în timp ce prin memorie nimeni nu-mi poate scotoci! Fetiţo, reluă visătorul cu ţigară de foi, de îndată ce studenta îşi făcu apariţia în cabinetul lui de lucru, deoarece ai avut gentileţea să-mi faci o vizită astă-seară, înseamnă că pregătirea tezei dumitale mai poate să aştepte… îmi vei putea deci face un mare serviciu instalându-te la maşina asta de scris, ca să-mi baţi o scrisoare în cinci exemplare. După ce o vei termina, îţi va rămâne doar să completezi cu mâna „Doamnă" sau „Domnule" după destinatarul a cărui adresă ţi-o voi dicta.

— E pentru un nou proces corecţional? întrebă tânăra fată aşezându-se în faţa clapelor de scris.

— Nu tocmai… Am luat o hotărâre gravă… Renunţ la procese corecţionale spre a mă consacra Curţii cu juri. Vezi dosarul acesta impresionant de pe biroul meu? Este cel al primului om căruia voi încerca să-i salvez capul. Afacerea se prezintă destul de prost… Şi nici nu-i un client oarecare. Pot să afirm că în practica avocaţială nu s-a ivit niciodată până acum prilejul unei pledoarii de genul acesta. În primul rând, refuză să fie apărat. E foarte supărător: înseamnă că-şi va recunoaşte vinovăţia şi cum intenţionez să-l apăr – la nevoie chiar în pofida voinţei sale – mă tem să nu se işte unele altercaţii între noi. Eşti gata? Trece data de azi… Lasă şi un spaţiu alb pentru „Domnule" sau „Doamnă"; îţi dictez:

„Fiind însărcinat să asum apărarea lui Jacques Vauthier al cărui proces va începe la 20 noiembrie în faţa Curţii cu juri a Departamentului Sena, fiind acuzat de asasinarea lui John Bell la 5 mai, pe bordul pachebotului *De Grasse,* v-aş fi foarte recunoscător fie să-mi acordaţi o întrevedere în caz că vă e cu neputinţă să vă deplasaţi, sau să treceţi pe la cabinetul meu cât mai curând posibil, timpul până la primul termen de judecată fiind foarte scurt. În aşteptarea unui răspuns grabnic din partea dumneavoastră, vă rog să primiţi etc."

Bun! Notează acum şi cele cinci adrese pe care le vei scrie pe plicurile ce le vei expedia de urgenţă, prin oficiul poştal din strada

Louvre, după ce voi fi iscălit scrisorile. Ar putea să plece chiar astă-noapte: destinatarii le-ar primi mâine şi mai câştigăm o zi… Dictez: „Doamnei Jacques Vauthier, Hotel Regina, strada Accacias nr. 12 bis, Paris”. E ultima ei adresă cunoscută din dosar. Nu uita să menţionezi: „A se reexpedia”. A doua adresă: „Doamnei Simona Vauthier, strada general Leclerc, nr. 15, Asnieres…” A treia: „Domnului doctor Dervaux, strada Paris nr. 13, Limoges…” Ultimele două scrisori merg pe aceeaşi adresă: „Institutul Sfântul Iosif, Sanac Haute-Vienne”, cu numele respectivilor: „Domnului Yvon Rodelec” şi Domnului Dominic Tirmont”. Asta e totul… Ai şi mâine cursuri la facultate?

— Unul singur, de la care aş putea absenta…

— Aşa să şi faci! Mi-ar place să revii mâine pe la opt şi jumătate ca să asiguri o permanenţă. Eu voi lipsi toată ziua şi s-ar putea să nu mă întorc înainte de nouă seara. Să mă aştepţi şi să răspunzi la telefon. Dacă vreuna dintre persoanele cărora le-am scris va da un semn de viaţă, fixează-i o întâlnire pentru poimâine la orice oră: mă voi aranja… Va trebui, fireşte, să nu lipseşti nici în timpul dejunului: voi da dispoziţie menajerei să-ţi pregătească masa de prânz.

— Şi dac-o să vină vreo comunicare urgentă pentru dumneavoastră, maestre, unde vă pot găsi la telefon?

— Habar n-am! Aşteaptă până mă întorc. Poftim: am semnat scrisorile şi trage o fugă până în strada Louvre!

— Ar fi indiscret, maestre, să vă întreb cine sunt persoanele cărora le-aţi scris?

— Foarte indiscret, fetiţo, dar îţi voi spune totuşi fiindcă îmi devii colaboratoare în această afacere: cei cinci necunoscuţi îmi par susceptibili să devină excelenţi martori în apărare. Asta nu înseamnă că vor accepta cu toţii să se înfăţişeze la bară! Va trebui să găsesc eu argumentele care să-i hotărască…

Tânăra fată plecă fără să ceară şi alte explicaţii, ştiind dinainte că avocatul nu i le-ar mai fi dat.

Ultima parte a nopţii Victor Deliot şi-a petrecut-o într-o lungă reverie, chibzuind, în timp ce savura ţigările de foi ale decanului, că devenise indispensabil acum să facă cunoştinţă cu noul său client. N-a minţit a doua zi dimineaţa când i-a mărturisit Luizei că nu prea dormise.

După ce luă frugalul mic dejun pregătit de menajeră şi se descotorosi de vechiul halat de casă ponosit, îşi făcu toaleta matinală în grabă, neavând măcar timp să se bărbierească. După care ieşi spunând:

— Luiza… Domnişoara Gény trebuie să sosească dintr-o clipă în alta şi va rămâne la noi toată ziua, până ce mă voi înapoia. Să-i prepari dejunul… Să nu uiţi însă că, la vârsta ei, ai o poftă zdravănă

de mâncare… Pe mâine, dragă…

Peste un ceas, prevăzut cu toate autorizaţiile necesare, străbătea un coridor al închisorii Santé. Gardianul care-i servea drept ghid, îl întrebă:

— Mergeţi să vedeţi pe numărul 622?

— Da.

— Vă doresc succes! Dacă veţi izbuti să scoateţi ceva de la păcătosul ăsta, va fi un miracol! E încăpăţânat ca o poartă de închisoare!

— Gluma dumitale, prietene, nu-mi pare prea de bun-gust.

— Ei, dacă am spus aşa, maestre, a fost doar ca să vă pun în gardă… Toţi avocaţii care au venit să-l vadă până acum, au renunţat să-l mai apere… E un ins nefericit pe care ar fi mai potrivit să-l interneze într-un ospiciu… Se şi vorbeşte că nu i se va găsi un avocat…

— Ai fost înşelat de două ori: clientul meu nu-i un „ins nefericit" şi are un apărător… pe mine!

— Am ajuns! bodogăni gardianul care-şi spunea în gând: „Avocatul ăsta trebuie să fie ori nebun, ori sadic!"

Cheile scârţâiră şi uşa grea, zăbrelită, se deschise. Victor Deliot pătrunse în celulă, însoţit de gardianul care reîncuie grijuliu uşa de două ori, apoi îşi potrivi ochelarii spre a putea contempla pe noul său client…

Şedea chincit la pământ în colţul cel mai întunecat al celulei strâmte dar în pofida acelei poziţii ciudate, părea un colos… Obrazul dreptunghiular, sfârşit cu fălci enorme şi acoperit cu o chică ţepoasă, nu avea nimic din înfăţişarea unui chip omenesc. Avocatul se dădu, fără voie, înapoi şi se întrebă o clipită dacă se afla în prezenţa unui monstru scăpat dintr-o îndepărtată pădure virgină? Nu era cu putinţă să vezi o făptură mai impresionantă… Avea bustul enorm cu braţe ce-i spânzurau de-a lungul trupului şi se terminau cu două mâini păroase de ucigaş… mâini care pândeau prada… Ceea ce te izbea în mod deosebit la acest chip era lipsa lui de viaţă: avea ochii deschişi dar stinşi, buze bestiale, pometii ieşiţi în afară, sprâncene proeminente şi stufoase, tenul livid era în penumbră cadaveric… Singura mărturie de viaţă i-o dădea respiraţia: avea răsuflarea puternică. Nicicând în decursul existenţei sale destul de îndelungate, Victor Deliot nu se aflase în prezenţa unui individ asemănător. A trebuit să facă un adevărat efort ca să-l poată întreba pe gardian:

— Întotdeauna şade în poziţia asta?

— Mai întotdeauna…

— E de-a dreptul înfiorător!

Şi Victor Deliot se gândi la acei monştri ciudaţi născociţi de

câţiva ani încoace de industria cinematografică din lipsă de imaginaţie în numeroase pelicule mergând de la Frankenstein la King-Kong şi trecând prin doctorul Jekill şi domnul Hyde.

— Ai impresia că ştie că suntem aici? întrebă din nou pe gardian.

— El? Ghiceşte totul! E chiar uluitor să vezi în ce măsură înţelege fără să vadă, să audă sau să vorbească…

— Asta nu mă miră, răspunse avocatul. Din primele informaţii pe care le deţin despre el, flăcăul pare instruit şi foarte inteligent… Ţi s-a spus cumva că bruta asta a scris şi o carte?

— Unul dintre predecesorii dumneavoastră, domnul de Silves, mi-a spus, dar nu mi-a venit să cred…

— N-ai avut dreptate! Îţi voi aduce cartea: şi aici nu duci lipsă de timp spre a citi un roman.

— Cum o fi izbutit să-l scrie?

— Substituind cele trei simţuri ce i-au rămas – pipăitul, gustul şi mirosul – celorlalte care-i lipsesc din naştere. Dar ar dura prea mult să-ţi explic…

— Cât priveşte simţul mirosului, colegii mei şi cu mine am remarcat că ne recunoaşte de cum intrăm în celulă. Sunt convins că şi acum, de exemplu, ştie cât se poate de bine că eu fac azi de gardă.

— Are poftă de mâncare?

— Nu. Trebuie să recunoaştem însă că nici hrana nu-i grozavă.

— Ştie să se slujească corect de lingură şi de furculiţă?

— Mai bine ca dumneavoastră şi ca mine când are la ce! De cele mai multe ori nici nu se atinge de gamelă. Vedeţi: ceea ce-i lipseşte sunt vizitele… Viaţa în închisoare e mai rea pentru el decât viaţa unui animal în grădina zoologică. Vi se va părea o glumă, dar se plictiseşte: n-are ce să facă! Să citească nu poate, nici să scrie sau barem să stea cu noi de vorbă când intrăm să-l vedem…

— Pesemne că ai dreptate, ar trebui totuşi ca el să-şi manifeste dorinţa să primească vizitatori, iar aceştia să cunoască diferitele modalităţi ce trebuie folosite pentru a putea sta de vorbă cu el. Crezi că-i întreg la minte?

— Toţi medicii care l-au examinat – şi numai Dumnezeu ştie câţi or fi fost! — afirmă că este…

— Cum naiba şi-or fi putut da seama?

— Veneau însoţiţi de interpreţi care încercau să vorbească cu el… îi atingeau degetele ca să-i comunice cuvintele, după câte s-ar părea…

— Şi… au izbutit?

— Nu. Pretindeau cu toţii că nu le răspunde dintr-adins. Individul asta nu vrea să fie apărat!

Clientul lui Victor Deliot se ridică brusc şi se rezemă cu spatele

de perete stând într-o poziţie de apărare; temându-se să nu fie atacat, era gata pregătit să riposteze… îşi domina vizitatorii cu un cap.

— Dar e un gigant! murmură avocatul. Are o croială de atlet. Nu mă miră că a făcut victima zob. Dar de ce se tot bălăbăneşte în felul ăsta pe picioare?

— Nu ştiu, un nărav… Asta-l face să semene cu un urs în cuşcă… Atenţie, maestre! Ne-a reperat… Iată-l cum adulmecă… Nu vă apropiaţi prea tare. Nu se ştie niciodată!

Avocatul nu ţinu seamă de avertisment ci, dimpotrivă, se apropie. Când s-a aflat la o distanţă foarte mică de clientul său, îşi lipi mâinile de cele ale infirmului care şi le retrase repede, de parc-ar fi resimţit un dezgust la acest contact. Victor Deliot nu se dădu bătut şi-i atinse apoi obrazul; infirmul se ghemui şi scoase un răcnet ca de fiară.

— V-am spus maestre, să fiţi cu băgare de seamă! strigă gardianul.

Dar era prea târziu…

Braţele colosului înşfăcaseră umerii avocatului şi îi zgâlţâiau printre mârâieli. Mâinile enorme se apropiau acum ameninţătoare de gât. Gardianul se repezi, îl lovi în ceafă cu vâna de bou, şi-l sili astfel pe gigant să-şi lepede prada şi, urlând de durere, să se retragă spre perete.

— Ufff! exclamă numai bătrânul avocat, aplecându-se să-şi ridice ochelarii.

— V-am prevenit, maestre! E într-adevăr o brută…

— Eşti chiar atât de sigur? răspunse Victor Deliot sceptic, potrivindu-şi ochelarii pe nas.

După care se apropie din nou de clientul său şi rămase în contemplare o vreme îndelungată înainte de a spune:

— S-ar părea că cele ce mi-au mărturisit confraţii la telefon, este exact… Acum înţeleg de ce au preferat să renunţe la proces! Evident că-i întrucâtva primejdios să-l aperi pe flăcăul ăsta… Dar cazul devine cu atât mai interesant… Mi-ar place să ştiu de ce atacă în felul acesta pe toţi care încearcă să-l salveze? Nu i-am făcut nici un rău şi mă urăşte totuşi la fel ca pe Charmaux şi de Silves… Straniu! Dac-aş izbuti să-l fac să priceapă că nu-i vreau decât binele… Dar cum?

— Au încercat cu toţii înaintea dumneavoastră, maestre. El însă nici nu s-a sinchisit.

— Cred că au procedat greşit! Eu voi găsi însă un mijloc… Ştii că de n-ar fi avut această întreită infirmitate ar fi aproape frumos? Există urâţenii sublime… Priveşte: trăsăturile feţei sunt energice deşi aspre, statura e impresionantă dar bine proporţionată… De fapt îmi dau seama că poate place unei femei… Nu tuturora, ci uneia căreia îi plac brutele… încă nu i-am văzut soţia dar mi-o închipui firavă,

micuţă, aproape diafană… Eterna lege a contrastelor cere ca acest gen de femeie să iubească asemenea tip de oameni; poate că ne aflăm chiar în faţa reîncarnării Frumoasei şi Bestiei?

— Vă gândiţi serios la cele ce spuneţi? întrebă gardianul uimit.

— Dacă gândesc…? Dar am chiar convingerea că văd just! Haide, să-l lăsăm. Pentru azi e de ajuns. Voi reveni mâine dimineaţa cu cineva care va fi în stare să vorbească cu el. Aşteaptă! Înainte de plecare trebuie să mă mai apropii o dată de el, ca să poată aspira mai bine mirosul meu. În felul acesta mă va recunoaşte mâine… Dacă i-ar veni barem ideea să mă atingă el la rândul lui!

Obrazul apărătorului se afla doar la câţiva centimetri de cel al ciudatului său client. Dar acesta nu se mişcă de data asta şi îşi ascunse cu îndărătnicie mâinile la spate, sprijinite de perete.

— Hotărât lucru, azi nu vrea să ştie de nimic! Mai ştii? Poate că se va trezi mâine într-o dispoziţie mai bună? Să mergem…

Se regăsiră pe culoar după ce cheia scârţâi a doua oară. Victor Deliot păşea tăcut alături de gardian, care-l întrebă în clipa când urma să-şi ia rămas bun:

— Aşadar, sunteţi încă decis? Îl veţi apăra?

— Cred că da…

— Veţi fi demn de laudă. O asemenea brută…

— Nu m-am convins că flăcăul nu-i decât o brută. Desigur, până acum aparenţele îi sunt potrivnice dar, în definitiv, nu-s decât aparenţe! Cum l-am putea cunoaşte cu adevărat dacă nu ne vede, nu ne poate răspunde şi nici nu ne aude? Pentru el, dumneata şi cu mine facem parte dintr-o altă lume, pe care abia dac-o atinge în treacăt… Trebuie cu orice preţ să pătrund eu în „lumea” lui. Şi voi descoperi fără-ndoială că mă aflu în prezenţa unui nefericit care suferă şi pe care nimeni nu încearcă să-l înţeleagă. Şi nu cu lovituri de măciucă vom izbuti! Nu te-ai gândit niciodată că dacă a ucis, a făcut-o poate fiindcă avea un motiv extrem de puternic? Află că singurii criminali interesanţi sunt cei care nu vor să fie apăraţi… înainte de a pleca de aici, mi-ar plăcea să fac o scurtă vizită protocolară directorului vostru… Vezi, mă poate primi?

Domnul Mesnard, om amabil, îl primi binevoitor:

— Aşadar, scumpe maestre, aţi făcut cunoştinţă cu noul dumneavoastră client? Pot să vă întreb care vă sunt primele impresii?

— Destul de bune, răspunse Victor Deliot spre marea surprindere a interlocutorului său… Asta nu denotă, fireşte, că primul nostru contact a fost deosebit de cordial! Nutresc însă o speranţă vagă că raporturile dintre noi se vor îmbunătăţi pe viitor. Dar n-am venit să vă plictisesc, domnule director, povestindu-vă toate acestea… Sunt aici doar ca solicitant: n-ar fi cu putinţă, dacă v-aş înmâna o sumă

oarecare de bani, să fie ameliorată raţia clientului meu şi să nu i se mai dea, chiar din seara asta, doar ciorba reglementară şi un colţ de pâine?

— Ştiţi bine, scumpe maestre, că regulamentul nu permite ca suplimente decât pachetele venite dinafară…

— Clientul meu le primeşte?

— Niciodată.

— Dar vizite?

— După câte ştiu – nu.

— E oarecum surprinzător! Omul acesta are familie şi cei mai mulţi dintre membrii ei locuiesc la Paris.

— Ştiu. N-au fost însă văzuţi niciodată.

— Este şi o mamă… Nu şi-a manifestat măcar o singură dată dorinţa să-şi vadă fiul?

— Nu cred.

— Dar sora lui? Dar cumnatul său? În fond, nimeni nu se interesează de el fiindcă îi jenează încă de la naştere şi acum îi dă de ruşine… S-ar putea crede că n-au decât o singură grabă: să-l vadă condamnat la pedeapsa capitală spre a nu se mai pomeni despre el. Dar soţia?

— Pesemne că ştiţi la fel de bine ca mine, scumpe maestre, că a dispărut îndată după crimă.

— Dispariţie perfect inexplicabilă, după ce s-a dovedit că nu a luat parte la asasinarea acelui american… Mă miră însă că s-a interesat atât de puţin de soarta soţului său, acuzat de omucidere şi întemniţat, după ce s-a ocupat de el timp de atâţia ani înaintea dramei.

— Se poate presupune orice…

— Aţi găsit cea mai potrivită expresie, domnule director. Deoarece nu puteţi înfrânge regulamentul, mă voi duce la cârciuma de peste drum unde sunt binecunoscuţi prietenii şi rudele pensionarilor dumneavoastră, să i se pregătească ceva de-ale gurii şi să vă fie aduse neîntârziat. Mă pot bizui pe amabilitatea dumneavoastră ca ele să fie predate clientului meu chiar astă-seară? Voi avea grijă să i se trimită doar alimente obişnuite: puţină şuncă, chifle, câteva ouă tari, tablete de ciocolată… Am impresia că dacă ar cina diseară mai puţin prost, va dormi apoi mult mai bine… Iar după ce se va fi odihnit cum trebuie, poate că mâine dimineaţa va fi dispus să stea de vorbă cu mine…

— Cunoaşteţi oare vreun limbaj care se poate folosi cu surdo-muţii-orbi din naştere?

— Nu. Există însă din fericire, pe lumea asta, alţi inşi care le cunosc… cel puţin cei care l-au educat pe clientul meu în timpul copilăriei! La revedere, domnule director şi vă mulţumesc anticipat pentru tot ce veţi face pentru dânsul… A, da, un punct esenţial asupra

căruia nu ştiu cum să stărui îndeajuns: încercaţi să obţineţi de la gardieni să renunţe la obiceiul de a-l considera pe 622 doar ca o brută. Până la proba contrarie şi, mai ales, până ce va fi judecat, persist să-l consider nevinovat. Cine poate garanta că acest Jacques Vauthier nu-i decât un mare timid sau o făptură înfricoşată? Adineauri am încercat cu el o experienţă care mi-a părut cât se poate de concludentă: după ce m-am apropiat de el i-am apucat mâna şi l-am mângâiat apoi pe obraz. Reacţia a venit imediat: vroia să mă sugrume şi, pe Dumnezeul meu, dacă ar fi izbutit, s-ar mai fi întâmplat încă un fapt divers… Dar ceea ce m-a impresionat în timpul tentativei sale eşuate, a fost strigătul inuman pe care l-a scos. S-ar fi putut crede că e răcnetul unei fiare încolţite, al unei jivine prinsă la strâmtoare şi care dă glas întregii sale uri împotriva veşnicului duşman: omul. A fost cutremurător… V-ar fi răscolit ca şi pe mine, domnule director, fiindcă sunt convins că sunteţi un om cu o inimă bună. Acel urlet era expresia unei suferinţe morale înspăimântătoare… Omul acesta suferă… Suferă fiindcă se simte înjosit… suferă poate şi de o boală necunoscută nouă, dar care a fost adevărata cauză a actului ucigaş… Suferă îngrozitor: aici e toată problema. La revedere pe curând, domnule director…

Peste două ore, Victor Deliot intra într-o librărie vecină cu Odeonul.

— Dragă maestre! exclamă librarul, ce vânt prielnic vă aduce la noi?

— Vă veţi îndoi poate, dragul meu Beauchet, dar aveţi în faţă un om epuizat după o alergătură prin paisprezece librării la rând, fără să fi putut găsi ce căuta… Cum de nu m-am gândit încă de la început la excelentul meu amic Beauchet, care izbuteşte întotdeauna să descopere în fundul prăvăliei cărţile pe care confraţii lui nu le au? Cunoaşteţi cumva un roman care se numeşte *Izolatul?*

— Da… O lucrare destul de stranie, al cărei autor este, după câte se pare, surdo-mut şi orb din naştere. De fapt, cred că aţi auzit vorbindu-se despre dânsul acum câteva luni. Ziarele i-au consacrat coloane întregi, ca urmare a unei crime pe care ar fi săvârşit-o pe bordul unui pachebot…

— Adevărat? A, ştiţi… cu excepţia *Gazetei Palatului,* citesc arareori alte ziare… Dar spuneţi-mi: n-ar trebui să sporească vânzarea împrejurarea că autorul e şi asasin?

— Nu atunci când volumul e epuizat. Ar fi trebuit ca editorul să scoată un tiraj nou în primele douăzeci şi patru de ore, pe când crima era încă proaspătă în memoria cititorilor.

— Când a apărut romanul?

— Vă voi spune îndată…

Librarul deschise un voluminos indice alfabetic. Degetul i se

opri:

— A apărut acum cinci ani.

Victor Deliot calculă în gând că autorul nu avea pe atunci decât douăzeci şi doi de ani şi declară:

— Drace! Era destul de tânăr! Autor-minune? A avut succes?

— De curiozitate, pe moment, şi puţintel de critică... Nu un succes de public. Marele public nu se mai interesează de acel gen de roman psihologic răscolitor – poate chiar prea răscolitor! — în care autorul îşi disecă cele mai neînsemnate sentimente. El cere acţiune, mişcare, mister şi, mai ales – viaţă! Cu toate acestea, dacă lucrarea vă interesează, cred că mai am una în rezervă: o să v-o caute vânzătorul... îmi amintesc perfect că acest *Izolatul* a obţinut un răsunet mult mai mare în străinătate decât în Franţa şi că, după apariţia lui, autorul a plecat în America pentru un turneu de conferinţe despre problema surdomuţilor orbi. Nu s-a mai auzit nimic despre dânsul aici şi nici n-a publicat altă lucrare.

— O conferinţă ţinută de un surdo-mut-orb nu-mi pare să fie uşor de înţeles pentru marele public, chiar dacă ar fi plin de bunăvoinţă, cum este în general publicul american?

— Conferenţiarul a fost, cred, însoţit de un interpret, care traducea în cuvinte ceea ce el spunea în alfabetul dactilologic. A, dar iată şi volumul pe care îl cereţi: e niţel cam prăfuit, banderola a lăsat urme...

— Nu rupeţi banderola! strigă avocatul. Să vedem întâi ce spune: „*Izolatul,* sau omul care a ştiut să-şi creeze o lume pentru sine”. Nu-i rău... *Izolatul* e un titlu frumos! Despre ce e vorba în povestea asta?

— Parcă-mi aduc aminte că eroul principal e surdo-mut şi orb din naştere aidoma autorului, că s-a îndrăgostit de o femeie; la un moment dat ea l-a părăsit şi nefericitul a rămas pentru o vreme cu totul descumpănit. Apoi, încetul cu încetul, s-a închis în carapacea lui, refuzând, în această însingurare, să aibă cel mai neînsemnat contact cu persoanele din jurul său...

— Hotărât lucru, scumpul meu Beauchet, sunteţi indiscutabil cel mai iscusit librar pe care l-am cunoscut. Cumpăr volumul!

— Nu-i plicticos: veţi vedea...

— Am chiar impresia că mă va pasiona!

Zece minute mai târziu, un autobus lăsă pe apărătorul lui Jacques Vauthier în faţa Bibliotecii Naţionale.

Ca vechi obişnuit al acestor locuri venerabile şi îndrăgostit al arhivelor, ştia precis unde să găsească documentul de care are nevoie. Se rezumă doar la diferite ziare din 6 mai şi zilele următoare, în care unele relatau cu numeroase detalii macabre, iar altele cu o mare

sobrietate, evenimentul tragic care a dus la arestarea clientului său. Un articol i-a atras atenţia în mod deosebit. Titlul, etalat pe trei coloane „în rând” rezuma singur faptul divers: *Crimă stranie şi monstruoasă pe bordul lui* De Grasse. Rândurile care urmau dădeau câteva detalii esenţiale:

Prin radio, 6 mai. Ieri după amiază, în timp ce pachebotul De Grasse *plutea pe linia New York – Le Havre, după trei zile de la plecare, o crimă de o violenţă aproape inimaginabilă* o *fost comisă într-o cabină de lux ocupată de un bogat american, domnul John Bell. Acest tânăr de douăzeci şi cinci ani, unicul fiu al unui membru influent al Congresului din Washington, venea pentru prima oară în Europa. Pe bordul lui* De Grasse se *mai aflau domnul şi doamna Jacques Vauthier, care ocupau o cabină de clasa 1. Jacques Vauthier este acel surdo-mut-orb din naştere care a publicat, cu câţiva ani în urmă, un roman foarte ciudat,* Izolatul *care i-a adus în acea epocă oarecare notorietate. Lucrarea a fost tradusă în mai multe limbi şi a obţinut un mare succes în Statele Unite. Invitat de guvernul american să întreprindă un turneu de conferinţe despre progresele obţinute în* Franţa *în delicata operă de educare a surdo-muţilor-orbi din naştere, Jacques Vauthier a locuit timp de cinci ani în Statele Unite şi Canada. El a fost întovărăşit de soţia lui care i-a fost cea mai preţioasă colaboratoare. Aceasta, care avea obiceiul să se plimbe pe covertă după dejun, în timp ce soţul îşi făcea siesta în cabină, a rămas destul de surprinsă când a constatat, la înapoierea din promenadă, că soţul ei infirm nu se afla lungit pe pat şi că, la rândul său, părăsise cabina. Cum absenţa lui Jacques Vauthier se prelungea, soţia lui porni să-l caute pe pachebot. Negăsindu-l, şi-a exprimat îngrijorarea faţă de comisarul de bord Bertin, încredinţându-l că se pot aştepta la tot ce-i mai rău deoarece Vauthier era surdo-mut-orb. S-a dat imediat alarma: n-a căzut oare infirmul în mare? Pe* De Grasse *s-au pornit cercetări amănunţite. Trecând prin faţa cabinei ocupate de domnul John Bell un steward, afectat special serviciului pe lângă cabinele de lux, a constatat că uşa ce dădea spre culoar era deschisă. După ce* o *împins-o nu fără oarecare dificultate, stewardul Henri Téral s-a trezit în faţa unui spectacol înfiorător: tânărul american, îngenuncheat, avea degetele crispate pe clanţa uşii. Era mort, asasinat. O dâră de sânge i se prelingea din gât şi îi năclăise pijamaua; sângele se împrăştiase şi pe covor… Pe cuşeta din cabină, infirmul Jacques Vauthier stătea imobil, în prostraţie, cu chipul impasibil. Deşi orb, ochii săi lipsiţi de expresie păreau să fixeze propriile sale mâini pline de sânge… Stewardul anunţă de îndată pe comisarul Bertin, care veni la rândul său în cabina crimei. Jacques Vauthier, fără să opună cea mai slabă rezistenţă, se lăsă arestat şi condus la închisoarea de pe bord. Nefericita lui soţie consimţi, la rugămintea comandantului navei* De Grasse, *să slujească de interpretă, provizorie pentru un prim interogatoriu. Era, de altfel, singura persoană de pe bord*

care cunoştea modalităţile de comunicare cu soţul său surdo-mut şi orb.

El i-a dat soţiei să-nţeleagă cu nu va da nici o explicaţie asupra crimei al cărei autor se recunoaşte în mod formal şi pe care o consideră justificată. A păstrat această atitudine în tot restul călătoriei, în pofida repetatelor întrebări ale soţiei sale.

Motivul crimei apărea cu atât mai straniu cu cât doamna Vauthier a afirmat că ea şi cu atât mai puţin soţul ei, n-au avut vreodată cel mai mic contact cu victima pe care nu o cunoşteau. Un prim examen făcut de medicul de pe bordul lui De Grasse lăsa să se înţeleagă că Jacques Vauthier s-ar afla în deplinătatea facultăţilor sale mintale.

De îndată ce pachebotul De Grasse *va intra în portul Le Havre, asasinul va fi predat poliţiei criminale.*

Un exemplar al aceluiaşi cotidian, datat 12 mai, relata într-un alt articol detaliile acestei ultime operaţii:

Inspectorul principal Mervel asistat de un interpret specializat în limbajul surdo-muţilor-orbi şi de un medic legist desemnat în acest scop s-a străduit să ia un nou interogatoriu lui Jacques Vauthier, îndată după sosirea lui De Grasse *în Le Havre. Asasinul lui John Bell a reînnoit, prin mijlocirea interpretului, acelaşi răspuns pe care-l dăduse propriei sale soţii câteva clipe după crimă. Înainte de a fi întemniţat, ciudatul criminal va fi supus unui aprofundat examen medical care va decide dacă ne aflăm în prezenţa unui individ normal sau, dimpotrivă, a unui nefericit cuprins de un acces subit de nebunie, datorită întreitei sale infirmităţi.*

După cum avea obiceiul, Victor Deliot nu luă nici o notiţă şi părăsi în grabă sala de lectură a Bibliotecii Naţionale, spre a se urca în autobusul ce mergea în direcţia Cartierului Latin. În timpul traseului, avocatul era dus pe gânduri: nu exista nici un dubiu cu privire la starea sănătăţii clientului său. Numeroase rapoarte medicale ataşate la dosarul ce-l aştepta pe masă, în cabinetul de lucru, demonstrau că Jacques Vauthier – cu excepţia celor trei infirmităţi ale sale – era perfect normal. Oare nu răspunsese singur, în câteva rânduri, în decursul numeroaselor interogatorii pe care i le-a luat judecătorul de instrucţie însărcinat cu acest caz, timp de şase luni, că pe bordul lui *De Grasse* a acţionat conştient, nu-şi regretă gestul şi că, dacă ar fi nevoit să o ia de la început, l-ar ucide din nou pe John Bell? A refuzat însă mereu să dezvăluie adevăratul motiv al acestei atitudini.

Toate acestea erau stranii şi îi dovedeau lui Victor Deliot că prima lui impresie trebuie să fi fost şi cea adevărată: sub un chip halucinant de brută, Jacques Vauthier ascundea probabil un suflet cu totul diferit… Un suflet era poate prea mult spus, dar în mod cert o voinţă de oţel pusă în slujba unei inteligenţe rare, aproape insondabilă pentru oamenii normali… O inteligenţă capabilă să inducă în eroare

pe toată lumea sau, mai bine zis, pe cei care săvârşeau greşeala de a se crede isteţi fiindcă văd, aud şi vorbesc… Avocatul ajunsese chiar să se întrebe dacă vreodată, cineva a izbutit să-l ghicească sau să-l cunoască pe adevăratul Jacques Vauthier? Asta o va afla după ce va fi luat contact cu rudele infirmului şi, îndeosebi, cu mama lui. O mamă, în general, îşi cunoaşte bine copilul. Mai erau şi cei care l-au educat spre a-l smulge din noaptea lui aparentă… În sfârşit, era mai cu seamă soţia: aceasta Solange Vauthier care părea să se ascundă… Şi tocmai ea trebuia să fie cel mai preţios auxiliar al apărătorului. Va fi deci nevoie să o regăsească negreşit.

Şi, pe când cobora din autobus la colţul străzii Gay-Lussac cu cea a Sfântului Jacques, Victor Deliot se gândea că într-adevăr clientul său era greu de apărat…

Se opri în faţa unui portal la numărul 254, al străzii Sfântului Jacques, deasupra căruia erau înscrise cu litere majuscule aceste cuvinte: INSTITUTUL NAŢIONAL AL SURDO-MUŢILOR.

Victor Deliot, care transmisese directorului cartea sa de vizită, nu aşteptă prea mult înainte de a fi primit. După ce expuse rapid înaltului funcţionar scopul vizitei sale, apărătorul lui Jacques Vauthier întrebă:

— Nu aveţi întâmplător şi un surdo-mut-orb din naştere printre pensionarii dumneavoastră?

— Nu, maestre. Aici noi nu tratăm şi nu educăm decât surdo-muţi. Fundaţia Valentin Huy s-a specializat şi pentru orbi. Asta e absolut normal, întrucât metodele sunt diametral opuse: pentru surdo-muţii noştri auxiliarul cel mai preţios este văzul… Pentru orbi, dimpotrivă, sunt cuvântul şi auzul…

— Ce se întâmplă atunci cu cei care vin pe lume cu toate cele trei infirmităţi?

— Nu există decât o singură metodă de educare: folosirea combinată a celor trei simţuri ce le rămân… pipăitul, gustul şi mirosul.

— Şi se ajunge la rezultate demne de luat în seamă?

— Dacă se ajunge? Dar aflaţi că unii surdo-muţi-orbi din naştere au atins un nivel de educaţie şi de cultură pe care le-ar putea invidia multe persoane normale!

— Şi unde se petrec asemenea minuni?

— Nu există decât cinci sau şase institute specialitate pe glob. Franţa posedă Institutul Sanac din departamentul Haute-Vienne, unde călugării ordinului Sfântul Gabriel ajung, prin răbdare şi tenacitate, la rezultate cu aderat surprinzătoare… N-aş găsi destule cuvinte, maestre, spre a vă-ndemna să vă duceţi acolo… De altfel, cred că-mi amintesc bine că acest Jacques Vauthier, pe care va trebui să-l apăraţi,

a ieşit din Institutul Sanac unde s-a numărat printre cei mai străluciţi elevi… Văd că aveţi romanul său, *Izolatul.* L-aţi citit?

— Încă nu.

— Cartea e cea mai strălucită dovadă despre rezultatele pe care ajung să le obţină educatorii inteligenţi, în cazuri de felul acesta.

— Mi-aţi putea trasa la repezeală liniile mari ale acestei educaţii?

— Cu multă plăcere… Am avut prilejul să mă abat de mai multe ori pe la Sanac, unde se află un om remarcabil, domnul Rodelec: s-ar putea spune că el a pus definitiv la punct metoda. Dacă nu ar aparţine unui ordin religios, cel al Fraţilor Sfântului Gabriel, guvernul i-ar fi acordat de mult panglica roşie a Legiunii de Onoare. Yvon Rodelec, pentru care am o admiraţie profundă, consideră că trebuie să-i dai copilului surdo-mut-orb din naştere în primul rând noţiunea *semnului* ca să poată sesiza raportul existent între *semn* şi *obiect* sau, dacă preferaţi, între obiectul pipăit şi semnul mimic ce-l reprezintă. Spre a se atinge acest prim rezultat, sunt folosite metode ingenioase pe care le veţi vedea la Sanac.

— Dacă înţeleg bine, spuse avocatul, vreţi să spuneţi că elevul este ajutat să se descurce printr-o mimică ce porneşte întotdeauna de la cunoscut la necunoscut?

— Întocmai. Abia după aceea îl poţi învăţa alfabetul dactilologic. Dar el nu îşi poate însuşi noţiunea literei fără a învăţa în prealabil cele douăzeci şi şase de poziţii ale degetelor, exclusiv prin supunere şi încredere faţă de profesorul său şi, poate, printr-o vagă aspiraţie instinctivă către noi cunoaşteri. Va ajunge astfel, puţin câte puţin, să arate un obiect în două feluri: printr-un semn mimic şi prin litere dactilologice.

— Aşadar, spuse Victor Deliot arătând *Izolatul,* dacă aş fi educator şi aş voi să dau ciudatului meu elev noţiunea de *carte,* n-aş avea decât să-i pun volumul în mâini făcându-l să înţeleagă că poate descrie o carte fie printr-un semn mimic, fie reproducând cu degetele cele cinci litere: c-a-r-t-e?

— Aţi înţeles perfect, scumpe maestre. Apropierea celor cinci litere alcătuieşte foarte repede o figură în imaginaţia elevului, care capătă conştiinţa echivalenţei celor două descrieri: una sumară şi sintetică, a doua descompusă şi analitică. Repetarea acestei lecţii, cu diferitele obiecte de care se foloseşte zilnic, imprimă în creierul său cele două modalităţi de exprimare: limbajul mimic înţeles repede şi cel alfabetic, al cărui sens i se dezvăluie progresiv.

— Până aici e foarte bine, totuşi, până la urmă, cum poate fi învăţat copilul să şi vorbească?

— Educatorul „pronunţă” fiecare literă dactilologică pe mâna elevului său. Îl face apoi să-i pipăie concomitent pentru fiecare literă

poziţia respectivă a limbii, dinţilor şi colţurilor buzelor, gradul de vibraţie a pieptului, a părţii interioare a gâtlejului şi a rezonanţelor aripilor nărilor, până ce elevul e în stare, prin propriile-i puteri, să reproducă acest „sunet” pe care nu-l aude şi al cărui mod de a se produce nu-l poate vedea. Pieptul profesorului devine un fel de diapazon pe care surdo-mutul-orb vine să-l consulte, spre a da sunet propriilor sale vibraţii.... Fiţi atât de amabil, scumpe maestre, şi pronunţaţi o labială. Indiferent care!

— „B”, spuse Victor Deliot.

— V-aţi gândit la toată munca ce v-a fost necesară ca să pronunţaţi această literă unică şi simplă? Muncă pe care o îndeplinim mecanic şi fără eforturi datorită practicii îndelungate pe care o căpătăm încă din anii copilăriei. Spre a emite acest modest „b” limba trebuie să ne fie întinsă liber şi moale pe partea de jos a cavităţii bucale, cu buzele puţin strânse, colţurile gurii date uşor înapoi şi respiraţia oprită. În această poziţie expulzăm, întredeschizând buzele, o mică parte din aerul afon pe care îl avem în gură: explozia ce se produce constituie elementul „b”…

— Dumnezeule! spuse avocatul surâzând, mărturisesc că nu am reflectat niciodată la toate astea… din fericire! Dac-ar trebui să mă gândesc dinainte la felul în care vorbesc, asta m-ar paraliza în timpul pledoariei!

— Copilul va trebui, continuă directorul, să descopere în profunzime acest mecanism fizic pentru fiecare literă a alfabetului. Când îl va cunoaşte, se va putea exprima în limbajul oral… Limbaj imperfect, dar putând fi totuşi înţeles de cei iniţiaţi. Educatorul îl va face să-nţeleagă pe loc echivalenţa între litera-semn a dactilologiei, litera vorbită şi litera scriiturii engleze, reprodusă în relief: el va învăţa astfel să citească, prin pipăit, scriitura văzătorilor, în sfârşit, spre a-i înlesni să posede toate mijloacele de exprimare, la îndemână, educatorul îl va face să descopere o ultimă echivalenţă între litera dactilologică şi litera punctată a scriiturii Braille: ceea ce îi va da posibilitatea, scriind, să se facă înţeles de toată lumea şi, în special de dumneavoastră, care aveţi ingrata misiune de a-i asigura apărarea…

— Vă mulţumesc, scumpul meu director… încep să văd limpede – dacă mă pot exprima astfel! Iar concluzia mea confirmă primele impresii pe care le-am căpătat de pe urma studierii dosarului şi a vizitei pe care am făcut-o clientului meu: deoarece a scris şi un roman, înseamnă deci că educaţia lui a fost împinsă la limita maximă în Sanac şi că posedă la perfecţie toate modalităţile de exprimare?

— Fără îndoială!

— Poate să se exprime, deci, şi oral… mai mult sau mai puţin bine – evident – dar poate! Iar dacă tace, înseamnă că vrea să tacă?

— Ştiţi la fel de bine ca mine că nu există surd mai desăvârşit

decât cel care nu vrea să audă şi nici mut mai perfect decât cel care vrea să tacă!... Ţin totodată să vă atrag atenţia asupra faptului că în cazul clientului dumneavoastră, acesta fiind nevăzător, nu vă poate citi cuvintele de pe buze, cum fac toţi surdo-muţii noştri. Va trebui deci să-i vorbiţi „cu mâna”, folosind alfabetul dactilologic. Dacă se va decide în sfârşit să vă răspundă altfel decât prin scris, veţi mai avea dificultăţi infinite spre a-l înţelege. Ar fi preferabil ca răspunsurile lui să vă parvină prin intermediul împunsătorului şi al grătarului scriiturii Braille.

— Şi cum nu am habar de ambele metode, declară Victor Deliot, mi-ar trebui un interpret... Iată ce mă sileşte să vă solicit încă un mic serviciu: m-aţi putea însoţi mâine-dimineaţa la Santé, unde aş vrea să-l determin pe clientul meu să vorbească?

— Nici n-aş dori altceva, scumpe maestre, dar nu credeţi că ar fi preferabil să vă folosiţi pentru această „conversaţie” de unul dintre acei fraţi ai ordinului Sfântului Gabriel care, de fapt, l-au educat pe Jacques Vauthier?

— M-am gândit de la început şi am şi scris la Sanac. Am convingerea că unul din aceşti domni ar accepta să facă bunele oficii pe care ţi le dictează mila, şi cu atât mai vârtos mila creştină. Dar timpul ne împinge din urmă! Îmi pare indispensabil să iau chiar mâine acest prim contact indirect cu clientul meu... Numai dumneavoastră mă puteţi scoate din încurcătură! În cazul când grelele sarcini pe care le aveţi v-ar împiedica să mă însoţiţi mâine-dimineaţa, îmi veţi recomanda poate pe unul dintre profesorii institutului dumneavoastră? Nu-l voi deranja decât o singură dată...

După ce reflectă puţin, directorul răspunse:

— Voi veni chiar eu! Asta spre a vă dovedi că vă admir curajul. Nici unul dintre confraţii dumneavoastră, despre care mi-aţi vorbit la începutul întrevederii noastre, nu şi-a dat osteneala să se deranjeze spre a-mi cere măcar câteva informaţii elementare!

— Au greşit! spuse avocatul. Am asistat la un curs extrem de folositor. Vă părăsesc, scumpul meu director, dându-vă întâlnire pe mâine-dimineaţa la orele nouă, în faţa intrării de la Santé. Plec cu senzaţia că nu-s decât o vită bătrână care mai are totul de învăţat...

Când Victor Deliot se întoarse în sfârşit acasă fu întimpinat de tânăra Daniela care-i spuse încă din vestibul:

— Păcat că nu aţi venit cu o oră mai devreme! Aţi avut un vizitator...

— Unul dintre martori? Deja? Să fie într-un ceas bun... Cine?

— Doamna Simona Vauthier...

— Ia te uită: maică-sa! Asta mă bucură, fetiţo! Ce ţi-a spus?

— Că a primit azi-dimineaţă scrisoarea dumneavoastră şi a

venit de îndată…

— Să profităm fără întârziere de această bună dispoziţie: plec din nou…

— Unde vă duceţi?

— La respectiva doamnă, în Asnières… îmi închipui c-o fi ajuns acasă şi, de nu, am s-o aştept… Am cu ce să-mi trec vremea… arătă spre volumul pe care-l ţinea în mână.

După ce-şi aruncă ochii pe copertă, studenta îl întrebă uimită:

— Aţi început să citiţi romane, maestre?

— De ce nu? Nici o dată nu-i prea târziu… Nu te frapează nimic la copertă?

— Nu. Titlul? *Izolatul* are o rezonanţă cam tristă…

Ochii Danielei se măriseră dintr-odată:

— Ba da: numele autorului: Este…?

— Chiar el! Vezi, fetiţo, am convingerea că în aceste trei sute de pagini se află cheia procesului… Pe curând! Şi, mai cu seamă, rămâi aici… Nu se ştie niciodată: dacă vreunul din ceilalţi martori ipotetici s-ar decide să vină?

Închisese deja uşa vestibulului, dar fata mai stătea perplexă, întrebându-se dacă perspectiva unei pledoarii la Curtea cu juri nu tulburase minţile bătrânului ei prieten?

Nu reveni decât la miezul nopţii, declarând:

— Sunt frânt de oboseală, dar satisfăcut. A mai rămas cafea?

— V-am preparat, maestre.

— Eşti îngerul meu păzitor, micuţă Daniela. Şi acum, pleacă degrabă la pensiunea dumitale: trebuie să dormi…

— Dar, maestre, îngerii nu dorm!

— Nu-s chiar atât de sigur ca dumneata. Îngerul meu păzitor trebuie să pice de somn!

— Aţi văzut-o pe doamna?

— Am văzut-o… răspunse laconic Victor Deliot. Noapte bună, fetiţo! Revino mâine-dimineaţă la opt şi jumătate, să faci de gardă…

De îndată ce rămase singur, îşi trase pe spate vechiul halat ponosit, încălţă papucii şi se instală în fotoliu spre a savura a treia ţigară de foi a decanului. Se adânci apoi în lectura romanului… Reciti câteva pagini în care autorul descria starea în care se afla eroul său, surdo-mut-orb ca şi dânsul, în ajunul luării, în sfârşit, a contactului direct cu lumea dimprejur:

„Era – spuneau aceste pagini – cel care n-a văzut, n-a vorbit şi nici n-a auzit vreodată, care nu cunoaşte nimic, nu-şi poate explica nimic, care trăieşte fără să-şi dea măcar seama ce este «viaţa», într-o totală opacitate, a beznei şi a tăcerii; care nu are legături cu lumea dinafară – despre care nici nu încearcă să-şi facă o idee din fundul prăpastiei în care se zbate – decât prin miros, gust şi pipăit. Nu era

decât un rebut şi ultima treaptă a deznădejdii umane. Sta la o fereastră deschisă ce lăsa să intre, prin răbufniri, una dintre rarele senzaţii pe care le percepea: cea de *cald* şi de *rece;* sta acolo, posesor al unei forţe inutile care se întoarce împotrivă-i spre a-i strivi în fiecare clipă sentimentul, confuz la început dar din ce în ce mai lămurit, al neputinţei sale…

…Se afla acolo lipsit de voinţă sau plin de mii de dorinţe neexprimate, care se izbesc de nesfârşite obstacole. Se afla acolo, prizonier veşnic înlănţuit, deşi cu mâinile şi cu picioarele libere, în contrast cu osândiţii la moarte, deoarece el era nevoit să trăiască. Se afla acolo nemişcat, chircit în el, stângaci, pasiv, gata la orice, fără să aştepte nimic, zidit în bezna groasă ce-l înconjura, beznă pe care o pipăia şi o respira, beznă pe care o bea şi o mânca, beznă care era pentru el în acelaşi timp culoare, aer, cerul, marea, apăsarea gândurilor, a toropelii, a existenţei sale împietrite, a somnului şi deşteptării sale, în sfârşit, bezna de care avea o oroare instinctivă fără să ştie totuşi ce este şi pe care era nevoit s-o îndure.

…În felul acesta, el e când năucit, când înspăimântat, fără să ştie încotro e dus atunci când e călăuzit, crezând, de fiecare dată când însoţitorul se îndepărtează, că l-a uitat şi că niciodată nu se va mai întoarce. Puţin importă că e fiul unui burghez înstărit! Va fi de-a pururi sărac şl drept unic bagaj, va avea acest trup, pe care-l târâie după el – şi pe care un altul îl împinge, îl opreşte, îl aşază, îl îmbracă şi-l dezbracă, îl scoală şi-l culcă… Dar cine e acel altul? Un altul asemănător cu el, dar mai puţin încet şi mai hotărât? Sau poate o fiinţă de o specie superioară? Sau profesorii pe care-i pipăie şi-i ghiceşte în jur şi mai presus de el?

Gândirea în germen, deja surmenată în cele două emisfere ale creierului prin acest efort gigantic, nu poate progresa la acest surdo-mut-orb, care se lasă de îndată cufundat în abisurile nopţii sale, aidoma acelor peşti de pe fundul mării, osândiţi să vieţuiască şi să vagabondeze doar în regiunile cele mai întunecate, între pereţi de mâl, în hăţişurile pădurilor de alge şi care, după ce au încercat printr-o supremă dar slabă lovitură de aripioare să evadeze zadarnic spre zone mai înalte, renunţă la neputincioasa lor încercare şi, resemnaţi, trişti şi greoi, acceptă să recadă ca bolovanii în mohorâtul şi pustiul lor labirint.

Dar iată că-ntr-o zi, într-un minut oarecare, ce va rămâne amintirea lui cea mai frumoasă, el, jumătate mort şi jumătate viu, îşi dă seama pipăind una din acele fiinţe misterioase care-l mişcă în clipa aceea, că acest contact capătă o însemnătate particulară şi ordonată, pare să dezlănţuie o voinţă dinafară, să manifeste un gând, o intenţie, o veleitate de a exprima, de a sprijini ceva… se străduie să desprindă un semn, încetează, în sfârşit să fie un simplu contact întâmplător spre

a deveni cel al unei înţelegeri care să acţioneze cu răbdare şi fermitate!

Iată-l apoi un captiv la pândă, înnebunit, intrigat, tremurând, suferind şi transpirând, cuprins de o nelinişte inexprimabilă. Îşi încordează instinctiv toate facultăţile amorţite, toate dorinţele sale de a nu pierde nimic din semnul cel nou pe care-l face acest «cineva» care ciocăneşte la uşa închisorii sale. Nu ştie încă ce vor de la dânsul, dar a intuit din adâncul singurătăţii sale că i se cere totuşi ceva… E cineva care vine cu ajutorul pipăitului să deschidă o uşă în existenţa sa aproape minerală, să pătrundă în el. De aici încolo s-a stabilit o comunicaţie între aceste două făpturi: prizonierul toropelii care nu vrea altceva decât să scape de ea şi eliberatorul său, care a şi început să-i năruie zidurile închisorii…"

Asemenea pagini îl lăsau nedumerit pe avocat: doar o fiinţă excepţională putea atinge această ascuţime de gândire. Şi întrucât Vauthier descrisese cu atâta sensibilitate primul contact dintre un surdo-mut-orb cu persoana care a izbutit să-l smulgă din beznă, neîndoios că dânsul, personal, a trăit această clipă patetică. Dar cine era celălalt? Bărbat sau femeie? Victor Deliot îşi spuse că trebuie să fie acest educator genial despre care i-a vorbit chiar în după-amiaza aceea directorul institutului din strada Sfântul Jacques – acel frate al ordinului Sfântul Gabriel, care l-a avut sub ocrotire pe Vauthier de-a lungul anilor, într-un institut specializat din Sanac. Avocatul făcuse deci bine că i-a scris fratelui Yvon Rodolec. Şi aştepta răspunsul cu nerăbdare.

Când menajera veni la serviciu, a doua zi dimineaţa, îl găsi din nou pe Deliot aţipit în fotoliu. Se întreba şi ea ce schimbare s-a putut produce în viaţa lui de patruzeci şi opt de ore încoace? Pe când îşi punea această întrebare, auzi vocea încă adormită a avocatului:

— Cât e ceasul, madam Luiza?

— Opt, domnule…

— Renunţ să te rog să-mi spui „maestre", madam Luiza. N-ai să reuşeşti… Să ne mulţumim deci cu activitatea dumitale casnică; pregăteşte-mi micul meu dejun.

— Poftim o scrisoare pe care mi-a dat-o portăreasa pentru dumneavoastră.

Avocatul schiţă un surâs în timp ce lua cunoştinţă de conţinutul scrisorii. „Acest doctor Dervaux pare a fi un om amabil şi, în tot cazul, politicos… Mi-a răspuns imediat… Singurul necaz e că va trebui să plec la Limoges, să stau cu el de vorbă. În sfârşit! Sunt micile neajunsuri ale meseriei…"

La ora nouă, Deliot pătrundea în ceea ce el numea „domiciliul provizoriu" al clientului său, însoţit de directorul institutului din

strada Sfântul Jacques. Acelaşi gardian îi conduse la celula 622, dar se abţinu de data asta să mai pună vreo întrebare. Când era gata să descuie uşa celulei, avocatul îi spuse:

— Am citit romanul ciudatului vostru pensionar. E curios şi bine scris, ceea ce-i dă o notă bună. Apropo! A primit aseară vreun pachet?

— Da, maestre.

— Vezi că se poate orice? L-a apreciat cel puţin?

— A devorat ouăle fierte şi ciocolata.

Deliot se întoarse către directorul institutului, spunând:

— Facem progrese… Poate că am găsit mijlocul de îmblânzire? Era copilăresc de simplu. De ce nu l-or fi folosit predecesorii mei? Acum va mai fi nevoie de o nimica toată spre a se statornici între el şi mine, apărătorul său, curentul de simpatie indispensabil. De aceea aveam nevoie de un interpret abil. Să ştiţi că nu voi ieşi azi din celula asta decât după ce voi fi câştigat! Şi acum – între noi doi, Vauthier flăcăule!

De îndată ce uşa grea se deschise, prizonierul, care şedea pe pat, se retrase către perete.

— Hotărât lucru! exclamă Deliot, îmi pare şi mai mare decât ieri! Şi se leagănă mereu pe picioare ca un urs… A putut auzi că am intrat?

— Vă repet, maestre, spuse gardianul, că el ghiceşte orice prezenţă: o miroase…

— Ai rostit, amice, declară avocatul, cea mai inteligentă frază pe care ai spus-o de când ne cunoaştem… Constatarea e exactă: ne miroase! El miroase pe toată lumea… Aşadar, ce gândeşte scumpul meu interpret despre clientul meu?

Directorul institutului rămăsese nemişcat pe prag, parcă ţintuit de groază. Răspunse după un mic răgaz:

— E un personaj neliniştitor…

— Altă constatare exactă, spuse Victor Deliot. Aş întregi, chiar, scumpe prietene, cele spuse de dumneata: întreb dacă e cu putinţă ca sub asemenea fizionomie să se ascundă un creier organizat? Şi, totuşi, i-ai citit volumul… Straniu autor, într-adevăr!

Avocatul se apropie de colos şi spuse gardianului fără măcar să se întoarcă spre el:

— Vezi ce bine că ieri, înainte de a părăsi celula, l-am făcut să-mi simtă mirosul? Acum nu se mai agită: mă cunoaşte… E chiar ciudat şi destul de tulburător să te gândeşti că i-a fost suficient să mă „miroasă” o singură dată ca apoi să mă recunoască! Asta nu înseamnă că am şi devenit prieteni! Deocamdată ne supraveghem reciproc… Se află totuşi cineva, aici, care-l stinghereşte… Vedeţi? Dumneavoastră, scumpul meu interpret! Simte un al treilea miros. Al meu şi al

gardianului i-au devenit familiare… Va trebui să se deprindă şi cu al dumneavoastră dar, pe moment, cum mă tem puţin de reacţiile pe care le-ar putea avea faţă de dumneavoastră şi nu aş vrea pentru nimic în lume să vă facă aceeaşi primire, cam bruscă, pe care mi-a făcut-o ieri, mă voi strădui să sparg gheaţa printr-o foarte mică gentileţe…

Tot vorbind, Victor Deliot strecură în mâna dreaptă a lui Vauthier un pachet cu ţigări. Infirmul scoase de îndată, cu mâna stângă, o ţigară din pachet şi o duse spre buze fără cea mai mică ezitare. Avocatul îi apropie o aprinzătoare veche, cu iască. Un vălătuc puternic de fum ieşi din nările largi ale lui Vauthier, dovedind astfel că apreciază atenţia.

— Fumează! spuse liniştit avocatul. Asta înseamnă că ne aflăm în prezenţa unui animal civilizat. Şi individul are aerul că-i şi place. Aşadar, nimeni nu i-a oferit ţigări până acum?

— Nici nu i-a trecut cuiva prin minte! răspunse gardianul. Ce vreţi? Nu se poate afla ce-i place: mârâie tot timpul…

— Fii atent, dragul meu, că-n clipa de faţă fumează fără să mârâie! Să profităm neîntârziat de starea euforică în care pare să se găsească, spre a-i pune nişte întrebări… Uite, parcă azi e şi ras proaspăt?

— S-a bărbierit de cu ziuă, spuse gardianul.

— Singur?

— Da. Are mâinile tare îndemânatice…

— Am băgat de seamă ieri! răspunse avocatul cu o strâmbătură. Scumpe interpret, cred că acum vă puteţi apropia de el fără teamă: a avut destul răgaz să vă adulmece…

Interpretul nu se liniştise decât pe jumătate.

— Să nu vă înfricoşaţi! În fond, flăcăul ăsta cât o namilă e foarte gentil… Devine aproape sociabil: ras proaspăt, fumându-şi tacticos ţigara… în curând îl vom preface în mieluşel! Aveţi cuvântul, dacă se poate folosi această metaforă… Mi-ar plăcea să-i daţi a înţelege, ca introducere, că eu sunt noul său apărător şi dumneavoastră doar un interpret… Explicaţi-i că sunt cel mai bun prieten al său, fără să bănuiască şi voi continua să am grijă de hrana şi de ţigările lui.

Degetele interpretului începură să atingă prudent falangele infirmului. Acesta se lăsa în voie, dar expresia feţii îi rămânea de nepătruns.

— Ce răspunde? întrebă avocatul neliniştit.

— N-a răspuns.

— Nu-i nimic! Important e că a înţeles cine sunt… şi acum vă rog să-i spuneţi că mi-a plăcut mult romanul său, *Izolatul*…

Degetele alergară din nou peste falange. Chipul lui Jacques

Vauthier păru să se lumineze.

— Ei, ei! strigă Deliot. Iată că i-am descoperit o coardă sensibilă: orgoliul de autor… Spuneţi-i degrabă că voi obţine autorizaţia să i se dea un împunsător, un grătar şi hârtie cartonată, încât să poată profita de singurătatea lui forţată spre a pune bazele unui nou roman… Făceţi-l să înţeleagă că impresiile din celulă ar interesa multă lume…

Interpretul îşi reluă misiunea. Când degetele sale agile îşi recăpătară imobilitatea, cele ale infirmului atinseră la rândul lor, falangele tăcutului său interlocutor.

— În sfârşit, răspunde! exclamă avocatul. Ce spune?

— Că vă mulţumeşte, dar că e inutil: nu va mai scrie niciodată…

— Detest afirmaţiile gratuite! Spuneţi-i că, după părerea mea, a făcut bine că l-a ucis pe american…

— Consideraţi că-i pot spune asta? întrebă interpretul destul de uimit.

— Trebuie! Desigur, ceea ce afirm nu e chiar după canoane, dar e indispensabil. Numai astfel clientul meu va căpăta convingerea absolută că apărătorul îl aprobă, altminteri nu se va statornici încrederea între noi.

Interpretul transmise cele cerute de apărător şi Deliot crezu că discerne pe chipul nepătruns reflectarea unei surprize.

— Mai adăugaţi, spuse avocatul în grabă, că din moment ce a procedat bine rezultă că nu e vinovat şi puneţi-i cinci întrebări… Prima: de ce se învinovăţeşte?

— Nu răspunde, spuse interpretul.

— A doua întrebare: de ce a refuzat până azi să fie apărat?

— Nu răspunde…

— A treia întrebare: i-ar plăcea să-şi îmbrăţişeze mama?

— Nu.

— Iată un răspuns categoric! A patra întrebare: ar dori să-şi revadă soţia?

— Nu.

— Foarte interesant… murmură avocatul înainte de a adăuga: A cincea şi ultima întrebare… Doreşte să-i prilejuiesc o întrevedere, aici, cu Yyon Rodelec?

— Nu răspunde.

— Nu răspunde dar n-a spus: nu! Dragul meu director, ne oprim aici. Ştiu destule acum. Îmi cer încă o dată scuze că v-am răpit un timp atât de preţios. Înainte de plecare, aş dori să-i explicaţi clientului meu că ţin în mod deosebit să-i strâng mâna: va fi singurul meu mijloc de a-l face să priceapă că-i port mai mult decât o reală simpatie, toată afecţiunea mea…

Deliot făcu gestul, pe când interpretul traducea infirmului sensul. Dar mâinile lui Vauthier rămaseră îngheţate.

Când cei doi vizitatori se găsiră pe strada Santé, avocatul întrebă:

— Spuneţi-mi sincer ce gândiţi despre clientul meu?

— Acelaşi lucru ca şi dumneavoastră, scumpe maestre: e un băiat inteligent şi viclean, care nu spune decât ceea ce pofteşte şi ştie să profite de aspectul său exterior spre a păcăli pe cei care-l văd.

— E şi părerea mea… A, domnule dragă, m-am convins că fiinţele inteligente sunt uneori mai greu de apărat decât imbecilii!

Victor Deliot se întoarse de-a dreptul acasă, unde îl aştepta Daniela, cu nerăbdare, să-i înmâneze o scrisoare venită cu cea de a doua cursă şi care purta ştampila din Sanac. După ce o parcurse de la un cap la celălalt, avocatul spuse:

— Plec! Nu-mi rămâne timp decât spre a mă urca în expresul de amiază care mă va lăsa la Limoges pe la orele şapte… Am de făcut o scurtă vizită în acest orăşel. După care sper să prind o legătură pe la cinci pentru răsăritul soarelui… dacă va răsări! Şi chiar dacă n-ar mai răsări, voi merge până la capătul acestei afaceri tenebroase… Bineînţeles că vei locui aici pe timpul absenţei mele, spre a face de gardă în continuare.

— Când vă veţi înapoia, maestre?

— Habar n-am! Să recapitulăm: dintre cele cinci persoane cărora le-am scris, am şi izbutit să vedem una – pe mama lui. Astă-seară voi întâlni a doua în Limoges – pe doctor. Mâine voi vedea încă două persoane. Rămâne, aşadar, a cincea: soţia. Cel mai greu va fi să ajung la ea. Îi va parveni oare scrisoarea mea? Şi dacă da, îmi va răspunde? Mister!… Cu toate acestea îmi păstrez nădejdile. Cu un pic de bun simţ se limpezesc şi cele mai încâlcite situaţii… E păcat că teza dumitale de doctorat e atât de avansată, căci ţi-aş fi oferit un subiect frumos: „Poate apărătorul, în conştiinţa lui, să aprobe un omor?” Totuşi, gândeşte-te… Şi dacă ţi-ar surâde, nu vei pregeta să iei totul de la început! Nu vei fi singura: chiar şi eu, în clipa de faţă, la şaizeci şi opt de ani, am impresia că reîncep cariera. La revedere, fetiţo!

Absenţa a durat patru zile. Daniela era îngrijorată când deodată auzi zbârnâitul soneriei, după care-l recunoscu pe avocat. Era două noaptea…

— În sfârşit, maestre, aţi venit!

— Bună seara, fetiţo… A mai rămas ceva de mâncare? Că-s hămesit ca un lup… bătrânul meu stomac nu se mai poate acomoda cu minunăţiile dubioase ale unui vagon-restaurant.

— Avem tot ce ne trebuie, maestre… Pesemne că sunteţi şi obosit?

— Mai puţin decât aş fi crezut… Te autorizez să trăncăneşti cu mine cât vrei în timpul cinei, iar după aceea va trebui să-ţi reintegrezi domiciliul…

Avocatul se servi copios la masă. Fata nu îndrăznea să-l întrebe ceva. El a fost cel care a sfârşit prin a vorbi, în timp ce despica o pară:

— Văd că mori de curiozitate să ştii ce am făcut. Şi cum nu m-ai întrebat nimic, îţi voi spune eu: am asistat la câteva experienţe…

— Experienţe?

— Pe fiinţe omeneşti care s-au născut fără auz, fără văz şi fără grai.

— Şi… trăiesc?

— Mai puţin prost decât îţi închipui…

Continuă să despice para tot scrutând pe tânăra sa colaboratoare, care-i părea îngrijorată:

— Ce-i? o întrebă el. Te frământă ceva?

— N-aş fi vrut să vă spun nimic, maestre, fiindcă vă ştiu pentru moment atât de ocupat. Dar după plecarea dumneavoastră, noapte de noapte, pe la orele unsprezece, primeam un telefon ciudat… O voce de femeie, întotdeauna aceeaşi, întreba dacă sunteţi aici. De îndată ce răspundeam că lipsiţi, telefonul se închidea.

— Asta e totul?

— Da, maestre.

— E un fleac. Dacă aş şti că am o iubită zurlie, aş putea nădăjdui că ea a fost, dar din păcate n-am nici una. Şi acum, fetiţo, du-te acasă… Mâine ai concediu! Pentru orice eventualitate treci poimâine pe aici. Noapte bună!

De cum a rămas singur, Deliot îşi puse halatul de casă şi, renunţând de data asta la fotoliu, se instală la birou şi începu să citească o serie de broşuri aduse din călătorie şi care purtau pe coperte menţiunea: Institutul regional de surdo-muţi-orbi, Sanac. Fu smuls din lectura în care se adâncise, de ţârâitul telefonului:

— Allo… Chiar el, doamnă… Cu cine am onoarea? Da? Perfect! V-a parvenit până la urmă scrisoarea mea? Asta dovedeşte, stimată doamnă, că nu sunteţi de negăsit cum pretindeau predecesorii mei!… Aş fi tare bucuros să vă întâlnesc, doamnă Vauthier… Sunteţi singura care m-ar putea lumina în sfârşit asupra acestei afaceri dureroase… Vă implor, doamnă! E în cauză soţul dumneavoastră… omul al cărui nume îl purtaţi! Mai este în joc şi propriul dumneavoastră interes… E greu de explicat motivele dispariţiei şi tăcerii dumneavoastră. Ştiu, n-aveţi cu drama nici în clin nici în mânecă… şi tocmai de aceea am nevoie de sprijinul dumneavoastră: iar depoziţia ce o veţi face va avea deci o greutate cu atât mai mare… Sunt la ordinele dumneavoastră. În ziua şi la ora pe care veţi binevoi să mi le fixaţi… Nu ţineţi să veniţi la mine? Înţeleg perfect… N-aţi dori să vin eu la dumneavoastră? Nici

aşa? Preferaţi să vă păstraţi incognitoul? Sunt de acord şi cu asta… Unde ne vom întâlni deci? La Bagatelle? E un parc încântător, făcut mai curând pentru întâlniri amoroase… Ideea nu e totuşi rea: în această perioadă a anului va fi puţină lume acolo… Vă promit că voi fi singur: secret profesional… Mâine-dimineaţă!? Vă convine ora zece? Pe aleea trandafirilor? Veţi purta un taior bleumarin şi o eşarfă gri? Mă veţi recunoaşte lesne: sunt un omuleţ bătrân şi foarte miop şi mă îmbrac totdeauna în negru! Omagiile mele, doamnă!…

Victor Deliot s-a readâncit în lectură: chipul său nu reflecta nici un sentiment de satisfacţie.

Sosi punctual la întâlnire. Doamna în taior bleumarin garnisit cu eşarfa gri îl aştepta, plimbându-se în sus şi în jos pe aleea trandafirilor. La această oră încă matinală, aleile din Bagatelle erau pustii. Avocatul se îndreptă spre necunoscută potrivindu-şi ochelarii, încât să aibă o primă viziune de ansamblu; ea era aşa cum prevăzuse. Solange Vauthier oferea un contrast izbitor cu soţul ei: blondă, pe când el era brunet, fină, cu o înfăţişare aproape firavă, dar de o frumuseţe desăvârşită. Pielea ei părea străvezie, carnaţia diafană: o făptură de vis răsărită din vreo legendă de pe malurile Rinului. Era micuţă şi în acelaşi timp bine proporţională, în genul miniatural, după cum soţul ei făcea parte din specia giganţilor. Această făptură încântătoare părea într-adevăr *Frumoasa Bestiei*…

— Iertaţi-mă că v-am făcut să aşteptaţi, doamnă, spuse bătrânul avocat, scoţându-şi pălăria.

— N-are nici o importanţă, răspunse tânăra doamnă schiţând un surâs a cărui stranie tristeţe îl izbi pe interlocutorul ei. Vă ascult…

— Voi încerca să fiu scurt, doamnă. În două cuvinte: am nevoie de dumneavoastră! Şi când spun „am” vă rog să înţelegeţi „avem” nevoie: soţul dumneavoastră şi cu mine…

— Sunteţi chiar atât de sigur, maestre? răspunse ea cu un ton sceptic. Jacques, dimpotrivă, a făcut totul ca să nu mă vadă din clipa dramei. Am insistat să mă primească la închisoare: a refuzat mereu. Părea că fuge de mine. De ce?

— Încă nu vă pot explica nimic, doamnă. Şi eu caut… ezit… Singurul lucru pe care îl ştiu, fiindcă-l simt, e că puteţi, că trebuie să mă ajutaţi!

— Dar nici nu cer altceva, scumpe maestre!

— Atunci, doamnă, de ce aţi refuzat să faceţi acelaşi serviciu predecesorilor mei?

— N-aveam încredere în ei. Nu vedeau în bietul meu soţ decât un „caz” bun de exploatat pentru publicitatea personală. Dacă v-aş spune că aceşti aşa-zişi apărători erau convinşi de vinovăţia lui, pe când eu ştiu sigur că Jacques n-a ucis!…

— Ce vă face să vorbiţi astfel, doamnă?

— Un sentiment lăuntric şi strict personal. Jacques e incapabil să ucidă! Şi sunt mai îndreptăţită s-o spun decât oricine, căci nimeni pe lume nu-l cunoaşte mai bine ca mine.

— Nu mă îndoiesc, doamnă. Şi tocmai de aceea îmi veţi fi de mare ajutor.

— Nu, maestre! V-aş fi putut fi întrucâtva de folos, dacă Jacques ar fi vrut să fie apărat. Dar nu vrea. Caută să fie condamnat: o simt! Nici dumneavoastră şi nici altcineva de pe lume nu veţi izbuti să-i smulgeţi taina, dacă n-am putut-o face eu, pe vapor, în timpul interogatoriilor la care am slujit ca unic interpret, după crimă.

— Oricât de contradictorii vă vor părea primele mele concluzii, trebuie să vă mărturisesc, doamnă, că aidoma predecesorilor mei, am convingerea fermă că soţul dumneavoastră este ucigaşul tânărului american! Toate probele duc spre această concluzie: amprentele sale digitale, propriile lui mărturisiri…

— De ce vreţi oare cu toţii ca soţul meu să-l fi ucis pe acest om pe care nu-l cunoştea şi de a cărui existenţă nu avea habar?

— Numai dumneavoastră, doamnă, mă puteţi ajuta să descopăr acest „de ce?” Am toate motivele să cred că raţiunea crimei e atât de valabilă – ceea ce i-am şi comunicat ieri soţului dumneavoastră prin mijlocirea unui interpret – încât nu-mi va fi prea greu să-i obţin achitarea.

Tânăra se uită lung la avocat, înainte de a-i răspunde, cu o voce aproape şoptită, de parcă s-ar fi temut ca vântul să nu-i împrăştie cuvintele pe aleile pustii:

— Jacques n-avea nici un motiv întemeiat spre a săvârşi această crimă…

— E o fericire, doamnă, că aceste cuvinte le-aţi pronunţat în faţa mea, apărătorul soţului şi, deci, prietenul dumneavoastră! Dacă veţi persista să le repetaţi şi în faţa Curţii, unde sunt decis să vă cer citarea ca martor al apărării, am avea motive să ne temem că ele ar putea atrage condamnarea lui Vauthier. Cred c-ar fi nevoie, doamnă, să ne revedem chiar mâine, la mine, spre a discuta toate mai pe larg. Să spunem deci că această întâlnire în aer liber n-a fost decât o primă luare de contact. Ora pe care o veţi decide va fi şi a mea… timpul ne alungă din urmă!

— Lăsaţi-mă să mai reflectez. Vă voi telefona diseară, pe la orele unsprezece…

— Cum doriţi. A, da… înainte de a vă părăsi mi-aş îngădui, doamnă, să vă pun o ultimă întrebare.

— Vă ascult.

— Mi-aţi spus chiar adineauri, stimată doamnă, că soţul dumneavoastră a refuzat cu îndărătnicie să vă revadă din clipa crimei:

aceasta confirmă punct cu punct informaţiile pe care le aveam dinainte... Aţi afirmat totodată că aţi făcut tot ce v-a stat în puteri spre a-l revedea, deşi s-a opus: vreau să cred, cu toate că cercetările mele afirmă contrariul. Unii merg chiar până acolo încât pretind că vă ascundeţi... Trebuie să recunoaşteţi că atitudinea dumneavoastră de până acum faţă de apărătorii soţului, confirmă această părere... Ceea ce îmi conferă dreptul să vă întreb: vreţi sau nu, doamnă Vauthier, să mă ajutaţi a-l apăra pe soţul dumneavoastră acuzat de crimă?

Privirea din ochii albaştri ai tinerei femei rătăci din nou pe obrazul interlocutorului său. Buzele începură să-i tremure dar nu scoase nici un sunet. Apoi, brusc, întoarse capul şi o luă la fugă pe aleea trandafirilor, cu ochii scăldaţi în lacrimi...

Bătrânul avocat, înmărmurit, privea cum se îndepărtează în grabă silueta firavă, fără a încerca s-o ajungă din urmă. Nu alergi după un adevăr care fuge! Îşi scoase ochelarii şi se apucă să-i şteargă cu batista în carouri, în timp ce se îndrepta la rândul lui către ieşirea din grădină. „Iată – îşi spuse el – cea mai extraordinară pereche pe care ţi-ai putea-o imagina: Frumoasa şi Bestia... Frumoasa trebuie să fie răutăcioasă, Bestia e bună fără doar şi poate... Dar ce taină poate exista între aceste două fiinţe, pentru ca nici una nici cealaltă să nu aibă dorinţa reală de a-şi revedea tovarăşul de viaţă?"

În clipa în care a trecut de poarta Bagatellei, apărătorul lui Vauthier bombăni cu voce tare: „Hai, Deliot, trezeşte-te! Din vrerea acelui decan al ghinionului, iată-te atras într-una dintre cele mai stranii afaceri criminale ale timpurilor noastre!"

Trecuse o săptămână de când decanul încredinţase lui Victor Deliot apărarea acuzatului Jacques Vauthier, când avocatul reapăru la Palatul de Justiţie.

— Aşadar... îl privi întrebător Musnier primindu-l în cabinetul său de lucru, în ce stadiu te afli cu cazul încredinţat?

— Aproape de sfârşit, răspunse Deliot cu dezinvoltură, ceea ce avu darul să uluiască pe fostul său coleg de facultate.

— Bravo! Ai venit totuşi să-mi ceri o amânare?

— Nu. Sunt pregătit şi aştept începerea dezbaterilor, la 20 noiembrie.

— Ei da, aşa mai zic şi eu! Ai izbutit să te descurci atât de repede? Şi ce părere ţi-ai format despre clientul tău?

— Îngăduie-mi să nu-ţi răspund...

— Cum doreşti... Dar aşa, în general, eşti mulţumit? Nu mai eşti supărat pe mine că te-am numit din oficiu?

— Am să-ţi mulţumesc altă dată... Acum, însă, aş vrea să iau contact cu adversarul meu.

— Voirin? Îl cunoşti?

— Din renume…

— Să ştii că vei avea de înfruntat un adversar puternic! E avocatul ambasadei. El asigură îndeobşte apărarea cetăţenilor americani, mai ales dacă sunt asasinaţi la noi! Cred că în clipa de faţă trebuie să se afle în Palat: o să-l chem…

Pe când decanul dădea dispoziţii aprodului, Deliot îi spuse:

— În fond mi-ai făcut un serviciu! Mă întrebam dacă un confrate atât de ilustru se va înjosi până-ntr-atâta încât să facă cunoştinţă, înainte de proces, cu un avocăţel de teapa mea?

— Voirin e totuşi un băiat amabil, sub o aparenţă puţin distantă… Cu toate că nu te-a văzut niciodată, sunt convins că stimează un confrate care şi-a asumat greaua sarcină de a-l apăra pe Vauthier. Raporturile voastre profesionale nu pot fi decât excelente. De altminteri a şi sosit: iată-l! Intraţi, vă rog, scumpul meu amic şi daţi-mi voie sa vă prezint pe noul dumneavoastră adversar în procesul Vauthier, bunul şi vechiul meu coleg Deliot…

Strângerea de mână schimbată de cei doi avocaţi fu rece. Domnii Voirin şi Deliot nu semănau de loc. Din punct de vedere fizic primul era frumos, avea vreo douăzeci de ani mai puţin decât adversarul său, se exprima cu o anumită preţiozitate şi părea foarte satisfăcut să se asculte vorbind. Moralmente, diferenţa dintre ei era şi mai sensibilă: Victor Deliot se gândea numai la clienţii săi, iar André Voirin se gândea în primul rând la el. Chiar de la primul contact, avocatul părţii civile ţinu să precizeze distanţele:

— Este, cred, pentru prima oară scumpe confrate, când pledaţi în faţa Curţii cu juri?

— Într-adevăr! Şi nu sunt mai mândru din pricina asta!

— Cât de bine vă-nţeleg! E întotdeauna greu să te adaptezi… Personal, prefer să las colaboratorilor mei procesele corecţionale.

Bătrânul nici nu clipi şi spuse amabil:

— Deoarece am norocul să vă-ntâlnesc în biroul decanului, scumpe confrate, pot să vă întreb câţi martori veţi cita?

— O duzină şi mai bine. Dar dumneavoastră?

— Abia jumătate…

— Nu mă miră. Predecesorii dumneavoastră mi-au dat să-nţeleg dificultăţile de care s-au izbit în această privinţă.

— N-au căutat prea departe! spuse Deliot, surâzând. Aşadar, scumpe confrate, ne vom revedea la primul termen…

De cum Deliot părăsi cabinetul, elegantul Voirin spuse decanului:

— Caraghios moşneguţ! De unde e? Nu-i cumva din provincie?

— Eroare, dragul meu… Deliot va fi curând preşedintele asociaţiei avocaţilor din baroul parizian.

— Nu-mi vine să cred! Pot afla, scumpul meu decan, de ce i-aţi

încredinţat acest caz?

— Din trei motive întemeiate: primul că nici un avocat din barou n-a vrut să-şi asume apărarea… al doilea că am considerat echitabil să ofer unui om ca Deliot un proces care să-l poată face în sfârşit cunoscut, fie şi numai confraţilor săi care-l ignorează intenţionat… al treilea, deoarece consider că adversarul dumneavoastră are talent…

— Într-adevăr? întrebă Voirin sceptic.

— Aparent nu-i un om strălucitor. Dar, după mine, posedă o calitate din ce în ce mai rară în profesiunea noastră: îşi iubeşte meseria…

Viitoarea avocată Daniela Gény n-avusese până atunci norocul să asiste la un proces al Curţii cu juri, întrucât locurile rezervate avocaţilor din barou erau totdeauna distribuite confraţilor „bine cotaţi” la Curte. Dar în acea zi de 20 noiembrie când au început dezbaterile procesului Vauthier, tânăra stagiară n-avu de ce să se plângă. Instalată pe banca apărării de Victor Deliot, care o prezentase în tot Palatul drept „cea mai preţioasă colaboratoare”, se uita cu curiozitate în sală şi la publicul care se înghesuia. Faptul că îmbrăcase roba de avocat şi îşi pusese cu îndrăzneală toca tradiţională peste zulufii blonzi, o făcea pe Daniela să se simtă în elementul ei.

Prima persoană care căzu sub privirile aţâţate de curiozitate ale fetei, fu bineînţeles vecinul cel mai apropiat: bunul, admirabilul Deliot. Se părea că aceste măreţe împrejurări n-avură darul să modifice în vreun fel aspectul său neglijent: aceeaşi robă înverzită dintotdeauna şi aceiaşi ochelari care continuau să i se clatine pe nasul mare, de deasupra mustăţilor sale stufoase. Bătrânul avocat nici nu se sinchisea de cele cinci sute de perechi de ochi pironiţi asupra lui cu un straniu amestec de uimire şi compătimire. Fiecare se întreba de unde o fi răsărit aiuritul ăsta din alte vremuri şi cum naiba va izbuti să iasă cu faţa curată dintr-o luptă în jurul unui caz atât de delicat? Pentru moment, Victor Deliot îşi concentrase atenţia ca să asculte ce spunea cu glasul scăzut vecinul său din stânga, directorul institutului din strada Sfântul Jacques. Până la urmă se pasionase şi el pentru această „afacere”. Solicitase şi obţinuse numirea sa ca prim-translator între Curte şi acuzat, pe toată durata dezbaterilor. De nenumărate ori în cursul celor trei săptămâni ce au precedat începerea procesului, acest om de bine îl însoţise pe Victor Deliot la închisoarea Santé şi izbutise, cu multă abilitate, să smulgă infirmului câteva răspunsuri esenţiale. Jacques Vauthier sfârşise chiar prin a se deprinde cu interpretul, a cărui alegere se arăta judicioasă pentru buna desfăşurare a procesului.

După ce trecu rapid în revistă asistenţa alcătuită îndeosebi din femei elegante, fără nici o ocupaţie, privirea Danielei se fixă asupra

adversarului din proces, maestrul Voirin. Acesta – de ce să n-o recunoaştem? — avea o ţinută impresionantă, cu totul alta decât a umilului şi obscurului Deliot. Era asistat de un important stat-major de colaboratori subalterni, pe lângă care îşi ataşase şi un avocat cu faimă. Contrariu lui Victor Deliot, Voirin privea asistenţa binevoitor şi îşi flutura de pe acum mânecile robei cu gesturi largi, atrăgând asupra lui destule priviri languroase din partea obişnuitelor sale admiratoare. Se simţea că, o dată în plus, marele avocat se pregătea să triumfe. Această siguranţă de sine o stingherea pe Daniela, care vedea şi mai adâncă prăpastia în care avea să se prăbuşească bătrânul ei prieten. Hotărât, Voirin era tot ce vrei, numai simpatic nu!

Când, în sfârşit, acuzatul fu introdus în boxă, ochii cercetători ai Danielei se imobilizară pe chipul lui. Nu-l mai văzuse până atunci, iar Deliot i-l descrisese destul de vag. Apariţia lui a constituit pentru gingaşa şi sensibila Daniela un adevărat şoc nervos: i se tăiase şi respiraţia… Nu-şi putuse închipui vreodată că există undeva pe lume o făptură asemănătoare care să aparţină totuşi speciei umane… Părul zbârlit, obrazul bestial, fălcile de buldog, capul monstruos înţepenit greoi pe trupul atletic – această apariţie de coşmar răsărea din boxa acuzaţilor între doi gardieni, care păreau plăpânzi în comparaţie cu un asemenea gigant. Fata se dădu înapoi cu spaimă: clientul lui Victor Deliot nu putea fi nefericitul despre care avocatul îi vorbea cu atâta căldură. Era destul să-l observi cu atenţie ca să descoperi în el Bruta, bruta integrală pe care ai rareori prilejul s-o întâlneşti. Daniela era îngrozită. Suferea la gândul că bătrânul său prieten şi-a asumat ingrata misiune să apere un asemenea urs. Şi-a oprit apoi privirea asupra corpului de juraţi, care aşteptau tăcuţi şi cântăreau din ochi straniul acuzat al cărui chip împietrit nu lăsa să răzbată nici un sentiment. Jacques Vauthier, închistat în el de tripla-i infirmitate, îşi dădea oare seama de tragedia ce se va juca peste câteva clipe şi a cărei victimă va fi? Prezenţa acestui surdo-mut-orb, nemişcat, făcu să planeze asupra sălii o indispoziţie greu de descris.

Curtea îşi făcu apariţia şi o smulse pe tânăra avocată, pentru câteva clipe, din tristele ei constatări. Publicul se ridică în picioare, în timp ce preşedintele Legris şi asesorii lui luau loc. Ministerul Public era prezent prin procurorul Berthier, un om de care Deliot se temea infinit mai mult decât de confratele său Voirin. Recent promovat în această funcţie înaltă, procurorul părea să-şi fi făcut un punct de onoare din obţinerea capetelor tuturor acuzaţilor ce-i treceau prin gheare. Pentru Deliot, Berthier nu era decât un monstru însetat după ceea ce denumea pompos „Justiţie”. Apărarea urma să se ciocnească de un adversar subtil şi viclean, al cărui talent oratoric impresiona întotdeauna juraţii.

Grefierul dădu citire actului de acuzare cu glas egal şi monoton.

Capetele de acuzare nu aduceau nici un element nou: nu făceau decât să rezume, în termeni juridici, ceea ce aflase toată lumea din citirea detailată a ziarelor, cu privire la circumstanţele crimei. După ce s-a terminat lectura, s-a trecut la stabilirea identităţii acuzatului, prin intermediul interpretului care traducea infirmului în alfabet dactilologic, pe falange, întrebările preşedintelui Legris. Ca să nu se strecoare vreo greşeală, Curtea îngăduise acuzatului să folosească împunsătorul şi grila pentru scriitura Braille. De îndată ce literele apăsau pe hârtia perforată, al doilea interpret traducea în limbaj oral răspunsul dat Curţii şi juraţilor. Deşi necesita timp îndelungat, această metodă fusese considerată ca cea mai sigură şi singura care putea să evite denaturarea întrebărilor şi răspunsurilor.

Interogatoriul ar fi părut plicticos asistenţei, dacă nu s-ar fi pasionat pentru munca interpreţilor.

— Numele dumneavoastră?

— Jacques Vauthier.

— Data şi locul naşterii?

— 5 martie 1923, la Paris, strada Cardinet.

— Numele tatălui?

— Paul Vauthier, decedat la 23 septembrie 1941.

— Al mamei?

— Simona Vauthier, născută Arnould.

— Aveţi fraţi şi surori?

— O soră: Regina.

Juraţii au aflat în felul acesta că Jacques Vauthier, născut cu o triplă infirmitate la Paris, în strada Cardinet 16, în locuinţa părinţilor săi, şi-a petrecut primii ani de existenţă înconjurat de ai săi, îngrijit îndeosebi de o slujnică tânără, doar cu trei ani mai în vârstă ca dânsul, mica Solange Duval, a cărei mamă, Melania, era de asemenea în serviciul familiei Vauthier. Ocupaţia exclusivă a micuţei Solange în casa aceea era îngrijirea infirmului care necesita o prezenţă permanentă. Neavând posibilitatea să-i dea educaţie acasă, părinţii lui Vauthier – negustori înstăriţi – s-au adresat mai multor institute de specialitate, informându-se dacă ar consimţi să-l primească pe nefericitul copil. Până-n cele din urmă, Institutul Sanac din departamentul Haute-Vienne, condus de fraţii ordinului Sfântul Gabriel, institut în care mai multe cazuri asemănătoare fuseseră educate cu rezultate excelente, consimţi să-l primească şi pe ultimul născut al familiei Vauthier. Chiar superiorul acestui institut, fratele Yvon Rodelec venise la Paris să ia băiatul din strada Cardinet. Jacques Vauthier trăise astfel cei doisprezece ani ce au urmat la Sanac, unde a făcut progrese rapide datorita inteligenţei sale vii.

După ce a trecut cu strălucire două examene de bacalaureat, unul la optsprezece şi altul la nouăsprezece ani, după sfatul lui Yvon

Rodelec, care i-a intuit înclinaţiile spre literatură, Jacques Vauthier se apucă să scrie romanul intitulat *Izolatul,* publicat abia după trei ani, când a stârnit senzaţie. Tânărul şi proaspătul scriitor a fost ajutat să-şi desăvârşească lucrarea de către micuţa servitoare Solange Duval, pe care Yvon Rodelec o instruise temeinic. Solange Duval a învăţat acolo şi cele şase sisteme ale semnelor ce-i erau necesare spre a comunica cu infirmul: limbajul mimic, dactilologic, scriitura Braille, scriitura tipografică Ballu, scriitura engleză şi limbajul vocal propriu surdomuţilor, a cărui folosire era destul de limitată.

După şase luni de la apariţia *Izolatului,* Solange Duval se căsători cu Jacques Vauthier, la Sanac. Acuzatul avea pe vremea aceea douăzeci şi trei de ani, iar soţia lui douăzeci şi şase. Câteva săptămâni mai târziu, tânăra pereche se îmbarca pentru Statele Unite; Jacques Vauthier, invitat de un grup american, făcuse timp de cinci ani turnee triumfale de conferinţe în Statele Unite, destinate să aducă la cunoştinţa marelui public american progresele remarcabile obţinute în Franţa în educarea surdo-muţilor-orbi din naştere… în tot acest răstimp, Solange Vauthier a fost colaboratoarea şi interpreta soţului său. Drama s-a produs pe pachebotul *De Grasse,* la înapoierea din această călătorie.

Preşedintele rosti fraza sacramentală:

— Introduceţi primul martor citat de acuzare…

Martorul era un tânăr înalt şi blond, cu talia sveltă, îmbrăcat sobru şi al cărui obraz deschis degaja simpatie: asistenţa, care privise chipul hâd al acuzatului, se odihnea contemplându-l. Daniela nu prea vroia să şi-o mărturisească, dar noul venit, despre care nu ştia nimic, îi plăcea… Iar dacă îi plăcea ei – care ascundea sub roba austeră o adevărată inimă de midinetă gata să se topească la prima rază de soare – fără îndoială, că putea place la fel de bine şi multor alte femei.

— Numele dumneavoastră?

— Henri Téral, se auzi o voce puţin intimidată.

— Data şi locul naşterii?

— 10 iulie 1915, Paris.

— Naţionalitatea?

— Franceză.

— Profesia?

— Steward pe pachebotul *De Grasse,* proprietatea Companiei generale transatlantice.

— Juraţi că veţi spune adevărul, tot adevărul şi numai adevărul… Ridicaţi mâna dreaptă şi repetaţi după mine; „Jur!”

— Jur!

— Domnule Téral, între cabinele de lux unde v-aţi făcut serviciul pe bordul lui *De Grasse,* se afla şi una ocupată de domnul

John Bell. Vă rugăm să-i relataţi Curţii în ce împrejurări aţi descoperit primul crima, în după-amiaza zilei de 5 mai?

— Domnule preşedinte, când am început să inspectez cabinele aflate în grija mea, în după-amiaza zilei de 5 mai, la orele unu, când, în mod obişnuit pasagerii nu sunt deranjaţi niciodată deoarece mai toţi se odihnesc atunci, am făcut-o în urma ordinului formal primit de la comisarul Bertin. Comisarul însărcinase întregul personal să caute un pasager care dispăruse – domnul Vauthier. Cunoşteam cu toţii, cel puţin din vedere, pe acest domn Vauthier surdo-mut şi orb, care se plimba câteodată pe punte la braţul soţiei sale şi nu putea trece neobservat pe pachebot, cu întreita lui infirmitate. Căutarea urma deci să fie uşoară. După ce am intrat în diferite cabine de lux cu ajutorul unui şperaclu ce-l port în permanenţă asupra mea în interes de serviciu şi am fost nevoit să mă scuz faţă de mai toţi pasagerii pe care îi deranjam din somn, am rămas foarte surprins când am observat că uşa apartamentului de lux ocupat de pasagerul american domnul John Bell încă de la plecarea noastră din New York, era întredeschisă… Am împins-o cu oarecare dificultate: părea că cineva dinăuntru se sprijină de uşă. De îndată ce am intrat în cabină, am înţeles motivul acelei rezistenţe: mâinile domnului John Bell, care stătea îngenuncheat, erau crispate pe clanţa interioară… N-a fost nevoie să-l examinez prea mult ca să-mi dau seama că mă găsesc în faţa unui cadavru care încă nu se răcise…

CAPITOLUL II
MARTORII ACUZĂRII

— …Domnul John Bell, continuă stewardul, fusese asasinat. Era imposibil să ai cea mai mică îndoială în privinţa aceasta: o dâră de sânge, prelinsă din gât, se împrăştiase pe covor după ce îi năclăise pijamaua.

— Domnule preşedinte, spuse avocatul Deliot de pe banca sa, aş dori să pun martorului o întrebare. Vă rog să ne spuneţi cu exactitate, domnule Téral, unde se găsea Jacques Vauthier când aţi pătruns în cabină?

— Domnul Vauthier şedea pe patul-cuşetă. Părea năucit şi indiferent… Ce m-a frapat îndeosebi au fost mâinile sale, pe care le ţinea întinse înaintea lui, cu degetele răşchirate; şi părea să le contemple cu dezgust, deşi nu le putea vedea… mâini mânjite cu sânge.

— …Şi aţi dedus, continuă Victor Deliot, că el era asasinul?

— N-am dedus nimic! răspunse calm stewardul. Aveam în faţă doi oameni, dintre care unul era mort iar celălalt viu… Amândoi erau plini de sânge… De altfel, era sânge peste tot: pe covor, pe somieră şi chiar pe pernă… Dezordinea de nedescris din cabină dovedea că se

purtase o luptă înverşunată. Victima se apărase, nu încăpea îndoială, dar adversarul părea să fi fost mult mai puternic. Toată lumea prezentă poate s-o constate aici: domnul Vauthier are o talie de atlet…

— Şi ce aţi făcut atunci? întrebă preşedintele.

— Am părăsit în grabă cabina şi am chemat în ajutor un coleg. L-am rugat să rămână de pază în faţa cabinei ca, eventual, să-l împiedice pe domnul Vauthier să iasă şi am alergat să-l caut pe comisarul Bertin. De îndată ce m-am întors în faţa uşii întredeschise, am intrat în cabină, de data asta toţi trei. Vauthier nu se clintise; şedea tot pe cuşetă, abătut… Colegului meu şi mie nu ne rămânea decât să executăm ordinele domnului Bertin…

— Ce fel de ordine?

— După ce ne-am apropiat cu precauţie de Vauthier, am putut constata că nu avea nici o armă. Nici în apropierea cadavrului nu se zărea vreuna; domnul comisar Bertin a remarcat acest lucru. îmi amintesc perfect ce a spus atunci: „Ciudat! După felul cum se prezintă rana, nu poate fi vorba decât de un pumnal… Unde ar putea fi? Nici vorbă că nu-l putem întreba pe Vauthier, singurul care ar trebui să ştie, pentru motivul că nu aude şi nici nu are glas! În fine, asta vom vedea mai târziu… Cel mai grabnic, pentru moment, este să ne asigurăm că nu ne va scăpa zdrahonul ăsta care-mi face impresia că ar fi criminalul. Ca măsură de prevedere trebuie să-l băgăm imediat în închisoarea de pe bord… Se va lăsa oare dus?”

Contrariu temerilor noastre, Vauthier nu opuse nici o rezistenţă. S-ar fi putut spune că, îndată după crimă, se împăcase cu soarta şi se aşezase intenţionat pe patul victimei, încât să nu mai existe nici un dubiu asupra vinovăţiei sale. S-a lăsat dus de mine şi de domnul Bertin la închisoare, ca un copil, în timp ce colegul meu continua să facă de gardă în faţa cabinei. Eu am rămas să păzesc uşa blindată a celulei până m-a înlocuit un membru din echipaj, trimis de comandant jumătate de oră mai târziu.

— V-aţi întors apoi la cabina crimei?

— Da. Când am ajuns însă în faţa uşii, am văzut cum o sigilează domnul Chardot, comandantul lui *De Grasse*. În acelaşi timp, comisarul Bertin mi-a ordonat să nu mai fac uz de şperaclu ca să intru în cabina aceea, unde nimic nu trebuia să fie mişcat din loc până vom acosta la Le Havre. În sfârşit, comandantul Chardot spuse micului grup de stewarzi şi oamenilor din echipaj din jurul său, că ar fi bine să nu se facă zarvă printre pasageri despre cele petrecute, fiindcă oricum se va afla totul prea curând.

— Curtea vă mulţumeşte, domnule Téral. Vă puteţi retrage… introduceţi martorul următor!

Acesta se prezentă în uniformă:

— Andre Bertin, prim-comisar de bord pe pachebotul *De Grasse*.

Istorisirea comisarului corespundea punct cu punct cu a stewardului.

— Domnule comisar, întrebă preşedintele: martorul precedent, domnul Henri Téral, ne-a declarat că atât el cât şi dumneavoastră aţi rămas foarte surprinşi că nu aţi găsit în cabină arma crimei?

— Da, domnule preşedinte. Dar cel mai straniu în această afacere este că, în pofida cercetărilor făcute ulterior, această armă n-a mai fost găsită…

— Nu-i nimic surprinzător, hotărî procurorul general Berthier. Continuarea dezbaterilor va arăta Curţii şi domnilor juraţi natura acestei arme precum şi modul foarte simplu în care criminalul, după propriile sale explicaţii, a făcut-o să dispară!

— Domnule comisar, mai întrebă preşedintele Legris, spuneţi-ne cât mai exact ce aţi făcut după ce l-aţi încarcerat pe Jacques Vauthier în închisoarea de pe bord!

— Îmi permit să atrag atenţia Curţii, spuse Victor Deliot, că apărarea este îndreptăţită să fie surprinsă că domnul comisar Bertin a luat imediat iniţiativa, cel puţin îndrăzneaţă, de a încarcera şi, în consecinţă, de a aresta pe clientul meu atunci când nimic nu dovedea că el ar fi asasinul lui John Bell.

— Cum… nimic? întrebă comisarul sufocându-se. Ei, asta-i prea din cale-afară! Oricare om cu bun simţ ar fi făcut la fel în locul meu! Nu puteam îngădui totuşi să se plimbe liber, pe bordul lui *De Grasse,* omul pe care-l găsisem şezând cu mâinile însângerate, alături de un cadavru încă nerăcit!

— Protestez împotriva acestei întreruperi a apărării, strigă domnul Voirin. Comportarea comisarului Bertin a fost a unui om care-şi făcea datoria cu stricteţe… De altfel, această atitudine a fost justificată după numai un ceas, prin propriile mărturisiri ale lui Vauthier care a recunoscut formal, în faţa mai multor martori, că este autorul crimei.

— Incidentul e închis! spuse preşedintele calm; să revenim la întrebarea mea la care încă nu mi-aţi răspuns, domnule comisar.

— Domnule preşedinte, îndată după încarcerarea lui Vauthier, m-am dus la comandantul nostru căruia i-am făcut cunoscută descoperirea macabră. Comandantul a coborât numaidecât în cabina crimei în care nimic nu fusese mişcat, în afară de Vauthier, pe care am fost nevoiţi să-l luăm cu noi. Corpul victimei rămăsese în aceeaşi poziţie, cu ambele mâini încleştate pe clanţa uşii. Comandantul Chardot luase cu dânsul şi pe medicul navei, doctorul Langlois, care a făcut primele constatări medicale. Totodată, după ce m-am consultat cu comandantul şi în prezenţa acestuia, care mă însoţise în biroul meu de comisariat, am pus-o în cunoştinţă pe doamna Vauthier despre cele întâmplate. În timpul relatării, doamna Vauthier a leşinat… Când şi-a

revenit – în sfârşit! — doamna Vauthier a consimţit să ne însoţească – pe comandantul Chardot şi pe mine – la închisoare, să slujească de interpret la primul interogatoriu al soţului său. Trebuie să precizez, pentru bunul renume al Companiei generale transatlantice, că totul s-a petrecut în modul cel mai discret cu putinţă. Din păcate am fost nevoiţi să telegrafiem poliţiei franceze despre crimă, cerându-i să vină pe bord de cum vom acosta în Le Havre. Transmisia acestei telegrame – cu toate că era cifrată – a permis însă unele indiscreţii. A doua seară toţi pasagerii ştiau că fusese comisă o crimă pe bord…

— Cum s-a comportat Jacques Vauthier la primul interogatoriu din închisoarea de pe bord, în prezenţa soţiei sale? întrebă preşedintele.

— Părea calm. Singurul răspuns pe care i l-am putut smulge prin mijlocirea doamnei Vauthier, a fost „Eu l-am ucis pe acest om. O recunosc formal şi nu regret nimic!” Răspunsul l-a scris Jacques Vauthier singur, cu împunsătorul şi grila pentru scriitura Braille, iar comandantul Chardot l-a înmânat comisarului însărcinat cu ancheta, de îndată ce am acostat în Le Havre.

— Piesa în chestiune, preciza procurorul general Berthier, stă la dispoziţia Curţii…

— Atrag atenţia domnilor juraţi încă de pe acum, spuse avocatul Voirin, asupra importanţei capitale a acestei declaraţii scrise chiar de mâna acuzatului şi în care acesta recunoaşte că l-a ucis pe John Bell…

— Ne-ar putea spune martorul, ceru Victor Deliot, ce atitudine a avut doamna Vauthier când a aflat, chiar de la soţul ei, că a ucis?

— Doamna Vauthier, răspunse comisarul, a fost foarte curajoasă. Îmi amintesc că ne-a spus – comandantului Chardot şi mie – după ce tradusesem răspunsul soţului său, scris în Braille: „Jacques poate să pretindă şi să scrie mult şi bine că el ar fi ucis pe acest om; eu afirm că e imposibil! Jacques nu este şi nici nu poate fi un criminal! De ce să fi ucis un om pe care nu-l văzuse niciodată, pe care nu îl cunoşteam nici eu nici el şi cu care n-am avut nici cea mai neînsemnată legătură de la plecarea din New York?”

— Sunteţi sigur că redaţi cu exactitate cuvintele ei? întrebă preşedintele pe martor.

— Sunt propriile cuvinte ale doamnei Vauthier…

— Atrag şi eu, la rândul meu, atenţiunea domnilor juraţi, spuse Victor Deliot, asupra faptului capital că doamna Vauthier refuză să admită culpabilitatea soţului ei…

— Surprinzător ar fi fost contrariul! i-o întoarse procurorul general Berthier.

— S-au văzut şi s-au auzit în această incintă lucruri mult mai surprinzătoare, domnule procuror general, răspunse Victor Deliot.

— Apărarea mai are de pus martorului întrebări? se adresă preşedintele.

— Nici o întrebare.

— Curtea vă mulţumeşte, domnule comisar. Vă puteţi retrage. Introduceţi al treilea martor, pe domnul comandant Chardot…

— Domnule preşedinte, spuse comandantul lui *De Grasse,* am fost informat despre crimă de primul comisar Bertin, care izolase pe criminalul prezumptiv în închisoarea de pe bord ca măsură de prevedere. Îmi cerea de asemenea şi instrucţiuni. Deşi nici un pasager sau membru din echipaj nu poate fi încarcerat decât la ordinul meu formal am aprobat hotărârea comisarului Bertin care n-a procedat astfel decât spre a evita răspândirea ştirilor în legătură cu aceste regretabile întâmplări. Însoţit de domnul Bertin şi de medicul de pe bord, doctorul Langlois, m-am dus în cabina de lux ocupată de domnul John Bell şi unde în faţa uşii, un steward asigura paza. I-am ataşat un marinar. După ce am constatat că nu fusese modificat nimic din dezordinea cabinei, am pus să fie sigilată uşa. Pentru mine se punea o singură problemă; ajungeam la Le Havre peste şapte zile… Era deci cu neputinţă să lăsăm corpul victimei în această cabină, fără riscul de a-l vedea descompunându-se. După un examen minuţios al doctorului Langlois, am decis să se transporte trupul neînsufleţit într-o cameră frigorifică a navei, în timpul nopţii, pe când pasagerii dormeau: ceea ce va permite anchetatorilor şi medicului legist să-l găsească într-o stare de perfectă conservare la sosirea în Le Havre. L-am reîntâlnit pe domnul Bertin în biroul comisarului, unde doamna Vauthier aştepta, îngrijorată, veşti despre soţul ei dispărut. I-am vorbit cu toate menajamentele posibile despre drama în care se găsea grav compromis domnul Vauthier.

— Ce atitudine a avut atunci doamna Vauthier? întrebă Victor Deliot.

— Doamna Vauthier a leşinat. Abia după un ceas am putut-o decide să ne însoţească la închisoare, unde se afla soţul ei.

— Care a fost atitudinea celor doi soţi în prima clipă când s-au regăsit? mai întrebă avocatul lui Jacques Vauthier.

— Scena a fost sfâşietoare. Doamna Vauthier a alergat către soţul ei, care a strâns-o la piept. Doamna Vauthier repeta în gura mare în criza ei de disperare: „N-ai făcut una ca asta, Jacques! Nu-i posibil, dragostea mea! De ce?”

— Ţin să atrag atenţia domnilor juraţi, spuse Victor Deliot, că Jacques Vauthier nu putea nici auzi, nici înţelege cuvintele pronunţate de soţia lui… îmi permit să pun o ultimă întrebare martorului: doamna Vauthier ţinea atunci mâinile soţului său?

— Mâinile…? se miră comandantul lui *De Grasse,* nu mai ştiu…

îmi pare că da…

— Amintiţi-vă, domnule comandant! E foarte important, insistă Victor Deliot.

— Curtea îmi va îngădui să-mi exprim mirarea, spuse acru domnul Voirin, cu privire la înverşunarea pe care o depune apărarea în încercările ei de a arunca îndoieli asupra depoziţiei unui martor a cărui bună-credinţă nu poate fi pusă în cauză…

— Aici nu-i vorbă de bună-credinţă, ci de un om al cărui cap este în joc! Orice amănunt are importanţă: chiar şi cel mai neînsemnat! Insist asupra acestui punct particular pur şi simplu fiindcă cei doi soţi, dacă s-ar fi ţinut de mâini, aveau posibilitatea să se înţeleagă între ei folosind falangele degetelor, fără ca domnii comandant Chardot şi comisar Bertin să poată măcar observa.

— Şi dacă? remarcă procurorul general Berthier. Presupunând că soţii Vauthier ar fi comunicat între ei fără ştirea altora, cu ce ar putea schimba acest amănunt fondul procesului?

— Ar putea foarte simplu să schimbe totul, domnule procuror general! Mă voi strădui să o demonstrez în cursul dezbaterilor… Dar am vrut să atrag atenţia domnilor juraţi asupra acestui punct precis.

Victor Deliot se aşeză.

— Ce s-a mai petrecut la închisoare după ce s-au sfârşit primele efuziuni între soţi? întrebă preşedintele.

— Am supus de îndată pe Jacques Vauthier unui interogatoriu, pe care comisarul Bertin l-a consemnat în scris. Doamna Vauthier ne-a servit de interpret spre a-i pune întrebările. Jacques Vauthier răspundea folosind împunsătorul, grila şi hârtia cartonată pe care soţia le purta întotdeauna asupra ei, în poşetă. Aceste răspunsuri, scrise chiar de mâna lui Vauthier, au fost păstrate cu grijă de comisarul Bertin.

— Toate aceste piese sunt la dispoziţia Curţii, declară procurorul general Berthier.

— Care sunt întrebările ce le-aţi pus lui Jacques Vauthier? întrebă preşedintele.

— Prima mea întrebare a fost: „Recunoaşteţi că aţi ucis pe John Bell?” Răspuns: „Eu am ucis pe acest om. O recunosc formal şi nu regret nimic!”… A doua întrebare: „Cu ce l-aţi ucis?” Răspuns: „Cu un cuţit de tăiat hârtie”. A treia întrebare: „Ce fel de cuţit de tăiat hârtie?” Răspuns: „Dintr-acelea care se găsesc pe noptiere şi pe care Compania generală transatlantică îl pune la dispoziţia pasagerilor în fiecare cabină. Am şi eu unul la fel în cabina mea…” A patra întrebare: „Ce aţi făcut cu acest cuţit care nu se mai afla în cabină?” Răspuns: „Am scăpat de el zvârlindu-l în apă, prin hublou”. A cincea întrebare: „De ce l-aţi zvârlit în apă, dacă nu faceţi nici o dificultate în a vă recunoaşte crima? Gestul era inutil!” Răspuns: „Cuţitul îmi făcea

oroare”… A şasea întrebare: „Aţi cunoscut victima înainte de a o ucide?” Răspuns: „Nu!”… A şaptea întrebare: „Atunci de ce l-aţi ucis?” Jacques Vauthier n-a răspuns. „Aţi vrut să-l jefuiţi?” Răspuns: „Nu!” A opta întrebare: „John Bell v-a cauzat un neajuns sau v-a adus un prejudiciu grav?” Din nou Jacques Vauthier n-a răspuns… Din acea clipă n-a mai răspuns la nici una din întrebările mele. Comisarului Bertin şi mie nu ne-a rămas decât să ne retragem, rugând-o pe doamna Vauthier să ne însoţească. Ceea ce a şi făcut cu mare resemnare, după ce şi-a îmbrăţişat soţul.

— Aţi autorizat-o pe doamna Vauthier să-şi revadă soţul în timpul cât a mai durat călătoria? întrebă preşedintele.

— L-a văzut în fiecare zi, în prezenţa mea şi a comisarului Bertin. Aveam nevoie de dânsa ca interpret, deoarece era singura persoană de pe bord care cunoştea alfabetul surdo-muţilor şi scriitura Braille pentru orbi… Dar am găsit că-i mai prudent, după sugestiile doctorului Langlois, să n-o lăsăm pe doamna Vauthier singură cu soţul ei. Deşi medicul opina că Jacques Vauthier nu dădea semne de tulburări mintale, persistau totuşi temeri că a comis crima într-un acces de nebunie trecătoare şi că i-ar putea veni pofta s-o ucidă şi pe soţia sa.

— Ce se petrecea în timpul acelor întrevederi?

— Doamna Vauthier era din ce în ce mai disperată. Încercam să pun soţului ei şi alte întrebări, dar acesta nu-mi răspundea. Zadarnic l-a implorat soţia şi s-a târât în genunchi înaintea lui spre a-l face să înţeleagă că era în interesul lui să răspundă, că noi nu suntem judecători ci aproape prietenii lui… N-a folosit la nimic! Ultima lor întrevedere a avut loc cu trei ore înainte de sosirea la Le Havre. Mai aud şi acum cuvintele pe care doamna Vauthier le-a adresat soţului ei: „Dar bine, Jacques, te vor condamna! Tu n-ai ucis, sunt sigură!” În acea zi am remarcat foarte bine că mâinile doamnei Vauthier alergau febril peste falangele degetelor soţului ei. Acesta îşi păstră mutismul, îşi eliberă mâinile din mâinile soţiei şi le vârî în buzunare, spre a arăta lămurit că spusese tot ce vroise şi că-l interesau prea puţin consecinţele actului său. După trei ore l-am predat eu însumi pe prizonier în mâinile inspectorului Mervel şi a jandarmilor care se urcaseră pe punte o dată cu pilotul…

— Curtea vă mulţumeşte, domnule comandant. Vă puteţi retrage. Introduceţi al patrulea martor…

Era doctorul Langlois, medic-şef pe bordul lui *De Grasse.*

— Apărarea v-a citat, domnule doctor, spuse preşedintele Legris, pentru a cunoaşte rezultatele cercetărilor dumneavoastră medicale când aţi examinat, în cabină, cadavrul lui John Bell.

— Când comandantul Chardot şi comisarul Bertin m-au pus în

prezenţa corpului neînsufleţit, am văzut numaidecât că arma crimei secţionase artera carotidă. Moartea urmase după câteva secunde. Rana nu lăsa nici un dubiu cu privire la arma întrebuinţată; un cuţit de tăiat hârtie foarte ascuţit, în formă de stilet. Când comisarul Bertin mi-a prezentat unul dintre cuţitele de tăiat hârtie puse la dispoziţia pasagerilor de Compania generală transatlantică, în toate cabinele, am putut afirma fără riscul de a mă înşela, că asasinul a folosit unul din ele.

— Nu credeţi, domnule doctor, c-ar fi putut exista o altă cauză a decesului?

— Nu. Decesul a survenit aproape instantaneu prin oprirea circulaţiei sanguine, ca urmare a secţionării carotidei care transportă sângele de la inimă la cap. De altfel, defunctul era un om încă tânăr, care se bucura de o sănătate perfectă.

— V-a cerut comandantul Chardot să-l examinaţi pe Vauthier în închisoarea de pe bord, după ce i se luase un prim interogatoriu? întrebă procurorul general Berthier.

— Exact. Acest prim examen medical a fost destul de sumar, recunoscu martorul, dar am revenit zilnic să-l văd pe prizonier, care n-a prezentat nici un simptom de stare febrilă în ultima parte a călătoriei. Am împărtăşit observaţiile mele şi doctorului Boulet, medicul legist care a urcat pe bord cu inspectorul Mervel, la Le Havre. După ce l-am condus pe doctorul Boulet în camera frigorifică unde corpul fusese perfect conservat, l-am regăsit pe inspectorul Mervel în celula lui Jacques Vauthier. Acolo, un examen amănunţit, în timpul căruia am recurs la serviciile interpretului adus de inspectorul Mervel ca să pună infirmului diferite întrebări de ordin strict medical, a confirmat observaţiile mele anterioare: Jacques Vauthier este un om sănătos la minte şi la trup, copleşit din nefericire de tripla sa infirmitate din naştere. Dar organismul său funcţionează normal.

— Atrag atenţiunea domnilor juraţi, spuse procurorul general, asupra depoziţiei esenţiale a martorului, care a fost de altfel consemnată cuvânt cu cuvânt într-un raport medical pe care martorul l-a redactat împreună cu eminentul medic legist, doctorul Boulet… Aşadar, nu numai că Jacques Vauthier şi-a recunoscut formal vina, dar această mărturie nu este efectul imaginaţiei unui detracat care se acuză prin nu ştiu ce soi de masochism de o crimă pe care nu ar fi săvârşit-o… Este expresia purului adevăr, spus de un om în deplinătatea facultăţilor sale mintale. Curtea va aprecia…

Victor Deliot nu se mişcase şi părea să nu acorde decât o atenţie destul de slabă depoziţiei doctorului Langlois.

— Curtea vă mulţumeşte, domnule doctor, spuse preşedintele Legris. Vă puteţi retrage. Înaintea audierii martorului următor, citiţi, domnule grefier, raportul medical, redactat şi semnat de doctorii

Boulet şi Langlois…

Grefierul făcu lectura cu vocea lui monotonă: raportul confirma în toate punctele depoziţia doctorului Langlois. După ce lectura luă sfârşit, preşedintele spuse:

— Introduceţi pe inspectorul principal Mervel!

— Vreţi să ne împărtăşiţi, domnule inspector, constatările dumneavoastră după ce v-aţi urcat la Le Havre pe bordul lui *De Grasse?*

— După ce am asistat la examinarea corpului defunctului, în camera frigorifică de pe *De Grasse,* m-am dus în cabina în care se săvârşise crima. Am dispus să fie luate amprentele cam de peste tot, îndeosebi de pe somieră, cearceaf şi pernă – toate pătate cu sânge. Asasinul întrebuinţase chiar un colţ din cearceaf spre a-şi şterge mâinile după crimă: amprentele găsite pe acest cearceaf ne-au fost preţioase. După ce s-a terminat această primă operaţie, am hotărât să fac o primă reconstituire a crimei după informaţiile pe care mi le dăduseră succesiv stewardul Henri Téral, domnul comisar Bertin, domnul comandant Chardot şi doctorul Langlois.

Pentru această reconstituire am dispus să fie adus Jacques Vauthier din închisoarea de pe bord, în cabină. Când se găsi la intrarea cabinei, scoase un răcnet straniu şi vru s-o ia la fugă. Jandarmii l-au reţinut cu forţa şi l-au constrâns să intre în cabină, unde instalasem pe pat pe unul din subalternii mei, îmbrăcat într-o pijama identică cu cea a victimei. L-am împins binişor pe Vauthier înspre pat şi noptiera pe care pusesem un cuţit de tăiat hârtie al Companiei transatlantice. Când mâinile sale au atins corpul colaboratorului meu, Vaulhier a scos un strigăt răguşit şi s-a dat înapoi, i-am apucat atunci mâna dreaptă şi l-am silit să pipăie cuţitul de tăiat hârtie aflat pe noptieră. Vauthier a tresărit şi câteva secunde a fost scuturat de un tremur nervos. După aceea părea să-şi fi regăsit calmul: cu mâna dreaptă a apucat liniştit cuţitul de tăiat hârtie şi-l ridică în aer în timp ce se apleca asupra trupului inspectorului – care juca rolul lui John Bell, dormind – şi cu stânga se proptea pe pieptul omului lungit, spre a-l împiedica să facă vreo mişcare. Abia, abia am avut timpul să dau la o parte braţul său gata să se abată ca un trăsnet pe gâtul colaboratorului meu, şi să-l împiedic pe Vauthier să comită o nouă crimă!

Ceea ce mi s-a părut cel mai straniu la această reconstituire, a fost precizia gesturilor orbului, care fără să-şi vadă victima, acţiona ca un automat. Căpătase, s-ar fi putut spune, o mare dexteritate în acest gen de crimă… Cu toate acestea un lucru mă frământa: cum a avut John Bell – căruia i s-a tăiat carotida în timp ce dormea în patul său – atâta forţă să se târască până la uşa cabinei, ca să se prăbuşească

definitiv, cu mâinile crispate pe clanţă? Medicul legist, pe cate l-am consultat, spunea că această ultimă tresărire a unui muribund era posibilă. Pe de altă parte, mobilele răsturnate în cabină şi dâra de sânge de la pat la uşă păreau să dovedească că fusese o luptă între cei doi. Cea mai bună explicaţie părea să fie că ucigaşul a vrut să-şi împiedice victima să ajungă până la uşă. Totuşi lucrul acesta a rămas destul de obscur, deoarece Vauthier a refuzat cu energie să dea cea mai mică explicaţie.

Am încercat o a doua experienţă: l-am aşezat pe colaboratorul meu îmbrăcat tot în pijama, îngenuncheat în poziţia exactă în care a fost găsit cadavrul, rezemat de uşă, cu ambele mâini încleştate pe clanţă. L-am constrâns din nou pe Vauthier să se apropie de uşă, cu mâinile întinse înainte. De îndată ce degetele sale atinseră gâtul pseudo-cadavrului, Jacques Vauthier scoase un nou urlet şi se retrase în fundul cabinei, târându-şi gardienii după el. Aceştia voiră să-l readucă la uşă, dar el se trânti pe jos, trăgându-i şi pe gardieni în cădere: are o forţă considerabilă… Socotind că-i declanşasem, prin surpriză, un şoc psihologic destul de puternic lui Jacques Vauthier, am profitat numaidecât pentru a-l hărţui cu întrebări precise, prin intermediul interpretului. Jandarmii trebuiră să-i ţină cu forţa mâinile pentru ca interpretul să-i poată forma pe falangele degetelor semnele alfabetului dactilologic. Zadarnică strădanie! Jacques Vauthier nu răspundea la nici o întrebare. Am pus să i se ia amprentele digitale, care sunt identice cu cele găsite pe diferitele mobile din cabină, pe somieră şi pe pata de sânge de pe cearceaf. Când Vauthier mi-a părut mai calm, am reluat interogatoriul. N-a consimţit să răspundă decât la o singură întrebare: „Recunoaşteţi că aţi ucis aici pe omul acela?” Răspunsul a fost: „Recunosc categoric că sunt autorul acestei crime: nu regret nimic, dac-ar fi s-o iau de la început, aş face la fel.” Dar când l-am întrebat: „L-aţi ucis într-adevăr cu un cuţit de tăiat hârtie identic cu cel pe care vi l-am pus în mână?” se mulţumi să ridice din umeri, arătând, prin acest gest interpretului că singurul lucru care conta după părerea lui era că l-a suprimat pe american, iar felul în care l-a ucis avea o importanţă cu totul secundară. În sfârşit, a treia întrebare pe care i-am pus-o: „Dacă gestul pe care-l făcuse în prezenţa noastră faţă de colaboratorul meu, întins pe pat în locul victimei, era repetarea exactă a celui făcut în realitate asupra lui John Bell?” rămase fără răspuns. După care n-am mai putut să-i smulg nici un cuvânt: nici în Braille, nici altfel…

Minuţioase verificări ulterioare ne-au dovedit că mobilul crimei nu a fost furtul: într-adevăr, nu dispăruse nimic din cele aparţinând victimei. Este de asemenea sigur că Vauthier nu-şi cunoscuse victima şi nu avusese nici un fel de contact cu ea înaintea crimei. Astfel că i-a fost cu neputinţă poliţiei criminale să stabilească cu certitudine

veritabilul motiv al crimei. Personal rămân convins că actul criminal trebuie atribuit unui gest necugetat şi subit al unui dement sau al unui sadic… Nemaiputând obţine nimic de la el, nu a mai rămas altceva de făcut decât să fie debarcat. A fost dus la Paris cu maşina şi încarcerat la Santé. Din acea clipă nu m-am mai ocupat de acest caz, rolul meu fiind terminat.

— Domnule profesor Delmont, spuse preşedintele renunţând la obişnuitul interogatoriu de identificare din consideraţie pentru al şaselea martor, puteţi să ne spuneţi rezultatul observaţiilor făcute asupra stării mintale şi fizice a lui Jacques Vauthier, de comisia medicală pe care aţi prezidat-o?

— Am examinat minuţios subiectul în şase reprize. Constatările făcute de eminenţii mei confraţi profesorii Sereski, Hermite şi de mine însumi, în urma fiecăruia din aceste examene, au fost consemnate în raportul detailat pe care l-am înaintat domnului judecător de instrucţie Belin… Concluzia e că Jacques Vauthier, deşi afectat de tripla sa infirmitate din naştere: a văzului, a auzului şi a vorbirii, este un ins cu totul normal. Inteligenţa sa este mult mai dezvoltată decât a indivizilor mijlocii. Cunoaşte temeinic toate mijloacele de exprimare care permit unui surdo-mut nevăzător să comunice cu lumea dinafară. Dacă nu răspunde la anumite întrebări ce i se pun, o face deci voit şi conştient… în rest, Curtea se poate referi cu toată încrederea la raportul medical detailat despre care v-am vorbit. Nu mai am nimic de adăogat…

— Curtea vă mulţumeşte, domnule profesor…

Daniela, care ascultase cu cea mai mare atenţie diferitele depoziţii, profită de plecarea martorului ca să arunce o privire furişă bătrânului său prieten, Deliot… Acesta, cu ochii pe jumătate închişi, părea absorbit în meditaţii profunde. Tânăra n-a putut rezista curiozităţii şi-l întrebă cu voce scăzută:

— Maestre, ce gândiţi despre toate astea?

— Nimic, fetiţo! Aştept… mormăi Victor Deliot, printre dinţi. Fără îndoială, nu vroia să-i destăinuie: „Un singur punct mă sâcâie într-adevăr în toată această poveste şi asta de la prima citire a dosarului pe care mi l-a încredinţat decanul: amprentele… acele blestemate amprente digitale pe care clientul meu parcă s-a înverşunat să le răspândească din belşug peste tot locul crimei… Cu asemenea probe se expediază uşor la eşafod un om de treabă…”

Daniela observa asistenţa, care era gravă: primele depoziţii erau de ajuns s-o facă a înţelege că acest Jacques Vauthier, încăpăţânat într-o muţenie voită – care nu era cea mai bună tactică – se angaja într-un joc foarte primejdios, în care risca să-şi piardă capul. Va putea măcar să beneficieze de circumstanţe atenuante? Nici

asistenţa, nici fata nu mai erau prea siguri. Unica speranţă era că tripla infirmitate va pleda în favoarea acuzatului. În tot cazul, sarcina apărării se anunţa dificilă... Şi, instinctiv, toate privirile se îndreptau către acest avocat bătrân şi obscur pe care nimeni nu-l văzuse şi nici nu-l auzise până atunci şi care părea să aştepte, posomorât şi solitar, pe banca sa, sfârşitul coşmarului.

Prin contrast, banca părţii civile era foarte animată: elegantul avocat Voirin, înconjurat de colaboratorii săi, părea a fi în formă. Ştia că această primă zi de audieri nu se va termina fără ca el să înscrie câteva puncte decisive. Se simţea de asemenea puternic susţinut în sarcina sa, care acum îi părea lesnicioasă, de către temutul procuror general Berthier, al cărui calm aparent de până atunci ora cu atât mai neliniştitor.

Daniela înţelegea toate astea ca orice persoană din asistenţă. Şi, fără să vrea, împotrivindu-se chiar din toate fibrele ei, privirile i se îndreptau mereu spre faciesul bestial al infirmului. Cu cât cerceta mai amănunţit pe Vauthier, cu atât mai mult găsea că încarnează un tip de asasin care n-ar fi dat de ruşine o galerie de ucigaşi celebri, într-un muzeu al crimei. Cum a putut o femeie – oricare să fi fost ea – accepta să devină tovarăşa de viaţă a acestui individ? Asta depăşea limitele înţelegerii...

Vocea monotonă a preşedintelui, care chemase al şaptelea martor ce înainta spre bară, smulse fata din senzaţia de dezgust ce o cuprinsese.

— Thomas Bell! proclamă noul venit, a cărui naţionalitate se vadea printr-un accent pronunţat, prin ochelarii cu ramele aurite şi haina sa largă; născut la 9 aprilie 1897, în Cleveland, Statele Unite. De naţionalitate american...

— Profesia dumneavoastră?

— Senator de Ohio, membru al Congresului din Washington.

— Domnule senator, în calitatea mea de preşedinte al acestei Curţi, ţin să aduc aici, chiar de la început, omagii publice Statelor Unite ale Americii, unul dintre cei mai buni prieteni pe care se bizuie actualmente ţara noastră... Misiunea mea este cu atât mai dureroasă. Ştim, domnule senator, că aţi ţinut să veniţi special în Franţa spre a depune personal mărturie la bară. Ar fi prea mult să vă cerem să ne vorbiţi despre fiul dumneavoastră?

— John era singurul meu copil, începu senatorul într-o atmosferă de intensă emoţie. A avut parte de toată dragostea mea de la naşterea lui, în ziua de 16 februarie 1925, deoarece mama lui şi-a pierdut viaţa aducându-l pe lume. După ce a fost cel mai bun băieţel, John şi-a făcut studiile la Colegiul din Harvard. Ţineam să înveţe franceza, pe care o vorbea curgător şi, pentru a-i întreţine interesul pentru frumoasa dumneavoastră limbă, i-am dat să citească pe cei mai

buni autori francezi. Mă străduiam de asemenea să-i transmit dragostea mea pentru Franţa şi i-am promis că-l voi trimite la Paris să-şi completeze studiile, de îndată ce va fi obţinut diploma universitară. Din nefericire, a izbucnit al doilea război mondial. John n-avea decât optsprezece ani când aflarăm dezastrul de la Pearl Harbour. În pofida tinereţii sale, chiar de a doua zi, având asentimentul meu, s-a înrolat în marina Statelor Unite. Repartizat la o unitate de puşcaşi marini, s-a îmbarcat un an mai târziu pentru Pacific, unde a făcut tot războiul şi a fost citat de patru ori pentru fapte de arme; demobilizat după capitularea Japoniei, a revenit la Cleveland. Războiul l-a maturizat mult şi a hotărât să se ocupe de aprovizionarea cu alimente a Europei. Sarcina sa îl obliga să se deplaseze ades la Washington, Chicago, San Francisco şi New York. Eram şi eu foarte absorbit de atribuţiile mele la Congres şi n-am putut să-l văd pe John decât la intervale neregulate în timpul acestor ultimi ani. De câte ori ne întâlneam era pentru noi o adevărată sărbătoare: ieşeam împreună în oraş, John şi cu mine eram ca doi prieteni. Eram mândru că am un fiu mare şi cred că şi el era mândru de tatăl său. Îmi istorisea tot ce făcea. Cea mai mare plăcere pe care i-o procura misiunea ce şi-o asumase, era contactul permanent cu toate cercurile franceze din New York. L-am făcut să-nţeleagă că nu va putea cunoaşte cu adevărat mentalitatea şi cultura franceză, decât vizitând admirabila dumneavoastră ţară regiune cu regiune, oraş cu oraş. În acea zi s-a hotărât voiajul…

Cu toată dorinţa lui reală de a veni în Franţa, John ezita puţin. Trebuie să mărturisesc aici una dintre slăbiciunile sale: se îndrăgostise de o dansatoare de pe Broadway, ceea ce nu-mi plăcea de fel… Cel mai bun mijloc de a întrerupe această idilă era să grăbesc plecarea lui John în Franţa. După o lună l-am condus personal pe bordul pachebotului *De Grasse;* atunci mi s-a părut foarte fericit… Cu câteva clipe înainte de a se fi ridicat pasarela, l-am întrebat dacă nu regretă prea mult despărţirea lui de *girl friend* de pe Broadway. Mi-a răspuns râzând: „O nu, tată! Am înţeles foarte bine de ce erai atât de grăbit să mă vezi plecat. Aveai dreptate! Fata asta nu era făcută pentru mine…” I-am spus atunci îmbrăţişându-l pentru ultima oară: „Poate că ne vei aduce curând o franţuzoaică… Nu se ştie nici o dată şi ţi-o doresc din toată inima!”

Nu l-am mai revăzut pe Johny! L-am descris aşa cum a fost…

Ultimele cuvinte au fost pronunţate cu o simplitate care tulbură asistenţa.

— Curtea vă mulţumeşte, domnule senator, că aţi venit să o lămuriţi asupra personalităţii atât de atrăgătoare a unicului dumneavoastră fiu.

— Ceea ce domnul senator Bell nu vă spune, domnilor juraţi, sublinie domnul Voirin, e starea de spirit în care a venit să depună

mărturie la această bară: să nu vedeţi în domnia sa un tată care strigă să fie răzbunat, ci mai degrabă un prieten al Franţei care a venit să ceară unei Curţi cu juri franceze să facă dreptate, pentru ca să nu se repete pe viitor o tragedie asemănătoare. Prezenţa domnului senator Bell în această incintă înseamnă că poporul american pune poporului francez întrebarea, prin glasul unuia dintre cei mai autorizaţi reprezentanţi ai săi, dacă valoroşii săi fii pot veni de aici înainte în ţara noastră fără riscul de a fi măcelăriţi? Problema este gravă, domnilor juraţi! Reflectaţi asupra ei… Şi să nu uitaţi, când veţi da verdictul, că întreaga Americă are ochii aţintiţi asupra dumneavoastră!

Avocatul părţii civile se reaşează cu un gest teatral. Victor Deliot se ridică încetişor pentru a spune:

— Luând parte la durerea părintească a domnului senator Bell, apărarea consideră că ultimele cuvinte pronunţate de avocatul părţii civile generalizează poate prea mult aceste dezbateri. Dacă poporul american ne-ar cere socoteala pentru moartea lui John Bell, n-ar exista nici un motiv ca poporul francez să nu-i ceară, la rândul său, socoteala pentru francezii care au fost asasinaţi pe teritoriul Statelor Unite! Nu vă lăsaţi impresionaţi de asemenea argumente, domnilor juraţi, deoarece ştiţi ca şi mine că, din nefericire, crima nu este privilegiul exclusiv al unui singur popor…

— E extraordinar! exclamă cu asprime procurorul general, să vezi cum apărarea încearcă într-una, cu îndemânare, de la deschiderea acestui proces, să bagatelizeze nivelul dezbaterilor.

— Apărarea îşi permite să răspundă domnului procuror general că se judecă pe baza faptelor şi nu a virtuozităţii oratorice!

— Dar vă rog, domnilor!… spuse preşedintele. Incidentul e închis. Domnule senator, puteţi să ne spuneţi ce sentimente aveţi faţă de acuzat?

— De nici un fel, răspunse martorul. Cum aş putea avea? îl deplâng foarte sincer că a venit pe lume cu tripla sa infirmitate. Dar poate fi asta o raţiune suficientă care să-i dea dreptul de a ucide o făptură minunată ca Johny, care nu-i făcuse nici un rău şi pe care nici măcar nu-l cunoştea? Sunt convins, domnule preşedinte, că dacă l-ar fi cunoscut pe domnul Vauthier, fiul meu s-ar fi interesat de cazul lui: Johny avea sufletul generos şi nu-i plăcea să simtă că cei din jurul său sunt nefericiţi…

— Domnii juraţi vor aprecia aceste cuvinte, afirmă domnul Voirin.

Toate privirile îl petrecură respectuos pe tatăl lui John până la uşă, priviri care s-au întors apoi mustrătoare spre Jacques Vauthier. Dar cum fiecare înţelegea că el nu putea citi aceste sentimente, pe feţele lor, nici măcar să le ghicească, Victor Deliot trebui să suporte

valul ostil care creştea.

Daniela nici nu mai îndrăznea să-l privească pe bătrânul său prieten. Înţelese dintr-o dată măreţia şi mizeria profesiei de apărător, pe care Victor Deliot i le descrisese de atâtea ori şi găsea nedrept ca el să îndure singur această reprobare generală pe care nu o merita. Totuşi, de ce acceptase să apere o asemenea cauză?

Şi-l imagina acum pe sărmanul Johny: unul din acei frumoşi şi magnifici G.I.[1] americani, care stârniseră admiraţia lumii prin curajul şi nepăsarea lor, prin simpatica lor indolenţă. Îl mai deplângea şi pe tatăl lui, atât de demn în durerea sa. Şi toată această tristeţe era urmarea unei crime comisă de un semi-dement! Inspectorul Mervel o spusese foarte bine în depoziţia sa: „Această crimă inexplicabilă nu poate fi decât opera unui dement însetat brusc de sânge, sau a unui sadic gelos pe adevărata frumuseţe bărbătească…” Ceea ce împingea spre culmea disperării atât pe Daniela cât şi asistenţa, era că Vauthier stătea nemişcat în boxă, indiferent la ce se petrecea sau se spune în jurul său. Cu toate astea înţelesese totul, deoarece interpretul îi traducea succesiv, pe falange, fiecare cuvânt rostit… Ştia foarte bine, de exemplu, că se aflase pentru prima oară în prezenţa părintelui victimei sale; şi nici măcar nu tresărise!

Fusese introdus al optulea martor.

— Numele dumneavoastră?

— Regina Daubray, a răspuns tânăra şi eleganta doamnă, care se sprijinise de bară.

— Ce rudă sunteţi cu acuzatul?

— Sunt sora lui.

— Ne-aţi putea spune, doamnă, ceea ce ştiţi despre fratele dumneavoastră?

Victor Deliot deschisese ochii mari şi cerceta curios pe martoră. Tânăra femeie răspunse fără şovăire:

— Nu ştiu dacă Jacques este vinovat sau nu, dar când am aflat despre crima de pe *De Grasse* din citirea ziarelor, am fost surprinsă doar pe jumătate… Am trăit alături de fratele meu mai ales în primii săi zece ani de viaţă, pe când locuia încă în apartamentul părinţilor noştri, pe strada Cardinet. Pot să vă spun că în această perioadă Jacques a fost pentru noi o sursă de necazuri zilnice. Am făcut imposibilul încercând să-l educăm şi să-i facem existenţa suportabilă. Dragostea noastră pentru el era dublată de mila ce ne inspira acest copil care nu putea să ne audă, să ne vadă, să ne vorbească. Bietul meu tată angajase pe fetiţa servitoarei noastre, Melania, pentru ca Jacques să aibă fără întrerupere, alături de el, pe cineva care să-l îngrijească. Tatăl meu luase această hotărâre abia după ce şi-a dat seama că Jacques ne urăşte deopotrivă pe toţi. La şapte ani, fratele

meu era deja o mică brută care ne primea de fiecare dată când ne duceam să-l vedem în camera lui, cu vociferări şi crize de furie. Pot afirma că prezenţa lui Jacques în familia noastră a fost nu numai o încercare grea, ci adevărata cauză a propriei mele nefericiri…

— Explicaţi-vă, doamnă!

— M-am căsătorit pe când Jacques n-avea decât şapte ani. Logodnicul meu, Georges Daubray, era blând şi înţelegător cu Jacques, căruia nu uita niciodată să-i aducă dulciuri când venea la părinţii mei. Jacques nu-i purta nici o recunoştinţă ci, dimpotrivă, azvârlea pe jos toate cadourile pe care i le oferea. De teama ca socrii mei să nu se opună căsătoriei noastre, am hotărât să tăinuim faţă de viitoarea mea familie existenţa acestui frate infirm. Socrii mei s-ar fi putut teme să nu avem vreo tară în familie. După scurtă vreme, un frate al ordinului Sfântului Gabriel, domnul Yvon Rodelec, veni să-l ia pe Jacques spre a-l duce la Institutul din Sanac.

Nu l-am mai revăzut niciodată pe fratele meu, dar soţul meu – pe care-l voi iubi până-n ultima clipă a vieţii – se detaşa pe nesimţite de mine. Nu că ar fi încetat să mă iubească, dar se temea ca în cazul că i-aş fi dăruit un copil, acesta să nu semene cumva tânărului său unchi! Această stare de spirit devenise la el aproape bolnăvicioasă.

Torturat de gândul că ar putea avea un copil infirm, sfârşi prin a destăinui părinţilor săi existenţa lui Jacques. A fost îngrozitor! Socrii mei nu ne-au iertat niciodată, părinţilor mei şi mie, că le-am ascuns adevărul. Din ziua aceea au făcut presiuni asupra lui Georges să ceară divorţul înainte de a rămâne gravidă. Soţul meu sfârşi prin a ceda; în ce mă priveşte, principiile mele religioase mă opreau să divorţez. Ne-am separat numai şi trăim în felul acesta de paisprezece ani. Pot spune fără pică: viaţa mi-a fost zdrobită de acest frate infirm…

— Ne-aţi spus mai înainte, doamnă, că nu v-aţi revăzut fratele de când a plecat la Sanac. Cum fratele dumneavoastră are acum douăzeci şi şapte de ani, să deducem că nu aţi încercat niciodată să-l vedeţi timp de şaptesprezece ani?

— Nu, domnule preşedinte! Un an după plecarea sa la Sanac, mama s-a dus să-l viziteze la institutul din departamentul Haute-Vienne. S-a înapoiat bucuroasă de progresele extraordinare pe care le făcuse Jacques, dar disperată de felul în care o primise. Îmi voi aminti întotdeauna de acea frază a mamei mele: „Jacques nu ne mai aparţine. N-are nici un chef să ne mai vadă!” A urmat apoi moartea tatei şi despărţirea mea… Mama se ducea să-l vadă pe Jacques în fiecare an, dar mărturisesc că n-am avut niciodată tăria s-o însoţesc.

Într-o zi – asta se petrecea cam după zece ani – am rămas stupefiată aflând prin telefon, de la soţul meu, că Jacques scrisese şi i se publicase un roman intitulat *Izolatul.* M-am dus imediat la o librărie şi am cumpărat cartea despre care anumiţi critici vorbeau cum nu se

poate mai bine. Am citit-o chiar în timpul nopţii şi am fost dezgustată de felul în care fratele meu descria familia eroului său principal, surdo-mut şi orb din naştere, ca şi dânsul. Mă recunoşteam în odiosul personaj al surorii…

— Dacă martora era de recunoscut, spuse Victor Deliot suav, aceasta dovedeşte că descrierea este exactă!

Regina Daubray se întoarse către cel care o întrerupsese:

— Avea unele din trăsăturile mele, dar deformate monstruos. Această carte, în care pe parcursul a trei sute de pagini, un infirm care datorează totul solicitudinii alor săi îşi etalează ura, ar trebui interzisă! De altfel, marele vinovat de publicarea romanului este acest Yvon Rodelec…

— Credeam, continuă Victor Deliot, să fi înţeles mai înainte că venirea domnului Yvon Rodelec în strada Cardinet a însemnat izbăvirea întregii dumneavoastră familii?

— La început aveam cu toţii încredere în acest bătrânel, venit să-l smulgă pe Jacques din întunericul său. Dar, cu timpul, am sfârşit prin a înţelege ce manevra directorul Institutului din Sanac. Pentru domnul Rodelec fratele meu nu era decât un „caz” în plus, pe lângă celelalte pe care le educase. Când domnul Rodelec venise la Paris în locuinţa părinţilor mei, o cunoscuse şi pe fiica Melaniei, Solange, cu trei ani mai mare decât Jacques şi care se ocupa de el. Chiar la treisprezece ani, Solange nu mai era o fetiţă: încăpăţânată, ambiţioasă în pofida tinereţii ei, ştia bine ce voia. Am fost foarte mirată când am aflat că atât ea cât şi Melania, plecând din serviciul mamei mele, s-au dus la Sanac unde domnul Rodelec le oferise amândurora servicii la institut. În acea epocă Solange, în vârstă de douăzeci de ani, devenise o fată neruşinată care avea şansa să nu fie prea urâtă. Ambiţia ei crescândă o împingea să înveţe, cu sprijinul domnului Rodelec, diferitele sisteme de exprimare întrebuinţate de Jacques la institut pentru a se face înţeles. A reuşit foarte repede să capete asemenea influenţă asupra fratelui meu, încât a luat-o în căsătorie. În felul acesta, fiica fostei noastre servitoare îmi devenea cumnată! Dar culmea era că mama şi cu mine am fost puse în faţa faptului împlinit: n-am fost nici măcar invitate la celebrarea cununiei, după cum nici un alt membru al familiei lui Jacques n-a participat la căsătoria oficiată în capela Institutului din Sanac.

— Apărarea mai are de pus martorului vreo întrebare? se adresă preşedintele lui Victor Deliot.

— Nici una, răspunse acesta.

— E surprinzător… bombăni procurorul general.

— Nici o întrebare, supralicită Victor Deliot ridicându-se, dar am de făcut o mică remarcă pentru domnii juraţi… Consideră dumnealor, în inimă şi în cuget, că locul doamnei Daubray la această

bară trebuia să fie de partea acuzării? Găsesc ei normal ca o soră mai în vârstă, care de fapt nu l-a cunoscut cu adevărat pe fratele său decât în timpul cât era un biet copil izolat de lume, să-l strivească cu o întârziere de şaptesprezece ani? Dacă am admite, prin absurd, că Jacques Vauthier fusese la zece ani „o mică brută”, după propria expresie a sorei sale, aceasta nu dovedeşte de loc că ar fi rămas la fel şi acum! Care dintre noi, onorată Curte şi domnilor juraţi, nu s-a schimbat în decurs de şaptesprezece ani? Pe scurt, atitudinea doamnei Daubray, a cărei inconştienţă te cutremură, nu poate fi explicată decât dintr-un singur motiv: interesul… Ne angajăm să o dovedim ulterior.

— Ce „interes”? întrebă arţăgos procurorul general Berthier.

— Dacă domnul procuror general nu l-a descoperit încă, spuse Victor Deliot, surpriza va fi cu atât mai mare la momentul oportun. În sfârşit, doamna Daubray ne-a dat de-nţeles că Solange Duval s-ar fi măritat numai din ambiţie! Într-adevăr, domnilor juraţi, e de neconceput ca o fată tânără care, chiar după cum a recunoscut însăşi martora „avea şansa să nu fie prea urâtă” şi, pe deasupra, departe de a fi proastă, să-şi fi limitat ambiţiile la o căsătorie cu un surdo-mut-orb din naştere!

— Această căsătorie i-a permis, răspunse prompt Regina Daubray, să evadeze din mediul său, să urce în ierarhia socială şi să pătrundă în societatea noastră.

— Admiţând că-i o cinste să ieşi din mijlocul poporului, ca să te introduci în burghezie! spuse bătrânul avocat clătinând din cap.

— …şi domnul avocat al apărării pare să uite – deveni mai vehementă sora lui Vauthier – că Solange nu s-a căsătorit decât după apariţia *Izolatului,* când Jacques devenise celebru şi bogat! Dacă vânzarea lucrării n-a fost decât foarte limitată în Franţa, a fost considerabilă în Statele Unite.

— Martora ar fi preferat, fără îndoială, să beneficieze ea de bunăstarea frăţiorului său infim? insinuă Victor Deliot. Afirmând că doar interesul călăuzeşte sentimentele doamnei Daubray pentru fratele ei, nu mă înşelam!

— Nu permit… începu maestrul Voirin, dar fu întrerupt de vocea tăioasă a preşedintelui, care spuse:

— Incidentul e închis! Curtea vă mulţumeşte, doamnă. Vă puteţi retrage…

Ieşirea tinerei femei a avut loc într-un vacarm de glasuri ce se înfruntau. Fu urmată la bară de soţul ei, agentul de schimb Georges Daubray.

— Domnule Daubry, Curtea ar dori să vă cunoască părerea asupra caracterului cumnatului dumneavoastră, Jacques, şi a raporturilor pe care le-a avut cu familia sa.

— L-am văzut foarte puţin pe Jacques, domnule preşedinte. Când m-am căsătorit cu sora lui mai mare, Regina, nu era decât un copil de şapte ani. Avea o cameră, în fundul apartamentului, de unde nu era scos decât foarte rar… Trebuie să spun că am protestat în mai multe rânduri împotriva felului în care era ţinut acest nefericit copil, departe de lume. Trebuie să recunosc, de asemenea, ca scuză pentru socrii mei, că Jacques, cu tripla sa infirmitate din naştere, reprezenta pentru rudele sale apropiate o grijă permanentă. Până la plecarea lui la Sanac, tânărul meu cumnat mi-a părut întotdeauna dificil, cu toate că ne era aproape imposibil să ne dăm seama de ceea ce gândeşte sau vrea, deoarece pe atunci nu era decât o adevărată brută mică…

Nu trecea o zi fără să fie apucat de accese de mânie de o violenţă nemaipomenită la un copil de vârsta lui! Începea să urle şi apuca tot ce-i cădea sub mână ca să azvârle cu ele în cei care intrau să-l vadă, în odaia lui. Cu toate astea, păstrând sentimentul confuz al neputinţei sale, sfârşea prin a se zvârcoli pe podea. O spumă abundentă îi ieşea atunci din gură. S-ar fi crezut că a turbat… Ni s-a întâmplat de nenumărate ori, socrului meu şi mie, să fim nevoiţi a ne uni forţele spre a-l stăpâni; asta dovedeşte ce putere avea încă de pe atunci!

— Dar, la urma urmei, întrebă preşedintele, care a fost cauza, după dumneavoastră, acelor crize de furie?

— Nici una. Simpla noastră prezenţă. Ceea ce m-a mirat cel mai mult la Jacques, copil, era repulsia bolnăvicioasă pe care i-o inspirau toţi membrii familiei. Când a înţeles, după căsătoria mea, că mă integrasem şi eu în familie, m-a urât şi pe mine ca pe ceilalţi… Nu mi-am explicat nici o dată prin ce fenomen creierul său, pe atunci închis oricărei comunicări cu lumea din afară, a putut să mă identifice ca atare.

— Care erau sentimentele socrilor dumneavoastră pentru el?

— Cred că socrul meu, în prezent decedat, avea pentru fiul său dacă nu un sentiment de dragoste, cel puţin o anumită tandreţe…

— Dar soacra dumneavoastră?

— Aş prefera să nu răspund la acest punct…

— Şi soţia dumneavoastră?

— Îmi vine la fel de greu să răspund. Regina şi cu mine trăim despărţiţi de mulţi ani…

— Doamna Daubray, în depoziţia sa, a atribuit despărţirea dintre dumneavoastră faptului că vă temeaţi să nu căpătaţi un copil infim ca tânărul său unchi…

— O elementară pudoare mă obligă să vă răspund, domnule preşedinte, că motivele pentru care doi soţi se despart, nu privesc pe nimeni.

— Ne-ar putea spune martorul, întrebă Victor Deliot, dacă după

părerea sa exista în anturajul imediat al lui Jacques Vauthier, copil, cineva în stare să-i calmeze furiile fără să recurgă la constrângeri corporale?

— Da. O singură persoană reuşea prin blândeţe: mica servitoare Solange, abia puţin mai în vârstă ca dânsul şi care, mai târziu, a devenit soţia lui.

— Cum explicaţi acest lucru? întrebă preşedintele.

— Nu explic nimic; n-am făcut decât să constat evidenţa.

— Şi cum proceda tânăra Solange?

— Foarte simplu: se apropia de Jacques şi îi mângâia mâinile sau obrazul. Era de ajuns: îşi regăsea calmul…

— Toate acestea sunt stranii, murmură preşedintele Legris înainte de a adăuga: Domnule Daubray, aţi revăzut pe cumnatul dumneavoastră Jacques, după plecarea sa la Sanac?

— Nu. Dar i-am citit cartea…

— Consideraţi că a descris în ea propria sa familie?

— Fără îndoială!

— Curtea vă mulţumeşte. Vă puteţi retrage. Introduceţi martorul următor…

— Numele dumneavoastră?

— Melania Duval, răspunse noua venită cu o voce timidă.

Era o femeie de cincizeci de ani, îmbrăcată modest.

— Doamnă Duval, spuse preşedintele, aţi fost timp de opt ani în serviciul familiei Vauthier, în locuinţa lor din strada Cardinet, în calitate de femeie la toate?

— Da, dom' judecător…

— Numiţi-mă „domnule preşedinte”…

— Bine dom'prezident…

— Spuneţi-mi ce gândiţi despre Jacques Vauthier?

— Nu gândesc nimic! E un infirm şi nu ştii ce să zici despre cineva care nu-i la fel ca toată lumea.

— A făcut-o fericită pe fiica dumneavoastră?

— Micuţa mea Solange? Trebuie să fi fost tare nenorocită. Într-un fel e aproape o fericire că el se află-n închisoare; mă simt în sfârşit liniştită!

— În general, căsătoria fiicei dumneavoastră v-a displăcut?

— N-aş fi vrut s-o văd măritată c-un infirm! Nenorocirea a fost că Solange a mea avea inima prea bună… După ce s-a ocupat de Jacques, copil, s-a lăsat îmbrobodită de Yvon Rodelec ăla, care a izbutit să ne convingă să lucrăm în institutul din Sanac. Eu îngrijeam de rufărie şi Solange – pe care domnul Rodelec o învăţase limba surdo-muţilor-orbi – îl ajuta pe Jacques să-şi pregătească examenele. Ştiţi ce s-a întâmplat până la urmă: s-au căsătorit… I-am spus Solangei

de sute de ori că face o nebunie, dar n-a vrut niciodată să mă asculte… Gândiţi-vă: inteligentă şi drăguţă cum era, putea să se mărite c-un băiat frumos, fără beteşuguri şi bogat. Sunt sigură că l-a luat din milă! Nu te măriţi din dragoste c-un infirm! După asta, au plecat în călătorie de nuntă… îmi amintesc întoarcerea lor, cu o lună mai târziu. S-o fi văzut pe biata mea micuţă! Când am întrebat-o dacă-i fericită nu mi-a răspuns: din mândrie… Dar a izbucnit în hohote de plâns… I-am povestit domnului Rodelec, dar el mi-a spus că trebuie răbdare, că vor face o călătorie frumoasă în America şi că toate s-or îndrepta, c-o fi… c-o păţi… scorneli, ce mai! Ca de obicei… Sfârşitul a fost că cinci ani mai târziu, când m-am dus să-i aştept la Le Havre, mi-am văzut ginerele coborând pe chei cu mâinile în cătuşe… Şi biata mea micuţă plângea! Făcea s-o vezi! Am încercat s-o consolez în tren, pe când ne-ntorceam la Paris… Dar n-a vrut să locuiască în casa în care lucrez şi azi la nişte stăpâni cumsecade, care-i pregătiseră o cameră… M-a îmbrăţişat în holul gării Saint-Lazare şi de atunci n-am mai văzut-o! Se ascunde pe undeva… Abia de-mi trimite când şi când o carte poştală ca să-mi scrie că i-e bine: îi e ruşine. Are şi de ce! Să fii nevastă de ucigaş…

— Apărarea atrage atenţia martorului, spuse Victor Deliot, că nu-i este permis să califice acuzatul cu acest epitet infamant atâta timp cât nu s-a pronunţat verdictul…

— Doamnă, aţi spus adineaori, observă preşedintele Legris, că vă era imposibil să aveţi o părere despre ginerele dumneavoastră. Această declaraţie pare să fie în contradicţie cu felul în care îl trataţi acum!

— Când era micuţ, domn' prezident, Jacques nu părea să fie un copil rău… Copiii nu-s niciodată foarte răi… Cu toate că a fost întotdeauna grozav de repezit: singura care izbutea să-l liniştească era micuţa mea Solange. Doamne, cum se mai pricepea! Era simplu: făcea din el tot ce vroia…

— S-ar putea deduce de aici, remarcă Victor Deliot, că atunci când l-a luat de soţ a fost conştientă de ceea ce face?

— Dacă Solange s-a măritat cu acest infirm, v-o spun: toată vina o poartă domnul Rodelec; pretindea că nimeni n-are dreptul să împiedice un infirm să se căsătorească. Ei bine, eu, Melania, susţin contrariul! Asemenea oameni n-ar trebui să se prăsească…

— N-au avut copii! strică avocatul lui Jacques.

— Din fericire! Ce-ar mai fi ieşit!… exclamă Melania.

— Fiica dumneavoastră v-a vorbit despre relaţiile ei cu soţul? întrebă procurorul general Berthier.

— N-am putut niciodată să-i smulg un cuvinţel asupra acestui subiect. Când mă gândesc că Solange a mea… mai bine să nu vorbesc: mă seacă la inimă!

— Doamnă Duval, întrebă preşedintele, consideraţi că părinţii ginerelui dumneavoastră s-au arătat buni cu copilul lor infirm în timpul anilor pe care acesta şi i-a petrecut în strada Cardinet?

— Părinţi buni… Greu de spus. Copilului nu-i lipsea nimic, trebuie s-o recunosc… Dar în privinţa dragostei, nu prea se prăpădeau cu firea. Dacă Jacques n-ar fi avut-o pe Solange a mea… Bună fată! O inimă de aur! I s-a devotat!

— Familia Vauthier nu avea mai multă tragere de inimă ca dumneavoastră pentru această căsătorie?

— N-avea, ce-i drept: nu vroia de fel. Trebuia să te pui în locul lor: nu le convenea de fel ca fiica fostei lor servitoare să intre în familie şi să le poarte numele! De când servesc la burghezi, am învăţat să-i cunosc: n-ai să găseşti alţii mai egoişti! Numai punga cu bani contează la ei…

— Atunci, insistă preşedintele, cine dorea căsătoria?

— V-o mai spun încă o dată, dom' prezident: dom' Rodelec ăla!…

— N-o să puteţi face Curtea să creadă, doamnă, că un venerabil frate al ordinului Sfântul Gabriel, superiorul unui aşezământ în care sunt educaţi surdo-muţii nevăzători din naştere, ar fi transformat institutul în agenţie matrimonială!

— Nu spun asta, dom' prezident! Da' ce nu-nţelegeţi 'mneavoastră, e că nici un surdo-mut şi orb din cei pe care domnu' Rodelec i-a educat înaintea lui Jacques, nu s-a însurat. Aşa că a vrut să încerce o experienţă cu noul său elev: băgase bine de seamă, când a venit în strada Cardinet, că Solange ţinea la Jacques… Şi cum e şiret, a profitat de această slăbiciune a fetiţei… Ne-a adus la Sanac sub pretextul că ne dă de lucru, dar numai ca să-şi atingă scopul… Solange şi cu mine aveam încredere în domnul ăsta bătrân cu sutană şi ne-am zăpăcit…. M-auziţi? Sunt sigură că i-a făcut farmece fii-mi!

— Moderaţi-vă expresiile, doamnă! Fraţii ordinului Sfântul Gabriel au dat dovadă de un devotament şi de o pregătire ştiinţifică demne de toată lauda.

— Ei bine, continuă femeia, fac nişte treburi grozave sub pretextul devotamentului. Rezultatul se vede: elevii lor sfârşesc la Curtea cu juri…

— În rezumat, doamnă, susţineţi că mariajul s-a făcut împotriva voinţei dumneavoastră şi a familiei Vauthier?

— Chiar aşa, domn' prezident!

— Şi nu admiteţi nici o clipă că fiica dumneavoastră Solange putea fi îndrăgostită cu adevărat de cel pe care urma să-l ia în căsătorie?

— Repet că s-a devotat…

— Curtea vă mulţumeşte, doamnă Duval. Vă puteţi retrage… Să

vină domnul decan al Facultăţii de litere din Toulouse…

— Domnule decan, Curtea ar dori să cunoască opinia facultăţii asupra capacităţilor intelectuale ale acuzatului…

— Jacques Vauthier a trecut în faţa Facultăţii de litere prima parte a examenelor pentru licenţă în 28 iunie 1941, la optsprezece ani, cu menţiunea „foarte bine” care se acordă destul de rar. Dizertaţia lui la franceză a rămas un model al genului. După un an, candidatul a trecut şi a doua parte cu aceeaşi uşurinţă. La ambele examene a fost supus aceloraşi probe ca şi candidaţii normali, doar că sub supravegherea unui profesor pe care l-a delegat în mod special Fundaţia Valentin Huy şi care ne servea ca interpret. Când îşi termina tezele în scriitura Braille, profesorul le transcria în scrisul obişnuit şi le remitea diferiţilor examinatori. Pentru probele orale, la care am ţinut să asist personal întrucât experienţa mi se părea interesantă, ne-a servit ca legătură între candidat şi examinatori un alt interpret, trimis de Institutul Naţional din strada Sfântul Jacques. Pot să vă spun pe conştiinţă că Jacques Vauthier, elev al Institutului din Sanac, a fost unul dintre cei mai străluciţi bacalaureaţi din câţi a cunoscut Facultatea din Toulouse: nu i s-a făcut candidatului nici o concesie, la cererea expresă a educatorilor săi – fraţii ordinului Sfântul Gabriel.

— Facultatea din Toulouse a mai avut probabil şi alţi candidaţi surdo-muţi-orbi, prezentaţi de Institutul din Sanac?

— Exact, domnule preşedinte. Înaintea lui Jacques Vauthier am decernat Diploma pentru partea întâia la şase elevi din Sanac şi pentru partea doua – la filozofie şi matematici elementare – altor trei candidaţi, ceea ce făcea cu Jacques Vauthier zece candidaţi surdo-muţi-orbi în douăzeci de ani, din 1921 şi până în 1941.

— După Jacques Vauthier, Institutul din Sanac a prezentat şi alţi candidaţi?

— Nu.

— Cunoaşteţi pe directorul institutului, domnul Yvon Rodelec?

— După ce am asistat la strălucitele examene ale lui Jacques Vauthier, am ţinut să-i trimit domnului Rodelec o scrisoare de felicitare pentru rezultatele excelente – să spunem cuvântul: *extraordinarele* rezultate obţinute. Domnul Rodelec mi-a răspuns, invitându-mă să vizitez institutul. M-am dus împreună cu doi confraţi: rectorul Facultăţii de ştiinţe şi cel al Facultăţii de drept. Am petrecut o zi în societatea domnului Rodelec şi a colaboratorilor săi. Am fost încântaţi de metodele ce le folosesc. Confraţii mei şi cu mine am părăsit Sanacul cu impresia deosebită că ne-am întâlnit, în sfârşit, cu un educator genial. Nu se va vorbi niciodată îndeajuns despre răbdarea de care a dat dovadă domnul Rodelec nu numai ca să-şi pună la punct metoda care nu putea fi decât experimentală, dar să şi

izbutească a scoate pe anumiţi elevi din bezna lor totală.

— Domnul Rodelec v-a spus părerea lui despre Jacques Vauthier?

— Consideră că Jacques Vauthier, al nouăsprezecelea surdo-mut-orb educat de el cu succes, de cincizeci de ani încoace, este de departe fiinţa cea mai inteligentă pe care a cunoscut-o. Îi aducea nenumărate elogii, ba chiar m-a întrebat în ziua aceea: „Ce-ar spune facultatea, domnule decan, dacă acest tânăr de nouăsprezece ani ar deveni în curând un scriitor celebru?” Îmi amintesc şi ce i-am răspuns: „Ar fi extraordinar! Dar credeţi că are stofă?” Domnul Rodelec mi-a spus fără să ezite: „Are!” Apariţia *Izolatului*, trei mai târziu, dovedea că directorului Institutului din Sanac nu se înşelase.

— S-ar putea cunoaşte părerea dumneavoastră asupra cărţii, domnule decan?

— Din punctul de vedere psihologic al surdo-muţilor-orbi din naştere, consider că este o lucrare remarcabilă din toate privinţele. Are un stil pur. Singurul reproş ce s-ar putea face autorului, este înverşunarea lui de a prezenta ca monştri pe oamenii normali din jurul eroului său. Aceasta nu cadrează cu principiile şi, mai ales, cu nenumăratele dovezi de bunătate pe care le-a cunoscut în timpul celor doisprezece ani petrecuţi la Sanac.

— Martorul apreciază că romanul este opera unui om inteligent şi perfect lucid? întrebă procurorul general Berthier.

— Mai mult decât atât, afirmă decanul facultăţii. *Izolatul* e opera unui om superior.

— Mulţumindu-i domnului decan Marnay care a binevoit să depună aci o mărturie a cărei autoritate nu poate fi pusă la îndoială, declară procurorul general, nu ştiu cum aş putea atrage îndeajuns luare-aminte a domnilor juraţi asupra faptului că acum este dovedit într-un mod absolut convingător că acuzatul e nu numai conştient de cele mai neînsemnate acţiuni ale sale, dar că ele sunt călăuzite de o inteligenţă care judecă excepţional. Insistăm în mod cu totul deosebit asupra faptului că n-ar trebui să ne bizuim prea mult pe aspectul exterior al lui Vauthier. Nu ne îndoim nici o clipă că ar fi o brută – şi însăşi felul în care a executat crima o dovedeşte – dar este o brută inteligentă şi prefăcută. Suntem în drept să deducem că asasinatul de pe *De Grasse* a fost îndelung premeditat, voit cu certitudine şi executat în deplină cunoştinţă de cauză.

— Concluziile pe care le trage acum domnul procuror general par premature, spuse Victor Deliot. Desigur, remarcabila inteligenţă a lui Jacques Vauthier nu poate fi pusă la îndoială. Dar de aici şi până la concluzia că această inteligenţă a fost pusă în serviciul crimei, e o distanţă ca de la cer la pământ!

— Curtea vă mulţumeşte, domnule decan, spuse preşedintele.

Să fie introdus martorul următor.

Acesta înainta spre bară, conclus de un aprod: era orb…

— Numele dumneavoastră?

— Jean Dony.

— Data şi locul naşterii?

— 23 noiembrie 1920, la Poitiers.

— Profesia?

— Organist la Catedrala din Albi.

— Domnule Dony, începu preşedintele, aţi fost timp de unsprezece ani coleg de studii şi de tinereţe cu Jacques Vauthier, la Institutul din Sanac. Dumneavoastră aţi cerut părţii civile să fiţi citat la această bară, după ce aţi aflat din presă despre crima de care este învinuit fostul dumneavoastră coleg. Nu v-aţi sfiit să afirmaţi judecătorului de instrucţie însărcinat cu ancheta că aveţi de făcut destăinuiri grave despre acuzat… Curtea vă ascultă!

— Domnule preşedinte, pot spune că în primii şase ani petrecuţi de Jacques Vauthier la Sanac, i-am fost cel mai bun prieten… Când a sosit la institut cu întreita lui infirmitate, mi-a părut mult mai nefericit decât mine, care nu eram decât orb. Mai aveam şi norocul să mă pot exprima, şi posed un auz foarte dezvoltat. Noul venit era mai tânăr decât mine cu trei ani. După ce în primul an a fost educat separat, directorul institutului nostru, domnul Yvon Rodelec, m-a chemat într-o zi ca să-mi spună: „Am remarcat că te interesează progresele tânărului tău coleg şi că eşti foarte drăguţ cu el. De aceea, acum, când cunoaşte alfabetul dactilologic şi scriitura Braille, o să-i serveşti de însoţitor la plimbări, la jocuri şi chiar la studiile propriu-zise pe care le va putea începe, deoarece a învăţat diferite mijloace de a înţelege şi de a se exprima…” Din acea zi am devenit într-un anume fel colaboratorul direct al domnului Rodelec şi asta a durat timp de şase ani, până când Jacques a împlinit şaptesprezece ani. Atunci am fost înlocuit pe lângă dânsul cu cea care urma să-i devină soţie şase ani mai târziu. Trebuie să spun că sosirea şi instalarea Solangei Duval şi a mamei sale la Institutul Sfântul Iosif, unde nici o femeie nu apăruse până atunci, a avut un efect destul de negativ. De altfel, sunt convins că directorul, domnul Rodelec, n-a adus-o pe Solange Duval la Sanac decât cu cele mai bune intenţii din lume…

— Ce impresie v-a făcut pe atunci Solange Duval?

— Personal nici una, domnule preşedinte. Nu puteam s-o văd… Dar am ştiut de la colegii mei surdo-muţi, care puteau s-o vadă, că era o fată foarte drăguţă… Singurul lucru uşor de remarcat pentru noi, nevăzătorii, era dulceaţa din glasul ei. Se simţea însă în anumite intonaţii – urechile noastre nu ne mint niciodată – că sub această aparentă dulceaţă care putea să înşele pe văzătorii seduşi de aspectul

ei fizic, se ascundea o voinţă de fier, hotărâtă să meargă până la capăt…

— Până la care capăt? întrebă Victor Deliot.

— Până la căsătoria cu Jacques Vauthier, răspunse martorul.

— Asta ar lăsa să se înţeleagă, remarcă preşedintele, că sentimentele Solangei Duval pentru colegul dumneavoastră erau sincere când s-a căsătorit cu el, din moment ce durau de ani de zile?

— Nu-s chiar atât de sigur ca dumneavoastră, domnule preşedinte…

— Ce vrea să spună martorul? întrebă din nou avocatul apărării.

— Nimic… Sau, mai exact, prefer să păstrez pentru mine opinia asupra acestui punct delicat.

— Domnule Dony, declară preşedintele, dacă aţi insistat să veniţi spre a depune mărturie la această bară, Curtea este îndreptăţită să aştepte de la dumneavoastră precizări, nicidecum un limbaj enigmatic! Duceţi-vă gândul până la capăt…

— Credeţi-mă, domnule preşedinte, îmi vine greu… Jacques mi-a fost totuşi coleg; aş putea chiar spune „micul meu protejat” ani de zile…

— Aţi jurat să spuneţi adevărul, tot adevărul! spuse preşedintele cu severitate.

— Bine, fie… răspunse orbul după o clipă de ezitare. Solange Duval, care la douăzeci de ani era o domnişoară în toată puterea cuvântului pe când Jacques era încă un băiat mai măricel, un imberb de şaptesprezece ani, nu-l putea iubi. Sunt sigur!

— Puteţi aduce Curţii vreo dovadă?

— Da, domnule preşedinte. Mi-a mărturisit-o chiar ea, singură, în mai multe rânduri.

— Domnule Dony, vă atrag atenţia asupra gravităţii unei astfel de afirmaţii!

— Ţin seama de toată importanţa ei, domnule preşedinte, şi al acelora pe care le voi face îndată… Solange şi cu mine aveam exact aceeaşi vârstă. Ştia că eram, poate, cel mai bun prieten al lui Jacques din institut. Aşa că-mi mărturisea anumite lucruri pe care nu ar fi îndrăznit să le spună nici domnului Rodelec, nici mamei sale… Desigur, nutrea pentru Jacques o tandreţe profundă, dar de aici până la dragoste!

— Dar el? Aveaţi pe atunci impresia că o iubeşte?

— În privinţa lui e greu să faci afirmaţii, domnule preşedinte… Jacques a fost întotdeauna o fire închisă: nu se putea şti niciodată prea bine ce gândeşte. Tripla sa infirmitate îi uşura prefăcătoria. Nu merg până acolo încât să spun că Jacques mi s-a părut tot timpul c-ar fi un ticălos… Noi ăştia, nevăzătorii, avem din fericire antene care ne

permit să ghicim oamenii care ne înconjoară, de a le percepe de asemenea cele mai intime secrete ale inimii, şi ei să n-aibă nici habar. Nu suntem handicapaţi nici de aspectul lor fizic. Descoperim mai bine rănile morale decât văzătorii, deoarece creierul nostru se concentrează mai intens în noaptea lui eternă.

— Totuşi, spuse Victor Deliot, n-aţi auzit niciodată vocea lui Jacques Vauthier, care era şi este surdo-mut.

— Uitaţi pipăitul, domnule avocat! Nu vă puteţi da seama de puterea lui evocatoare... După şase ani petrecuţi alături, ştiam pe dinafară tot ce se petrece în sufletul lui Jacques Vauthier. Ne vorbeam „cu mâna"; inima lui era pentru mine o carte deschisă...

— Nu ne-aţi spus adineauri că n-aţi ştiut niciodată prea bine ce gândeşte? remarcă preşedintele. Vă contraziceţi singur!

— Nu, domnule preşedinte. Ştiu ce spun. Tocmai pentru că eram poate singurul în stare să citească în această fiinţă misterioasă, pot afirma că Jacques Vauthier mi-a ascuns întotdeauna, voit, anumite lucruri... Un băiat atât de tânăr, care poate să se prefacă în asemenea măsură, poate fi capabil mai târziu de o sumedenie de lucruri. Mi-a dovedit-o de altfel la Sanac, doar cu câteva luni după ce încetasem să mă mai ocup de el... Şi întâmplarea – pe care mă voi strădui să vi-o povestesc cu toată obiectivitatea – m-a decis să cer audierea mea la bară... Când va cunoaşte povestea, curtea va înţelege de ce n-am fost deloc surprins când am aflat, acum şase luni, din ziare şi de la radio, că fostul meu protejat este acuzat de crimă. Am ezitat mult înainte de a lua o hotărâre atât de gravă, care riscă să aibă repercursiuni serioase asupra opiniei juraţilor. Numai după ce m-am convins că Jacques va persista să se închidă în muţenia lui, am venit de la Albi la Paris pentru a cere să fiu audiat de domnul judecător de instrucţie. Pentru mine era un caz de conştiinţă: trebuia să continui să las lumea să creadă că Jacques Vauthier e incapabil să comită o crimă sau, dimpotrivă, să arăt că acuzatul nu se afla la prima lui tentativă? Datoria mea, oricât de penibil mi-a fost faţă de un coleg din tinereţe, pentru care am avut şi am păstrat afecţiune, îmi poruncea să lămuresc Justiţia. Doar pentru asta sunt aici...

— Curtea vă ascultă.

— Faptul s-a petrecut exact în 24 mai 1940, pe la zece seara. îmi amintesc că fusese o minunată zi de primăvară. Se anunţa o seară frumoasă şi călduţă… Deoarece obţinusem la conservator un premiu la un concurs de orgă, urma să părăsesc definitiv institutul peste două luni, spre a începe să-mi câştig existenţa ca ajutor de organist la Catedrala din Albi. Tot domnul Rodelec, cu obişnuita sa bunătate, îmi găsise acest post… Mă plimbam singur prin fundul parcului, căruia îi cunoşteam pe dinafară şi cel mai ascuns colţişor – compunând în minte o piesă pentru orgă. Cu capul zumzăind de armonii mă îndreptam către o baracă din scânduri, unde aveam obiceiul să mă izolez pentru a aşterne în grabă, pe foi de hârtie cartonată, cu împunsătorul şi mica mea grilă portabilă, primele note ale lucrării proiectate. Baraca, fără ferestre, avea o singură uşă şi îi servea lui Valentin, grădinarul institutului, ca magazie pentru depozitat uneltele. Uşa stătea încuiată în permanenţă, dar Valentin lăsa cheia agăţată pe un cui fixat în partea dreaptă. Ca să intru în baracă luam de fiecare dată cheia din cui şi o vâram în broască. Şi când plecam, răsuceam cheia de două ori şi o atârnam iarăşi pe locul ei. În afara uneltelor şi a unor lădiţe cu plante, baraca n-avea alt mobilier decât o masă rudimentară din lemn şi o bancă; ele îmi serveau foarte bine pentru scris. Cum nu existau ferestre, Valentin era nevoit să aprindă o lampă de petrol (care stătea întotdeauna pe masă, alături de o cutie de chibrituri), ca să poată lumina magazia. În ce mă priveşte, n-aveam nici un motiv să folosesc lampa…

În seara de 24, când am dus mâna spre cui, am constatat cu surprindere că cheia nu era atârnată, ci se afla în broască… Mi-am zis că Valentin o fi uitat să o pună înapoi la locul obişnuit şi am apăsat pe clanţă… Abia apucasem să întredeschid uşa, când am auzit venind din interior un ţipăt slab. Era ca şi cum cineva voise să strige după ajutor şi altcineva i-ar fi astupat gura cu mâna. Am înaintat şi am primit după ceafă o lovitură violentă, care m-a făcut să mă clatin şi să-mi pierd cunoştinţa. Când mi-am revenit am simţit un miros acru, înăbuşitor şi am auzit pârâitul flăcărilor: ardea baraca… Solange Duval se agăţase de mine, mă zgâlţâia şi urla: „Repede, Jean! O să ardem! Jacques a dat foc răsturnând lampa şi a fugit după ce ne-a încuiat cu cheia!” Am sărit în picioare într-o clipă. Instinctul primejdiei iminente mi-a redat puterile şi m-am aruncat asupra uşii, izbind în ea ca să-i sară broasca. Solange, îngrozită, plângea… Simţeam o căldură din ce în ce mai înăbuşitoare… nu vedeam flăcările, dar le simţeam aproape… Uşa a cedat în sfârşit şi ne-am văzut afară chiar în clipa când fratele Dominic, portarul şi fratele Garrik, administratorul general – care observaseră flăcări în fundul parcului – veneau în fugă. Curând, din baraca de scânduri n-a mai

rămas decât un morman de cenuşă. Jacques dispăruse…

— Ce s-a întâmplat? ne întrebă fratele Garrik.

— Din neîndemânarea mea, i-a răspuns Solange cu multă grabă. Curiozitatea m-a îndemnat să intru în baracă şi cum era întuneric, am aprins lampa de petrol aflată pe masă. Am făcut din nenorocire o mişcare greşită cu braţul, lampa s-a răsturnat şi totul a luat foc. M-am înspăimântat şi am strigat după ajutor. Jean Dony, care se plimba întâmplător prin apropiere, a alergat de îndată şi a dat dovadă de mult curaj, ajutându-mă să mă salvez la timp.

Am fost atât de uluit de această explicaţie, că pe moment n-am scos nici un cuvânt. În timp ce reveneam spre clădirea centrală a institutului, am avut putinţa s-o întreb în şoaptă pe Solange Duval: „De ce ai născocit această istorioară în loc să spui adevărul?” Mi-a răspuns: „De ce să-i pricinuim necazuri lui Jacques? Sărmanul îşi ieşise din fire…” Nu ştiam ce să-i răspund şi m-am gândit că, la urma urmei, poate că Solange avea dreptate! Distrugerea barăcii nu era o catastrofă ireparabilă şi nimeni nu fusese accidentat… M-am dus direct în camera lui Jacques şi am constatat, cu surprindere, că era deja în pat şi se prefăcea că doarme. Abia după ce m-am lungit şi eu pe pat, am putut să reflectez asupra întâmplărilor ale căror erou involuntar fusesem şi care s-ar fi putut termina printr-o tragedie. Concluziile pe care le-am tras erau simple şi limpezi: în pofida vârstei sale tinere, Jacques ademenise fata în baraca singuratică din fundul parcului şi încercase să abuzeze de ea. Sosirea mea inopinată i-a dat planurile peste cap. Cuprins de un acces de furie subită, după ce a încercat să mă doboare, el şi nu Solange a trântit lampa de podea cu bună ştiinţă, pentru a da foc. De cum a simţit mirosul focului a ieşit grăbit, încuindu-ne pe mine şi pe Solange ca să ardem de vii. Deci, exact cu zece ani înainte de a săvârşi o crimă pe *De Grasse,* Jacques încercase deja să suprime două persoane…

Un răcnet răguşit şi inuman răsunase, îngheţând asistenţa de spaimă. Infirmul se ridicase în boxă, agită câteva clipe braţele în aer scuturându-şi pumnii care păreau enormi, apoi se lăsă să cadă grămadă pe bancă, între cei doi gardieni, posomorât şi resemnat.

— Acuzatul are ceva de spus? întrebă preşedintele pe interpret.

Acesta, după ce atinse repede falangele lui Jacques Vauthier. răspunse după câteva clipe:

— Nu, domnule preşedinte. Nu spune nimic…

— Incidentul e închis! declară preşedintele înainte de a întreba martorul: „Aveţi şi alte declaraţii de făcut?”

Martorul rămase tăcut, cu mâinile încleştate pe bară: părea împietrit de ţipătul pe care-l auzise. O tăcere plină de spaime potopise sala. A destrămat-o o întrebare a lui Deliot:

— Martorul, care ne-a afirmat el însuşi că nu simţise niciodată

nevoia să aprindă lampa de petrol – şi pe bună dreptate! — ar putea spune Curţii cu precizie, cine aprinsese acea lampă cu ghinion?

— Solange Duval. Mi-a destăinuit cu două zile mai târziu, menţionându-mi că o cuprinsese o teamă subită văzându-se în întuneric numai cu Jacques Vauthier.

— Cum poate să afirme martorul cu certitudine, urmă Victor Deliot, că Jacques Vauthier a trântit lampa de pământ ca să dea foc?

— Deoarece a doua zi, tot Solange Duval mi-a spus şi asta. De altfel, ea atribuise acest gest iraţional al lui Jacques unei izbucniri de mânie, neobişnuită la dânsul.

— Şi nu v-a dat prin gând, continuă bătrânul avocat, că Solange Duval, simţind nevoia să-l dezvinovăţească pe Jacques Vauthier, o făcea probabil pentru că-l iubea?

— Îmi închipuiam că-i este pur şi simplu milă de el şi de deprimarea lui morală. De altfel, consider cu am spus tot ce ştiu; nu mai răspund la nici o întrebare.

— Înaintea plecării martorului, declară procurorul general Berthier, vreau să atrag atenţia domnilor juraţi asupra importanţei capitale a depoziţiei făcută cu multă pondere pentru care Ministerul Public îi aduce elogii şi care dă şi mai multă greutate mărturiei sale. Jean Dony ne-a demonstrat că acuzatul era capabil să săvârşească un dublu asasinat, sub imperiul mâniei, încă cu zece ani în urmă. După depoziţia domnului Dony, ne putem explica mai bine furia cu care Jacques Vauthier s-a înverşunat, asupra lui John Bell, în cabina de pe *De Grasse.* În momentul în care se încheie depoziţia ultimului martor citat de acuzare, rog încă o dată pe domnii juraţi să nu piardă din vedere faptul că nu trebuie să pună temei pe calmul aparent al lui Vauthier, de la începutul dezbaterilor. Totul este voit şi calculat în atitudinea lui actuală: şi cu cât mai puţin va părea că înţelege ce se petrece, dându-ne impresia că nu-i decât o brută amorfă, cu atât va avea mai multe şanse să obţină indulgenţa juraţilor!

— Curtea vă mulţumeşte, spuse preşedintele martorului. Vă puteţi retrage.

Apoi, după ce martorul ieşise, adăugă:

— Şedinţa se suspendă! Va fi reluată după un sfert de oră, cu audierea primului martor citat de apărare.

După ce Curtea se retrase, zumzetul asistenţei reîncepu. Domnul Voirin părea satisfăcut. Deliot vorbea cu interpretul. Mulţi oameni ar fi vrut să audă cuvintele pe care bătrânul avocat le pronunţa în surdină:

— Cu excepţia ultimului incident de adineauri, când clientul meu s-a ridicat în picioare şi a scos acel răcnet, întrebă el pe directorul institutului de pe strada Sfântul Jacques, în timpul cât îi traduceaţi în

alfabet dactilologic diferitele depoziţii ale martorilor acuzării, aţi avut impresia că dădea semne de nerăbdare sau de nemulţumire?

— A rămas perfect calm; mâinile lui nu erau nici măcar febrile…

— V-a pus întrebări?

— Nu. S-a mulţumit să înregistreze ce-i spuneam, fără să facă cel mai mic comentariu.

— Aţi avut impresia că depoziţiile membrilor familiei sale apropiate l-au mâhnit?

— Nu. Mi-a părut că-l interesează cel mai puţin.

— Ştie de mult la ce se poate aştepta din partea familiei! Îmi amintesc că profesorul meu de drept civil, un fin psiholog, spunea: „Singura ură într-adevăr durabilă, este aceea născută când erai copil…"

— Ar fi indiscret, scumpe maestre, să vă întreb ce gândiţi despre diferiţii martori pe care i-am ascultat?

— Foarte indiscret, într-adevăr, domnule director… Dacă v-aş pune aceeaşi întrebare?

— Aş fi foarte încurcat: anumite mărturii sunt zdrobitoare. Faptele există, probele de asemenea, chiar dac-ar fi să ne referim numai la amprentele digitale răspândite cam peste tot în cabina lui John Bell… Cu toată această acumulare de mărturisiri formale ale lui Jacques Vauthier, persist să cred că nu e vinovat.

— Ce înţelegeţi prin „nu e vinovat"?

— Vreau să spun că avea un motiv valabil să ucidă…

— Sunt de aceeaşi părere, scumpul meu director şi interpret. Din nefericire, după justiţia pură, crima nu se legitimează!

Pentru prima oară de la începutul procesului, Victor Deliot, care mâzgălise câteva cuvinte pe un capăt de hârtie, păru să ia în seamă prezenţa tinerei sale vecine:

— Vei profita de această scurtă pauză, micuţa mei Daniela, ca să alergi până la poştă şi să expediezi o telegramă cu destinaţia New York… Poţi citi scrisul meu indescifrabil şi adresa? Du-te repede! Ai tocmai timpul să fii înapoi la reluarea şedinţei.

În clipa în care ieşea din sală, fata mai putu să vadă pe bătrânul ei prieten ghemuindu-se într-un colţ, pe banca apărării pe care ea abia o părăsise şi dându-şi puţin capul pe spate, cu ochii pe jumătate închişi îndărătul ochelarilor: era poziţia lui preferată când reflecta…

Dintr-o dată, Victor Deliot redeschizând pleoapele, întrebă brusc pe vecinul său care-l observa în tăcere:

— Iubite directore, ce mi-aţi răspunde dacă v-aş afirma că pentru mine „nevinovat" înseamnă „inocent"?

— Nu înţeleg…

— În termeni limpezi: Jacques Vauthier n-a ucis pe acest John

Bell!

— Mă tem, scumpe maestre, că o să vă vină greu să faceţi juriul să înghită una ca asta... N-ar fi cu putinţă decât dacă l-aţi descoperi pe veritabilul asasin.

— Mă voi strădui, răspunse cu seninătate avocatul. Totul depinde de răspunsul ce-l voi primi la mica telegramă pe care am expediat-o la New York...

În timpul acesta Daniela alerga spre poştă. Îi păsa prea puţin de conţinutul telegramei, de neînţeles pentru ea fiindcă fusese redactată în englezeşte. Ceea ce avea importanţă în mintea ei, era ultima frază pronunţată de procurorul general – frază care-i zvâcnea în urechi: „Totul este calculat în atitudinea lui Vauthier; cu cât mai puţin va părea să înţeleagă ce se petrece, dând impresia că nu-i decât o brută amorfă, cu atât va avea mai multe şanse să obţină indulgenţa juriului...!" Atunci procurorul general era de aceeaşi părere cu Victor Deliot? De câte ori nu i-a spus acesta şi i-a tot repetat Danielei că straniul său client ar fi deosebit de inteligent sub o aparenţă înşelătoare? Singura deosebire dintre punctele de vedere ale acuzării şi apărării era că a doua considera – pe drept sau pe nedrept – că această atitudine nu ar fi mijlocul cel mai potrivit de apărare, contrariul celor ce gândea procurorul general Berthier. Pentru tânăra fată nu exista nici o îndoială: Victor Deliot va încerca imposibilul pentru a-l smulge pe Vauthier din mutismul său voluntar şi să-l oblige să-şi arate adevărata faţă. O să reuşească?... Infirmul e fără îndoială foarte inteligent... Dar în cazul acesta nu mai era bruta pe care toată lumea o privea cu oroare. Pentru Daniela, bruta începea să devină interesantă...

Şi strigătul inuman pe care infirmul îl lăsase să-i scape când unul dintre cei mai buni colegi din Sanac venise să-l acuze că ar mai fi încercat să omoare cu ani în urmă? Nu era numai un strigăt de furie neputincioasă; altminteri n-ar fi îngheţat asistenţa! Nici chiar ea, Daniela, nu s-ar fi cutremurat: în acel strigăt răguşit care exprima o intensă durere morală, se simţea disperarea. Din moment ce bruta suferea, devenea demnă de milă...

Telegrama fu expediată rapid, încât fata îşi putu relua locul alături de bătrânul ei prieten, chiar în clipa când primul martor al apărării se apropia de bară. Era o femeie de vreo cincizeci de ani, cu talia încă sveltă şi îmbrăcata într-un taior negru, elegant şi sobru.

— Doamnă, spuse preşedintele, oricât de penibilă vi s-ar părea prezenţa aici, Curtea vă cere să faceţi apel la întreaga dumneavoastră energie pentru a ne spune tot ce ştiţi despre fiul dumneavoastră Jacques. Să nu pierdeţi din vedere, doamnă, că depoziţia unei mame este capitală mai ales în cazul de faţă, după ce fiica şi ginerele

dumneavoastră au considerat de datoria lor să spună ce gândesc despre fratele şi cumnatul lor.

— Ştiu, domnule preşedinte, a răspuns Simona Vauthier cu vocea sugrumata de emoţie.

— Curtea vă ascultă…

CAPITOLUL III
MARTORII APĂRĂRII

— A trebuit să fac, domnule preşedinte, un mare efort ca să vin pentru a depune mărturie în acest proces al fiului meu, care va rămâne totdeauna pentru mine „micuţul meu Jacques”… Trebuie să recunosc, de la început, că acest copil nervos şi impresionabil la culme, nu părea de loc fericit în primii lui zece ani de viaţă petrecuţi în casa părintească din strada Cardinet. Deşi la acea epocă nu se putea face înţeles decât în foarte mică măsură, inima mea sfâşiată de mamă a intuit imensa lui disperare morală. Bietul meu bărbat, care a fost un model de soţ şi de părinte, împărţea cu mine durerea. Am făcut tot ce ne era omeneşte cu putinţă pentru a îndulci condiţiile de existenţă ale nefericitului nostru copil! Abia după ce am încercat totul spre a-l educa pe Jacques, ne-am decis să-l încredinţăm Institutului din Sanac. A fost pentru mine o tragedie să-l văd plecând dar, în acelaşi timp, simţeam o adevărată alinare morală care-mi atenua suferinţa la gândul că acest domn Rodelec va izbuti, poate, să-l facă pe ultimul meu născut să iasă din oribila lui noapte.

— În definitiv, doamnă, domnul Vauthier şi dumneavoastră aveaţi încredere deplină în domnul Rodelec?

— La început, da. Când m-am dus la Sanac, un an mai târziu, să-l văd pe Jacques, am rămas uluită de extraordinarele progrese pe care le făcuse fiul meu, dar m-a îngheţat felul în care m-a primit. A fost îngrozitor! Întrevederea a avut loc în vorbitorul institutului, unde mă găseam în compania domnului Rodelec; tocmai îmi spusese câtă încântare îi produce inteligenţa excepţională a fiului meu. Eram fericită când s-a deschis uşa: venea Jacques… L-am văzut transformat: crescuse mult, i se lărgiseră umerii, se ţinea foarte drept, mândru şi cu capul sus… Am fost mirată văzându-l că se îndreaptă spre mine fără ezitare şi fără a se folosi de baston, ca şi cum m-ar fi văzut sau mi-ar fi auzit vocea. Mersul lui calm şi sigur era aproape ca al unui copil normal. Se putea oare ca acest băiat zvelt să fi fost acelaşi cu sărmanul micuţ care, numai cu un an în urmă, nu se putea mişca dintr-un loc într-altul fără să se izbească de toate mobilele?

Eram foarte emoţionată; abia am avut puterea să deschid braţele când a fost aproape de mine… L-am strâns la piept plângând… dar el s-a înţepenit numaidecât şi se zbătea de parcă ar fi vrut să se smulgă din îmbrăţişarea mea de mamă. Îşi întorsese faţa de la mine…

Eram înnebunită! Domnul Rodelec mi-a venit în ajutor luând în grabă mâinile lui Jacques, pe care făcea nişte semne spunând: „Jacques, nu-i bine ce faci! Eşti în sfârşit în braţele mamei tale pe care o aştepţi de atâta vreme şi despre care ţi-am vorbit adesea...” Chipul fiului meu rămânea de nepătruns. Domnul Rodelec i-a luat mâna dreaptă obligându-l să-mi atingă obrazul... N-am să uit niciodată această senzaţie: mâna tremurândă mângâindu-mi fruntea fără să fi vrut, urmărind încet sprâncenele, coborând în josul nasului, desenându-mi conturul buzelor, sfârşind prin a se imobiliza pe obrazul meu pe care se rostogolea o lacrimă... Jacques păru uimit şi îşi duse instinctiv degetul arătător, umed, spre gură, pentru a gusta savoarea lacrimilor de mamă... Chipul i s-a crispat şi a scos un urlet înfiorător... Acelaşi urlet cu care mă primea de fiecare dată când mergeam să-l îmbrăţişez seara, în odaia lui, în strada Cardinet... Am slăbit îmbrăţişarea: a profitat ca s-o ia la goană. Cum rămăsesem năucită, incapabilă să articulez un cuvânt, domnul Rodelec s-a apropiat de mine spunându-mi: „Nu puteţi fi supărată pe micul dumneavoastră Jacques, doamnă! Încă nu ştie prea bine ce face...” Îmi aduc aminte că-l întrebasem atunci: „Acest strigăt îl voi auzi deci mereu, domnule? E tot ce a găsit cu cale să spună mamei sale după ce l-aţi educat timp de un an?” Domnul Rodelec mi-a răspuns cu cel mai desăvârşit calm, ca şi cum ar fi găsit răspunsul său ca perfect normal: „Dar când era la dumneavoastră nu vă cunoştea de fel, doamnă!”

Am înţeles în acea clipă că fiul meu nu numai că nu mă va iubi niciodată, dar că s-a făcut totul în acest institut spre a-l îndepărta de familia lui. Acest domn Rodelec îmi răpise fiul!

Da, acum sunt sigură că influenţa acestui educator a fost nefastă până la urmă. Dacă la Sanac s-ar fi depus într-adevăr strădanii ca să se dezvolte dragostea firească a acestui sărman copil pentru mama lui, ar fi existat destule şanse ca el să nu se afle azi pe această bancă a infamiei!

— Nimic nu vă împiedica, doamnă, spuse preşedintele, să vă retrageţi fiul din institut după prima dumneavoastră vizită la Sanac, dacă aţi considerat că i se dă o educaţie dăunătoare!

— Totul mă împiedica s-o fac... Mai întâi progresele intelectuale ale lui Jacques, care erau certe: am recunoscut întotdeauna şi voi continua să recunosc că metoda de lucru a Ordinului Sfântul Gabriel cu infirmii e excelentă. Critic numai influenţa morală şi personală a domnului Rodelec, care şi-a propus cu multă tragere de inimă să se ocupe singur de Jacques... Trebuia în primul rând să las pe fiul meu să-şi termine studiile gingaşe şi complicate... După care intenţionam să-l iau înapoi! Iată de ce am sacrificat în acea zi dragostea de mamă, în interesul copilului meu. I-am acordat încă o dată încredere domnului Rodelec, care-mi spuse în

clipa când plecam din nou spre Paris: „Lăsaţi-mă să-l conving, doamnă… Data viitoare când ne veţi face plăcerea să reveniţi, veţi vedea că fiul dumneavoastră vă va iubi. E o inimă sensibilă, tulburată de acest prim contact direct eu mama lui, despre care i-am vorbit atâta şi pe care o aştepta cu o emoţie amestecată cu un pic de teamă… În strada Cardinet nu vă cunoştea mai mult decât pe celelalte persoane care-l înconjurau: nu cunoştea nici măcar noţiunea de «mamă»… Acum ştie… Pesemne că în clipa asta plânge în vreun colţişor. După plecarea dumneavoastră voi încerca să-l consolez. Vă promit să nu adoarmă astă seară înainte de a se fi rugat pentru dumneavoastră…”

M-am încrezut în aceste cuvinte şi am plecat mai reconfortată… Anii au trecut… în fiecare an, cu regularitate, reveneam să-l văd pe Jacques şi să mă conving de progresele ce le făcuse. Nu mai scotea acel ţipăt îngrozitor când se afla în prezenţa mea, în schimb mă primea de fiecare dată cu mai multă răceală. Vizita mea părea să nu-i aducă nici o bucurie, contrariu promisiunilor pe care mi le făcuse domnul Rodelec. Aceste întâlniri în vorbitor deveniseră pentru mine un adevărat supliciu, călătoria la Sanac un calvar. Eram disperată… Jacques învăţase totuşi, între timp, diferitele mijloace de conversaţie cu o persoană normală: s-ar fi putut servi de scriitura engleză obişnuită spre a-mi împărtăşi gândurile, să-mi pună întrebările ce i-ar fi venit în minte în mod natural când se găsea în prezenţa mamei sale… În felul acesta aş fi putut citi eu însămi scrisul copilului, fără să mai fi fost nevoie de un interpret între noi… Şi i-aş fi răspuns direct, alăturând pe o masă acele litere groase, în relief, care se aflau împrăştiate cam peste tot în institut: le-ar fi putut pipăi, ca să-mi cunoască răspunsurile. Ar fi fost exprimat cel puţin esenţialul… Din nefericire, Jacques n-a vrut să întrebuinţeze niciodată această metodă cu mine. El prefera să facă uz de scriitura Braille cum face şi aici şi care necesita întotdeauna prezenţa unei terţe persoane între el şi interlocutorul său. N-am fost niciodată singură cu fiul meu în timpul acelor vizite la Sanac: domnul Rodelec, eternul domn Rodelec, era întotdeauna prezent!

Cu cât Jacques creştea şi progresa, cu atât mai mult stăruia în muţenia lui faţă de mine! Ce puteam să fac? Nimic… Mă simţeam neputincioasă în faţa voinţei îndărătnice a educatorului său care părea să se ascundă, umil, în spatele reacţiilor spontane ale unui infirm. De fiecare dată când fiul meu nu se purta drăguţ cu mine, domnul Rodelec intervenea cu ipocrizie, dojenindu-l cu glasul său dulceag: „Jacques, nu e bine ce faci!” apoi se întorcea spre mine, spunându-mi: „Ca toţi oamenii foarte inteligenţi, Jacques are o personalitate puternică, aproape imposibilă de strunit, şi pe care sunt nevoit s-o accept. Nu-i chiar atât de uşor!” Bietul meu micuţ rămânea întotdeauna singurul răspunzător de această atitudine a domnului

Rodelec… Nemaiputând suporta o asemenea situaţie, l-am întrebat pe Jacques după ce dăduse a doua parte a bacalaureatului – avea atunci nouăsprezece ani – dacă n-ar fi vrut să vină acasă şi să locuim împreună. A refuzat categoric. Domnul Rodelec m-a făcut să-nţeleg că era preferabil pentru Jacques să mai rămână câtva timp la Sanac, unde va avea liniştea trebuincioasă pregătirii cărţii pe care visează s-o scrie şi a cărei publicare i-ar putea deschide o carieră extraordinară. Aveam dreptul să stânjenesc acest început de carieră? Am cedat o ultimă dată aşteptând cu înfrigurare apariţia cărţii care a avut loc, în sfârşit, trei ani mai târziu.

— Ce părere aveţi despre aceasta lucrare, doamnă? întrebă preşedintele,

— *Izolatul* e un roman frumos, care m-a emoţionat. Eram mândră de fiul meu când i-am văzut numele în vitrinele librăriilor.

— Faptul că familia eroului principal atins de aceeaşi infirmitate ca a fiului dumneavoastră, o chestionă la rândul său procurorul general, este zugrăvită într-o lumină puţin măgulitoare, nu v-a mâhnit?

— Nicidecum! Am considerat această lucrare doar ca un roman…

— Deoarece domnul procuror general a binevoit să readucă în discuţie acest *Izolat,* spuse Victor Deliot, nu voi scăpa prilejui de a atrage atenţia Curţii şi domnilor juraţi asupra faptului că autorul nu vorbeşte o singură dată, în roman, de mama personajului principal.

Doamna Vauthier păru descumpănită. Victor Deliot se reaşeză, în timp ce preşedintele întrebă:

— Ne-aţi putea spune, doamnă, dacă v-aţi revăzut fiul după publicarea cărţii sale?

— Nu prea curând… Eram puţin cam înciudată cu toată mândria mea de mamă, că nici măcar nu mi-a trimis-o… Cu toate acestea i-am scris, felicitându-l: nu mi-a răspuns. Destul de surprinsă, am hotărât să plec încă o dată la Sanac. Am făcut acea călătorie împreună cu un ziarist, unul din prietenii mei, care voia să-l intervieveze pe Jacques pentru a publica un articol despre el într-un cotidian din Paris… Am suferit atunci cel mai mare afront pe care o mamă l-a avut de suportat: Jacques a refuzat să mă vadă în timp ce a acceptat să-l primească pe ziarist, în camera lui! Eram jignită… Natural că domnul Rodelec a venit la vorbitor să-mi aducă la cunoştinţă decizia copilului meu, în termeni care nu mai puteau lăsa nici o îndoială în spiritul meu. Şi a avut toată grija să mă facă să-nţeleg, în cuvinte foarte puţin deghizate că, în mod hotărât, e preferabil ca Jacques să nu mai aibă vreun contact direct cu mine, evitându-se astfel scene penibile şi inutile. A adăugat că fiul meu era acum major, numele său devenea celebru şi că va putea zbura cu

aripile sale proprii. El însuşi, Yvon Rodelec, a reuşit să găsească pentru Jacques o minunată tovarăşă de viaţă în persoana Solangei Duval, care va fi pentru fiul meu un reazim mai sigur decât familia sa. A încheiat spunându-mi că rolul său de educator luase sfârşit şi că intenţionează să se dea complet la o parte din viaţa lui Jacques de îndată ce acesta se va fi căsătorit… A fost prima dată când am auzit vorbindu-se despre acest proiect al unei căsătorii cu fata fostei mele servitoare!

— Ştiaţi totuşi că Solange Duval şi mama ei fuseseră primite la Sanac, de domnul Rodelec, atunci când veniturile nu v-au mai permis să o păstraţi în serviciu? întrebă preşedintele.

— Da. Şi această hotărâre a directorului institutului nu mi-a plăcut.

— Ce răspuns i-aţi dat domnului Rodelec cu privire la mariaj?

— I-am răspuns că această căsătorie se va face fără consimţământul meu. Din nefericire, părerea mea atârna foarte puţin în balanţă; Jacques era major… Am revenit la Paris şi am primit abia după şase luni o scrisoare de la domnul Rodelec, prin care mă informa că data ceremoniei fusese fixată pentru săptămâna următoare. Nici fiul meu nu şi-a dat osteneala să-mi scrie pentru a-mi anunţa hotărârea lui… Sunt de altfel convinsă că micuţul Jacques mi-ar fi scris bucuros, dar că fusese împiedicat.

— De cine?

— De domnul Rodelec şi de viitoarea sa soţie.

— Ne-ar putea spune martorul, întrebă procurorul general, ce părere are despre Solange Vauthier?

— Părerea unei soacre, răspunse cu vioiciune Simone, e întotdeauna luată sub beneficiu de inventar în asemenea caz. De aceea prefer să nu mi-o dau… şi n-aş vrea, mai ales, să se creadă că-s pornită împotriva aceleia care mi-a devenit noră – fără vrerea mea – pentru unicul motiv că este de origină modestă… Solange nu e lipsită de calităţi! E o femeie drăguţă, foarte fină, inteligentă, veselă, răbdătoare… Răbdare care a făcut-o să-l aştepte pe Jacques de la vârsta de treisprezece ani până la douăzeci şi cinci, întrucât fiul meu era cu trei ani mai tânăr ca dânsa.

— Nu e mai curând, doamnă, o dovadă de iubire? întrebă Victor Deliot încetişor.

— O iubire care ştie ce vrea: căsătoria! Solange Duval, ajutată de domnul Rodelec, a făcut totul la Sanac pentru ca bietul meu micuţ să uite că are şi o mamă capabilă să-l ocrotească. Ea a dovedit, în clipa căsătoriei, că era gata s-o renege pe propria ei mamă spre a-şi atinge ţelurile… Melania e, de fapt, o femeie simplă şi cumsecade, care a înţeles atunci – cu bunul simţ al omului din popor – că această unire a ei cu fiul foştilor săi stăpâni e o greşeală. A venit anume la Paris ca să

mi-o spună: cu toate acestea Solange triumfă şi căsătoria fu oficiată în capela institutului, fără prezenţa celor două mame.

Este fără îndoială de prisos să adaug, reluă mama infirmului, că n-am primit niciodată vreo ştire de la fiul meu, de la nora mea şi nici de la domnul Rodelec în timpul celor cinci ani de după această căsătorie. Am aflat printr-o întâmplare cu totul neprevăzută despre plecarea tinerilor căsătoriţi în Statele Unite. Inima mea de mamă a suferit crâncen din cauza acestei călătorii fără bun rămas, dar mi-am spus că, poate, la urma urmei, acest domn Rodelec o fi având dreptate şi că bietul meu băiat îşi găsise fericirea. Începusem să mă deprind cu această idee când, brutal, a venit groaznica veste aflată într-o dimineaţă din citirea ziarului: fiul meu era acuzat de crimă! Credeam că voi leşina, dar am mai găsit atâta putere în mine ca să mă informez la ce dată va sosi *De Grasse* şi să mă duc la Le Havre, unde nu mi se dădu voie să vorbesc cu fiul meu… El trecu la numai câţiva metri de mine în mijlocul gloatei de pasageri, muţi de groază, fără să bănuiască prezenţa mamei sale pe cheiul debarcaderului, gata să-l ajute cu toate slabele ei puteri în noua nenorocire ce se abătuse peste el… Fiindcă era singur… Soţia lui se ascundea pesemne. Mi-am văzut copilul urcând, cu cătuşe la mâini, într-o maşină a poliţiei unde fu aşezat între doi jandarmi! Era pentru prima oară că-l revedeam de la penultima mea vizită la Sanac, şase ani înainte…

Vocea Simonei Vauthier tăcuse. Curtea nu mai avea în faţa ei decât o biată mamă înlăcrimată, care se încleşta de bară pentru a nu se prăbuşi. Victor Deliot se apropie să o susţină pe nefericită.

— Dacă doriţi, maestre, spuse preşedintele compătimitor, putem suspenda şedinţa pentru câteva clipe şi să reluăm mai târziu audierea martorului.

Dar Simona Vauthier se reînălţase pentru a striga printre lacrimi:

— Nu, nu voi pleca! Voi spune totul! Nu am venit aici decât pentru a-mi apăra fiul împotriva tuturor celor care i-au făcut rău şi care sunt adevăraţii răspunzători… El n-a ucis! Nu e cu putinţă! E inocent! O mamă nu se poate înşela… Chiar dacă era nervos şi puţin cam brusc în timpul copilăriei, nu-i un motiv ca să fi devenit asasin! Ştiu că toată lumea se uneşte împotriva lui, fiindcă se încrede în aparenţe. Ştiu că aspectul său fizic poate să vă pară neliniştitor, dar asta nu dovedeşte nimic! Vă implor, domnilor juraţi, lăsaţi-l! Eliberaţi-l! Redaţi-mi-l! Îl voi lua cu mine, îl voi păstra… v-o jur! Îl voi avea în sfârşit numai pentru mine! Nimeni nu va mai auzi vreodată vorbindu-se despre el…

— Credeţi-ne, doamnă, Curtea vă înţelege sentimentele, spuse preşedintele Legris, dar trebuie să mai găsiţi puterea să ne răspundeţi la o ultimă întrebare: Aţi putut să vă revedeţi fiul de când este

încarcerat? Şi v-a făcut unele confidenţe?

— Nu l-am revăzut: Jacques nu a vrut… Bietul copil! N-a înţeles că nu voiam decât să-l ajut…

Ultimele cuvinte au fost rostite într-o singură suflare. Simona Vauthier se întorsese către boxa acuzatului, unde interpretul continua să traducă pe falangele inerte ale infirmului, sprijinite de stinghie, fiecare cuvânt al maniei sale:

— Vă implor, domnule interpret, stărui ea din nou, spuneţi-i că mama lui e aici, foarte aproape de el, spre a-l ajuta… mama lui care-l imploră să se apere la rândul său pentru viaţa lui, pentru cinstea numelui nostru, în amintirea tatălui său… Mama lui care îi iartă indiferenţa ce i-a dovedit-o încă de pe când ora micuţ… Te conjur, Jacques, fă un gest, indiferent care! Întinde-mi doar braţele…

— Acuzatul răspunde? întrebă preşedintele pe interpret.

— Nu, domnule preşedinte.

— Curtea vă mulţumeşte, doamnă.

Simona Vauthier se prăbuşi. Aprozii o ridicară şi o scoaseră afara ca pe o zdreanţă, sub privirile asistenţei împietrite.

Daniela era răscolită: această mamă trebuie efectiv să-şi cunoască fiul mai bine ca oricine! Dacă ea afirmă cu atâta convingere că fiul ei e blând, înseamnă că poate să fie… Şi, totuşi, a fost el blând măcar o singură dată cu această mamă, care a venit să-l apere cu toate slabele ei puteri? Nici un muşchi al feţei sale bestiale n-a tresărit când interpretul îi traducea pateticele implorări ale mamei sale! Dacă nici mama lui înlăcrimată n-a izbutit să-l înduioşeze, cine ar putea-o face?

Fata contemplă din nou infirmul, ca fascinată de acest monstru, cu privirea absentă. Ajungea să se întrebe dacă în vreo clipă din strania lui existenţă – cât de scurtă să fi fost – Vauthier a putut să se arate uman şi să pară frumos? În realitate, Daniela nu-şi mai dădea bine seama unde ajunseseră sentimentele ei confuze şi contradictorii în ce-l privea pe acuzat. Trebui să facă un efort ca să se sustragă din contemplaţia ei fascinată şi să-şi întoarcă din nou privirile spre bătrânul său prieten, care îşi reluase locul pe banca apărării. Victor Deliot, impasibil ca de obicei şi rubicond, îşi ştergea ochelarii cu batista sa cadrilată. Preşedintele chemă martorul următor.

Era o apariţie stranie. De statură înaltă, puţin gârbovită, omul era înfăşurat într-o sutană ale cărei poale erau date în lături, lăsând să se vadă nişte pantaloni care cădeau peste ghetele negre, grosolane, cu boturi pătrate şi cu ţinte. Singura garnitură peste veşmântul acesta întunecat era un jabou albastru dreptunghiular. Părul alb aureola un obraz rumen cu vinişoare trandafirii şi ochii strălucitori, cenuşii. Prima impresie pe care ţi-o făcea era un amestec de bunătate şi de timiditate: nu era nevoie să analizezi multă vreme personajul ca să

ghiceşti că aparţine acelei categorii de oameni simpli care încă din copilărie văd numai partea bună a fiinţelor şi a lucrurilor, refuzând să admită că ar avea şi părţi rele. Stătea în faţa barei, stingherit şi stângaci, răsucind în mâinile sale grosolane de ţăran o pălărie tricorn din fetru negru:

— Yvon Rodelec, născut în 3 octombrie 1875 la Quimper, director al Institutului Sfântul Iosif din Sanac.

— Domnule Rodelec vreţi să fiţi atât de bun şi să spuneţi Curţii tot ce ştiţi şi gândiţi despre Jacques Vauthier?

— Când am venit la Paris cu şaptesprezece ani în urmă, să-l iau cu mine la Sanac, l-am găsit pe Jacques în fundul locuinţei părinteşti, într-o cameră ce răspundea spre o curte interioară. Când am intrat şedea în faţa unei mese: singura manifestare de viaţă se arăta la el prin mişcările febrile ale mâinilor, care suceau şi răsuceau necontenit, pe masă, o păpuşă de cârpă. Degetele sale urmăreau conturul jucăriei cu aviditate încât părea că nu se va mai sătura niciodată de ea… în faţa lui se afla o fetiţă puţin mai în vârstă ca el, micuţa Solange, a cărei privire foarte expresivă era pironită pe chipul de nepătruns al lui Jacques, de parc-ar fi vrut să-i smulgă tainele. Am avut impresia, la acel prim contact, că de pe buzele fremătânde ale micuţei Solange se degajă tot felul de întrebări şi tot felul de cuvinte pline de tandreţe. Dimpotrivă, gura băiatului rămânea căscată: buzele lui erau lipsite de viaţă. Aceasta dădea chipului său un aspect bestial. Când am intrat fetiţa s-a ridicat, dar el nu s-a mişcat: nu percepea nici un zgomot, nici un sunet… Camera nu era mare, dar era curată; am înţeles că tânăra Solange o deretica sârguincios. Chiar şi ţinuta infirmului era îngrijită: şorţul său de şcolar nu avea nici o pată. Era bine spălat pe faţă şi avea mâinile curate. Aceasta a fost, domnule preşedinte, prima imagine pe care mi-am format-o despre cel de al nouăsprezecelea surdo-mut şi nevăzător din naştere căruia urma să-i fac educaţia, pentru a încerca să scot din el o fiinţă cât mai aproape de normal.

După o mică pauză, bătrânul continuă cu o nesfârşită blândeţe:

— M-am aşezat la rândul meu în faţa mesei, între cei doi copii, ca să pot observa mai de aproape pe micul infirm… Am încercat întâi să-i deschid pleoapele, dar a tresărit la atingerea mâinilor mele şi şi-a retras capul brusc, scoţând un mormăit. Cum deveneam insistent, contrarietatea lui se transformă într-o mânie aprigă: îşi agăţă mâinile de masă, picioarele îi tropăiau şi întreaga lui făptură era scuturată de un tremur, nervos… Fetiţa mi-a venit în ajutor, punându-şi la rândul ei mâinile durdulii pe pleoapele şi pe obrazul lui Jacques, pe care îl mângâia: această atingere păru să-i facă nespus de bine tânărului ei tovarăş, care şi-a recăpătat pe dată calmul… Am intrat apoi în vorbă cu fetiţa, pe care o întrebai cum o cheamă, câţi ani are şi de câtă vreme se ocupă de Jacques? „De trei ani”, îmi răspunse ea… „Începi

să-l cunoşti bine, nu?” „O, da!” strigă ea într-un avânt spontan. „Eşti foarte sigură că nu vede absolut nimic, că nu poate nici să vorbească, nici să ne audă?...” „Dacă ar fi fost altfel, domnule, mi-aş fi dat seama de mult! Nu l-am părăsit de fel în timpul acestor trei ani...” Am crezut-o fără să şovăi; părea că ţine mult la el. Am mai întrebat-o: „Dar el ţine la tine?” „Nu ştiu, mi-a răspuns cu tristeţe. N-are cum să-mi dea de înţeles”... I-am explicat micuţei Solange că într-o zi nu prea îndepărtată tânărul său prieten îşi va putea exprima sentimentele şi am adăugat: „Ţi-ar face plăcere să-l auzi pe Jacques spunându-ţi că-i eşti cea mai bună prietenă?...” „De ce căutaţi imposibilul? fu răspunsul. Ceea ce e sigur, e că mă preferă persoanelor din casă. Nu-mi îngăduie decât mie să-l mângâi pe obraz”... „Nici mamei sale?”' „Nici”, a răspuns Solange aplecându-şi capul. Îl ridică apoi brusc spre a mă întreba cu o neîncredere copilărească:

— Cine sunteţi dumneavoastră, domnule?

— Eu? Sunt un părinte oarecare al unei familii numeroase: am trei sute de copii! Ce părere ai?

— Şi îi iubiţi pe toţi?

— Desigur!

Drăguţa Solange nu-şi revenea, dar fiindcă-i şi câştigasem încrederea, a început să-mi explice cum a reuşit să-l înveţe pe Jacques o mulţime de lucruri, încât au ajuns să se înţeleagă destul de bine între ei:

— Îşi închipuie cu toţii că Jacques n-ar fi în toate minţile. Fals! Eu ştiu că-i foarte inteligent...

— Cum ai ajuns s-o afli?

— Datorită Flanellei...

— Cine-i Flanelle? am întrebat-o destul de surprins.

— Păpuşa mea, pe care o ţine şi acum în mână. N-avea jucării şi nici altceva cu care să-şi treacă timpul...

— Deci tu nu te mai joci cu păpuşa?

— Prefer să mă joc cu Jacques: e mult mai important! Nimeni altul nu vrea să se joace cu el... îi dau păpuşa şi din când în când i-o iau înapoi... A îndrăgit-o mult pe Flanelle şi când i-e dor de ea, mi-o cere. Pentru asta am inventat un mic semn: apasă cu degetul arătător peste palma mea dreaptă. Cu asta vrea să spună: „Dă-mi păpuşa!” Şi i-o dau... Când vreau să mi-o dea înapoi, fac la rândul meu acelaşi semn în palma lui, în sens invers!

— Dar cum ţi-a venit ideea să vorbeşti aşa, prin semne? am întrebat-o intrigat.

— Prima oară când i-am dat-o pe Flanelle, i-am luat-o înapoi la ora cinci: s-a supărat, tăvălindu-se pe jos şi lătrând ca un căţel. A trebuit să-i dau înapoi păpuşa. După ce i-am lăsat-o un timp în braţe, i-am reluat-o făcând în acelaşi timp semnul. S-a mâniat din nou, dar

abia când i-a venit ideea să facă şi el însuşi semnul, i-am dat-o pe Flanelle înapoi. Din acea zi nu mai adoarme fără s-o ţină în braţe.

— Nu ţi-a părut prea rău după Flanelle?

— O, nu… E niţel ca şi cum ar fi copilul nostru, al lui Jacques şi al meu…

— Şi ce l-ai mai învăţat?

— Să ceară ce-i place să mănânce. Mama îi pregăteşte pe ascuns unele bunătăţi…

— Cine e mama ta?

— Servitoarea doamnei Vauthier.

Eram din ce în ce mai mirat şi am întrebat-o:

— Jacques reuşeşte să ceară, prin semne, tot ce doreşte să mănânce?

— Nu totul; felurile sale preferate… Din primele zile în care mi-a fost dat în grijă, mi-am dat seama că-i place pâinea şi ouăle… într-o zi, după ce a pipăit cu lăcomie un ou moale fiert în coajă, pregătit de mama, i l-am luat şi am desenat cu arătătorul, în palma lui stângă, un mic rotogol care să reprezinte oul. S-a supărat foc şi cum nu voia să repete noul semn nu i-am mai dat oul, ci o bucată de carne în loc. Jacques n-a fost mulţumit şi pipăia toate felurile puse pe masă, ca să vadă dacă-şi regăseşte oul. A doua zi i-am aşezat alt ou pe farfurie: după ce l-a pipăit, i l-am luat din faţă şi am repetat încă o dată semnul oval în palma lui stângă. De data asta a făcut şi el semnul: i-am restituit oul! De atunci am inventat alte semne pentru pâine şi toate celelalte alimente…

— Ştii că mi-ai putea fi o ajutoare preţioasă la Sanac, micuţa mea Solange?

— Deci nu locuiţi la Paris?

— Nu. Am venit să-l iau pe Jacques şi să-l duc cu mine acolo.

— N-o să mi-l furaţi? întrebă ea răvăşită.

— Ai să-l revezi peste câtva timp… înţelege-mă, Jacques nu poate să rămână toată viaţa în starea de acum! Evident, tu l-ai învăţat o sumedenie de lucruri folositoare şi pentru asta te felicit! Totuşi nu-i de ajuns; el trebuie să se instruiască, să-şi dezvolte cunoştinţele încă rudimentare, pentru ca să devină şi el cineva…!

— Nu sunt îngrijorată pentru Jacques! E atât de inteligent… Câteodată am impresia că înţelege totul doar cât îmi atinge mâna. Ah, dac-aş putea născoci şi alte semne!… Le-am epuizat pe toate şi altele nu mai găsesc. Toată noaptea trecută am căutat un mijloc prin care să-l fac să-nţeleagă că are o mamă, după cum şi eu am…

— Şi l-ai găsit?

— Nu.

— Din moment ce-ţi recunoşti singură neputinţa, înţelegi că Jacques are acum nevoie de alt sprijin, în stare să ducă mai departe

opera pe care ai început-o atât de bine.

— Dac-aş fi mai instruită, ştiu că aş izbuti şi singură! N-ar avea nevoie de nimeni…

— Desigur, semnele pe care le-ai inventat sunt ingenioase, dar l-ar obliga pe Jacques să nu se poată lipsi de ajutorul tău. Trebuie să poată cere pe Flanelle sau un ou primei persoane întâlnite. N-o să reuşească decât atunci când va cunoaşte alfabetul şi se va putea sluji de el ca tine şi ca mine…

Ochii Solangei se umplură de lacrimi; nu înţelegea că Jacques s-ar putea lipsi de ea:

— Dacă-l luaţi pe Jacques, n-o să-l ţineţi multă vreme?

— Asta depinde de progresele ce le va face… Nimic nu te împiedică să vii din când în când la Sanac, să-l vezi. Poţi conta pe cuvântul meu: Jacques îşi va aminti de tine…

N-aş fi crezut atunci că făcusem cunoştinţă cu aceea care va purta mai târziu numele noului meu elev.

Yvon Rodelec tăcu.

— Ne-aţi dat a înţelege, spuse preşedintele Legris, că familia Vauthier nu se ocupa de loc de fiul lor?

— Departe de mine acest gând, domnule preşedinte. Rostul meu pe pământ nu-i să judec comportarea celorlalţi, ci să vin în ajutorul aproapelui meu…

— Cum s-a petrecut această primă călătorie cu noul dumneavoastră elev? întrebă preşedintele.

— Mai puţin rău decât m-aş fi aşteptat. Solange, căreia mama ei îi dăduse voie să ne conducă până la gara Austerlitz, a avut buna inspiraţie s-o aducă pe Flanelle, pe care Jacques a mângâiat-o tot timpul în tren. Am ajuns în aceeaşi seară la Sanac, unde dădusem dispoziţie să se pregătească pentru copil o cameră ce dădea într-a mea. Nu putea intra în discuţie, în starea lui, să-l instalez imediat într-un dormitor de surdo-muţi sau de orbi.

— Între cei trei sute de pensionari pe care îi aveaţi, întrebă preşedintele, se mai aflau şi alţi surdo-muţi-orbi din naştere la venirea lui Jacques Vauthier în Institutul din Sanac?

— Nu. Predecesorul său direct, cel de al optsprezecelea elev de acest fel, căruia îi terminasem educaţia, ne părăsise cu şase luni în urmă spre a ocupa un post de ajutor-tâmplar într-o întreprindere în care izbutisem să-l plasez. Era de altminteri mai bine ca micul Jacques să fie singurul surdo-mut-orb, ca să facă progrese rapide. Preferam să mă ocup personal de Jacques, după cum făcusem şi cu cele optsprezece cazuri precedente care mi-au permis să dobândesc o mare experienţă. Hotărâsem să încep de a doua zi de dimineaţă, după ce va fi dormit bine.

— Consider indispensabil, declară procurorul general Berthier,

ca martorul să explice Curţii diferitele stadii ale acestei educaţii, care a făcut din mica brută amorfă – Jacques Vauthier la zece ani – un om normal, înzestrat cu toate facilităţile intelectuale. Domnii juraţi nu se vor mai lăsa amăgiţi asupra adevăratei personalităţi ascunse sub o aparenţă fizică destul de înşelătoare.

— Curtea se asociază punctului de vedere al domnului procuror general. Vă ascultăm, domnule Rodelec!…

— În timpul acestei prime nopţi petrecută de Jacques sub acoperişul institutului nostru, începu bătrânul, m-am consacrat rugăciunii şi meditaţiei, care urmau să-mi fie cele două puncte de reazim în bătălia aspră pe care trebuia s-o dau în zorii zilei următoare. În primul rând m-am rugat Sfintei Fecioare, făcătoare de minuni. Oare nu ne vine întotdeauna în ajutor nouă, bretonilor, în cazurile disperate? Ea m-a luminat…

Şovăiam încă în alegerea metodei pe care s-o folosesc pentru educaţia tinerei brute. O fi oare Jacques într-adevăr inteligent cum afirmase drăguţa Solange cu inima ei cea bună, sau nu era decât un copil mediocru? Inteligenţa încă amorţită se va arăta oare activă şi dornică de a ieşi din beznă sau, dimpotrivă, pasivă, gata să înregistreze totul în virtutea rutinei? Puteam să mă lămuresc folosind cele câteva elemente pe care tandreţea fetiţei le întrebuinţase ca trăsătură de unire între ea şi Jacques: păpuşa, un ou, o lingură, o farfurie, un pahar… Şi va trebui să înaintez progresiv, aproape pe pipăite, de la cunoscut la necunoscut… Ştiam că orice copil, chiar înainte de a cunoaşte alfabetul şi primele noţiuni de gramatică elementară, intuieşte sensul general al unei fraze pe care ar fi încă incapabil s-o articuleze ori s-o analizeze amănunţit, dar căreia îi va prinde semnificaţia după ureche sau după expresia fizionomiei, sau, de asemenea, poate şi datorită misterioasei intuiţii pe care o aducem cu noi în viaţă, o dată cu întâiul scâncet.

La micul Jacques mâna va fi aceea care, o data exersată, va deveni în acelaşi timp urechea şi văzul care să înmagazineze întregul limbaj, gâtlejul şi gura care vor sfârşi prin a le reproduce… Urma să stau de veghe şi să nu-mi cruţ oboseala timp de săptămâni, luni şi poate chiar ani, să scormonesc această letargie în căutarea inteligenţei îngropate care rătăceşte, la întâmplare, în mijlocul unei zdrobitoare conspiraţii de umbră şi tăcere, departe de orice rază, departe de toate râsetele şi lacrimile, de toate cântecele, departe de viaţă…

Deşteptarea, a doua zi dimineaţa, a fost normală. Primele dificultăţi au început o dată cu toaleta matinală, pe care a trebuit să i-o impun cu forţa lui Jacques: îşi dădea bine seama că nu sunt aceleaşi mâini care-l săpuneau, îl spălau pe faţă şi-l pieptănau de obicei. De furie a răsturnat de mai multe ori ligheanul şi s-a rostogolit pe pardoseală. După fiecare criză de felul acesta îl ajutam să se ridice şi

umpleam din nou ligheanul, străduindu-mă să nu arăt că-mi pierdusem răbdarea: începuse lupta surdă dintre voinţele noastre, din care a mea avea să înlocuiască deficienţele celeilalte şi nu trebuia să încetez până la victoria deplină. Cu cât mai anevoioasă va fi această primă toaletă, cu atât mai uşoară va deveni cea de mâine, iar cea de poimâine va fi banală. Totul în educaţia micului Jacques se va rezuma la o repetare metodică a celor mai mărunte acte din viaţa de toate zilele. Iar fiecare dintre bătălii îmi va da posibilitatea să descopăr alte trăsături caracteristice ale ciudatului meu elev. E drept că, la început, nu vor fi decât indicaţii vagi – când un strigăt răguşit sau o strâmbătură a feţei, cel mai adesea un gest dezordonat de brută – dar experienţa cu elevii precedenţi mă învăţase să utilizez cele mai mici indicii.

…Ea mi-a dat ideea să ţin timp de câteva secunde mâna dreaptă a lui Jacques sub jetul de apă rece ce curgea din robinet la chiuvetă şi să exercit o apăsare foarte lămurită în palma îngheţată a mânuţei sale. Am reluat de zece ori această experienţă, menţinând sub apă braţul ce se încorda. De sub pleoapele necontenit coborâte au pornit să curgă lacrimi: erau primele lacrimi pe care le vedeam izvorând din ochii stinşi… Am îndrăgit aceste lacrimi… Nu erau oare expresia limpede a vieţii care nu cerea decât să se exteriorizeze? Jacques se calmă: se resemna să suporte senzaţia dezagreabilă a lichidului rece. I-am atras numaidecât mâna, pe care am aplicat-o pe obrazul meu: copilul descoperea, prin contrast, binefacerea căldurii. Senzaţia de *frig* şi de *cald* îşi făcea loc în conştiinţa lui…

Mâna lui, călăuzită neîntrerupt tot de mine, pipăia de astă dată conturul chiuvetei în timp ce imprimam în palma inertă, gata să primească un alt semn caracteristic foarte diferit de primul… Deodată elevul meu se îngălbeni, apoi roşi la faţă înainte de a se imobiliza într-un extaz suprem. Negura insondabilă era sfâşiată: găsise! Din hăul neantului o lumină strălucitoare pătrunsese subit în conştiinţa lui somnolentă, făcându-l să priceapă că fiecare dintre cele două semne noi ce-i fuseseră imprimate în palma dreaptă, corespundeau unui obiect dintre cele pe care le pipăise: lichidul rece şi metalul chiuvetei. Căpăta dintr-o dată două noţiuni esenţiale: *conţinut* şi *conţinător*. Simţea în acelaşi timp, confuz, că va putea pe viitor să ceară, să obţină, să asculte, să se înţeleagă printr-un schimb de semne sistematice cu Necunoscutul care eram încă pentru el şi care-l atingea fără încetare… Evada în sfârşit din micul său univers, mult prea redus, inventat de solicitudinea Solangei, dar care se limitase doar la câteva alimente preferate sau o păpuşă de cârpă.

Beat de o bucurie brutală, Jacques începu să atingă tot ce se afla în cameră: masa pe care era ligheanul, prosoapele cu unele părţi uscate şi altele umede, săpunul care-i aluneca printre degete, buretele

pe care-l storcea cu înfrigurare spre a face să ţâşnească din el lichidul rece… Ducea instinctiv fiecare obiect la obraz ca să-l simtă, să-i tragă mirosul în piept, să-l respire, să se impregneze de izul lui particular… Muşcă pe rând din burete şi bucata de săpun, strâmbându-se: săpunul ăsta nu era bun de mâncat!… L-am lăsat să facă tot ce dorea timp îndelungat, pentru a-i compensa cei zece ani de beznă din trecut. Eram martorul unui extraordinar miracol: cele trei simţuri care vor servi să-i fac lui Jacques educaţia completă începeau să conlucreze, ajutând creierul să înţeleagă. Succesiv, mirosul şi gustul au venit în ajutorul pipăitului. Totul s-a petrecut cum nu se poate mai simplu: mi-era de ajuns să observ gesturile copilului – când dezordonate când mecanice – pentru a vedea că fiecare obiect fusese pipăit cu degete febrile, mirosit de nări fremătătoare şi gustat de buze însetate de a şti.

Însăşi expresia feţei, închisă ermetic până-n clipa aceea, părea că se străduie să afle numele obiectelor. Jacques avea cheia ce urma să-i deschidă porţile înţelegerii. Aveam şi eu dovada că posedă o inteligenţă vie: inima bună a Solangei nu se înşelase… S-au scurs o oră, două, trei, îmbogăţite cu noi conţinuturi de viaţă, în timpul cărora mă-ntreceam să-l fac să pipăie, să respire, să miroasă metodic obiectele cu care se familiarizaseră mâinile sale avide, dându-le o denumire tactilă… Respiraţia lui era gâfâitoare. Am înţeles că nu trebuia să insist prea mult la acea primă lecţie, altminteri creierul său încă fraged nu va suporta şocul. Mâine voi reîncepe cu aceleaşi obiecte uzuale de toaletă, cărora voi încerca să le adaug şi altele. În aşteptare, consideram că plămânii lui Jacques trebuiau umpluţi cu aer proaspăt şi să-l oblig să facă mişcare. Prodigioasa muncă pe care o îndeplinise în numai câteva ore, necesita o relaxare fizică reparatoare. L-am luat cu mine în parcul institutului şi, acolo, l-am făcut să urmeze itinerarii trasate dinainte. În acest scop pusesem să fie legaţi între ei, prin frânghii, câţiva copaci. Jacques nu avea decât să se ţină de aceste frânghii şi să ajungă de la un copac ce-i servea ca punct de reper la altul. Trei zile mai târziu, datorită acestui procedeu, putea să se plimbe singur. Învăţa astfel noţiunea de *spaţiu.* Înţelese foarte repede noţiunea *mişcare* şi a descoperit că picioarele sale nu acţionează decât sub controlul voinţei.

Natural că în cursul acestor plimbări rămâneam aproape de el ca să-l feresc de vreun accident, dar evitam să-l orientez; îl lăsam să se descurce singur… De îndată ce învăţa pe dinafară un prim parcurs în parc, găseam altul, deplasând frânghiile. Nu era bine să se obişnuiască prea mult cu un singur itinerar determinat.

După ce l-am dresat pe Jacques să deseneze fiecare obiect uzual printr-un semn mimic, i-am tratat numai ca pe un surdo-mut, învăţându-l alfabetul dactilologic aplicat pe epidermă, sistem de care se foloseşte acum interpretul care îi transmite cuvintele mele… După

aceea l-am tratat ca pe un simplu orb, învăţându-l alfabetul Braille, care i-a permis să citească. Dar încă nu ştia să recunoască şi să deseneze decât obiecte concrete sau acţiuni materiale: ca să mă pot adresa direct inimii şi sufletului său, era necesar să-i vâr în cap şi câteva noţiuni esenţiale.

Am început cu cea de *înălţime,* silindu-l să pipăie pe doi dintre colegii săi: unul înalt şi celălalt scund. Nu-mi rămânea decât să continui strădania în această ordine de idei. Într-o seară, când un vagabond s-a abătut pe la institutul nostru cerându-ne adăpost şi un codru de pâine, l-am condus eu însumi pe noul venit aproape de Jacques, încât proaspătul meu elev să poată pipăi hainele zdrenţuite şi încălţămintea scâlciată ale acelui nefericii. Experienţa a fost crudă, dar necesară. Jacques a manifestat o foarte vădită repulsie la acest prim contact cu mizeria. După câteva minute i-am făcut să pipăie hainele bine îngrijite, lingeria fină, ceasul-brăţară şi pantofii noi ai doctorului Dervaux, medicul institutului nostru. Jacques mi-a declarat de îndată în limbaj mimic: „Nu vreau să fiu sărac! Nu-mi plac cerşetorii!” „Nu ai dreptul să spui aşa ceva, i-am răspuns vorbindu-i cu «mâna>». Mă iubeşti un pic?”

O expresie de infinită tandreţe i-a luminat faţa. „Mă iubeşti! am continuat eu, cu toate acestea şi eu sunt sărac…”

Jacques înţelese că nu-i dezonorant să iubeşti pe cei săraci şi căpătă în acelaşi timp noţiunea de *bogăţie* şi de *sărăcie.* Am profitat de excelenta lui dispoziţie ca să-i apuc amândouă mâinile şi să i le aplic pe obrazul meu. După ce mi-a pipăit îndelung zbârciturile, făcu o comparaţie cu obrazul său strălucitor de prospeţime. I-am explicat că va veni şi ziua când el, Jacques, va căpăta zbârcituri pe obraz: noţiunea de *bătrâneţe* începu astfel să prindă contur în creierul său. Revolta a fost spontană: declară că nu se va întâmpla aşa, că el înţelege să rămână de-a pururi tânăr şi că pielea lui nu va căpăta niciodată zbârcituri! Mi-a fost infinit de greu să-l fac să înţeleagă că orice om îmbătrâneşte şi că-şi va da singur seama că bătrâneţea nu e tristă dacă ştie să se-nconjoare de tinereţe. Singura tinereţe adevărată nu e oare cea pe care o păstrăm în inima noastră?

Câteva zile mai târziu pe când Jacques, supravegheat de mine, se plimba prin parc mergând de-a lungul frânghiilor, mi-a venit ideea să-i sugerez o noţiune indispensabilă: aceea de *viitor.* Explicaţiile ar fi fost destul de anevoioase cu toate strădaniile mele dacă, pentru prima dată, copilul nu mi-ar fi luat-o înainte făcând un gest simplu care dovedea că mă înţelesese perfect: cu braţele întinse în faţă, părăsind din proprie iniţiativa drumul jalonat de copaci, merse repede înaintea mea după ce găsise în sinea lui eterna comparaţie a vieţii cu un drum, aşa cum o ilustrase Bossuet. La întoarcerea din acest marş entuziast care-i deschidea perspective infinite, Jacques a luat un prim contact

cu *moartea.* Îl socoteam destul de oţelit ca să poată înţelege şi această noţiune penibilă, acum când ştia ce înseamnă *viitor.*

Fratele Anselme, economul institutului, adormise întru Domnul după ce-şi petrecuse cincizeci de ani din existenţă slujind institutul nostru. Jacques se ataşase mult de fratele Anselme, care-i strecura în buzunare pacheţele cu ciocolată de câte ori venea să-l vadă. Am început prin a vorbi elevului meu, cu blândeţe, despre mort, explicându-i că s-a culcat pentru totdeauna, că nu se va mai ridica, că nu va mai putea umbla şi nici să-i mai dea ciocolată. „Atunci cine o să mi-o dea?" mă întrebă Jacques îngrijorat. I-am propus să se apropie de mort. Când l-a atins, aşa cum se afla lungit, l-a înmărmurit răceala cadavrului. Aflând că şi el va muri şi că trupul lui va fi la fel de rece ca al fratelui Anselme, Jacques se revoltă încă o dată: în faţa monstruoasei descoperiri fu zguduit de un plâns cu hohote. I-am explicat că şi eu voi muri şi că nu mă temeam de moarte. Nu trebuia să las să i se-nfigă în creier o idee atât de materialistă şi incompletă asupra morţii: era nevoie să-l fac să înţeleagă existenţa *sufletului.*

Invizibila prezenţă a Solangei, mereu vie în inima lui Jacques, mi-a servit ca declanşator al mecanismului ce va călăuzi tânăra inteligenţă către sferele cele mai abstracte. L-am întrebat: „O iubeşti pe Solange? Cu ce o iubeşti? Cu mâinile? Cu picioarele? Cu capul?" Jacques răspundea clătinând negativ din cap la fiecare întrebare. „Ai dreptate, micul meu Jacques! E altceva în tine care o iubeşte pe Solange… Acest «altceva» care iubeşte este închis în trupul tău, iar trupul tău fără acest «altceva» ar rămâne nemişcat. Acest «altceva» se numeşte suflet, iar în clipa morţii trupul şi sufletul se despart. Când a murit fratele Anselme, i-ai pipăit trupul. Şi era îngheţat fiindcă-l părăsise sufletul. Plecase în altă parte… Sufletul său te-a iubit, nu trupul, iar acesta va trăi de-a pururi şi te va iubi mereu…" Aşa au început să încolţească în spiritul copilului dificilele noţiuni de făptură imaterială şi de nemurire a sufletului. Îmi rămânea numai să-l ridic până la punctul culminant al educaţiei progresive: Dumnezeu. Şi, ca să izbutesc, am luat ca sprijin auxiliarul cel mai puternic şi mai generos pe care îl cunoaşte omenirea: soarele…

Astrul care răspândeşte viaţă şi înnoire, ale cărui raze binefăcătoare pătrund până în colţurile cele mai ascunse şi izbutesc să înveselească locuinţele întunecoase, să mângâie până şi obrazul micului Jacques încă de pe vremea când lumina părea să-i fie inaccesibilă… soare pe care elevul meu îl iubea pentru căldura lui, cu aceeaşi intensitate cu care detesta moartea care nu aducea cu ea decât răceala… De fiecare dată când îl luam pe Jacques la plimbare, puteam constata în ce măsură apreciază efluviile calde ale astrului-rege. Întindea mânuţele spre partea din care i se părea că vine căldura şi încerca câteodată, în parc, să se caţere în copaci doar ca să se apropie

de acest soare şi să-l ajungă.

Într-una din zile, după ce alergase pe câmp şi revenea spre mine transpirat, fericit, cu obrajii pârguiţi şi cu epiderma impregnată de soare, plin de admiraţie copilărească pentru astrul care-i oferise acea baie de tinereţe, l-am întrebat: „Jacques, cine crezi că a făcut soarele? Să fie cumva tâmplarul?” „Nu, mi-a răspuns el, brutarul!” Făcuse o apropiere naivă în creierul său, în care se învălmăşeau atâtea noţiuni noi, între căldura solară şi cea a cuptorului în care se rumenea pâinea. I-am atras atenţia că brutarul nu putea face soarele, că-i peste puterile lui, că brutarul e numai un om ca el şi ca mine, care cunoaşte pur şi simplu meseria de a frământa făina… „Acela care a făcut soarele, Jacques, e cu mult mai mare şi mai puternic decât brutarul sau noi doi, şi ştie mai multe decât întreaga lume…” Jacques mă asculta buimăcit. Am putut să-i vorbesc atunci despre facerea lumii, să-i descriu admirabilul cer cu stelele şi luna…

Îmi continuam lecţia puţin câte puţin. Cunoştea curând pe dinafară pasajele principale din *Istoria sfântă,* care l-a entuziasmat ca pe toţi copiii. După *Vechiul testament* urmară *Patimile Domnului nostru.* Jacques era foarte emoţionat, dar cum noţiunea de timp era destul de neprecisă pentru el, m-a întrebat cu nelinişte: „Oare tata era printre oamenii răi care l-au ucis pe Isus?” „Nu, copilul meu. Tatăl tău, ca tine şi ca noi toţi, face parte dintre cei pentru care Isus a devenit Mântuitorul…” Am profitat de această aluzie la tatăl lui pentru a-i dezvolta noţiunea – încă destul de confuză – despre *familia* sa… L-am făcut să înţeleagă că şi el are o *mamă* pe care trebuie s-o iubească din toată inima şi s-o respecte. Şi-a manifestat în mai multe rânduri mirarea că nu-i vede mai des pe ai săi şi, îndeosebi, pe mama lui. Nu puteam să-i răspund decât: „Va veni curând…” Şi, efectiv, ea veni la sfârşitul anului. Din nefericire, această întrevedere în care îmi pusesem atâtea speranţe, a fost sfâşietoare.

— Doamna Vauthier ne-a povestit ea însăşi întrevederea, spuse preşedintele Legris.

Yvon Rodelec păru surprins de această veste, clătină din cap şi spuse fără grabă:

— Ceea ce doamna Vauthier n-a ştiut, fără îndoială, niciodată, e că fiul ei a vrut să se sinucidă după ce a fugit din vorbitor, unde ea încercase zadarnic să-l reţină în braţe…

— Explicaţi-vă, domnule Rodelec, ceru preşedintele.

— Amănuntele au puţină importanţă. Jacques se refugiase în podul clădirii centrale a institutului, de unde s-a azvârlit în gol când şi-a dat seama că-i descoperisem ascunzătoarea. A căzut din fericire pe o claie de fân, care i-a amortizat şocul. Abia după câteva zile am izbutit să-i smulg motivul acestui gest. Mi-a spus: „Credeam că aţi venit să mă căutaţi pentru a mă arunca din nou în braţele acelei

femei… Prefer să mor decât s-o revăd! Degeaba îmi spuneţi că-i mama mea. Ştiu că nu mă iubeşte. Nu m-a iubit niciodată! Am recunoscut-o după miros. Nu s-a ocupat de mine nici când locuiam la dânsa! Nimeni nu mă iubea acolo, în afară de Solange…” M-am gândit îndelung la această dramă de familie… Am ajuns la concluzia că lucrurile se vor atenua pe măsură ce Jacques va creşte şi că era preferabil să lăsăm timpul să lucreze. L-am domolit, totuşi pe Jacques; m-a ascultat şi a făcut un efort serios ca să-şi întâmpine mama binevoitor, când ea a revenit să-l vadă un an mai târziu… Dar am înţeles în timpul celei de a doua întrevederi că elevul meu nu-şi va putea iubi niciodată mama şi nici pe alt membru al familiei sale. Am rămas multă vreme nedumerit, întrebându-mă care să fie cauza adâncă a acestui resentiment?

— Şi… aţi găsit? întrebă sceptic procurorul general.

— Cred că da… Când venisem la Paris să-l caut pe Jacques, nu mi-a scăpat amănuntul că plecarea lui la Sanac era o adevărată izbăvire pentru toată familia, inclusiv – mă văd nevoit s-o spun – mama lui… Am fost mâhnit şi am înţeles că va trebui să creez pentru bietul copil o nouă familie la Sanac, în care să se simtă înconjurat de dragostea comunităţii noastre. După a doua vizită a doamnei Vauthier la Sanac, am socotit mai cuminte ca întrevederile între mamă şi copil să fie rărite. Am greşit? Gândesc că nu! Dac-aş fi insistat prea mult, puteam să mă aştept la tot ce-i mai rău şi Jacques n-ar mai fi avut încredere nici în mine şi nici în alţii. Or, trebuia negreşit să aibă încredere ca să continue progresele.

— Jacques Vauthier era coleg bun cu ceilalţi pensionari ai dumneavoastră?

— Un coleg excelent! Încă de la început a fost îndrăgit la Sanac pentru drăgălăşenia lui şi, după câteva luni, admirat pentru ardoarea extraordinară cu care se instruia.

— N-a avut printre colegi şi un anume Jean Dony, care s-a ocupat de el în mod deosebit? întrebă procurorul general.

— Da, într-adevăr. Şi l-am ales intenţionat pe Jean Dony, care nu era decât orb, să vegheze asupra lui Jacques. Alegerea s-a dovedit judicioasă… Cei doi tineri au devenit prieteni şi au fost nedespărţiţi timp de câţiva ani…

— …până la venirea Solangei Duval la Sanac? insinuă procurorul general.

— Când Jacques a ajuns la vârsta examenelor, m-am gândit că Solange Duval îi poate fi o colaboratoare mai preţioasă. Cu toate că avea destule calităţi, Jean Dony era cam exclusivist în prieteniile lui: devenise bănuitor de la intrarea tinerei fete în viaţa lui Jacques. Şi greşea… I-am dat să înţeleagă că el nu va putea să continue a se ocupa întotdeauna de prietenul său mai tânăr. Efectiv, Jean urma să

ne părăsească câteva luni mai târziu, spre a-şi ocupa slujba de organist la catedrala din Albi unde mai este şi acum. Solange Duval urma să fie înlocuitoarea sa… Jean Dony părea că înţelesese argumentele mele şi a dovedit că nu păstra supărare, în ziua cununiei lui Jacques cu Solange. Într-adevăr, ne-a făcut surpriza să vină anume din Albi, ca să cânte la orga din capela noastră în timpul ceremoniei.

— Ne-ar putea explica martorul ce scop a urmărit prin aducerea la Sanac a Solangei Duval şi a mamei sale? întrebă procurorul general.

— N-am urmărit nici un scop; era necesar, răspunse cu simplitate Yvon Rodelec. Educaţia lui Jacques ar fi fost incompletă dacă n-ar fi simţit în preajma lui şi acea formă a tandreţei care se numeşte dragoste împinsă până la o totală abnegaţie. Trebuia deci să i se dea acestui copil atât de înzestrat şi de sensibil şi noţiunea atotcuprinzătoare de *Iubire:* iubirea aproapelui, iubirea de sine care-i va îngădui să dobândească adevărata demnitate de om… Numai Solange Duval avea putinţa să cristalizeze în spiritul său toate aceste forme de tandreţe. Cu cât mă gândeam mai mult la cazul ciudat al acestor doi copii, cu atât mai mult căpătam certitudinea că cel de-al nouăsprezecelea surdo-mut-orb al meu nu e sortit pentru viitor la viaţa singuratică a celor optsprezece predecesori ai lui. Doctorul Dervaux, medicul institutului pe care l-am consultat, a fost de părerea mea. Nu era oare mai bine, în situaţia micului Jacques, să lăsăm natura să lucreze cu fierbinţelile, cu aspiraţiile, poftele şi chiar cu dorinţele lui trupeşti? Nici o lege divină nu-i interzicea lui Jacques să procreeze într-o zi! Omul n-a fost zămislit să vieţuiască de unul singur, decât dacă Cerul l-ar fi ales, din vremuri imemoriale, să asigure mântuirea sufletelor. Oare nu Providenţa, cu neţărmurita ei înţelepciune, a trimis-o pe Solange în calea infirmului?

Solange îi scria lui Jacques în fiecare săptămână. Aceste scrisori pe care le citeam cu atenţie şi cărora le răspundeam pentru elevul meu încă neînstare s-o facă singur, se adunau într-un sertar al mesei mele de lucru. În sfârşit, într-o zi am putut să le dau lui Jacques. Acesta le citi cu aviditate după ce i le transcrisesem în Braille. Dar nu numai elevul meu făcuse progrese. Solange, ajungând o domnişoară, scria acum într-un fel cu totul fermecător. Lecţiile pe care i le dădea la Paris o soră de-a noastră, la rugămintea mea şi cu consimţământul mamei, dădeau roade. Când va ajunge la majorat, Solange Duval va avea o cultură solidă, care-i va fi indispensabilă ca să-l ajute cu folos pe Jacques. Fiindcă acum eram sigur că elevul meu nu va putea trăi niciodată singur şi că are nevoie alături de el, în permanenţă, de o tovarăşă devotată. Mă preocupasem deci să-i pregătesc această tovarăşă, prin sora Maria a Milostivirii, care-mi scria cu regularitate spre a mă înştiinţa de progresele făcute la Paris de tânăra ei elevă.

I-am recomandat stăruitor sorei Maria să evite ca tânăra fată,

fină şi sensibilă, să poată bănui că făurim un vast proiect pentru viitorul ei dar, mai ales, că descoperisem în scrisorile ei, printre rânduri, sentimentul foarte curat pe care-l păstra în inimă pentru Jacques şi care creştea necontenit. Sora Maria şi cu mine socoteam că doar Providenţa poate să grăbească evenimentele, când le-o veni sorocul. Solange şi Jacques erau încă prea tineri: trebuia aşteptat majoratul lor. Al Solangei venea primul, iar când Jacques va împlini douăzeci şi unu de ani, fata va avea douăzeci şi patru. Asta nu-mi displăcea: era mai bine ca tovarăşa de viaţă să fie mai în vârstă. Nu ea va conduce barca menajului?

Deci, citind şi recitind scrisorile pe care i le transcriam în Braille, Jacques descoperea sufletul fetei care-l învăţase altădată să-i ceară bucatele preferate şi îi dăruise pe Flanelle. „Când va veni?" mă întreba fără să obosească. Iată de ce, când am auzit chiar din gura doamnei Vauthier că nu-i mai dă mâna să ţină în serviciu pe Melania şi pe fata ei, am scris doamnei Duval şi i-am propus să lucreze la institutul nostru; ea să poarte grija rufăriei, iar fiica ei, care împlinise douăzeci de ani şi era instruită temeinic, să înlocuiască pe Jean Dony în pregătirea lui Jacques. Doamna Duval a acceptat cu entuziasm. O lună mai târziu Jacques avea alături de el pe cea pe care o aşteptase de atâta timp şi, după părerea lui, nu trebuia să-l mai părăsească niciodată. M-am înşelat oare procedând astfel? Nu cred!

— Consideraţi, aşadar, întrebă preşedintele Legris, că Solange Duval era tovarăşa ideală pentru un tânăr afectat de o triplă infirmitate?

— Era singura tovarăşă posibilă. Dar de ce să vorbim la trecut? Solange Vauthier este şi azi o tovarăşă ideală pentru soţul ei…

— El e singurul care ne-ar putea-o spune! declară procurorul general Berthier. Din nefericire, atitudinea adoptată de acuzat faţă de soţia lui după comiterea crimei, pare să demonstreze mai curând că doamna Solange Vauthier nu se bucură de toată încrederea soţului ei…

— Apărarea nu recunoaşte dreptul Ministerului Public, strigă Victor Deliot, să facă asemenea afirmaţii care nu se întemeiază pe nimic precis. Până la proba contrarie, afirm că armonia şi buna înţelegere nu au încetat să domnească în menajul Vauthier…

— În acest caz cum explică apărarea, întrebă procurorul general din ce în ce mai îndârjit, că de când se află încarcerat, acuzatul a refuzat cu îndărătnicie să primească vizita soţiei sale?

— Acuzatul n-a vrut să vadă pe nimeni; nici pe mama, nici pe soţia lui. Aceasta ar fi mai degrabă dovada unei demnităţi curajoase! răspunse Victor Deliot.

— Mi-e teamă, domnilor, să nu ne rătăcim… remarcă preşedintele. Ne puteţi spune, domnule Rodelec, la ce dată şi în ce

împrejurări a fost decisă căsătoria?

— Când elevul meu a avut douăzeci şi doi de ani, iar Solange Duval douăzeci şi cinci. Jacques nu se mai putea lipsi de Solange, care îl ajutase să-şi desăvârşească studiile de filologie şi îi adunase documentarea care i-a dat posibilitatea să scrie romanul său, *Izolatul.* După apariţia acestei lucrări, Jacques Vauthier a devenit celebru peste noapte: presa se interesa de cazul lui şi, în mod indirect, şi de institutul nostru. Chiar şi America a dorit să cunoască pe straniul autor al acestei cărţi. Dar mi-a fost cu neputinţă să-mi însoţesc elevul în Statele Unite pentru turneul de conferinţe ce urma să-l facă. Sarcini urgente cereau prezenţa mea la Sanac. Ştiam totodată că acest turneu de conferinţe pe care-l va face elevul meu, va fi pentru marele public un bun prilej de a cunoaşte opera noastră şi, cine ştie? ne-ar putea procura şi subsidiile de care avem nevoie şi să proiecteze o lumină puternică asupra metodei franceze de educaţie a surdo-muţilor-orbi, nu îndeajuns de cunoscută. Trebuie să spun că un reprezentant al Ministerului Educaţiei Naţionale s-a deplasat special la Sanac spre a ne face cunoscut că guvernul apreciază favorabil acest turneu de conferinţe în Statele Unite şi că va face toate înlesnirile trebuincioase pentru călătorie. Aveam dreptul să refuz? În sfârşit, şi Jacques ţinea să plece. Un singur lucru îl mâhnea: că va trebui să se despartă de Solange. Numai dacă… El însuşi mi-a împărtăşit dorinţa fierbinte de a o lua în căsătorie. L-am sfătuit să se gândească bine. Mi-a răspuns că în cei cinci ani de când o are pe Solange alături, a avut destul timp să se gândească. Nu-mi rămânea decât să mă înclin şi am primit, la cererea lui, să fiu mesagerul lui Jacques pe lângă cea pe care o dorea ca tovarăşă.

— Care a fost prima reacţie a Solangei Duval? întrebă preşedintele.

— Mi-a părut tulburată de bucurie dar, în acelaşi timp, şi puţin îngrijorată. Am liniştit-o scoţându-i în evidenţă faptul că, în fond, ea şi Jacques s-au iubit din cea mai fragedă copilărie. După trei luni se oficia în capela noastră prima cununie a unui surdo-mut-orb din naştere: pentru comunitatea noastră a fost cea mai frumoasă ceremonie din lume. L-am văzut pe Jacques, pe „micul nostru Jacques”, pe care îl primisem cu doisprezece ani în urmă într-o stare aproape bestială, ieşind din capelă surâzător, strălucitor, având la braţ pe aceea care-i va aduce de acum înainte, în viaţă, sprijinul ochilor ei luminoşi, a urechilor sale delicate, a vocii sale armonioase şi totodată – de ce să n-o spunem? — a braţelor sale de femeie care vor şti, ca pe rând, să-l ocrotească de greutăţile vieţii şi să-i dăruiască mângâierile de care fusese întotdeauna lipsit.

— Tânăra pereche a părăsit numaidecât institutul? întrebă preşedintele.

— În aceeaşi seară plecau în voiajul de nuntă la Lourdes, unde Jacques făcuse legământ să meargă spre a-i aduce mulţumiri Fecioarei Făcătoare de Minuni, dacă Solange va consimţi să-l ia de soţ. Nu se petrecuse oare o minune?

— De câte ori aţi revăzut pe Jacques Vauthier şi pe soţia lui după căsătorie?

— O singură dată: la înapoierea lor din voiajul de nuntă. Au trecut pe la Sanac înainte de a pleca la le Havre, de unde urmau să se îmbarce.

— Aţi avut impresia că sunt fericiţi?

Yvon Rodelec, înainte de a răspunde, avu o uşoară ezitare, care nu-i scăpă lui Victor Deliot:

— Da… Evident, tânăra femeie mi-a împărtăşit anumite dificultăţi de ordin intim peste care trebuia să treacă… Am sfătuit-o să aibă răbdare, punând accentul pe faptul că o legătură durabilă cere uneori timp ca să se cimenteze… Am avut satisfacţia să primesc, după o lună, o scrisoare lungă din New York, în care Solange îmi scria că avusesem dreptate şi că e fericită.

— Martorul a păstrat această scrisoare? întrebă procurorul general Berthier.

— Cred că o am la Sanac, răspunse Yvon Rodelec.

— În general, îl întrebă preşedintele, e prima oară după cinci ani când revedeţi pe fostul dumneavoastră elev?

— Da, Domnule preşedinte.

— Vreţi să vă întoarceţi spre el şi să-l cercetaţi cu atenţie? S-a schimbat de când l-aţi văzut ultima oară?

Bătrânul făcu un efort puternic spre a îndeplini gestul pe care i-l cerea Curtea. După ce privise cu insistenţă şi îndelung pe acuzat, aşezat în boxă între doi jandarmi, răspunse cu o voce surdă:

— S-a schimbat mult, într-adevăr…

A fost o clipă de stupoare.

— Ce vreţi să spuneţi?

Yvon Rodelec nu răspunse numaidecât şi părăsi banca martorilor pentru a se apropia de banca apărării unde interpretul, în picioare, continua să transmită amănunţit, pe mâinile acuzatului sprijinite mereu de marginea boxei, cuvintele rostite în sală. Ajuns în dreptul lui Jacques, educatorul lui se întoarse ca să-l întrebe pe preşedinte:

— Curtea mă autorizează, domnule preşedinte, să pun eu însumi, direct, o singură întrebare fostului meu elev?

— Curtea vă autorizează, domnule Rodelec, cu condiţia să ne spuneţi cu voce tare această întrebare înainte de a o pune acuzatului în alfabetul dactilologic.

— Iată întrebarea: „Jacques, copilul meu, spune-mi de ce nu

vrei să te aperi?”

— Îi puteţi pune întrebarea, declară preşedintele.

Degetele bătrânului atinseră falangele infirmului, care tresări la acest contact.

— Răspunde? întrebă preşedintele.

— Nu. Plânge… răspunse cu simplitate Yvon Rodelec, revenind la bară.

Pentru prima oară juraţii văzură curgând lacrimi pe obrazul de pe care dispăruse brusc imobilitatea lui nepăsătoare, spre a face loc unei dureri cumplite.

— Curtea vă autoriză să-i puneţi şi alte întrebări acuzatului, domnule Rodelec, spuse preşedintele, care înţelegea deopotrivă cu întreaga asistenţă că acest bătrânel în sutană e primul martor a cărui depoziţie reuşise să ajungă la inima lui Vauthier.

— Toate strădaniile mele vor fi zadarnice, răspunse cu tristeţe directorul Institutului din Sanac. Jacques va tăcea. Îl cunosc bine! Să nu credeţi însă că o face din orgoliu. Mi-e teamă mai degrabă să n-aibă de ascuns ceva ce nu vom şti niciodată!

— Martorul a vrut cumva să spună că şi el îl consideră vinovat pe acuzat? întrebă procurorul general.

Yvon Rodelec nu răspunse. Un sentiment de jenă cuprinse asistenţa. Victor Deliot se şi ridicase în banca apărării:

— Dacă domnul Yvon Rodelec nu răspunde, domnule procuror general, e numai fiindcă încearcă să descopere cauza profundă care a determinat atitudinea de neînţeles a lui Jacques Vaulhier după drama de pe *De Grasse.*

— Apărarea îmi va permite să-i atrag atenţia, replică procurorul general, că Ministerul Public consideră dimpotrivă că atitudinea acuzatului a fost aceeaşi din clipa crimei! O crimă al cărui autor s-a recunoscut formal în diferite rânduri, fără să încerce măcar a se disculpa! Cum priveşte asta fostul său profesor?

Glasul lui Yvon Rodelec se auzi din nou, cu o vehemenţă pe care încă n-o atinsese până-n acea clipă, în timpul lungii sale depoziţii:

— Gândesc că Jacques Vauthier suferă în momentul de faţă calvarul unui om ce s-a autoacuzat de o crimă pe care nu a săvârşit-o, pentru a salva capul adevăratului ucigaş; probabil că el e singurul care-l cunoaşte… Şi deoarece Curtea mi-a cerut, îi voi mai pune lui Jacques, direct, şi a doua întrebare, fără mari speranţe de succes de altfel.

Era din nou în faţa infirmului căruia îi luase mâinile şi în vreme ce degetele sale lungi şi descărnate alergau peste falangele inerte, bătrânul traducea cu voce tare, pentru Curte:

— Jacques, răspunde-mi: cine-i ucigaşul? Simt că-l cunoşti!

Sunt sigur! Nu tu eşti criminalul, copilul meu. Tu nu eşti în stare de asemenea faptă. Nu-mi poţi ascunde adevărul mie, profesorul tău… mie care ţi-am dat mijloacele prin care să înţelegi să te exprimi! De ce nu dezvălui numele făptaşului? Fiindcă ţi-e drag? Fiindcă-l iubeşti? Chiar aşa să fie, încă e de datoria ta să-i spui numele, tu, care ai fost întotdeauna însetat după adevăr! E de datoria ta: nu ai dreptul să te laşi osândit, fiindcă eşti nevinovat! De ce această tăcere? Ţi-e teamă? Teamă de ce? Teamă de cine? O, Jacques, dac-ai şti cât rău îmi faci în clipa asta!

Descurajat, bătrânul reveni încetişor către bară repetând:

— N-a ucis, domnule preşedinte! Trebuie făcut imposibilul pentru a se descoperi adevăratul criminal!

— Afirmaţiile martorului sunt desigur demne de compătimire, declară sec procurorul general Berthier. Din nenorocire, domnul Rodelec uită că acuzatul nu numai că a recunoscut crima sa, dar că a şi semnat-o cu propriile sale mâini!

— Chiar dacă mi s-ar arăta cele mai zdrobitoare dovezi, răspunse bătrânul, n-aş crede în vinovăţia lui Jacques!

— Curtea ştie, îl întrerupse preşedintele, că sunteţi omul care-l cunoaşte cel mai bine pe acuzat. Ea vă cere deci să-i răspundeţi la următoarea întrebare: în inima şi în conştiinţa dumneavoastră îl consideraţi nevinovat pe Jacques Vauthier?

— În inima şi în conştiinţa mea, răspunse cu tărie Yvon Rodelec, sunt sigur că-i nevinovat!

— În acest caz, aţi putea lumina Curtea asupra persoanei adevăratului criminal?

— Cum aş putea s-o fac? Am aflat din ziare de moartea tânărului american, deopotrivă cu toată lumea…

— Consideraţi că în pofida tăcerii pe care şi-o impune şi a refuzului său de a răspunde, acuzatul se află în deplinătatea facultăţilor sale mintale?

— Sunt convins! Doar o taină de nepătruns pentru noi toţi îl obligă să tacă.

— Inteligenţa lui, pe care aţi format-o de-a lungul anilor, este într-adevăr excepţională?

— Jacques e unul dintre creierele cele mai bine organizate pe care le-am întâlnit în cursul îndelungatei mele existenţe.

— Concluzia e deci simplă, tot ce face Jacques Vauthier e voit… A cincea întrebare: ce părere aveţi despre romanul său *Izolatul?*

— La fel de bună ca a tuturor celor care l-au citit cu imparţialitate, răspunse cu blândeţe bătrânul.

— L-a scris singur, sau în colaborare?

— Jacques şi-a scris cartea în Braille absolut singur. Rolul meu s-a limitat a-l transcrie cu fidelitate în scrierea obişnuită.

— Consideraţi că lucrarea oglindeşte adevăratele sentimente ale acuzatului?

— Aşa gândesc… şi e unul dintre motivele pentru care nu pot admite ca unui om care a scris nişte pagini atât de sublime despre Caritate, i-a putut trece prin minte – chiar şi o clipă – să facă vreun rău aproapelui său…

— Între paginile pe care martorul le califică drept „sublime”, atrase atenţia procurorul general, nu se găsesc şi câteva consacrate propriei familii a autorului, a căror nobleţe spirituală ar putea să pară destul de îndoielnică cititorilor obişnuiţi?

— Am regretat-o întotdeauna, mărturisi Yvon Rodelec. Dar toate încercările mele pe lângă Jacques pentru a-l convinge să suprime anumite pasaje din lucrarea sa au rămas fără rezultat. Foarte tânărul autor îmi răspundea invariabil: „Am scris şi nu voi scrie niciodată decât ceea ce gândesc, altfel n-aş fi sincer cu mine însumi!”

— Curtea vă mulţumeşte, domnule Rodelec… şi înainte de a vă vedea părăsind această Sală, ţine să recunoască eficienţa generoasei opere pe care dumneavoastră, împreună cu colaboratorii, o îndepliniţi în liniştea Institutului din Sanac.

— Aş fi preferat, domnule preşedinte, răspunse bătrânul cu voce stinsă, să nu fi primit vreodată aceste felicitări, într-o astfel de incintă şi în asemenea împrejurări!

Yvon Rodelec se îndreptă către ieşire cu capul plecat şi cu spatele îndoit. Acest om admirabil nu-şi putea da seama de efectul pe care depoziţia sa, calmă şi măsurată, emoţionantă în sinceritatea ei, îl produsese asupra Curţii, juraţilor şi a întregii asistenţe.

Sentimentele noi care o însufleţeau pe Daniela Gény erau aceleaşi cu ale majorităţii persoanelor ce se aflau prezente. Cu bunul său simţ şi cu nobleţea sa, directorul Institutului din Sanac proiectase – fără a fi încercat măcar s-o facă – o lumină nouă asupra personalităţii acuzatului, destul de obscură până atunci. Punctul culminant al lungii sale intervenţii fusese clipa în care punându-şi degetele peste falangele infirmului, Yvon Rodelec făcu să izvorască lacrimi din ochii lui stinşi. Nu era oare o revelaţie subită aceea că fiinţa pe care toată lumea o considera ca pe o brută, era capabilă să se emoţioneze? Vălul se sfâşiase dintr-o dată şi Daniela gândea, ca mulţi alţii, că un om tare, care plânge, e capabil să aibă suflet. Această concluzie atenua mult în ochii tinerei fete aspectul acestui ins brutal pe a cărui figură se precizau de acum încolo trăsături omeneşti. Se sugestiona că Vauthier devenise aproape frumos când i-au apărut lacrimile. Poate că nu era decât o iluzie? Cu toate astea era sigură că în acea clipă remarcase o lumină peste trăsăturile aspre, până atunci impasibile. Avusese senzaţia că infirmul vede şi aude mai bine decât un individ normal, atât de puternic i se deschisese faţa spre lumea

exterioară…

Nu fusese de altfel decât o scânteie stinsă repede de voinţa lui Vauthier, care îşi reluase masca de bestialitate amorfă. Acum, când îl privea din nou, Daniela se întreba dacă nu cumva fusese – deopotrivă cu întreaga asistenţă – jucăria unei halucinaţii colective? Dar nu, bruta plânsese…

— Domnule doctor Dervaux, spuse preşedintele Legris noului martor, după obişnuitul interogatoriu de identificare, ştim că deşi îngrijiţi la Limoges o clientelă numeroasă, îndepliniţi în acelaşi timp şi funcţia de medic titular al Institutului din Sanac, unde vă deplasaţi de trei ori pe săptămână pentru a da elevilor asistenţă medicală. Aşadar, dumneavoastră vă revenea sarcina să-l îngrijiţi şi pe Jacques Vauthier când era nevoie?

— Într-adevăr. Dar trebuie să spun de la început că Jacques Vauthier, a cărui constituţie este excepţională, n-a fost aproape niciodată bolnav. L-am examinat amănunţit la infirmerie, în prezenţa domnului Rodelec, chiar a doua zi după venirea lui la Sanac. Starea sănătăţii copilului era normală. S-a dezvoltat şi în continuare surprinzător de bine. De aceea, domnul Rodelec a putut intensifica educaţia copilului fără teama unui eventual accident: ceea ce i-a reuşit perfect.

— Martorul consideră drept o „reuşită” educaţia pe care domnul Rodelec i-a făcut-o lui Jacques Vauthier? întrebă cu ironie procurorul general Berthier.

— Ar trebui multă rea-credinţă ca să n-o recunoşti! Iar eu sunt aici cu atât mai imparţial cu cât, contrariu fraţilor Ordinului Sfântul Gabriel, n-am crezut niciodată în miracole ci în ştiinţă. Domnul Rodelec l-a putut smulge treptat pe Jacques Vauthier din starea de inferioritate fizică, înlocuind simţurile ce-i lipseau copilului prin dezvoltarea celor rămase în stare de funcţionare normală. Contrariu domnului Rodelec, am gândit întotdeauna că bunătatea poate exista foarte bine fără a i se aplica o etichetă religioasă… De asemenea, câteva zile după sosirea lui Jacques Vauthier la Sanac, am profitat de faptul că domnul Rodelec mi-a împărtăşit părerea că elevul său este foarte inteligent, ca să-i vorbesc cam aşa: „De ce nu aţi încerca să-l educaţi pe micul Jacques fără să-i îndopaţi prea mult creierii cu *Evanghelia?* Rezumaţi-vă la principiul: «Să lăsăm lucrurile să se desfăşoare în voie…» întrucâtva după sistemul din *Emile* al lui Jean-Jacques Rousseau”.

Domnul Rodelec mi-a răspuns că dacă mie îmi revine sarcina să îngrijesc trupul lui Jacques Vauthier, de suflet se va îngriji el. Amândoi, a conchis el, vom face treabă bună! Ei bine, în pofida aparenţelor actuale care se coalizează împotriva noastră, persist să

cred că domnul Rodelec şi cu mine am făcut o treabă excepţională cu Jacques Vauthier.

— În general, dacă a înţeles bine Curtea, constată procurorul general, martorul ţine să împartă cu domnul Rodelec răspunderea educaţiei lui Jacques Vauthier, care l-a condus de-a dreptul la crimă?

— Îmi fac un titlu de glorie, răspunse cu tărie doctorul Dervaux, de a fi colaborat de-a lungul anilor cu un om de talia lui Yvon Rodelec, pentru a ameliora soarta unor copii nefericiţi şi protestez cu energie împotriva unor afirmaţii care tind să acrediteze ideea că omuciderea de care este acuzat – pe drept sau pe nedrept – unul din aceşti copii, este rezultatul educaţiei pe care a primit-o la Sanac! E lipsit de sens! Credeţi-mă, domnilor, dacă aceste mici brute n-ar fi fost culese şi crescute de un Yvon Rodelec, ar fi devenit cu siguranţă o primejdie teribilă şi chiar un flagel pentru societate, pe măsură ce poftele şi dorinţele lor s-ar fi dezvoltat în haosul unei vieţi animalice! Întreaga omenire ar trebui să fie recunoscătoare unora ca Yvon Rodelec! Şi afirm cu tărie că dacă există undeva pe lume o şcoală opusă celei a crimei, ea este fără discuţie Institutul din Sanac, în care prima regulă educativă constă în a-i învăţa pe elevi dragostea pentru aproapele lor!

— Curtea, spuse preşedintele, i-a adus adineauri domnului Rodelec un omagiu public, pentru a-i dovedi că nu pune la îndoială o singură clipă eficienţa sistemului său de învăţământ… Deoarece dumneavoastră aţi fost medicul permanent al institutului, ne-aţi putea spune, domnule doctor, căror cauze atribuiţi anumite reflexe nesăbuite ale lui Jacques Vauthier, cum ar fi şi tendinţa lui de sinucidere după prima vizită a mamei sale?

— Acest incident m-a lăsat perplex multă vreme. După diferite convorbiri, domnul Rodelec şi cu mine am căzut de acord asupra unui punct precis: că acea fugă disperată a copilului din faţa mamei sale era o dovadă că repulsia lui – căci era neîndoios o repulsie – datează din primii ani de viaţă. Minunata răbdare a domnului Yvon Rodelec izbutise să modifice sentimentele copilului, după o şedere la Sanac de numai câteva luni. Din nefericire educatorul, printr-un exces de zel, a făcut poate greşeala de a idealiza prea mult în creierul înfierbântat al lui Jacques noţiunea de „mamă". Când copilul a pătruns în vorbitor spre a lua în sfârşit contact cu acea mamă minunată pe care şi-o imaginase, aproape că alerga spre o Făptură Ideală. Dar brusc, ajuns aproape de doamna Vauthier şi simţindu-i mirosul, s-a schimbat – după câte se pare – la faţă. Într-o clipă memoria îi amintise că era tocmai prezenţa pe care o detesta, iar inteligenţa l-a făcut să înţeleagă că această femeie de care îi era groază, se identifica cu conceptul ideal despre mamă pe care domnul Rodelec se străduise, nu fără efort, să-l sădească în spiritul copilului. S-a cutremurat. Yvon Rodelec îmi

destăinuia în aceeaşi seară: „E cumplit, doctore! Copilul e încredinţat că l-am înşelat sugerându-i o părere ideală despre cineva care, după el, nu o merită. Dacă aceste îndoieli vor persista în creierul său fragil, mă tem că nu voi mai putea obţine nimic de la el: va deveni refractar… Ştiţi tot atât de bine ca mine că nu trebuie să înşeli niciodată încrederea unui copil normal: cu atât mai puţin încrederea unui infirm! Însăşi baza metodei mele este încrederea absolută a elevului în profesorul său. Vedeţi deci că problema e gravă. Trebuie să mă ajutaţi, doctore!”

I-am răspuns că din moment ce e convins că Jacques nu-şi va iubi niciodată mama, cel mai bine ar fi să-i găsim imediat un derivativ puternic; pentru aceasta trebuia creată o altă afecţiune care să înlocuiască în inima copilului pe cea a mamei sale. Domnul Rodelec îmi vorbise deseori despre micuţa Solange şi de scrisorile pe care le trimitea în fiecare săptămână lui Jacques. După Yvon Rodelec, Solange sintetiza totul: mama şi poate, de asemenea, tovarăşa de viaţă pentru mai târziu. Mi-a amintit că-l sfătuisem, a doua zi după sosirea noului său elev, să nu-i îndoape creierii cu prea multă *Evanghelie* şi-mi spuse cu mare modestie că, după ce a chibzuit îndelung asupra acestei probleme, a decis să-mi urmeze întrucâtva sfaturile, că voia să facă din Jacques un om în adevăratul înţeles al cuvântului şi că se bizuie pe mine pentru a izbuti. Am fost atât de fericit să văd că omul acesta sfânt ia o hotărâre în armonie cu legile firii, încât i-am făgăduit să-l ajut cu toate cunoştinţele mele. M-am ocupat, la rândul meu, cu o curiozitate intensă de băieţaşul care devenise pentru domnul Rodelec şi pentru mine un subiect de experienţe morale şi fizice. În timp ce educatorul îi băga în cap toate noţiunile esenţiale, eu supravegheam dezvoltarea lui fizică.

Mi-am dat seama foarte curând că instinctul sexual va juca la el un rol predominant. Jacques nu se va putea lipsi de femeie… I-am împărtăşit observaţiile mele domnului Rodelec. Ştiam că fata nu se gândeşte decât la Jacques… De ce n-ar fi acelaşi lucru şi din partea băiatului? La el nu era decât o dorinţă neexprimată… Jacques aflase, printr-o explicaţie din cele mai rudimentare pe care suntem constrânşi s-o dăm surdo-muţilor şi orbilor noştri spre paisprezece ani, ce este femeia, actul de procreaţie, dar ţinând seama de tripla lui infirmitate, problema devenea infinit de gingaşă. Pioasa seninătate a domnului Rodelec îl îndemna pe acest excelent educator să creadă că totul se va aranja până la urmă prin unirea celor două făpturi, dacă aşa e vrerea Celui de Sus. Eu, din păcate, eram mai în măsură să ştiu că stângăcia unui bărbat la primul contact fizic cu o fată virgină poate compromite iremediabil o legătură. Era de prevăzut că Jacques, incomodat de tripla sa infirmitate, va comite toate stângăciile.

Multă vreme am fost îngrijorat la ideea că Solange, singura

tovarăşă de viaţă pe care Jacques ar putea-o găsi vreodată, va trebui să joace faţă de el rolul odios pentru dânsa, de obiect de experienţă. Pudoarea şi prospeţimea ei nu erau în primejdie să sufere cumplit? Iar rana psihică se va putea vindeca cu timpul? Nu s-ar putea naşte din acest contact fizic un sentiment spontan de repulsie pentru infirm, care să se transforme treptat în ură? Va fi oare sentimentul de afecţiune mai puternic, încât să-l contrabalanseze pe celălalt? Ce-i de făcut? Am ajuns la concluzia că singura soluţie posibilă – oricât de şocantă ar părea – ar fi fost ca Jacques să cunoască alte femei înainte de Solange… Dar şi în această situaţie se ridica un obstacol: chiar neţinând seama de morala creştină, oare nu ne aventuram într-un joc primejdios? N-ar fi însemnat să trezim în Jacques gustul femeii, fără ca aceasta să fie încarnată de una singură: Solange, tovarăşa indispensabilă? Şi nu era mai de preferat să sădim puternic în inima infirmului ideea că numai Solange i-ar putea satisface dorinţele trupeşti? Asta avea avantajul că-l putea ataşa de singura femeie oare se arătase dornică să se ocupe de el cu devotament şi afecţiune. Prezenţa continuă a Solangei ar fi fost pentru Jacques o garanţie de fericire: era lucrul cel mai important… în sfârşit, Yvon Rodelec nu se putea călăuzi decât de morala creştină…

Îmi voi aminti mereu sosirea tinerei fete la Sanac. Întrevederea s-a petrecut în vorbitor, în prezenţa noastră. De îndată ce Solange a intrat, s-a oprit ca împietrită la vederea lui Jacques pe care-l cunoscuse copil şi acum i se dezvăluia sub aspectul unui bărbat. Era palidă şi blondă. Primii paşi i-a făcut Jacques: a înaintat încet spre ea ca atras de o forţă misterioasă. Când a fost destul de aproape, s-a oprit să aspire îndelung: mi-a mărturisit după aceea că în acea clipă de neuitat a vieţii sale regăsise „mireasma Solangei”, mireasmă pe care o îndrăgise atât de mult odinioară, când vegeta în cămăruţa din apartamentul parizian, mireasmă care contrastase totdeauna cu cea nesuferită a mamei sale… în acelaşi timp, ce deosebire între felul de a le primi! În loc s-o ia la fugă, întinse mâinile şi începu să atingă cu blândeţe contururile obrazului iubit… Solange, nemişcată ca o statuie, abia îndrăznea să respire în timpul acestui examen. Brusc, mâinile infirmului apucară pe ale tinerei fete: degetele aspre ale băiatului alergau cu lăcomie peste falangele diafane. Îi vorbeau cu o volubilitate digitală prodigioasă, pentru a-i spune, în sfârşit! direct, tot ce Jacques păstrase ani de zile în inima sa.

Yvon Rodelec şi cu mine n-am ştiut niciodată care au fost, acele prime cuvinte de dragoste. În acest timp, contactul fusese stabilit pe viaţă…

Prezenţa necontenită a tinerei fete în preajma lui Jacques timp de cinci ani, mă obligă să-l iniţiez pe băiatul ăsta mare în problemele fiziologice care-l frământau. Deşi expresia poate să pară cam tare – şi

îmi cer scuze cu anticipaţie – ea rezumă însă starea fizică în care se găsea infirmul; *simţea* femeia alături de el. Atunci a trebuit să-l facem s-o descopere mai complet, încât să evităm transformarea curiozităţii sale nesatisfăcute în obsesie maladivă.

Yvon Rodelec mă lăsă să acţionez singur, voind să-şi limiteze rolul de educator la sferele intelectuale şi morale. Evident, nimeni nu era mai indicat decât un medic pentru aceste lucruri, dar sarcina mea ar fi fost grea dacă n-aş fi găsit în Solange însăşi cea mai înţelegătoare şi preţioasă colaboratoare. Ea acceptă să dea posibilitatea lui Jacques să descopere anatomia unui corp de femeie, aşa cum se obişnuieşte într-o facultate de medicină. Prefera să fie ea însăşi, mai curând decât o femeiuşcă oarecare, aceea care să-i dea putinţa lui Jacques să descopere misterele femeii… După ce Solange se dezbrăcă, mă apropiai cu Jacques apucându-i mâinile pentru a-l face să pipăie un bust de femeie, sâni de femeie, coapse de femeie. Îi explicam totul treptat. Chipul i se ilumină când înţelese actul sublim al alăptării materne… Când îi descrisei şi actul dragostei care marchează împreunarea a două fiinţe, el păru să-l găsească extrem de natural. Asta voiam. Această stranie lecţie de istorie naturală avu ceva biblic. În ce mă priveşte, încercam senzaţia că iniţiez un nou Adam pur şi cast, la cunoaşterea unei Eve eterne… Infirmul fremăta: dorinţele sale carnale se vor cristaliza acum firesc asupra Solangei, aşa cum dorise Yvon Rodelec. Pe nesimţite, instinctele grosolane se vor preface la Jacques în necesitatea imperioasă de a crea şi el viaţă cu această tovarăşă ideală ce-i fusese aşezată în cale.

Trecuseră câteva zile, în timpul cărora îl simţeam din ce în ce mai obsedat, mai torturat. Avea nevoia să cunoască femeia pe de-a întregul. Aşteptam cu îngrijorare clipa în care va veni să mă găsească din voinţă proprie, spre a-mi destăinui că o doreşte pe Solange cu ardoare… Când aceasta s-a produs, l-am prevenit de îndată şi pe Yvon Rodelec. Jacques avea douăzeci şi doi de ani, Solange douăzeci şi cinci: nu mai exista nici un obstacol… Trei luni mai târziu, Solange Duval devenea doamna Jacques Vauthier…

— Credeţi sincer, domnule doctor, întrebă preşedintele, că această căsătorie a fost o reuşită?

— Reuşita ar fi fost şi mai mare dacă ar fi existat şi un copil…

— A fost vreo piedică? întrebă procurorul general Berthier.

— Nici una! Cei doi soţi sunt bine construiţi şi dacă ar fi avut un copil în cei cinci ani de tind sunt căsătoriţi, acesta ar fi fost cu certitudine normal. Orbirea, muţenia şi surzenia nu sunt ereditare. Cea mai bună urare pe care le-aş putea-o face lui Jacques Vauthier şi Solangei este ca, după ce va lua sfârşit această poveste tristă, să aibă în fine acest copil care va pecetlui definitiv unirea lor.

— Această urare, domnule doctor, presupune că sunteţi convins

de inocenţa acuzatului?

— Sunt, domnule preşedinte. Când am citit în ziare amănuntele crimei săvârşite pe bordul lui *De Grasse,* am căutat cu tenacitate mobilul care ar fi putut să-l împingă pe Jacques spre a o comite. Şi nu l-am găsit! Sau mai curând – da! Am găsit un mobil: eu, care l-am studiat profund pe Jacques ani în şir; dar mi-a părut atât de neverosimil încât n-am zăbovit asupra lui…

— Spuneţi-l totuşi Curţii, domnule doctor! îi suflă Victor Deliot din banca lui.

— Fie… Jacques îşi iubea prea mult soţia ca să îngăduie cuiva să nu-i poarte respect… Nu vreau să împovărez aici memoria unei victime, cu atât mai mult cu cât nu ştiu nimic despre acest tânăr american. Dar, în sfârşit, o anumită forţă a pasiunii carnale concentrată la Jacques Vauthier asupra unei fiinţe unice – soţia lui – i-ar fi putut inspira dorinţa să suprime nu un rival – căci nu poate fi vorba o singură clipă de rival când ai o tovarăşă de o moralitate fără cusur ca Solange – ci un simplu necunoscut care ar fi încercat fără să se gândească şi numai fiindcă era un bărbat pus în prezenţa unei femei frumoase, să-şi încerce norocul… Forţa lui Vauthier e herculeană: aproape că ar fi putut ucide fără măcar să vrea… Aceasta ar fi singura explicaţie plauzibilă a repetatelor sale mărturisiri şi a gestului său materializat prin amprente regretabile.

— Deducţia domnului doctor Dervaux, care e totuşi un martor citat de apărare, declară cu repeziciune procurorul general Berthier, merită să reţină întreaga atenţie a domnilor juraţi: este plină de bun simţ. Poate că ne găsim efectiv dinaintea adevăratului mobil al crimei, pe care acuzatul se îndărătniceşte să nu-l dezvăluie?

— Nu, domnule procuror general! strigă Victor Deliot. În dorinţa sa de a face totul pentru a găsi o scuză valabilă gestului criminal ce i se impută lui Jacques Vauthier, martorul a săvârşit o eroare. Mobilul crimei, admiţând prin imposibil că acuzatul a comis-o realmente, ar fi fost mult mai imperios: apărarea este întru totul îndreptăţită să creadă că Jacques Vauthier a avut efectiv un motiv puternic spre a-l suprima pe acest John Bell şi îşi ia sarcina s-o dovedească la timpul cuvenit. Numai că Jacques Vauthier nu şi-a pus proiectul în executare!

— Ce vreţi să spuneţi, maestre Deliot? întrebă preşedintele.

— Pur şi simplu, domnule preşedinte, că Jacques Vauthier nu a comis crima de care este acuzat!

S-a produs în sală o clipă de stupoare, urmată de proteste.

— Adevărat? exclamă domnul Votrin. Şi ce faceţi, scumpe maestre, cu amprentele şi cu mărturisirile acuzatului?

— Ei, Doamne! aceste amprente sunt incontestabil ale lui Jacques Vauthier dar… şi tocmai aici solicit la rândul meu întreaga

atenţie a Curţii… îmi pare că ancheta judiciară nu a fost condusă cu întreaga subtilitate pe care o cerea o crimă atât de stranie. Ne luăm sarcina să o demonstrăm, de asemenea, la timpul cuvenit. Cât priveşte mărturisirile, chiar repetarea lor – şi să spunem cuvântul, nu e prea tare – „complezenţa” de care a dat dovadă Jacques Vauthier din clipa descoperirii crimei pentru a-şi recunoaşte fapta, ne pun pe gânduri. Şi nu ne pierdem speranţa, în pofida circumstanţelor, să-l aducem pe clientul nostru în situaţia de a face în această incintă, o răsunătoare retractare înainte de sfârşitul dezbaterilor. De altfel, asta nu se va întâmpla – suntem de mult convinşi – decât dacă-l punem pe Jacques Vauthier în faţa unor probe atât de concludente despre nevinovăţia sa, încât nu va putea să mai persiste în ceea ce am putea numi: „o admirabilă minciună”…

— Vreţi să lăsaţi să se înţeleagă, întrebă preşedintele, că acuzatul nu a spus adevărul în cursul diferitelor interogatorii la care a fost supus de şase luni încoace?

— A minţit, domnule preşedinte! Clientul meu a minţit pe ofiţerii de pe *De Grasse,* pe inspectorii de poliţie, pe medici, pe judecătorul de instrucţie, şi-a minţit propria lui soţie şi chiar pe mine, care am datoria să-l salvez împotriva voinţei sale! În concluzie: Jacques Vauthier a minţit pe toată lumea!

— Dar cu ce intenţii? întrebă procurorul general.

— A, domnule procuror general, aici se află cheia misterului! răspunse Victor Deliot. Când vom şti motivul exact pentru care clientul meu s-a acuzat de o crimă pe care nu a comis-o, spre a salva capul adevăratului criminal pe care în momentul de faţă e singurul care-l cunoaşte – aşa cum a lăsat să se înţeleagă şi domnul Rodelec în remarcabila sa depoziţie – nu vom fi departe de a descoperi pe asasin.

— Ministerul Public, ironiză procurorul general, este îndreptăţit a se teme că acel aşa zis „adevărat” criminal nu o să se arate niciodată justiţiei, pentru bunul motiv că nu există! Nu există decât un criminal, domnilor juraţi: real, viu, care nu aparţine unui regat al himerelor… omul care se află în faţa dumneavoastră, Jacques Vauthier!

— Apărarea nu permite Ministerului Public să trateze pe clientul său cu un termen infamant, înainte ca ora rechizitoriului să fi sunat! strigă cu putere Victor Deliot.

— Nici Ministerul Public şi nici domnii juraţi nu se vor lăsa impresionaţi de vorbele sforăitoare ale apărării! răspunse procurorul general Berthier pe acelaşi ton. Şi n-ar fi rău să amintim aici că judecata se face numai pe bază de fapte. Dacă apărarea continuă să persiste pe drumul pe care a pornit, îi cerem să ni-l arate pe acel faimos criminal necunoscut şi noi vom fi primii care să cerem pur şi simplu achitarea lui Jacques Vauthier… Suntem tot atât de însetaţi de dreptate ca şi apărarea… Şi rolul nostru este să facem să triumfe

Dreptul… Dar ştim, de asemenea, că nu există decât un singur criminal posibil în această dureroasă poveste.

— Incidentul este închis! tranşă preşedintele înainte de a se adresa doctorului Dervaux, care se mai afla la bară: mai aveţi şi alte declaraţii de făcut?

— Da, domnule preşedinte. Mă tem că onorata Curte s-a înşelat asupra cuvintelor pe care fără îndoială că am greşit lăsându-le să-mi scape adineauri şi care au dat naştere acestei discuţii… N-am exprimat decât o ipoteză care ar putea să explice mobilul crimei, dar înseşi această explicaţie nu m-a satisfăcut niciodată pe deplin, fiindcă am fost mai în măsură decât oricine, în timpul celor doisprezece ani pe care Jacques Vauthier i-a petrecut la Sanac, să-i cunosc adevărata mentalitate. Împotriva tuturor aparenţelor, care se coalizează împotriva lui, Jacques Vauthier nu putea să fi ucis, deoarece întregul bagaj moral pe care Yvon Rodelec l-a înmagazinat în creierul şi în inima sa, e de o asemenea calitate încât, cel care îl posedă nu se poate dedica decât Binelui… Jacques Vauthier n-a plecat în America decât cu dorinţa de a face cunoscute progresele obţinute în educaţia dezmoşteniţilor soartei. Este de neconceput ca, pornit cu un ţel atât de nobil, să revină în mijlocul nostru cu mâinile pătate de sânge!

— Curtea vă mulţumeşte, domnule doctor! Vă puteţi retrage…

Depoziţia care luase sfârşit ridicase un punct delicat, la care Daniela nu se gândise de fel de la începutul procesului: problema relaţiilor fizice dintre infirm şi aceea care acceptase să-i fie soţie. La început, Daniela se cutremurase numai la gândul că o femeie tânără şi frumoasă, cum trebuie să fie această Solange după descrierea făcută de mai mulţi martori, s-a putut lăsa în voia mângâierilor unei brute… dar anumite cuvinte pronunţate de Yvon Rodelec şi de doctorul Dervaux – cei doi oameni care-l cunoşteau cel mai bine pe Jacques Vauthier – o puneau acum pe gânduri. Dragostea neţărmurită a infirmului pentru Solange nu mai putea fi pusă la îndoială. În fond avusese un anumit noroc această Solange Duval, ca să fie iubită astfel. Câte dintre bietele femei s-ar putea lăuda că au reuşit să subjuge în asemenea măsură un om atât de puternic? Daniela sfârşea prin a gândi că, la urma urmei, această Solange nici n-a fost atât de nefericită cu bruta „sa” pe cât îşi imaginează muritorii de rând. Cu cât tânăra fată observa mai amănunţit pe Jacques Vauthier, cu atât mai mult se simţea dispusă să creadă că senzaţia de a te lăsa cuprinsă în braţele acestui colos trebuia să fie prodigioasă… Şi, în primul rând, acest Vauthier nu era numai o brută: avea totodată şi o inteligenţă frumoasă. În sfârşit, inima lui era în stare să se emoţioneze… dovada fusese făcută în plină şedinţă. Dar chiar presupunând că n-ar fi fost decât o brută, poate că nu era chiar atât de dezagreabil în dragoste? În fond, ca multe dintre tinerele femei şi fete care urmăreau cu pasiune

dezbaterile, Daniela sfârşi prin a se lăsa înduioşată de bruta tăcută, fără să-şi dea seama şi aproape împotriva voinţei ei… Era nerăbdătoare s-o vadă, în sfârşit!, pe această Solange Duval, elogiată la superlativ de câţiva martori distinşi, pe când majoritatea o vorbea de rău. În orice caz, o femeie care dezlănţuie opinii atât de contradictorii nu poate fi o făptură de rând…

Noul martor care înainta spre bară purta, ca şi Yvon Rodelec, o sutană neagră şi un jabou albastru. Dar Dominic Tirmont, fratele-portar al Institutului Sfântul Iosif din Sanac – era pe atât de rotofei şi de scurt în picioare, pe cât era de impozantă statura lui Yvon Rodelec. Chipul jovial al noului venit exprima o permanentă bună dispoziţie.

— Domnule Tirmont, aţi putea expune în faţa Curţii tot ce ştiţi şi ce părere aveţi despre Jacques Vauthier?

— Ei, drăguţul de el! exclamă fratele Dominic. Am numai păreri bune, ca şi despre toţi elevii noştri… Sunt atât de drăgălaşi!

— V-aţi ocupat în vreun fel de Jacques Vauthier pe când se afla la Sanac?

— Aş spune mai curând că directorul nostru îşi asumase această obligaţie… Totuşi, am „trăncănit” adesea cu acest copil drăguţ, prin mijlocirea alfabetului dactilologic. Şi, deopotrivă cu ceilalţi membri ai corpului profesoral, m-a izbit mereu inteligenţa lui cu totul remarcabilă… Cred că mă iubea mult din ziua când îi făcusem o rochie frumoasă şi nouă păpuşii sale Flanelle, pe care o adusese în ghereta de la poartă. Poate să fi fost un an de la sosirea lui… îmi amintesc foarte bine conversaţia noastră din ziua aceea… Tocmai îi spusesem, ca să-l tachinez: „Rochiţa Flanellei nu mai e la modă; şi nici părul; e prea lung…” „Ce culoare ar trebui să aibă rochia ei cea nouă?” mă întrebă de îndată Jacques. Am fost atât de surprins de această întrebare în care copilul orb îmi vorbea despre *culoare,* încât am şovăit un pic înainte de a-i răspunde: „Roşie! Dar, de fapt, cum îţi închipui tu roşul?”

— Trebuie să fie o culoare caldă! mi-a răspuns.

— Ai dreptate, micuţule Jacques. Domnul Rodelec te-o fi învăţat şi culorile spectrului solar? „Da. Mi-a explicat chiar şi cum e făcut curcubeul!” Cel mai extraordinar în cazul acestui copil drag era că în răspunsul pe care mi l-a dat nu se afla nici un pic de fanfaronadă. Procedând prin analogie, el îşi formase o imagine despre culori gândindu-se la varietatea mirosurilor şi gusturilor. De exemplu, deosebirea dintre mirosul unei portocale şi al unei pere, sau dintre o caisă şi o piersică îi sugera pe cea dintre alb şi negru, sau roşu şi verde… Prin deducţie, reuşea să-şi dea seama de gradaţia tonurilor şi de gama nuanţelor. Nu se gândea niciodată la un obiect fără să-l îmbrace, din instinct, cu elementele cromatice ale curcubeului.

— Martorul poate să ne spună dacă imaginea fundamentală a culorilor era exactă în creierul lui Jacques Vauthier? întrebă Victor Deliot.

— Nu. Mi-am dat seama aproape numaidecât de această lacună care, din nefericire, nu va putea fi niciodată remediată pe viitor, când m-a întrebat: „Ce culoare au ochii Flanellei?” I-am răspuns că sunt albaştri şi că are părul negru… Copilul îşi manifestă o vie dezamăgire: „Nu-mi place! a spus. Flanelle ar fi mult mai frumoasă dacă ar avea ochii galbeni şi părul albastru!” Nu i-am răspuns imediat, considerând că s-au văzut altele şi mai rele în unele portrete din arta modernă. Oare creierul lui Jacques nu şi-o fi creat o paletă picturală proprie în care verdele să fie sinonimul prospeţimii, roşul al forţei şi violenţei, albul al candorii şi purităţii? Dar chiar dacă coloritul din imaginaţia sa nu corespundea cu exactitate adevărului, asta n-avea decât o importanţă foarte relativă deoarece, de fapt, nu există adevăr absolut în materie de descompunere cromatică a luminii. Oare câţi văzători, din care mulţi sunt loviţi de daltonism, cad de acord asupra naturii exacte a unei culori? Şi despre câţi adepţi ai luminii în pictură nu s-a auzit spunându-se că „pictează mai frumos decât natura?” în sfârşit, cum spune un vechi proverb: „Despre gusturi şi culori nu se discută!”

— Toate aceste consideraţii ale martorului cu privire la simţul culorilor la acuzat, declară procurorul general Berthier, sunt desigur foarte interesante, dar ni se par în afara subiectului.

— Nu, domnule procuror general, răspunse Victor Deliot. Dacă l-am lăsat pe domnul Tirmont să expună felul în care acuzatul îşi imaginează culorile iniţiale, e numai pentru că una din aceste culori – oricât de neverosimil ar părea Curţii – a jucat un rol decisiv în crima ce i s-a imputat până acum, pe nedrept, lui Jacques Vauthier.

— Hotărât lucru, exclamă procurorul general, cu domnul Deliot mergem din surpriză în surpriză! Şi dacă nu mi-ar fi teamă că jignesc demnitatea acestei instanţe, aş spune că datorită frazelor enigmatice ale apărării, ne cufundăm în plin roman poliţist!

— Cine afirmă contrariul? răspunse bătrânul avocat. În orice povestire poliţistă există o crimă al cărei autor nu e descoperit decât în ultimele pagini. Repet: adevăratul criminal de pe *De Grasse* nu va fi demascat decât în ultimele minute ale dezbaterilor…

— De ce nu dezvăluie apărarea imediat numele acestuia, din moment ce pare să-l cunoască atât de bine? întrebă procurorul general.

— Apărarea n-a spus niciodată că l-ar cunoaşte pe asasin! răspunse cu seninătate Victor Deliot. A afirmat pur şi simplu că nu clientul ei este adevăratul culpabil şi că acesta crede că-l cunoaşte în momentul de faţă pe criminal. Dificultatea – şi Curtea va recunoaşte împreună cu apărarea că-i destul de mare – constă în alegerea

modalităţii sau şocului psihologic care-l va decide în sfârşit pe Jacques Vauthier să ne spună tot ce ştie. Singura afirmaţie pe care apărarea o poate face acum, este că cel puţin trei persoane puteau avea un motiv valabil să-l ucidă pe John Bell… Între acestea se află incontestabil şi acuzatul; dar nu el a ucis: o vom demonstra.. Mai există şi o a doua persoană a cărei atitudine e lipsită de claritate, dar care beneficiază de anumite alibiuri. Rămâne a treia care este – după toate aparenţele – autorul crimei… Din nefericire apărarea nu cunoaşte încă această a treia persoană, altminteri procesul ar fi deja sfârşit! Şi ca răspuns la remarca domnului procuror general, care pare să conteste oportunitatea declaraţiilor domnului Dominic Tirmont asupra simţului culorilor la acuzat, cerem domnilor juraţi să nu piardă din vedere faptul că pentru individ singurele culori care contează sunt cele care-i plac – chiar dacă n-a putut decât să şi le imagineze, cum e cazul cu Jacques Vauthier. Ce ne dovedeşte că închipuirea unui orb nu supralicitează frumuseţea şi bogăţia irisului?

— Consideraţi domnule Tirmont, întrebă preşedintele pentru a reteza scurt, încă o dată, discuţia dintre apărare şi Ministerul Public, că Jacques Vauthier e capabil să fi comis crima de care e acuzat?

— Jacques? strigă fratele Dominic. A fost cel mai blând pensionar din câţi a cunoscut instituţia noastră. Avea din instinct oroare de răutate şi de cruzime. Bătrânul grădinar Valentin îmi spunea despre el: „Jacques Vauthier şi asasin? Exclus! Nu-i plăceau decât florile…”

— Landru, observă procurorul general, îşi adora trandafirii pe care-i îngrijea cu dragoste, între două crime!

— Acest Valentin, continuă preşedintele, nu folosea o baracă din fundul parcului pentru a păstra uneltele de grădinărit?

Fratele Dominic păru uluit că i se pusese această întrebare:

— Da, într-adevăr… Domnul preşedinte ne-a făcut poate o vizită la Sanac?

— Nu, răspunse preşedintele Legris, dar nădăjduiesc să mă duc acum… Mai există baraca?

— Da. Adică a fost reconstruită după incendiu.

— Ce incendiu?

— O… un mic accident, din fericire fără gravitate… în care – uite, curios! mă gândesc acum – a fost amestecată Solange Duval, care trebuia să devină cinci ani mai târziu doamna Jacques Vauthier…

— Puteţi să ne relataţi incidentul? întrebă preşedintele.

— Dacă-mi amintesc bine, domnul Garrick şi cu mine ne plimbam prin parc într-o seară de primăvară, la căderea nopţii, când văzurăm ieşind flăcări din baracă. Am alergat numaidecât, convinşi că Valentin dăduse foc din neglijenţă. Dar, spre marea noastră surprindere, văzurăm în faţa barăcii, aproape mistuită de incendiu, pe

Solange Duval şi pe unul dintre pensionari, Jean Dony, ale căror chipuri şi veşminte erau negre de fum. Valentin nu era acolo…

— Pe când aţi alergat spre baracă, l-aţi întâlnit pe Jacques Vauthier care fugea spre clădirea centrală a institutului?

— Nu, domnule preşedinte. Dar întrebarea dumneavoastră îmi aminteşte o destăinuire ciudată pe care mi-a făcut-o Jean Dony, a doua zi, în ghereta de la poartă. A intrat pe când eu eram ocupat cu clasarea corespondenţei şi mi-a spus: „Aţi auzit ce a răspuns Solange fratelui Garrick aseară, când a întrebat-o: «Ce s-a întâmplat aici?»” „Da, i-am răspuns. Şi ce-i cu asta?” „Este că, îmi spuse în taină Jean Dony, Solange a minţit declarând că incendiul s-a datorat numai stângăciei sale. Nu ea a răsturnat lampa cu petrol: Jacques a trântit-o de pământ cu intenţia să pună foc şi a fugit după ce ne încuiase cu cheia în baracă, pe Solange şi pe mine…” „Ce tot spui acolo? i-am răspuns lui Jean Dony. Îţi dai seama că acuzaţia e gravă şi că nu ai dreptul să calomniezi un coleg? În primul rând, Jacques nu era acolo!…” „Era, frate Dominic, dar a avut timp să fugă pe când făceam eforturi disperate să deschid uşa pe dinăuntru. Şi dacă n-ar fi cedat în ultima clipă, aţi fi dat peste două cadavre carbonizate: al meu şi al Solangei… Jacques a încercat să ne facă de petrecanie!” „Ei nu, eşti nebun de-a binelea, Jean? De ce vrei ca el să fi comis o faptă atât de lipsită de sens?” „Fiindcă-i gelos pe mine, îmi răspunse Jean Dony. îşi închipuie că Solange mă iubeşte pe mine şi nu pe el!…”

Am fost destul de perplex câteva zile: trebuia să dau crezare spuselor lui Jean Dony, care a fost întotdeauna un pensionar model şi urma să ne părăsească după câteva săptămâni? Sau era mai bine să relatez directorului nostru acea convorbire stranie? Mă temeam că domnul Rodelec, care-mi cunoştea firea destul de vorbăreaţă, să nu-mi răspundă: „Prea te amesteci unde nu-ţi fierbe oala!” Şi domnul Rodelec ar fi avut dreptate… A treia soluţie era să întreprind o anchetă discretă pe cont propriu, pentru a încerca să aflu care-i adevărul. Am profitat de o vizită a lui Jacques Vauthier în ghereta mea, ca să-i spun: „Bietul meu Jacques! Trebuie să fi fost foarte emoţionat aflând că Solange şi bunul dumitale prieten Jean erau cât p-aci să ardă de vii în baraca lui Valentin?” Jacques mi-a răspuns cu simplitate: „Nu înţeleg cum s-au putut petrece lucrurile! în tot cazul, ceea ce ştiu e că Jean nu mai îmi este bun prieten…” N-am mai putut obţine de la dânsul nici un alt răspuns. Am încercat apoi să-l fac şi pe Dony să vorbească din nou, dar acesta, care regreta poate vorbele sale, nesocotite, făcea tot ce putea ca să nu mai dea ochii cu mine. M-am hotărât să dau uitării tot ce-mi istorisise Jean Dony. Şi n-am procedat bine? Fiindcă am avut apoi bucuria să-l văd revenind special din Albi la Sanac şi să ne cânte la orgă în ziua cununiei lui Jacques cu Solange. Atunci am tras concluzia că nu-şi păstraseră duşmănie…

— Ce gândiţi despre Solange Duval? întrebă preşedintele.

— Numai bine, cum gândeşte şi directorul nostru.

— Când a avut loc ceremonia căsătoriei aţi avut impresia că tinerii soţi erau fericiţi?

— Dacă erau fericiţi, domnule preşedinte? Dar fericirea le ilumina chipurile pe când ieşeau din capelă uniţi pe viaţă! Toată lumea era fericită în ziua aceea! Ce frumoasă ceremonie! Am văzut şi trag nădejdea să mai văd multe sărbători la Sanac, dar nu cred că vreuna va atinge bucuria pe care o răspândea aceasta cununie – prima care a fost celebrată în capela noastră din Institutul Sfântul Iosif. Aveam cu toţii senzaţia că am fost puţintel făurarii acestei fericiri…

— Aţi mai revăzut pe cei doi soţi după aceea?

— O singură dată, la întoarcerea lor din voiajul de nuntă şi înaintea plecării în Statele Unite.

— În acea zi păreau la fel de fericiţi ca în ziua cununiei?

— Mi s-a părut că da şi am mulţumit Atotputernicului că a îngăduit această fericire… Asta mă îndreptăţeşte să cred că Dumnezeu nu a putut să-l părăsească pe Jacques, după ce l-a ajutat atât de mult ca să devină un om întreg. Am încredere nu în îndurarea sa – fiindcă refuz să văd în acest copil drag un vinovat – ci în felul în care-l va face să treacă biruitor peste această încercare…

— Curtea vă mulţumeşte. Vă puteţi retrage… Introduceţi martorul următor!

Apariţia unei tinere femei blonde, cu ochii albaştri azurii, a cărei talie micuţă contrasta izbitor cu statura atletică a lui Vauthier, făcu senzaţie. Privirile asistenţei se plimbau alternativ de la făptura plăpândă cu chip adorabil şi puţin îmbujorat, care părea foarte intimidată că se afla într-un asemenea loc, spre colosul al cărui chip imberb rămânea impasibil. Solange se apropiase de bară, fără să-şi întoarcă privirile către boxa acuzatului, şi stătea ţeapănă în faţa preşedintelui, de parcă s-ar fi temut să privească pe cel în favoarea căruia va depune mărturie.

„Iat-o, în sfârşit! gândi Daniela Gény. Este chiar aşa cum mi-am imaginat-o!” Aşadar, nici martorii cei mai favorabili nu exageraseră frumuseţea ei: această Solange era foarte drăguţă. Viitoarea avocată era un pic geloasă. Era stupid, dar ce putea face? Mergea chiar până acolo încât îşi închipuia că Jacques – aşa numea acum bruta de odinioară – era pe cale să le observe pe amândouă, pe Solange şi pe ea şi să le compare. Tripla lui infirmitate conta de acum înainte mult mai puţin. Căuta stigmatul egoismului pe faţa candidă a Solangei: „Aha, nu prea se preocupase dumneaei de nenorocitul infirm de când se afla la închisoare!” Aflase chiar din gura lui Victor Deliot şi din pricina asta purta un dinte tinerei femei.

— Doamnă Vauthier, spuse preşedintele, cu blândeţe. Curtea ştie în prezent că l-aţi cunoscut pe Jacques Vauthier cu mult înainte de a vă căsători cu el, de pe vremea când atât dumneavoastră cât şi el nu eraţi decât nişte copii.

Fără grabă, tânăra femeie descrise impresiile pe care le încercase în acea epocă, mila ei pentru copil şi indignarea împotriva părinţilor lui. Evocă mâhnirea pe care o simţise când Jacques plecă la Sanac, speranţa că-l va regăsi şi educaţia pe care o primise la surorile Ordinului Înţelepciunii.

— În timpul celor şapte ani de despărţire care au precedat sosirea dumneavoastră la Institutul Sfântul Iosif, aţi rămas în corespondenţă cu Jacques Vauthier?

— Îi scriam în fiecare săptămână. În primii doi ani îmi răspundea pentru el domnul Rodelec, apoi Jacques mi-a scris singur, în Braille – scriitură pe care o înţelegeam perfect. Foloseam acelaşi procedeu ca să-i răspund.

— Vă amintiţi de un coleg al lui Jacques Vauthier, ceva mai în vârstă decât el, Jean Dony, care se afla de asemenea la Sanac?

— Da, răspunse Solange simplu.

— Ar fi important, doamnă, să luminaţi Curtea asupra unui punct precis: Jean Dony însuşi a afirmat la această bară că i-aţi făcut anumite confidenţe…

— Ce confidenţe? întrebă Solange cu vioiciune.

— Grefier, spuse preşedintele, vreţi să citiţi doamnei Vauthier declaraţiile martorului Jean Dony?

Grefierul citi depoziţia pe care tânăra femeie o ascultă în tăcere. După care, preşedintele întrebă:

— Sunteţi de acord, doamnă, cu termenii acestei depoziţii?

— Jean Dony, răspunse ea cu fermitate, şi-a permis să tragă din acel regretabil accident, care din fericire n-a avut urmări tragice, concluzii mincinoase care-l puneau într-o lumină favorabilă, departe de rolul pe care l-a jucat! Jacques să mă fi ademenit în baraca grădinarului spre a încerca să abuzeze de mine? E ridicol! Jacques mă respecta prea mult! Dar n-aş putea afirma acelaşi lucru despre Jean Dony, de aceeaşi vârstă cu mine, şi ale cărui maniere mi-au displăcut întotdeauna. În ziua aceea el a jucat un rol mârşav şi a fost vinovat de tot ce s-a petrecut…

— Ce vreţi să spuneţi, doamnă?

— Sunt îndreptăţită să cred că onorata Curte m-a înţeles perfect şi că nu este necesar să revenim asupra unui eveniment din trecut care, la urma urmei, nu prezintă decât un interes neînsemnat… Şi ţin să precizez că nu am făcut niciodată vreo confidenţă cât de mică lui Jean Dony!

— Curtea ia act şi ar dori să ştie acum, doamnă, continuă

preşedintele, dacă aţi colaborat efectiv cu Jacques Vauthier la redactarea romanului său?

— În nici un fel. Jacques şi-a scris romanul singur! Eu n-am făcut decât să-i adun, la cererea sa, documentarea necesară. Iar domnul Rodelec îşi luase numai obligaţia să-i traducă lucrarea în scriitura obişnuită.

— N-aţi fost totuşi, doamnă, într-o oarecare măsură, cea care a inspirat lucrarea, îndeosebi în pasajele în care este vorba de familia eroului? insinua procurorul general Berthier.

— Ceea ce spuneţi, domnule, este lipsit de eleganţă! Dacă am înţeles bine sensul cuvintelor dumneavoastră, încercaţi să mă faceţi răspunzătoare pentru aprecierile amare făcute de Jacques asupra familiei sale? Ei bine: vă rog să aflaţi o dată pentru totdeauna că nu l-am influenţat niciodată, nici înainte şi nici după căsătoria noastră.

— Se pare cu toate acestea, doamnă, spuse preşedintele, că Jacques Vauthier a dat dovadă de o mare timiditate când a fost vorba să vă ceară mâna?

— Care om, domnule preşedinte, nu s-ar fi aflat într-o stare sufletească asemănătoare în atari împrejurări din viaţă?

— E destul de adevărat, doamnă, dar Curţii i-ar place să cunoască cu precizie, chiar din gura dumneavoastră, felul în care directorul Institutului din Sanac s-a substituit într-un anume fel unui Jacques Vauthier prea timid spre a vă cere să-l luaţi de soţ.

— Curtea consideră că o asemenea întrebare, la care răspunsul poate să fie destul de delicat pentru martor, este indispensabilă pentru buna desfăşurare a procesului? întrebă Victor Deliot.

— Curtea, răspunse preşedintele, consideră necesar să fie lămurită asupra raporturilor ce au existat între acuzat şi soţia lui, de când s-a pus problema acestei căsnicii.

— În cazul acesta, răspundeţi doamnă, spuse Victor Deliot tinerei femei, al cărui obraz se împurpură uşor când începu:

— Când am venit la Sanac să-l întâlnesc pe Jacques, m-am aflat în prezenţa unui bărbat tânăr, repezit şi sensibil, ale cărui adevărate sentimente pentru mine s-au manifestat curând. Am fost în acelaşi timp fericită, dar şi puţin îngrijorată. Îmi era drag, fireşte, dar încă nu-l iubeam: era prea multă milă în afecţiunea mea. Şi nu iubeşti oamenii de care ţi-e milă… îi plângi! Trecură astfel cinci ani, ocupaţi din fericire de o munca intensă, apoi de pregătirea *Izolatului*…

Romanul apăru în sfârşit şi Jacques deveni celebru. Curând după aceea, domnul Rodelec bătu într-o seară la uşa camerei pe care o ocupam în institut. Acest om admirabil mi-a spus: „Să nu fii tare supărată pe mine, micuţa mea Solange, că vin să-ţi vorbesc la un ceas atât de târziu. Dar am lucruri grave să-ţi spun… Ai înţeles de multă vreme că Jacques este îndrăgostit de dumneata. Numai că Jacques este un timid. Nu îndrăzneşte să-ţi mărturisească sentimentele. Sunt deci un tată adoptiv care vine să ceară, pentru fiul său, mâna unei fete încântătoare… Nu cumva să crezi că vreau să te influenţez! Gândeşte-te bine! Jacques şi dumneata aveţi tot timpul…”

Cum răspunsul meu se lăsa aşteptat, domnul Rodelec mă privi îndelung, cu insistenţă: „N-aş putea crede, îmi spuse el, că nu ai fi îndrăgostită de Jacques! Totul în purtarea dumitale faţă de el de ani de zile dovedeşte contrariul: afecţiunea dumitale de fetiţă, scrisorile pe care i le trimiteai în fiecare săptămână, bucuria căreia i-ai dat glas regăsindu-l aici… înverşunarea cu care m-ai ajutat să fac din el un om… toate acestea pledează în favoarea unei legături durabile. Jacques este fără îndoială la începutul unei cariere de gânditor şi scriitor. De pe acum e chemat în Statele Unire… Cine l-ar putea întovărăşi mai bine, acolo, decât soţia lui? Cine altul decât dumneata ar fi în stare să-l înconjoare de îngrijiri statornice, de solicitudinea şi de dragostea de care are nevoie? Gândeşte-te la toate astea, Solange! Chiar dumneata, te simţi capabilă să trăieşti departe de el? Iată singura întrebare pe care ar trebui să şi-o pună inima dumitale… Bună seara, mica mea Solange!”

M-am gândit ore şi ore în şir la toate câte mi le spusese domnul Rodelec. Inima mea găsea cu uşurinţă răspuns la fiecare din întrebările sale, dar se frângea la ultima: „Te simţi în stare să trăieşti de acum încolo fără el?” Am înţeles că-l iubesc pe Jacques cu o dragoste mai presus de orice, mai mare decât afecţiunea şi a cărei intensitate făcea să dispară sentimentul de milă pe care mi-l inspirase vreme îndelungată cel pe care îl consideram „tânărul meu protejat”. Trei zile mai târziu i-am dat domnului Rodelec răspunsul: „Voi fi soţia lui Jacques…”

— E o poveste de dragoste foarte frumoasă, recunoscu preşedintele. Şi nu v-a încercat nici o părere de rău când v-aţi simţit legată pe viaţă de Jacques Vauthier?

— Am fost fericită, domnule preşedinte, spuse ea după o scurtă ezitare.

— Multă vreme? întrebă brusc procurorul general Berthier.

Solange izbucni în hohote de plâns.

— Reveniţi-vă, doamnă, spuse cu blândeţe preşedintele în timp ce Victor Deliot se ridică de pe banca apărării strigând:

— Considerăm că domnul procuror general a pus martorului o

întrebare necuviincioasă!

— Ministerul Public, răspunse procurorul general, consideră că întrebarea are importanţa ei.

Solange ridică obrazul scăldat în lacrimi:

— Chiar dacă Jacques ar fi săvârşit crima de care e acuzat şi de care sunt sigură că nu-i vinovat, aş fi fericită încă şi azi dacă aş avea certitudinea că mă mai iubeşte… Dar de când cu această oribilă dramă, nu mai ştiu… N-a vrut să-mi spună nimic pe bordul lui *De Grasse,* în afara declaraţiei sale mincinoase în care se acuza de o crimă pe care n-a putut-o săvârşi… Nici nu a vrut să mă revadă în timpul încarcerării, cu toate demersurile pe care le-am făcut pe lângă apărătorii lui succesivi. I-am şi spus unuia dintre ei, domnului de Silves, că eu nu mai exist pentru dânsul… E pornit împotriva mea şi nu ştiu de ce! Dar, mai ales, nu mai are încredere în mine. Iar când nu mai crezi în cineva, înseamnă că nu-l mai iubeşti… Am pierdut, în urma acestei crime, dragostea oarbă şi minunată pe care Jacques mi-o închinase încă din copilărie… Iată singura raţiune pentru care sunt nefericită!

— Curtea vă înţelege zbuciumul, doamnă, spuse preşedintele… Cu toate acestea, aţi putea să ne daţi câteva detalii cu privire la desfăşurarea vieţii dumneavoastră conjugale? Domnul Rodelec ne-a lăsat să înţelegem în timpul depoziţiei sale că, la înapoierea dumneavoastră din călătoria de nuntă, i-aţi împărtăşit unele dificultăţi de ordin intim care vă împiedicau să fiţi fericită…

— Poate, într-adevăr… Dar timpul a îndreptat totul, după cum prevăzuse şi domnul Rodelec. Jacques a devenit pentru mine tovarăşul ideal…

— Această fericire a durat tot timpul pe care l-aţi petrecut în America?

— Da. Călătoream din oraş în oraş şi eram primiţi peste tot de un auditoriu entuziast.

— Vă mai amintiţi, doamnă, întrebă preşedintele, dacă în cei cinci ani de peregrinări prin Statele Unite aţi întâlnit vreodată victima: pe domnul John Bell?

— Nu, domnule preşedinte.

— Dar în primele trei zile de traversare a oceanului, soţul sau dumneavoastră i-aţi vorbit lui John Bell?

— Nu. Personal nici nu ştiam că există. Pot afirma acelaşi lucru şi în ce-l priveşte pe Jacques; el nu ieşea din cabina noastră decât de două ori pe zi însoţit de mine, pentru a face o plimbare de o oră pe puntea circulară. Restul timpului rămâneam în cabină, unde luam şi mesele.

— Cum vă explicaţi deci că soţul dumneavoastră să se fi înverşunat asupra acelui personaj, necunoscut pentru dânsul?

— Nu-mi explic, domnule preşedinte, pentru simplul motiv că am certitudinea că nu Jacques l-a ucis pe acel tânăr american.

— Ca să aveţi o asemenea certitudine, ar trebui să bănuiţi pe altcineva?

— Într-adevăr, bănuiesc pe toată lumea; pe toată lumea în afară de Jacques, fiindcă n-a putut ucide; eu, soţia lui, îl ştiu incapabil să facă altuia un rău cât de mic.

— În fine, doamnă, exclamă procurorul general, cum vă explicaţi că soţul, care după propria dumneavoastră mărturie nu a părăsit cabina în cele trei zile care au precedat crima, fără să-l însoţiţi, s-a putut sustrage totuşi acestei supravegheri atente până acolo încât v-aţi dus personal să semnalaţi comisarului de bord dispariţia lui, şi asta exact în timpul când se săvârşea crima?

— Am profitat de faptul că Jacques aţipise după dejun, cum avea obiceiul, ca să ies la aer pe puntea superioară. Când am revenit după douăzeci de minute, am rămas surprinsă că nu-l văd pe patul-cuşetă. M-am gândit că s-o fi trezit şi c-o fi plecat pe vapor să mă caute. Asta m-a îngrijorat, fiindcă ştiam că nu prea cunoştea nenumăratele culoare şi scări ale transatlanticului şi am pornit numaidecât după el. După o jumătate de ceas de căutări am revenit în cabină, cu speranţa că Jacques se va afla acolo. Dar nu era… înnebunită la gândul c-ar fi putut cădea victima unui accident, am alergat la biroul comisarului de bord, căruia i-am împărtăşit temerile mele. Urmarea o ştiţi…

— Ar putea martorul, spuse Victor Deliot, să dea Curţii o precizare pe care nu a făcut-o ancheta judiciară? Doamnă Vauthier, ne-aţi spus că absenţa soţului dumneavoastră din cabină, după ce l-aţi lăsat dormind, a durat douăzeci de minute? Sunteţi sigură că a durat numai atât?

— Poate să fi rămas douăzeci şi cinci de minute pe puntea superioară, dar sunt sigură că n-am lipsit mai mult decât o jumătate de oră…

— Perfect, spuse Victor Deliot. Să socotim o jumătate de oră… Aţi revenit apoi şi aţi plecat din nou să vă căutaţi soţul pe vapor timp de încă o jumătate de oră… Ceea ce înseamnă mai bine de o oră… Aţi revenit pentru a doua oară în cabină şi văzând că soţul nu s-a înapoiat, v-aţi dus la biroul comisarului Bertin. Acolo i-aţi explicat temeiul îngrijorării dumneavoastră: să admitem că toate astea v-au luat încă zece minute. Abia din acea clipă, comisarul de bord şi echipajul de pe *De Grasse* au pornit cercetările „oficiale”, adică la un ceas şi zece minute după ce l-aţi văzut pe soţul dumneavoastră pentru ultima dată lungit pe cuşeta sa. Cât timp au durat aceste noi cercetări până ce soţul dumneavoastră să fie găsit aşezat pe patul din cabina crimei?

— Poate trei sferturi de oră, a răspuns tânăra femeie.

— Unde v-aţi aflat, doamnă Vauthier, continuă Victor Deliot, în timpul celor patruzeci şi cinci de minute de noi cercetări?

— Aşteptam în biroul comisarului Bertin. M-a sfătuit chiar dumnealui, spunând că informaţiile vor ajunge în primul rând în acel birou… Aşteptarea a fost lungă şi chinuitoare… Am făcut toate presupunerile posibile în afară de una: aceea care făcea din sărmanul meu Jacques nu victima unui accident, ci un criminal! În sfârşit, l-am văzut pe domnul comisar Bertin revenind însoţit de comandantul pachebotului: mi-au relatat amândoi împrejurările bizare în care-l găsiseră pe soţul meu, iar când comandantul Chardot mi-a declarat că, după toate aparenţele Jacques ar fi asasinul americanului, am leşinat… Când mi-am revenit, domnii mi-au cerut să-i însoţesc la închisoarea de pe bord unde îl încarceraseră pe Jacques, spre a le servi ca interpret pentru primul interogatoriu la care îl vor supune. Am alergat spre Jacques, căruia i-am apucat repede mâinile ca să-i pun o întrebare în alfabetul dactilologic: „Nu-i adevărat, Jacques? N-ai făcut una ca asta?” Mi-a răspuns folosind acelaşi procedeu: „Nu fi îngrijorată! Răspund pentru tot ce s-a întâmplat… Te iubesc…” „Dar eşti nebun, dragostea mea! Tocmai fiindcă mă iubeşti nu trebuie să te acuzi de o faptă neadevărată, de o crimă pe care nu ai săvârşit-o!” L-am implorat, m-am târât la picioarele sale, dar nu mi-a mai spus nimic. Şi când comandantul m-a rugat să-i pun întrebarea fatală, Jacques mi-a răspuns spre marea mea groază: „Eu l-am ucis pe acest om. O recunosc şi nu regret nimic l” Asta a fost tot ce am reuşit să-i smulg. A doua zi şi în zilele ce au urmat până la sosirea noastră la Havre, repeta de fiecare dată aceeaşi declaraţie pe care o şi semna de altfel în prezenţa mai multor martori, după ce o scria în Braille.

— Curtea o să mă ierte, spuse Victor Deliot, că revin asupra chestiunii duratei, dar mi se pare foarte important să atrag atenţiunea domnilor juraţi că totalizând timpul scurs între clipa când doamna Vauthier l-a văzut pentru ultima dată pe soţul său lungit pe cuşeta din cabina sa şi acela în care stewardul Henri Téral l-a găsit în cabina de lux a lui John Bell, obţinem un minimum de două ore… Două ore e mai mult decât ar trebui pentru a comite o crimă, sau chiar mai multe!

— Ce vreţi să spuneţi, maestre Deliot? întrebă preşedintele.

— Simplu: reamintesc Curţii o declaraţie precedentă în care am afirmat cu apărarea socoteşte că cel puţin trei persoane puteau avea interesul să-l facă pe John Bell să dispară. Printre cei trei criminali ipotetici, Jacques Vauthier era – şi asta la mare distanţă de ceilalţi – acela căruia crima îi repugna cel mai mult. Dacă a săvârşit-o – oricât de fantastic ar putea părea – n-a făcut-o decât constrâns de evenimente, dar Jacques Vauthier – şi asta o datorăm admirabilelor

principii de bunătate pe care i le-a insuflat Yvon Rodelec – avea şi va avea mereu o conştiinţă care să-i arate drumul drept. Această conştiinţă îl împinge acum să se acuze de o fărădelege al cărei autor nu este. Dar mai e şi un alt motiv de ordin mai puţin înalt care dovedeşte inocenţa acuzatului: chiar admiţând că nici conştiinţa lui Jacques Vauthier nu l-a reţinut de partea binelui, tot n-a avut timpul să-şi îndeplinească gestul ucigaş, deoarece în aceste două ore i-o luase înainte adevăratul asasin!

— Serios? întrebă procurorul general. Şi cine-i acest criminal?

— Îl vom cunoaşte când va veni momentul.

— În aşteptarea acestui lucru, i-o reteză preşedintele Legris, Curtea ar dori să audă chiar din gura doamnei Vauthier ce a făcut după ce soţul ei a fost predat în mâinile poliţiei, la sosirea în Havre.

— Am revenit la Paris cu trenul de legătură cu transatlanticul, întovărăşită de mama mea, de care m-am despărţit în gara Saint-Lazare, cu toată dorinţa ei de a mă lua cu ea să locuim împreună.

— S-a creat oarecum impresia că v-aţi ascuns pe toată durata anchetei judiciare.

— Nicidecum, domnule preşedinte… M-am prezentat la toate cele trei convocări ale domnului judecător de instrucţie Belin, însărcinat cu ancheta. Abia după ce domnia sa mi-a spus că n-o să mai aibă nevoie să mă interogheze, am preferat să mă sustrag penibilei curiozităţi a presei.

— Deoarece soţul dumneavoastră nu a vrut să vă vadă după ce a fost încarcerat, e deci pentru prima oară că vă regăsiţi unul în prezenţa celuilalt?

— Da… răspunse tânăra femeie lăsând capul în jos.

— Domnule interpret, întrebă preşedintele, ce reacţie a avut acuzatul când a aflat că propria lui soţie se află la bară?

— N-a avut nici cea mai mică reacţie, domnule preşedinte.

— V-a pus întrebări sau a făcut unele observaţii pe măsură ce se desfăşura depoziţia doamnei Vauthier?

— Nu, domnule preşedinte, nu a spus nimic.

— Această atitudine e totuşi deconcertantă, declară preşedintele.

— Nu pentru mine, domnule preşedinte, spuse Victor Deliot ridicându-se. Cred că am găsit motivul, dar ca să fiu mai sigur, cer Curţii permisiunea să mă servesc de prezenţa martorului pentru a încerca o experienţă cu acuzatul…

După ce şi-a consultat asesorii, preşedintele întrebă:

— Ce înţelegeţi prin „experienţă”, maestre?

— A… un simplu contact.

— Curtea vă permite.

— Doamnă Vauthier, se adresă apoi Victor Deliot tinerei femei,

vreţi să aveţi extrema amabilitate de a vă apropia de soţul dumneavoastră?

Solange păru să manifeste o anumită repulsie faţă de cererea avocatului, care adăugă, pe când ea se găsea la numai câţiva centimetri de mâinile infirmului:

— Acum, domnule interpret, vreţi să luaţi mâna dreaptă a acuzatului şi să-l faceţi să atingă uşor eşarfa de mătase pe care doamna Vauthier o poartă în jurul gâtului?

Interpretul a făcut gestul ce i s-a cerut. De îndată ce mâna lui Jacques atinse eşarfa soţiei sale, infirmul scoase un strigăt răguşit şi fu scuturat de un tremur nervos, în timp ce mâinile îi alergau febrile peste cele ale interpretului.

— În sfârşit, vorbeşte! strigă Victor Deliot triumfător.

— Ce spune? întrebă preşedintele.

— Repetă neîncetat aceeaşi întrebare: „Ce culoare are eşarfa pe care o poartă soţia mea?” declară interpretul. Trebuie să-i răspund?

— Aşteptaţi! strigă Victor Deliot. Spuneţi-i că eşarfa e verde…

— Dar e cenuşie! exclamă procurorul general Berthier.

— Ştiu! urlă Victor Deliot. Unul dintre martori, fratele Dominic, nu ne-a explicat chiar aici că în imaginaţia lui Jacques Vauthier culorile nu corespund de fel realităţii şi n-am afirmat chiar eu însumi că una din culorile spectrului solar a jucat un rol decisiv în crima ce i se atribuie eronat clientului meu? Minciuna pe care o pretind este absolut necesară! Spuneţi-i, domnule interpret, că eşarfa de mătase pe care o poartă doamna Vauthier în clipa de faţă e verde!

Interpretul transmise răspunsul. Infirmul se ridicase, agitându-şi braţele enorme. Mâinile sale reuşiră chiar să apuce gâtul soţiei, ca să-i smulgă eşarfa… Cu toate eforturile jandarmilor, mâinile de ucigaş trăgeau din toate puterile fâşia de mătase… Faţa tinerei femei se învineţise câteva secunde după ce murmurase, gâfâind: „Jacques, îmi faci rău!”

Victor Deliot şi interpretul se repeziră pentru a ajuta pe cei doi jandarmi şi a fost nevoie de puterea unită a patru bărbaţi la un loc pentru a-l birui pe infirm. Acesta recăzu pe banca acuzaţilor ca o masă inertă, cu chipul bestial şi lipsit de expresie. Victor Deliot sprijinea pe tânăra femeie, care-şi venea puţin câte puţin în fire:

— Nu-i nimic, doamnă… Iertaţi-mă, dar experienţa era necesară…

Când infirmul se aruncase asupra soţiei sale, întreaga asistenţă se ridicase făcând o larmă imensă, apoi liniştea se reinstalase brusc. Mulţimea căuta să înţeleagă… Daniela îşi muşcase buzele ca să nu ţipe. Acum, după ce criza trecuse, tânăra fată se întreba îngrijorată din nou, dacă în unele momente acest Vauthier nu era o bruta veritabilă? Nu-i istorisise Victor Deliot că infirmul încercase să-l sugrume şi pe el

în celulă, când îl vizitase pentru prima dată La Santé? Dar tentativa lui din baraca aceea cuprinsă de flăcări, pe când mai era la Sanac? Şi toate declaraţiile membrilor familiei sale care afirmau că pe când nu era decât copil, se arunca pe jos şi spumega de furie în camera sa? Toate acestea erau tulburătoare… în pofida acestor lucruri, Daniela voia să creadă că se înşeală şi că-n clipa aceea toată lumea se-nşela deopotrivă cu dânsa asupra adevăratului caracter al lui Jacques… Ajunse foarte curând să caute o scuză pentru gestul său violent: dacă ideea de a-şi sugruma soţia cu eşarfa ţâşnise brusc în mintea nefericitului, e mai mult ca sigur că l-a împins un motiv foarte puternic. Această eşarfă pe care el şi-o imagina, fals, de o anumita culoare, jucase pesemne un rol grav în existenţa lui. Era eşarfa care-i făcuse mult rău şi Victor Deliot îi descoperise secretul? Dacă nu, de ce să fi încercat aceasta experienţă cu infirmul?

Tăcerea fu sfâşiată de vocea sarcastică a procurorului general Berthier, care întrebă pe un ton ironic:

— Apărarea e satisfăcută de „experienţa” sa?

— Foarte satisfăcută! răspunse Victor Deliot care îşi reluase locul pe banca apărării.

— Curtea aşteaptă, maestre Deliot, spuse preşedintele, să o informaţi despre scopul acestei experienţe şi, mai ales, de ce a fost nevoie să recurgeţi la o minciună publică faţă de acuzat?

— Curtea cu siguranţă se va supăra puţin pe mine, domnule preşedinte, răspunse Victor Deliot surâzând, dar o rog să aibă răbdare până mâine. Mă angajez ca în cursul pledoariei mele să aduc toate lămuririle. Afară de asta, nu ne mai rămân multe de învăţat din admirabilul rechizitoriu pe care domnul procuror general nu se va lipsi să ni-l facă?

— Curtea vă mulţumeşte, doamnă, spuse preşedintele. Vă puteţi retrage… Şedinţa se suspendă. Dezbaterile vor fi reluate mâine, la orele unu…

Acuzatul fusese deja luat de cei doi gardieni. În timp ce sala se golea, Daniela Gény îl ajunse din urmă pe Victor Deliot, care îşi ştergea tacticos ochelarii cu batista sa cadrilată:

— Maestre… e minunat!

— Ce-i minunat, fetiţa mea?

— Dar… Felul în care aţi strecurat îndoiala în conştiinţa juraţilor asupra culpabilităţii acuzatului!

— Da… a fost destul de reuşit, nu-i aşa? spuse bătrânul avocat, schiţând un surâs vag. Şi, mai ales, era absolut necesar: opinia generală nu ne era de loc favorabilă după defilarea martorilor acuzării! Trebuie să-ţi fi dat seama după reacţiile asistenţei…

— Dar, maestre, credeţi că veţi putea dovedi cele susţinute?

— Ei, asta-i, fetiţo! Mă iei, poate, drept un bătrân nebun?

— O, nu, maestre! Sunt sigură ca şi dumneavoastră că Jacques n-a ucis… Nu a putut ucide! E mult prea inteligent ca să fi comis o crimă atât de idioată… în cele din urmă mi-am dat seama că-i un om cu desăvârşire bun sub aparenţa sa de brută…

În timp ce bătrânul ei prieten o privea curios şi amuzat, ea nu îndrăznea să spună cu glas tare ce-şi spunea în sinea ei: „Jacques e o brută cumsecade… poate să fie niţeluş brutal şi în îmbrăţişări… E «bruta» care ar conveni multor femei! Mie…? Nu ştiu… Dar un asemenea om e destul să ştii să-l domoleşti din când în când. Nu trebuie să fie prea greu! Numai că această Solange nu prea ştie cum să umble cu el… Poate c-o fi ştiut când era fetiţă şi el un băieţel… dar apoi, când ea a devenit femeie şi el o făptură virilă? Nu s-a căsătorit cu el decât din devotament, împinsă de Yvon Rodelec şi nu din dragoste. Şi ce i-ar fi trebuit sărmanului Jacques ar fi fost dragostea…”

Şi, dintr-o dată, o idee nebunească ţâşni din creierul înfierbântat al tinerei fete: ce dovedea, la urma urmei, că această soţie mediocră nu era criminala? Ar fi putut foarte bine să-l ucidă pe acel necunoscut, aranjându-se ca toată răspunderea să cadă asupra lui Jacques: era un mijloc abil ca să scape de infirm, a cărui prezenţă probabil că nu mai putea s-o suporte… „Nu, ar fi prea oribil! Ce gândesc cu acum e îngrozitor, nedemn de mine şi de această femeie…”

Ruşinată, Daniela îşi prinsese capul în mâini, de parcă ar fi vrut să se ascundă. Ar fi fost înspăimântător ca Victor Deliot, care continua s-o observe cu insistenţă, să-şi fi putut da seama de gândurile ce o bântuiau. Făcu un efort supraomenesc pentru a-şi recăpăta imediat stăpânirea de sine.

— Ei bine, fetiţo, interveni Victor Deliot. Ce ţi s-a întâmplat? Visezi rău?

— Da, maestre, chiar asta e… aţi ghicit: un vis rău…

— La vârsta dumitale, spuse avocatul cu blândeţe, e nesănătos… Apropo, am primit azi-dimineaţă răspunsul la telegrama pe care ţi-am dat-o s-o expediezi ieri… Am fost chemat direct la telefon din New York. Iată într-adevăr o invenţie minunată: telefonul… şi, pe deasupra, atât de practică! E drept că poate să ducă şi la ghilotină pe cine nu se aşteaptă la una ca asta…

CAPITOLUL IV
RECHIZITORIUL

— Are cuvântul domnul avocat al părţii civile…

— Onorată Curte, domnilor juraţi! începu adversarul lui Victor Deliot. Rolul meu se va mărgini exclusiv la apărarea memoriei

victimei, John Bell, asasinat în mod sălbatic la 5 mai pe bordul pachebotului *De Grasse.* Îmi pare de prisos să revin asupra circumstanţelor în care a fost săvârşită crima, deoarece ele au fost expuse cu limpezime în faţa Curţii. Prefer să mă limitez la personalitatea victimei… Se poate afirma cu certitudine că acest tânăr de douăzeci şi cinci de ani era destinat celui mai strălucit viitor, dacă ne amintim desăvârşita dezvoltare a adolescenţei sale. După studii strălucite la Universitatea din Harvard, în timpul cărora şi-a făcut un punct de onoare din însuşirea limbii noastre pe care reuşise s-o vorbească curent, John Bell se înrolă, la optsprezece ani, într-o unitate de elită care nu mai are nevoie de elogii: puşcaşii marini americani. S-a înapoiat din Bataan, după capitularea Japoniei, fiind citat de patru ori pe ordin de zi. Ca atâţia alţi tineri ai căror ani poartă pecetea suferinţelor din război, John Bell s-ar fi putut arunca în viitoarea plăcerilor uşoare. Dar n-a făcut-o! Războiul i-a desăvârşit maturizarea şi ştiind că urmările dezastruoase ale ostilităţilor au semănat mizerie în alte părţi ale lumii mai puţin favorizate decât America, el a ţinut să se consacre fără întârziere ingratei probleme a aprovizionării Europei ruinate.

Tatăl său, domnul senator Bell, a cărui pondere şi măsură am putut-o aprecia aici, într-o depoziţie din care orice tendinţă de a se răzbuna împotriva ucigaşului unicului său fiu era exclusă, nu ne-a asigurat că cea mai mare bucurie a fiului său era că, în misiunea ce şi-o asumase, avea contacte permanente cu cercurile franceze din New York? John Bell n-a mers până acolo încât să rupă legăturile cu o frumoasă fată de pe Broadway pentru a vizita, în sfârşit, această Franţă pe care o iubea mult fără să o fi văzut vreodată? Iar tatăl său nu i-a spus, îmbrăţişându-l pentru ultima dată înaintea plecării lui *De Grasse: „Poate că ai să ne aduci o franţuzoaică din această călătorie?* O *doresc din toată inima!”* într-adevăr, domnilor juraţi, mi se pare că ar fi greu ca dragostea pentru Franţa să poată fi împinsă dincolo de această limită; cu toate acestea, trei zile mai târziu, pe când tânărul american se afla pe bordul pachebotului francez *De Grasse,* deci chiar pe teritoriul Franţei, a fost asasinat cu sălbăticie de unul dintre compatrioţii noştri!

Fireşte că, dacă mobilul crimei rămâne o enigmă – şi trebuie să-i recunoaştem apărării meritul că şi-a dat toată osteneala să strecoare îndoieli în inimi tocmai asupra acestui punct precis – crima s-a săvârşit de bună seamă aici, semnată de două ori prin amprentele găsite aproape peste tot locul crimei şi de repetatele mărturisiri ale acuzatului. Poate că am înclina să ne lăsăm înduioşaţi de tripla şi regretabila infirmitate care a apăsat greu asupra existenţei criminalului, încă de la naşterea lui. Am fi de rea credinţă dacă n-am recunoaşte că situaţia unui surdo-mut-orb din naştere nu e de invidiat,

dar justifică ea care un asasinat? Chiar dacă am admite că Jacques Vauthier este chinuit încă din copilărie de un resentiment maladiv împotriva celor care-l înconjoară şi au norocul să se poată sluji de văz, de auz şi de cuvânt, avea oare dreptul să împingă această ură înverşunată până la crimă? Îi era permis să atace un necunoscut, pe deasupra şi străin, care nu-i făcuse nici un rău şi pe care nici nu-l cunoştea? Pe acel tânăr american despre care tatăl său n-a şovăit să spună: *„sunt încredinţat că dacă fiul meu ar fi cunoscut pe domnul Vauthier, s-ar fi interesat de cazul lui: avea o inimă atât de generoasă…”*

Singura scuză valabilă – presupunând că o crimă poate fi scuzată! — pentru actul ucigaş al lui Jacques Vauthier, ar fi că nu s-ar afla în deplinătatea facultăţilor sale mintale. Unii dintre dumneavoastră, domnilor juraţi, au putut crede la începutul procesului că se găseau în faţa unui nebun periculos. Verdictul în acest caz s-ar fi modificat pe bună dreptate: responsabilitatea acuzatului fiind mult diminuată, apărătorii lui ar fi putut spera să-l vadă sfârşindu-şi zilele într-un ospiciu de nebuni, unde ar fi încetat să mai fie un pericol permanent pentru societate. Dar înseşi desfăşurarea dezbaterilor şi depoziţiile succesive ale martorilor – a căror competenţă, autoritate şi vederi largi nu pot fi puse la îndoială – au dovedit că Jacques Vauthier se bucură de toate facultăţile mintale.

Nu-i o brută decât în aparenţă: ştie foarte bine impresia penibilă pe care o face asupra celorlalţi fizicul său şi se foloseşte de situaţie pentru a înşela pe toată lumea… El nu ezită, la nevoie, să simuleze în public crize de isterie brutală spre a întări părerea falsă pe care unii şi-au făcut-o, din greşeală, despre el… Aceste strigăte guturale şi inumane, balele ce i se preling din gură şi gesturile de ucigaş sunt la el cele mai iscusite arme de apărare: joacă teatru! Ştie foarte bine că eşti înclinat să ierţi faptele unui individ primitiv, incapabil să se controleze cât de puţin; nu-i acelaşi lucru cu un om cultivat, căruia nu i se iartă nimic! Fiindcă ne aflăm fără îndoială în faţa unui intelectual, unui om ale cărui acte – oricât de mărunte – sunt calculate şi care nu acţionează decât cu bună-ştiinţă… Tăcerea îndărătnică în care Jacques Vauthier s-a închis din clipa în care şi-a mărturisit crima, este o dovadă în plus: prin acest procedeu el speră să convingă juriul că, în pofida mărturisirilor şi amprentelor sale, este totuşi nevinovat. Nu s-a încercat chiar să ni se dea de înţeles că Jacques Vauthier a luat asupra sa crimă din complezenţă, spre a tăinui identitatea unui aşa zis ucigaş pe care numai el l-ar cunoaşte?

Din nefericire, aceste afirmaţii după care una sau chiar două persoane ar fi putut ucide pe John Bell nu se bazează pe nimic, în timp ce amprentele digitale constituie o probă de netăgăduit de care se vor sfărâma – izbindu-se – şi cele mai subtile pledoarii! Datorită imaginaţiei fecunde a domnului Deliot ne-am înfundat la un moment

dat în plină intrigă poliţistă… dar şi cele mai reuşite povestiri de acest gen sfârşesc întotdeauna cu descoperirea criminalului. Iar când acesta este cunoscut – cum e cazul în speţă – chiar din clipa în care stewardul Henri Téral a pătruns primul în cabina ocupată de victimă, el trebuie să-şi primească pedeapsa neînduplecată, fiindcă altfel n-ar mai putea exista justiţie pe lume!

Mi se pare indispensabil să reamintesc aici declaraţiile anumitor martori aduşi de acuzare… Mai întâi depoziţia precisă a comisarului de bord: *„Singurul răspuns pe care l-am putut smulge lui Jacques Vauthier prin intermediul soţiei sale, a fost: eu l-am ucis pe omul acesta. O recunosc formal şi nu regret nimic. Răspuns pe care acuzatul l-a scris singur cu împunsătorul şi grila în scriitura Braille şi pe care comandantul Chardot l-a remis inspectorului însărcinat cu ancheta, de îndată ce am acostat la Havre”.* Depoziţia a fost confirmată de aceea a comandantului Chardot.

Depoziţia doctorului Langlois, primul medic de bord, coroborată cu cea a profesorului Delmot care prezida comisia medicală însărcinată să examineze minuţios starea fizică şi mintală a lui Jacques Vauthier, confirmă perfectul echilibru al creierului acuzatului. Oare domnul profesor Delmot n-a mers atât de departe încât să ateste sub prestare de jurământ că: *„inteligenţa lui Jacques Vauthier este chiar mult mai dezvoltată decât la media indivizilor şi el cunoaşte în profunzime toate mijloacele de exprimare care permit unui surdo-mut-orb să comunice cu lumea exterioară”?*

Nu vom omite să reamintim anumite cuvinte spuse aici de propria soră a acuzatului: *„Nu ştiu dacă Jacques e vinovat sau nu, dar când am aflat despre crima de pe* De Grasse, *din citirea ziarelor, am fost surprinsă doar pe jumătate…”* depoziţie sprijinită şi de cele ale altor membri ai familiei – un cumnat şi soacra lui Jacques Vauthier: doamna Duval.

Nu a declarat şi domnul rector Marnay, la întrebarea precisă a domnului preşedinte Legris, că romanul lui Jacques Vauthier ar fi: *„materializarea scrisă a celor mai intime sentimente ale unei inimi omeneşti, aliată cu reflecţiile concepute într-un creier superior.”?*

Ce s-ar mai putea adăuga la aceste declaraţii, dacă nu înseşi depoziţiile martorilor citaţi de apărare, cum au fost domnii Yvon Rodelec şi doctorul Dervaux? N-a declarat oare primul, formal, la sfârşitul depoziţiei, sale, că era sigur – în pofida tăcerii acuzatului, că *„acesta se află în deplinătatea facultăţilor sale mintale”* şi că *„creierul lui Jacques Vauthier este unul dintre cele mai bine organizate pe care le-a întâlnit cândva în decursul îndelungatei sale cariere”?* Cât priveşte pe al doilea martor, nu ne-a adus el o explicaţie foarte plauzibilă a crimei – cum foarte just a remarcat şi domnul procuror general – prin gelozia oarbă a lui Jacques Vauthier împotriva oricărui ins normal care şi-ar fi

îngăduit să se apropie de soţia lui?

Spre a conchide, domnilor juraţi, probele, mărturiile şi depoziţiile abundă fără să se contrazică în nici un fel şi ne arată pe ucigaşul lui John Bell. Nu cred să depăşesc atribuţiile mele de apărător al victimei, cerând onoratei Curţi să facă dreptate. Nu uitaţi, domnilor juraţi, că vă privesc ochii întregii Americi şi că în ciuda anumitor argumente invocate de apărare, procesul depăşeşte cadrul acestei incinte şi va avea un răsunet considerabil dincolo de hotarele Franţei. Veţi şti să vă arătaţi la înălţimea misiunii ce vi s-a încredinţat: să onoraţi memoria unei victime, pedepsind vinovatul cu cea mai mare asprime. Numai în asemenea condiţiuni naţiunea aliată, profund iubitoare de dreptate, din mijlocul căreia atâţia fii valoroşi au căzut pe pământul nostru în decursul a două războaie succesive pentru libertate, va continua să stimeze justiţia franceză.

Domnul Voirin se aşeză aruncând o privire circulară, ca să constate efectul produs de peroraţia lui asupra asistenţei: aceasta rămânea indiferentă… O a doua privire către banca apărării i-a dat prilejul să vadă un Victor Deliot care părea că doarme, cu ochii închişi în spatele ochelarilor…

Daniela nu-şi mai lua ochii de la bătrânul său prieten. Era sigură că va izbândi să-şi salveze clientul, în pofida şi împotriva tuturora. Trebuia… trebuia…

După ce şi-a început rechizitoriul amintind la rândul său, cu cele mai mici amănunte, descoperirea crimei de pe bordul lui *De Grasse* şi demonstrase că vinovăţia acuzatului nu poate fi pusă la îndoială date fiind propriile sale mărturisiri coroborate cu amprentele digitale, care îl arată ca pe unicul ucigaş cu putinţă, procurorul general Berthier continuă:

— Mai rămâne totuşi un punct care poate părea obscur, domnilor juraţi, în această penibilă afacere: mobilul crimei. Dacă această crimă ar fi fost opera unui sadic sau a unui detracat mintal, am găsi mobilul acestui act în satisfacţia morbidă încercată de criminal pe când ucide.. Avem toate motivele să credem că această ipoteză trebuie înlăturată: comportarea acuzatului înainte şi după crimă, depoziţii ca cele făcute de domnii doctor Langlois, profesor Delmot, rector Marnay şi chiar de domnul Yvon Rodelec, au dovedit că Jacques Vauthier nu este numai sănătos la minte, dar că nu acţionează niciodată cu uşurinţă. Am mai aflat, de asemenea, din depoziţia domnului Jean Dony, care ne arăta de câtă violenţă era capabil acuzatul încă de pe vremea când a trântit jos, în baraca grădinarului Valentin, o lampă cu petrol aprinsă, a doamnei şi domnului Daubray înşişi, mărturisind la această bară că tânărul lor frate şi cumnat fusese o autentică brută mică încă de copil şi că

Jacques Vauthier avea o pronunţată predispoziţie spre violenţă. Nu am avut şi noi o mostră penibilă chiar aici, în plină şedinţă, când domnul Deliot s-a dedat la ceea ce domnia sa numea o „experienţă”?

Violenţă instinctivă pe care principiile înţelepte sădite de un educator remarcabil au reuşit un timp s-o stăpânească, dar nimic nu ne dovedeşte că pe bordul lui *De Grasse,* nu s-a produs o bruscă redeşteptare a brutei, în timpul căreia i s-au trezit instinctele rele, frânate cândva de o morală religioasă, pentru a-şi căuta satisfacerea într-o crimă monstruoasă? Ceea ce ne scăpa în timpul dezbaterilor, a fost scânteia care a putut declanşa în creierul infirmului ideea crimei… Dar unul dintre martorii apărării, domnul doctor Dervaux, a venit să aducă în faţa Curţii o lumină nouă. Ca toţi cei care s-au preocupat în ultimele luni de straniul caz al lui Jacques Vauthier, medicul care se consacră de douăzeci şi doi de ani îngrijirilor atente date pensionarilor Institutului din Sanac şi care a studiat, timp de doisprezece ani consecutivi, psihologia acuzatului, a declarat chiar aici că a căutat cu perseverenţă mobilul căruia a putut să-i dea ascultare Jacques Vauthier, pentru a comite o asemenea crimă. Până la urmă n-a găsit decât o singură explicaţie valabilă… îmi permit să citez declaraţia martorului, cu termenii săi proprii: „*Jacques îşi iubea soţia prea mult ca să permită oricui să fie necuviincios cu ea. Nu vreau să împovărez aici memoria unui dispărut, cu atât mai mult cu cât nu ştiu absolut nimic despre acest tânăr american. În sfârşit, forţa pasiunii carnale pe care Jacques Vauthier şi-a concentrat-o asupra unei fiinţe unice: «soţia lui», i-ar fi putut inspira o dorinţă subită să suprime un rival. Jacques Vauthier are o forţă herculeană. Aproape că ar fi putut ucide fără măcar s-o vrea… Aceasta ar fi singura explicaţie plauzibilă a repetatelor sale mărturisiri şi a gestului său.*”

Desigur că domnul Deliot s-a grăbit să explice Curţii că martorul se înşela! E întotdeauna supărător să vezi că depoziţia unui martor pe care te bizuiai, se întoarce împotriva ta. Fiindcă oricine de aici va trebui să recunoască faptul că ipoteza emisă de domnul doctor Dervaux este cu atât mai puternică cu cât acesta n-ar putea fi socotit părtinitor decât în favoarea acuzatului! În ce ne priveşte, considerăm – şi oricât am repeta-o n-ar fi de ajuns – că deducţia făcută de domnul doctor Dervaux e plină de bun simţ: Jacques Vauthier a ucis sub impulsul iraţional al unei gelozii morbide faţa de acel necunoscut în care spiritul său neliniştit ar fi putut vedea pe cineva care încearcă să-i răpească soţia… Ştim bine că ni se va face următoarea obiecţiune: „Cum vă explicaţi că Jacques Vauthier s-ar fi înverşunat mai degrabă asupra lui John Bell decât asupra oricărui alt pasager de pe *De Grasse*, din moment ce nu-l cunoştea?” Noi vom răspunde că singura mărturie pe care ar putea să se sprijine Curtea spre a admite că acuzatul şi viitoarea lui victimă nu s-au întâlnit niciodată înaintea crimei, este cea

a Solangei Vauthier, propria soţie a acuzatului. Dar această mărturie a unei soţii care n-a venit la această bară decât cu dorinţa disperată de a-l dezvinovăţi pe soţul ei, este valabilă? Domnii juraţi vor aprecia…

În ce ne priveşte, avem convingerea că Jacques Vauthier cunoştea foarte bine victima înaintea crimei şi că s-a dus de-a dreptul, fără cea mai mică ezitare şi nici tatonare; spre cabina de lux ocupată de tânărul american, pentru a săvârşi omorul. Totul a fost cântărit, meditat, voit şi calculat în această crimă… Jacques Vauthier s-a prefăcut că aţipeşte după dejun, aşa cum făcea zilnic de la începutul călătoriei. Ştia că soţia lui va profita de acest răgaz spre a ieşi la aer, pe puntea de promenadă. De îndată ce dânsa a părăsit cabina, s-a ridicat şi el, a străbătut culoarul clasei întâia ce sfârşea la palierul de acces al cabinelor de lux. Ajuns în faţa cabinei lui John Bell, a bătut la uşă… Tânărul american care se odihnea, pesemne îmbrăcat în pijama, s-a ridicat să deschidă şi a primit desigur pe vizitatorul său: John Bell n-avea nici un motiv să se ferească de un infirm, inofensiv în aparenţă şi pe care-l cunoştea. S-a lungit din nou liniştit în pat, după ce a închis uşa ce dădea spre culoar: acest punct îşi are importanţa sa, deoarece mă pune în contradicţie formală cu domnul inspector Mervel care socoteşte că asasinul a profitat de somnul victimei spre a o ucide. Ipoteză care mi se pare greu de susţinut, altminteri cum ar fi putut pătrunde Vaulhier în cabină?

Ce a făcut infirmul după ce John Bell s-a lungit iarăşi pe pat? A făcut fără îndoială în acea clipă efortul pe care refuză să-l facă de la arestarea sa, pronunţând câteva din acele exclamări guturale care pot da impresia că se exprimă şi oral. S-ar putea ca Vauthier să se fi aşezat chiar pe marginea patului şi profitând că tânărul american îşi concentra toată atenţia încercând să-l înţeleagă, să întindă mâna pe pipăite spre noptieră, cu speranţa secretă că va găsi instrumentul care-l va ajuta să omoare pe tânărul întins pe pat? Degetele sale îndemânatice întâlniră cuţitul de tăiat, hârtie… N-a mai şovăit… Cu un gest brusc a apucat arma improvizată şi a repezit braţul… gest pe care l-a refăcut fără să ezite, cu o precizie mecanică înspăimântătoare când inspectorul Mervel a procedat la reconstituirea crimei, după sosirea pachebotului în portul Le Havre. Drama a fost fulgerătoare: cuţitul de tăiat hârtie, foarte ascuţit – din care unul a fost pus la dispoziţia Curţii de domnul judecător de instrucţie Belin – a retezat carotida nefericitului tânăr care, cu un ultim reflex, a mai găsit puterea să se târască horcăind până la uşa ce dădea spre culoar, ca să cheme în ajutor. Dâra de sânge mergând de la perna pătată şi până la uşă, care îmbâcsise covorul din cabină, o dovedeşte. Degetele crispate ale lui John Bell izbutiseră chiar să se agaţe de clanţa uşii, în momentul în care se prăbuşea definitiv. Greutatea corpului său, suspendat de clanţă, făcu uşa să se întredeschidă… în timpul acesta

criminalul, năucit, se lasă să cadă pe pat şi caută să şteargă cu cearceaful degetele de pe care îi picura sânge… După asta rămase sleit, fără să-i dea măcar prin gând să închidă uşa întredeschisă, de care atârna cadavrul pe care nu-l vedea… în definitiv de ce să fi închis uşa, dacă tot nu avea intenţia să nege crima? Nu mai avea nici dorinţa să părăsească această cabină, să se înapoieze lângă soţia lui spre a-i mărturisi că ucisese sub imperiul unei gelozii oarbe. Singurul gest pe care l-a făcut înainte de a se aşeza pe pat, a fost să se apropie de hubloul deschis şi să arunce în mare cuţitul de tăiat hârtie care-l umplea de groază, după cum i-a spus personal comandantului Chardot. După care a aşteptat să intre careva în cabină şi să descopere crima pe care nu o regreta. Cât o fi durat acea aşteptare halucinantă, acel „tête-à-tête" al ucigaşului infirm cu mortul îngenuncheat lângă uşă? O jumătate de oră, poate maximum o oră până ce stewardul Henri Téral a făcut groaznica descoperire.

Crimă bestială şi aproape de neconceput, care n-a avut drept mobil decât o gelozie stupidă şi întru nimic justificată. Fiindcă nu ne putem imagina măcar o clipă că victima i-ar fi făcut doamnei Vauthier anumite avansuri – ar însemna să insultăm memoria unui mort – şi nici că Solange Vauthier, a cărei comportare şi atitudine faţă de soţul ei au fost întotdeauna exemplare, ar fi putut admite o singură clipă să-i fi devenit necredincioasă… Nu! Doar gelozia pătimaşă a determinat actul fatal. „Dramă pasională" vor spune unii…, „Dramă de pe urma nebuniei" vor murmura alţii…, „Crimă premeditată" susţine Ministerul Public. Şi dacă cineva s-ar întreba: „Cum s-ar putea înfige în creierul unui surdo-mut-orb din naştere acest sentiment de gelozie faţă de John Bell?", noi îi vom răspunde simplu: „Datorită mirosului…".

În fapt, să nu uităm fraza pronunţată ieri în această incintă de un orb, domnul Jean Dony: *„Noi, nevăzătorii, posedăm din fericire antene care ne permit să ghicim persoanele care se află în preajma noastră, şi totodată să le pătrundem şi în cele mai intime secrete ale inimii fără ca ele* să *bănuiască…"*

La Jacques Vauthier, care în acelaşi timp nu putea vorbi şi nici auzi, s-a dezvoltat în schimb un simţ care le-a înlocuit pe celelalte: mirosul… Un miros subtil şi primejdios, care a crezut că descoperă prezenţa unui rival în viaţa soţiei sale. A fost de ajuns ca Jacques Vauthier, după ce identificase pe John Bell pentru prima dată în timpul unei întâlniri întâmplătoare, să încerce senzaţia că i-a regăsit mirosul – şi nu posedă oare fiecare individ un miros deosebit şi caracteristic pentru un surdo-mut-orb, după cum ne-a explicat limpede domnul Yvon Rodelec? — în preajma Solangei, sau chiar pe îmbrăcămintea ei, pentru ca gelozia să se declanşeze instantaneu… şi aceasta fără ca John Bell sau Solange Vauthier să fi fost cât de cât

vinovaţi… Chiar şi noi, cei cu vedere bună, nu devenim circumspecţi când vedem buze care se mişcă fără sa putem auzi convorbirea a doi interlocutori aflaţi prea departe ca să-i auzim? De cele mai multe ori avem impresia – pe nedrept – că vorbesc despre noi. Şi asta ne face să devenim morocănoşi.

Nu vom afla niciodată ce muncă cerebrală, prodigioasă şi nefastă, s-a săvârşit în imaginaţia exaltată a lui Jacques Vauthier în urma unei simple asemănări de mirosuri. E cert că şi-a folosit tot timpul ca să-şi pregătească răzbunarea. Nu era de altfel prima dată când recurgea la cutremurătoare acte de violenţă. Amintiţi-vă, domnilor juraţi, de incendierea barăcii! Cel mai bun prieten al acuzatului – după însăşi afirmaţia domnului Rodelec – orbul Jean Dony nu a recunoscut la această bară ea: *„exact cu zece ani înainte de săvârşirea omorului pe bordul lui* De Grasse, *Jacques Vauthier a mai încercat să asasineze două persoane"?* Şi nu se afla printre ele chiar cea care urma să-i devină soţie? Unicul mobil al acestui gest incendiar, cu consecinţe din fericire fără gravitate, era încă de pe atunci gelozia… O gelozie acută faţă de cel mai bun coleg pe care îl bănuia – pe nedrept şi atunci – că i-ar fi rival. Fratele portar al institutului, domnul Dominic Tirmont, nu ne-a relatat convorbirea pe care o avusese a doua zi după incendiu cu Jean Dony şi în care interlocutorul său i-a răspuns categoric şi fără să ezite, la întrebarea ce i-o pusese: *„De ce ai vrea ca Jacques să fi săvârşit acest act nesăbuit?"* prin câteva cuvinte care nu mai pot lăsa în spiritele noastre nici cea mai mică îndoială: *„Fiindcă e gelos pe mine… îşi închipuie că Solange mă iubeşte şi nu-l iubeşte pe el"?*

Această gelozie ascuţită răzbate de altfel şi din paginile *Izolatului* consacrate familiei eroului, care este descrisă într-un ton penibil de arţăgos. Şi aici Jacques Vauthier şi-a exprimat ura ce o purta celor din jur şi cărora le datora totul, abia dându-şi osteneala să-şi deghizeze propriile rude sub trăsăturile personajelor fictive. Contrariu celor ce s-ar putea crede, tripla infirmitate a lui Jacques Vauthier nu l-a diminuat de fel moraliceşte! Am fi mai curând înclinaţi să credem că, dimpotrivă, inteligenţa lui s-a dezvoltat prodigios. Nu vă aflaţi aşadar, domnilor juraţi, dinaintea unui slăbănog care-şi poartă în chinuri povara tarelor sale fizice, ci aveţi în faţă un om care a luptat cu tenacitate să atingă nivelul intelectual al semenilor săi, ba chiar să-l depăşească… Un om prefăcut, ascuns, care ştie să pună în slujba unui creier machiavelic o forţă puţin comună, spre a da celorlalţi impresia că este, înainte de toate, o brută întunecată şi să se comporte ca atare atunci când îi dictează instinctele sale morbide. Ştie, după ce a înţeles încă din tinereţe, mila hipnotică pe care o inspiră tripla sa infirmitate oamenilor normali, că poate să facă orice – chiar şi rău! — fără să rişte mare lucru. Cine ar cuteza să se agaţe de

un om lovit de asemenea nenorociri de când a venit pe lume? Nimeni, dacă nu are o piatră în locul inimii… Şi trage foloase! Iată ce nimeni nu a îndrăznit să spună cu voce tare până-n prezent în acest proces, dar fiecare a gândit-o în sinea lui…

Desigur, îl deplângem cu sinceritate pe Jacques Vauthier că nu s-a putut sluji niciodată de toate simţurile sale, dar avem sentimentul că nu-i place să fie deplâns fiindcă nu are nevoie şi se ştie destul de puternic, destul de sigur pe el ca să ţină piept tuturora… chiar şi apărătorul său care se înverşunează – greşit după părerea noastră – să-l salveze fără voia acestuia şi caută să-l smulgă pedepsei justificate ce-l aşteaptă… N-a mers oare apărarea până acolo încât să încerce a ne face să credem că încă două persoane ar fi avut interes să-l facă pe tânărul american, să dispară? Afirmaţie pur gratuită, după cum ne spunea pe bună dreptate şi domnul avocat al părţii civile, din moment ce mărturisirile acuzatului sunt consemnate în scris, iar amprentele sale înregistrate pentru totdeauna în arhivele poliţiei criminale: sunt probe care nu pot fi contestate!

Apărarea, după ce ne-a făcut să ne credem în mijlocul unei aventuri ca în romane, a recunoscut totuşi că acuzatul este incontestabil una dintre cele trei personaje misterioase care l-ar fi putut ucide pe John Bell; dar că n-ar fi comis crima din două motive: pentru că i s-ar fi revoltat conştiinţa şi, mai ales, pentru că n-ar fi avut timpul material, deoarece adevăratul criminal i-o luase înainte cu câteva minute! Afirmaţie foarte gravă: nu recunoaşte ea oare, implicit, că Jacques Vauthier nutrea în conştiinţă intenţia de a ucide? Şi deoarece s-a dovedit din prima clipă a anchetei de pe bordul lui *De Grasse* că nu există alt criminal posibil decât el, ştim chiar din gura apărătorului său că asasinatul a fost premeditat.

Concluziile mele vor fi simple: referindu-mă la articolul 302 din Codul Penal, care prevede pedeapsa cu moartea pentru orice crimă calificată şi premeditată, cer Juriului să pronunţe o sentinţă pe care societatea e îndreptăţită să o aştepte. Am încredere în echitatea verdictului său, atrăgându-i în acelaşi timp atenţia că Jacques Vauthier nu poate nici măcar să beneficieze de circumstanţe atenuante pe baza triplei sale infirmităţi, care nu l-a diminuat mintal, cum a fost demonstrat de către cei mai eminenţi specialişti. Şi deoarece denumirea de „brută” a fost des întrebuinţată în decursul acestui proces când s-a vorbit despre acuzat, noi nu ne vom lăsa înşelaţi de această impresie generală ci vom preciza: Vauthier este o brută ipocrită, a cărei inteligenţă admirabil organizată a pus la cale – în ceea ce noi, muritorii de rând denumim „o noapte eternă” – o crimă cu care nu şovăie să se glorifice şi pe care nu o va regreta niciodată.

Rechizitoriul precis, făcut pe un ton voit sec de către procurorul

Berthier, a făcut asupra asistenţei efectul unui duş îngheţat. Daniela, îngrijorată, observă că paloarea lui Vauthier părea să se mai accentueze când interpretul i-a tradus cuvintele „cu moartea”… Ochii înspăimântaţi ai tinerei fete nu se dezlipeau de chipul palid al acuzatului, decât spre a întâlni privirea calmă a lui Victor Deliot. Acesta se ridică modest, după ce îşi potrivise poate pentru a o suta oară în decursul procesului ochelarii tremurători pe nasul său brăzdat de vinişoare roşcate.

CAPITOLUL V
APĂRAREA

— Onorată curte, domnilor juraţi! Mă văd nevoit în primul rând să vă solicit indulgenţa – pot spune chiar iertarea – pentru pledoaria mea care, contrariu celei a excelentului meu confrate Voirin şi admirabilului rechizitoriu susţinut de domnul procuror general Berthier, riscă să fie ceva mai lungă… O, nu pentru că aş avea intenţia să vă emoţionez cu acele nesfârşite fraze oratorice în care floricelele de retorică permit câteodată apărătorilor abili să escamoteze fondul unei dezbateri pentru a pune în valoare numai un talent recunoscut, făcut din cuvinte îmbinate cu iscusinţă şi din perifraze pe cât de sonore pe atât de inutile. Departe de mine şi acel talmeş-balmeş care face să răsune pretoriile şi sălile de audienţă de când avocaţii au dreptul la cuvânt şi, fără îndoială, încă de la facerea lumii. Departe de mine toate aceste artificii, deoarece mă aflu în faţa unei realităţi înfricoşătoare: să-l salvez pe Jacques Vauthier de la pedeapsa pe care distinsele personalităţi din care-i format juriul vor fi constrânse în inima şi cugetul lor s-o pronunţe, după ce vor fi deliberat în toată libertatea, în cazul că nu voi izbuti să demonstrez că avem de-a face cu o eroare judiciară.

Într-adevăr, totul de la deschiderea acestui proces a contribuit să scoată în evidenţă, ba poate chiar să agraveze vinovăţia lui Vauthier… Straniu acuzat, într-adevăr, a cărui personalitate tăcută n-a încetat să apese asupra acestor dezbateri şi pe care numeroase mărturii ne-au descris-o mai mult sau mai puţin fericit. Am spus intenţionat „mai mult sau mai puţin…” De fapt, am impresia că, dacă azi cunoaştem oarecum mai bine pe Jacques Vauthier, copil sau adolescent, nu prea ştim însă mare lucru despre el ca bărbat. Nu rezultă de aici o lacună serioasă? Înainte de a judeca o făptură omenească pentru un delict atât de grav ca acela care i se impută lui Jacques Vauthier, mi-ar părea necesar ca cei chemaţi să pronunţe sentinţa să nu mai aibă nici o îndoială cu privire la ceea ce este el.

Iată-l, aşadar, pe Jacques Vauthier, un surdo-mut-orb din naştere, în vârstă de douăzeci şi şapte de ani, acuzat de a fi ucis pe John Bell, la 5 mai anul acesta, pe bordul pachebotului *De Grasse.*

Cine este acest om? Nimeni n-a descris mai bine starea lui mintală decât el însuşi, în pătrunzătoarea analiză pe care a făcut-o eroului său principal, la începutul romanului *Izolatul*. Eroul care îi seamănă ca un frate… Cei care citesc *Izolatul* îl descoperă pe Jacques Vauthier. Dar, ca să vorbim deschis, câţi din această incintă – şi îndeosebi dintre dumneavoastră, domnilor juraţi – au frunzărit barem câteva pagini din această lucrare extraordinară? Iar dacă vreunul dintre dumneavoastră a avut această curiozitate, nu crede că însăşi cheia misterului cu care se înconjoară acuzatul de luni de zile se află în acest roman?

Să nu uităm nici o clipă această realitate înspăimântătoare: la zece ani, Jacques Vauthier făcuse deja zece ani de închisoare. Fusese prizonierul nopţii, prizonierul beznei care l-a înconjurat încă de la naştere. De fapt nu era decât o brută, dar o brută vegetând în aşteptarea instinctivă a unui eveniment care să zdruncine din temelii viaţa sa animalică. Se poate spune că, în mod confuz, fără să fie măcar în stare să analizeze acest sentiment, micul Vauthier avea speranţă… Poate că ar mai fi şi acum în acelaşi stadiu, dacă o umilă fetiţă doar cu trei ani mai vârstnică decât el, micuţa Solange, n-ar fi venit să ciocănească la poarta închisorii sale cu o admirabilă îndărătnicie de copil! Solange a fost prima fiinţă care a spart zidul de tenebre şi a deschis pentru infirm o fereastră către viaţă.

Doi copii aşezaţi în faţa unei ferestre deschise: aceasta a fost, domnilor juraţi, imaginea pe care a avut-o Yvon Rodelec pe când pătrundea în acea locuinţă tristă. De aici încolo cele trei personaje principale ale dramei pe care vom trăi-o, sunt faţă în faţă. Voi merge chiar mai departe, spunând: singurele personaje care trebuie să conteze pentru noi: Jacques, Solange, Yvon Rodelec… Ceilalţi sunt doar figuranţi. Să ne debarasăm deci de ei unul câte unul, chiar în ordinea prezentării lor în faţa Curţii, zugrăvindu-le chipurile în adevărata lor lumină. O dată curăţit locul, ne vom putea întoarce la personajele esenţiale. Vin întâi la rând martorii citaţi de acuzare. Intenţionat nu voi stărui asupra depoziţiei făcute de stewardul Henri Téral şi de domnii comisar Bertin, comandantul Chardot, doctorul Langlois, inspectorul Mervel şi profesorul Delmot. Am motive să cred că, de fapt, aceşti primi şase martori n-au făcut decât să ne relateze cu obiectivitate circumstanţele în care a fost descoperită crima pe bordul lui *De Grasse* şi ce i-a determinat să procedeze la arestarea criminalului prezumtiv şi la luarea primelor interogatorii. Îmi rezerv dreptul să revin ulterior asupra unor puncte din aceste declaraţii, rămase după părerea mea neclare, atunci când vom analiza însuşi mecanismul crimei. Dar pentru moment îmi pare preferabil să ajung fără întârziere la depoziţia celui de al şaptelea martor: domnul senator Thomas Bell.

Acesta ne-a făcut un portret cât se poate de măgulitor şi – s-o

recunoaştem – emoţionant al fiului, său John, victima. Un părinte, dacă nu e denaturat, va apăra oricând memoria unui copil unic smuls vieţii cu bruscheţe, în împrejurări tragice. Acest părinte crede cu sinceritate că-şi îndeplineşte o datorie, iar erorile sau omisiunile ce se pot strecura în depoziţia sa, sunt în definitiv destul de scuzabile. Domnul senator Bell nu a scăpat de acea stare de spirit specifică părinţilor nefericiţi. Dar ţin să spun înainte de toate că sunt pe deplin de acord cu eminentul meu confrate Voirin, avocat al părţii civile, când ne afirmă că: *domnul senator Bell n-a venit să depună mărturie la bară în starea de spirit a unui părinte care cere să fie răzbunat.* Sunt şi eu pe deplin convins că martorul nu nutreşte nici un sentiment de animozitate împotriva acuzatului. Dimpotrivă, domnul senator Bell n-a traversat Atlanticul decât pentru a glorifica cu voce tare, pe teritoriu străin, meritele scumpului său dispărut… Am spus dintr-adins „în străinătate" căci s-ar părea că, din nefericire, tânărul John n-a fost un personaj chiar atât de apreciat în propria sa ţară pe cât a binevoit să ne dea de înţeles ilustrul şi respectabilul său părinte. Într-adevăr, John Bell a fost departe de a merge pe urmele părintelui său! Dacă s-a înrolat de foarte tânăr în marina americană, a fost pur şi simplu pentru că domnul senator Bell l-a obligat s-o facă, după un prim scandal cu femei. Cel mai puţin din câte s-ar putea spune, este că acest tânăr clocotitor nu se ferea de fel să frecventeze asiduu acele amabile persoane de virtute îndoielnică ce-şi ţin reuniunile în barurile din Manhattan sau în cluburile de noapte de pe Broadway… John şi-a făcut conştiincios datoria în timpul războiului cu Japonia, de unde a revenit efectiv cu patru citări. Dar contrariu celor afirmate de afectuosul său părinte, campania grea din Pacific nu l-a făcut mai înţelept. S-ar părea că, dimpotrivă, pofta lui juvenilă de femei s-a redeşteptat cu o intensitate mult sporită.

Chiar în această perioadă a făcut cunoştinţă cu o făptură seducătoare, Phylis Brooks, a cărei profesie oficială de *Taxi-Girl* sau de „animatoare" într-un elegant dancing de pe Fifth Avenue, îi permitea să camufleze o profesie neoficială mai puţin avuabilă asupra căreia poliţia închide adesea ochii, dar pe care morala o dezaprobă. Printre nenumăraţii prieteni pe care frumoasa Phylis îi primea în al său *furnished apartment* sau apartament mobilat, se găsea şi John Bell care s-a lăsat repede fermecat de graţiile ei, până într-atât încât să vrea s-o ia de soţie. Tatăl său, dorind cu orice preţ să evite această uniune catastrofală pentru onorabilitatea familiei, îl constrânge pe John să se îmbarce pentru Franţa pe primul pachebot: era *De Grasse*…

Dacă am ţinut să fac această mică punere la punct, este în principal pentru că ar putea avea importanţă în continuarea pledoariei mele şi, totodată, să alunge din spiritul juraţilor ideea lansată cu îndemânare de domnul avocat al părţii civile şi de domnul procuror

general, anume că John Bell nu s-a îmbarcat pentru Franţa decât din unicul motiv de a-şi satisface, în sfârşit, dragostea de Franţa! În realitate motivul acestei călătorii, decisă în ultima clipă, nu a fost decât o vulgară încurcătură cu o femeie. Domnul senator Bell, pe oare sunt din cale-afară de mâhnit că nu-l pot crede pe de-a-ntregul, nu ne-a repetat el însuşi aici, acea frază pronunţată de propriul său fiu înainte de plecare şi care rezumă de minune situaţia: *„Am înţeles foarte bine, papa, de ce ai fost* atât *de grăbit să mă vezi plecând! Să ştii* că *ai avut dreptate: fata asta nu era făcută pentru mine!"?*

Suntem aşadar departe – cum am mai subliniat deja – de o crimă pentru care sentimentul patriotic al unei mari naţiuni aliate reclamă răzbunare. Statele Unite au dat dovadă de prea mult bun-simţ, ca să nu transforme într-o problemă de stat o simplă afacere particulară! Cert, domnul senator Bell – şi nu ştiu cum s-o repet mai mult – este scuzabil că a venit să joace în faţa Curţii cu juri franceze rolul său de campion al dreptăţii. Dar am motive temeinice să gândesc – după cum vor demonstra în continuare şi faptele – că ar fi fost preferabil pentru dânsul să păstreze o rezervă prudentă. Cine vrea să dovedească prea multe, nu demonstrează nimic! Depoziţia acestui important martor fiind astfel rectificată, vom trece la martorul care i-a urmat: propria soră a acuzatului, doamna Regina Daubray.

Doamna Daubray a venit să depună mărturie împotriva fratelui său, cu o violenţă care nu putea să nu mire auditoriul. Depoziţia ei, dragă doamne, nu ne-a adus nici o noutate extraordinară şi nu a făcut decât să confirme punctul următor: că dacă Jacques Vauthier nu prea o are la inimă pe sora lui, se poate afirma că sora i-o plăteşte cu vârf şi îndesat! Îl detestă… Ba chiar îl urăşte… Am căutat cauza profundă a urii acesteia care mânjeşte de părtinire întreaga sa depoziţie. Degeaba se lăuda doamna Daubray cu aşa zisele ei „principii religioase" care i-au interzis să divorţeze de Georges Daubray de care trăieşte despărţită de paisprezece ani; realitatea este cu totul alta, infinit mai prozaică: dacă Regina Daubray nu a divorţat, este pur şi simplu fiindcă ea continuă să se bucure de o pensie confortabilă pe care i-o acordă soţul ei, ceea ce îi permite să etaleze acea eleganţă vestimentară pe care a putut-o admira toată onorabila asistenţă. Dacă doamna Daubray ar poseda într-adevăr convingeri religioase puternice, ar practica dragostea de aproapele începând chiar cu fratele său. Or, repet: îl urăşte! Ură care, de altfel, nu este decât finalitatea altor două sentimente profund înrădăcinate în inima martorului: interesul şi orgoliul. Interes care era ameninţat pe când Daubray, după sfaturile părinţilor săi, care se temeau de o ereditate încărcată, a preferat să se despartă de soţia lui. Orgoliu care a transpirat de-a lungul întregului pamflet detestabil pe care nu s-a temut să-l facă împotriva romanului fratelui său, în care a crezut că se recunoaşte sub trăsăturile unei

eroine şi, îndeosebi, împotriva cumnatei sale, dulcea şi duioasa Solange, căreia nu-i va ierta niciodată de a fi fost fiica unei servitoare. Sunt de altfel încredinţat, domnilor juraţi, că această mărturie nu va avea decât foarte puţină greutate în deliberările dumneavoastră şi trec la alt subiect.

Mărturia soţului ei, domnul Georges Daubray, ne-a părut plină de demnitate. îi suntem recunoscători că s-a ridicat de mai multe ori, în strada Cardinet, împotriva modului în care nefericitul copil era surghiunit departe de lume, în fundul apartamentului. Dar nu-i putem ierta martorului că s-a despărţit de soţia lui numai din teama de a nu se vedea pricopsit cu un moştenitor care să-i semene tânărului său cumnat! Georges Daubray, agent de schimb cunoscut pe piaţa Parisului, se temea să nu i se azvârle cândva în faţă tripla infirmitate a lui Jacques. Dar ceea ce te poate mira cel mai mult, este că acest timorat a simţit şi el nevoia să vină la bară spre a face cor cu ceilalţi şi să înfunde şi el un piculeţ pe cumnatul său, insistând asupra *„aversiunii foarte pronunţate ce-i inspirau lui Jacques toţi membrii familiei sale”.*

Şi ajungem la soacra acuzatului, Melania Duval. Această femeie de treabă ne-a mărturisit că *Jacques nu era un copil rău când era mic:* se poate deci trage concluzia că la acea epocă, servitoarea familiei Vauthier avea milă de tânărul infirm. Dar acest sentiment s-a schimbat brusc în ziua în care s-a pus problema căsătoriei între Jacques şi Solange.

În pofida obârşiei sale modeste – sau poate chiar din cauza ei – Melania gândea că fiica ei s-ar fi putut mărita cu oricare băiat normal şi bogat, în loc să-şi lege existenţa de cea a unui infirm fără o leţcaie. Asta depăşea bunul-simţ popular al umilei Melania, care a trudit ani şi ani ca să facă din fata ei o „doamnă”. Şi, colac peste pupăză, nu era o „ruşine” – citez termenii proprii ai martorului – *să te gândeşti că o fată atât de frumoasă să fie silită să-şi ducă traiul cu un om care nu a văzut-o şi nici nu o va putea vedea vreodată?*

De atunci înainte Jacques Vauthier nu va avea alt duşman mai înverşunat decât pe Melania. Această Melania care s-a prezentat la bară cu toată ura adunată de ani şi ani, ca să strige: *„Dacă vă închipuiţi că e vesel pentru Solange să fie nevasta unui ucigaş!”* Deci, pentru Melania – care habar n-are de felul în care s-a petrecut crima – nu există nici o îndoială: ginerele ei este cu siguranţă un asasin! Ba chiar doreşte ca Jacques să fie condamnat cât mai curând cu putinţă, cu pedeapsa maximă, pentru ca Solange să fie, în sfârşit!, liberă şi să-şi poată reface viaţa. Amintiţi-vă, domnilor juraţi, că ura unui creier mărginit este neîmblânzită! În această ură Melania l-a inclus în mod firesc şi pe Yvon Rodelec, admirabilul educator din Sanac, pe care nu se poate împiedica să nu-l învinuiască de toate păcatele din lume,

pentru că a fost „instigatorul” căsătoriei. Şi bătrâna servitoare nu se sfieşte să afirme că: „*acest domn Rodelec i-a hipnotizat fata!*'”, ba chiar să emită în faţa Curţii aprecieri nesăbuite despre fraţii Ordinului Sfântul Gabriel.

Motivele care au împins-o pe Melania Duval să vină spre a depune mărturie împotriva ginerelui său sunt mârşave şi lipsite de orice greutate în faţa justiţiei: Curtea le-a apreciat deja la justa lor valoare.

Ca o prima concluzie, apărarea are temeiuri să spere că domnii juraţi vor sfârşi prin a înţelege motivul profund pentru care Jacques Vauthier s-a arătat destul de sever în romanul său când a zugrăvit pe cei care-l înconjoară pe eroul său principal, surdo-mut-orb ca şi dânsul, într-adevăr, domnilor juraţi, ar fi cazul să exclamăm: halal familie!

Ultimul martor citat de acuzare a fost domnul Jean Dony. Aici ne aflăm în faţa unei cu totul alte probleme care, vai, ni se pare la fel de penibilă ca şi celelalte! Depoziţia acestui aşa zis „prieten” a fost – la mare distanţă – cea mai abilă şi cea mai plină de ură. Domnul Dony a izbutit chiar, domnilor juraţi, să strecoare o îndoială serioasă în spiritele dumneavoastră, povestindu-vă într-o manieră personală un anumit incendiu la o baracă şi căreia i s-ar putea da, în mod nedrept, poate, mai multă importanţă decât are. În realitate, ceea ce ar fi putut fi o dramă la acea dată, nu a fost decât consecinţa fără gravitate a geloziei lui Jean Dony faţă de Jacques Vauthier.

N-avem nici o îndoială că acesta din urmă a iubit-o pe Solange încă din copilărie şi în continuarea pledoariei vom dovedi cu fapte că dragostea profundă a lui Jacques pentru cea care trebuia să-i devină tovarăşă de viaţă, creştea tot timpul. Nici faptul că Solange avea în epoca în care a venit la Sanac sentimente foarte duioase pentru Jacques nu poate fi pus la îndoială cu toate ezitările – destul de lesne de înţeles – pe care le-a avut câţiva ani mai târziu, când domnul Yvon Rodelec a sfătuit-o să se mărite cu Jacques. Dar că Jean Dony se îndrăgostise cu disperare de această fată frumoasă şi fermecătoare – care nici nu-l băga în seamă – este fapt cert. De altfel, contrariul ar fi fost surprinzător: o mică anchetă personală pe care am întreprins-o recent la Sanac mi-a dovedit că Solange a lăsat acolo amintiri de neuitat. S-ar putea chiar spune că întreg Institutul Sfântul Iosif era îndrăgostit de această fată luminoasă şi surâzătoare, a cărei prezenţă a adus brusc, în viaţa studioasă şi austeră a institutului, ceva din acea feminitate căreia atât domnul Rodelec cât şi doctorul Dervaux aveau mii de motive să nu-i fie duşmani… Jean Dony nu a putut scăpa de acest sentiment unanim faţă de noua venită. Nu ne-a declarat chiar el că: „*Am ştiut de la colegii mei surdo-muţi că este o tânără foarte frumoasă… Singurul lucru pe care l-am remarcat uşor noi, orbii, era*

dulceaţa glasului ei…"?

A, domnilor, câte visuri! Câte simţăminte noi şi impetuoase trebuie să fi izbucnit în inimile acestor tineri prin simpla prezenţă a unei femei! Stare de spirit capabilă să dezlănţuie totodată şi gelozii… La Jean Dony, gelozia era dublă: cea a omului care simte că femeia la care visează nu va fi niciodată a lui, de asemenea gelozia împotriva acestei tinere care-i luase locul în rolul de „protector" al lui Jacques Vauthier, rol pe care îl juca de şase ani la Sanac. *„Simţeam în unele intonaţii ale Solangei Duval că sub o aparentă dulceaţă care putea să inducă în eroare pe văzătorii seduşi de aspectul ei fizic, se ascunde o voinţă de fier…"* Cât venin ascund aceste cuvinte ale martorului! Gelozia l-a făcut pe martor să se contrazică singur în propria-i depoziţie. O iubeşte pe Solange şi, în acelaşi timp, o urăşte. A venit şi el din iniţiativă proprie să depună mărturie împotriva fostului său coleg şi prieten, ca indirect să o strivească pe aceea care i-a respins odinioară avansurile. Depoziţia lui este mărturia unui înăcrit. Celebritatea care s-a lipit câţiva ani mai târziu de numele lui Jacques Vauthier, când a apărut *Izolatul,* n-a făcut decât să înteţească acest resentiment. Rivalul său păstra în exclusivitate nu numai dragostea Solangei, dar mai cucerise şi un titlu de glorie care îl va face să crească în inima iubitei! Asemenea lucruri se iartă greu când ai inima unui Jean Dony…

Nu a venit la Sanac să cânte în ziua cununiei, decât în urma repetatelor stăruinţe ale domnului Rodelec şi care nu voia să persiste cea mai mică urmă de stinghereală. Dar Jean Dony, rival învins, a crezut că şi-a găsit răzbunarea în ziua în care a aflat despre crima de pe *De Grasse.* N-a mers până acolo încât şi-a justificat prezenţa sa voluntară în faţa judecătorului de instrucţie însărcinat cu ancheta drept un caz de conştiinţă? Voi repeta chiar cuvintele sale: *„Aveam oare dreptul să las lumea să creadă că Jacques Vauthier nu poate fi un criminal sau, dimpotrivă, să arăt că acuzatul nu e la prima sa încercare? Datoria, oricât de penibilă ar fi fost, mi-a poruncit să lămuresc justiţia".* Domnilor juraţi, credeţi într-adevăr că acestea sunt cuvintele pe care trebuia să le pronunţe în faţa domniilor voastre cel care se intitula singur: *„cel mai bun prieten din tinereţe al lui Jacques"?*

Dar cea mai abilă minciună pe care o putea născoci un creier uman a fost povestea cu incendiul! Poveste a cărei relatare nu corespunde de fel cu realitatea, după cum ne-a făcut să înţelegem Solange Vauthier, cu o pudoare care îi face cinste. Nu vom stărui mai mult decât ea şi decât fratele Dominic asupra acestui incident, atrăgând totuşi atenţia că domnul procuror general nu a scăpat prilejul de a folosi în rechizitoriu depoziţia înşelătoare a lui Jean Dony spre a ne da de înţeles că se făcuse dovada că Jacques Vauthier nu era la prima sa încercare, acolo, pe *De Grasse.* După umila noastră părere concluziile domnului procuror general – care nu s-a temut să facă o

legătură directă între o simplă ceartă a unor tineri cu o crimă săvârşită zece ani mai târziu – ne par cel puţin neaşteptate.

Victor Deliot îşi luă timp spre a-şi şterge conştiincios ochelarii, înainte de a continua:

— Să trecem acum în revistă declaraţiile martorilor citaţi de noi, care – oricât de bizar ar putea părea Curţii – sunt departe de a ne fi dat satisfacţie deplină, cu toate sentimentele de afecţiune şi stimă ce au fost exprimate în favoarea acuzatului. Am chiar impresia că acea revărsare de dragoste a unei mame ca doamna Vauthier, sporovăiala surâzătoare a unui om de treabă ca fratele Dominic şi afectuoasa limpezime de vederi a unui practician de talia domnului doctor Dervaux, au putut lăsa oarecare îndoieli în conştiinţa domnilor juraţi şi să facă acuzatului mai mult rău decât bine.

Doamna Simona Vauthier s-a exprimat în faţa Curţii cu patosul unei mame ce se căieşte. Mi-am cântărit bine cuvintele: aidoma celorlalţi membri ai familiei, Simona Vauthier a neglijat pe micul infirm în primii săi zece ani. Nu a început să se intereseze de el decât în ziua în care nu l-a mai avut în apropierea ei. În definitiv, nu făcea decât să cedeze în această împrejurare acelui sentiment bizar care te face să descoperi nenumărate calităţi persoanelor pe care nu le mai ai în preajma ta. Greşeala iniţială a Simonei Vauthier a fost gravă: o mamă care nu poartă nici cea mai mică afecţiune copilului său nefericit apare ca un monstru. Copilul a înţeles acest lucru din instinct şi s-a desprins de această femeie a cărei prezenţă după ce îi fusese indiferentă, îi devenise odioasă. Nu se mai putea face nimic ca să apropii mama de fiu: mărturia lui Yvon Rodelec şi a doctorului Dervaux sunt categorice asupra acestui punct. Toate tentativele de apropiere au eşuat lamentabil. Dacă unii dintre membrii juriului ar mai putea avea încă unele îndoieli asupra naturii exacte ale raporturilor dintre Jacques Vauthier şi mama lui, s-ar fi lămurit pe deplin chiar aici, constatând impasibilitatea de care acuzatul a dat dovadă în prezenţa lacrimilor tardive ale Simonei Vauthier care-l implora să se apere, strigând în faţa lumii că Jacques al ei e nevinovat. Că această mamă e convinsă de nevinovăţia fiului său suntem siguri, dar durerea Simonei Vauthier nu este, în fond, decât expresia unei duble răniri a unui orgoliu prost plasat: furie – mergând chiar până la turbare – de a fi văzut că o altă persoană, Yvon Rodelec, a în locuit-o în inima lui Jacques şi disperare – uşor de înţeles – că vede numele pe care-l poartă amestecat într-o crimă.

Auzindu-mi cuvintele, mulţi se vor întreba de ce am ţinut să fie citat acest martor? Le-aş răspunde că locul unei mame nu poate fi decât în tabăra apărării. Am preferat să ascult strigătele de reproş ale unei Simona Vauthier adresate celor pe care îi acuză pe nedrept că i-au răpit dragostea copilului său, decât accentele de ură ale unei surori

mai vârstnice. Cu sinceritatea ei de mamă puţin ruşinată de purtarea din trecut, Simona Vauthier ne-a demonstrat că dacă toţi membrii familiei s-au comportat odinioară ca nişte monştri faţă de micul infirm, cel puţin unul dintre aceşti monştri a fost în stare să se răscumpere în ultima clipă. Veţi uita, ca şi mine, domnilor juraţi, regretabilele sentimente exprimate de această mamă împotriva tuturor celor care au avut asupra fiului ei o înrâurire mai bună decât a sa, pentru a nu reţine decât imaginea acestei nefericite prăbuşindu-se fără cunoştinţă în faţa barei, după ce strigase: „Vă *implor, domnule interpret, spuneţi-i lui Jacques că mama lui e aici, foarte aproape de el, ca să-l ajute… Mama lui care ştie mai bine decât oricine că el este incapabil să ucidă…”*

Cred foarte sincer că, de fapt, o mamă ghiceşte într-adevăr dacă fructul pântecului său a ucis sau nu. Pentru Simona Vauthier fiul ei Jacques este inocent. E o mărturie care are valoarea ei!

Domnul Dominic Tirmont, simpaticul frate portar al Institutului Sfântul Iosif din Sanac, este un om cumsecade, dublat – cum este adesea în tradiţia corporaţiei fraţilor portari – de un palavragiu amabil. A simţit o adevărată plăcere să ne povestească, într-o manieră personală, incendierea barăcii. Pentru dânsul nu a fost decât un fapt divers: nu vom stărui mai mult. Prin contrast, această uşurinţă de a vorbi ne-a fost preţioasă într-un singur punct: nu ne-a explicat el cu nenumărate detalii felul în care acuzatul posedă simţul culorilor?

Am aflat în felul acesta că ideea de bază despre culori era falsă în creierul lui Jacques Vauthier. Contrariul, ce-i drept, ar fi fost surprinzător! Procedând prin analogie, Jacques Vauthier şi-a format o idee asupra nuanţelor, gândind la o varietate de mirosuri şi de gusturi. De asemenea, acuzatul nu se gândeşte niciodată la un obiect oarecare fără să-l împodobească din instinct cu o anumită culoare. Această confuzie a jucat un rol de prim rang în momentul crimei de pe *De Grasse,* după cum vom demonstra curând. Curioasa experienţă la care l-am supus pe Jacques Vauthier nu de mult, în prezenţa soţiei sale, v-a şi dovedit două lucruri, domnilor juraţi: Jacques Vauthier acordă o importanţă majoră eşarfei de mătase pe care o poartă soţia lui şi nu poate „auzi” pe mâinile sale cuvintele „culoare verde” fără să-l apuce groaza… Reamintiţi-vă aceasta, domnilor juraţi: acuzatul are oroare de verde! Pentru ce această repulsie? O logică simplă ne furnizează explicaţia! fiindcă verdele îi recheamă o amintire neplăcută… Să spunem chiar: o amintire oribilă! În ce priveşte eşarfa de mătase pe care o purta soţia lui – şi care în realitate era gri şi nu verde – trebuie să vă fac o mică mărturisire: chiar eu i-am cerut Solangei Vauthier să vină ca martor cu această eşarfă în jurul gâtului. Era indispensabil pentru reuşita planului meu. Şi nu regret, cu toată latura destul de penibilă a acestei experienţe… Deci, să mulţumim totuşi fratelui

Dominic pentru aportul adus prin mărturia sa şi să examinăm depoziţia ultimului martor al apărării, domnul doctor Dervaux…

Aşadar, domnul doctor Dervaux a venit şi el aici, la această bară, cu dorinţa sinceră de a-l dezvinovăţi pe acuzat. Mărturia ponderată a acestui eminent practician care, după domnul Rodelec, este neîndoios omul care-l cunoaşte cel mai bine pe Jacques Vauthier, a avut o greutate considerabilă. De data asta ne-am aflat efectiv în prezenţa unui om de ştiinţă al cărui spirit practic rămâne nealterat chiar şi în faţa avântului unei nobile credinţe. Oare nu ne-a mărturisit doctorul că: *„fără să fie ceea ce se numeşte un ateu, a fost din totdeauna un sceptic”?* Scepticism care nu se înclină decât în faţa rezultatelor ştiinţifice ale unei metode experimentale. Gustul înnăscut pentru *Experienţă* este deci foarte dezvoltat la acest practician. Ceea ce l-a şi determinat să-l sfătuiască pe Yvon Rodelec nu numai să încerce a-l educa pe micul Jacques fără să-i îndoape creierul cu *Evanghelia,* dar să şi deştepte în inima micului infirm o tandreţe nouă care s-o înlocuiască pe cea a unei mame puţin prea egoistă. Se poate afirma că în imensa lui dorinţă de a face totul cum trebuie, omul de ştiinţă – personificat de doctorul Dervaux – a fost la fel de răspunzător ca şi omul bisericii – încarnat de Yvon Rodelec – de căsătoria lui Jacques cu Solange. Responsabilitate pe care o găsesc admirabilă, deoarece persist să consider această căsătorie ca o reuşită perfectă. Din nefericire însă, spiritul ştiinţific al bunului medic îmbinat cu o deformaţie profesională, l-a stârnit să împingă cam prea departe micile sale investigaţii personale, când a auzit vorbindu-se despre crima de pe *De Grasse.* Neputând descoperi soluţia dublei probleme a amprentelor şi repetatelor mărturisiri ale acuzatului, creierul analitic al doctorului Dervaux sfârşi prin a găsi, aproape împotrivindu-se, un fel de scuză pentru crima lui Jacques Vauthier. Nu ne facem nici un fel de iluzii: cu toată declaraţia sa finală prin care bunul doctor – după ce şi-a dat seama de paguba pe care depoziţia sa i-o pricinuise celui pentru care venise cu cele mai bune intenţii din lume – s-a străduit fără mult succes să-i explice Curţii că vorbele sale au fost interpretate greşit. Acest martor se prezentase la bară fiind convins în forul său interior de vinovăţia lui Jacques Vauthier!

De altfel, domnul procuror general n-a scăpat prilejul să folosească o atare mărturie ca să tragă concluzii net defavorabile acuzatului. Abia după ce noi am afirmat că vom fi în măsură să probăm, în cursul pledoariei, că nu Jacques e adevăratul asasin, domnul doctor Dervaux a încercat, oarecum prea târziu, s-o mai dreagă puţin – spiritul său prea ştiinţific era răspunzător de tot ce spusese – aducând dezbaterile pe un plan strict moral. Şi a găsit, pe legea mea, un argument reparator nu lipsit de valoare, când ne-a declarat că: *„Jacques îşi idolatriza prea mult soţia pentru a* o *împovăra cu*

o astfel de faptă dezonorantă ca aceea pe care o îndură de şase luni”. Aici nu mai vorbea savantul ci omul de bun-simţ, dublat de un om de inimă. Fără să-şi dea măcar seama, în momentul acela doctorul Dervaux a atins adevărul: această crimă – în care singura greşeală a acuzatului este că a făcut totul pentru a părea că este adevăratul făptaş – nu este, de fapt, decât rezultatul unei imense iubiri dusă până la sacrificiul suprem al unui om pentru tovarăşa lui. Şi asta ne readuce foarte natural la Solange Vauthier, personaj esenţial al dramei… O Solange Vauthier pe care o vom urmări pas cu pas, studiind mecanismul crimei…

În depoziţiile lor, domnii comisar Bertin şi comandant Chardot au declarat, deopotrivă, că Solange Vauthier a comunicat cu soţul ei de îndată ce a fost pusă în prezenţa lui, în închisoarea de pe bord, după crimă. Această convorbire tăcută şi neînţeleasă pentru cei doi martori, a avut loc „de la mână la mână”: degetele agile ale soţiei au vorbit pe mâna soţului ei. Ea însăşi ne-a afirmat că nu i-ar fi pus decât o singură întrebare: *„Nu-i aşa că nu-i adevărat, Jacques, că tu n-ai făcut una ca asta?”* Iar el i-ar fi răspuns: *„Nu fi îngrijorată! Iau totul asupra mea… Te iubesc…”* Răspuns posibil, dar nu cert. Jacques Vauthier nu i-o fi spus mai degrabă soţiei sale: *„Ştiu că tu eşti vinovata, dar să taci! Ai făcut bine că l-ai ucis… Să nu recunoşti nimic! Te voi salva…”?* ceea ce, evident, ar schimba aspectul problemei. Avem toate temeiurile să credem că acesta a fost adevăratul său răspuns. Pe moment Solange rămase împietrită. Vinovată? Era, desigur… dar nu în sensul în care o credea soţul ei. Jacques Vauthier era convins că descoperise o dovadă certă şi de neînlăturat că soţia lui adorată era într-adevăr ucigaşa lui John Bell. Şi acum e în aceeaşi stare de spirit! Priviţi-i în clipa de faţă chipul încordat, neliniştit: interpretul îi transmite fiecare cuvânt al meu. Vauthier nu cere altceva decât să fie izbăvit de groaznica îndoială care-l obsedează. Se teme că soţia lui, blânda şi drăgălaşa Solange care reprezintă totul pentru el şi fără de care nu poate trăi, să nu fie inculpată. Priviţi sudoarea care-i broboneşte fruntea! O sudoare de agonie… Facă Cerul să nu fie o agonie a dragostei! Aşteaptă… Şi începe să se întrebe dacă această vită bătrână de avocat care luptă de săptămâni să-i salveze capul – cu toată împotrivirea sa – nu va sfârşi prin a face să izbucnească adevărul?

Jacques Vauthier! Îţi voi dovedi că soţia dumitale nu a ucis… Şi abia din acea clipă vei înceta să te mai închizi în minciuna dumitale eroică. De la prima vizită pe care ţi-am făcut-o la Santé ştiam că minţeai pe toată lumea, Jacques Vauthier… chiar şi pe mine, în care n-ai avut mai multă încredere decât în ceilalţi! În acea zi te-ai năpustit asupra mea, ca să mă faci să-nţeleg limpede că nu ai chef să vezi un avocat amestecându-se în treburile dumitale şi, mai ales, ca să mă laşi să cred că nu erai decât o brută vulgară! Nu izbutiseşi să faci pe mai

toată lumea să admită acest lucru, începând cu comandantul lui *De Grasse* şi până la judecătorul de instrucţie însărcinat cu ancheta, trecând pe la inspectorul Mervel şi la nenumăraţii medici alienişti şi specialişti, fără să uităm pe apărătorii dumitale care m-au precedat şi s-au văzut nevoiţi să se lepede de dosarul dumitale împovărător, de teamă că nu vor putea scoate nimic de la dumneata, riscând în acelaşi timp să fie gâtuiţi de degetele dumitale de temut? Recunosc: adoptând această falsă atitudine de brută, ai fost genial, Vauthier! Culmea abilităţii dumitale a fost că l-ai păcălit chiar şi pe acel cumsecade paznic al celulei: acest om admirabil era atât de încredinţat că nu erai decât o jivină răufăcătoare, încât m-a sfătuit în diferite rânduri să fiu cât se poate de prevăzător în ce te priveşte. Spre nenorocul dumitale – să spunem mai curând spre norocul dumitale – ai dat peste mine, o bătrână mârţoagă reînviată. Şi, pe legea mea, întrucât perspicacitatea dumitale tăcută este de o rară subtilitate sub această aparenţă de încăpăţânare ermetică, ai înţeles foarte repede că scamatoriile dumitale savante nu se prind la un pişicher bătrân ca mine! Atunci, fără să mai insişti, ţi-ai recăpătat calmul. M-am prefăcut că mă prind în jocul dumitale, fiind însă decis să te fac să părăseşti acest calm exasperant la timpul potrivit.

Am şi izbutit acest lucru de două ori în cursul acestui proces. Prima oară când ai plâns la contactul cu mâinile zbârcite ale bătrânului dumitale educator; nu ţi-ai mai putut reţine lacrimile fierbinţi, Jacques Vauthier! Au fost frumoase, fiindcă-ţi izvorau direct din inimă. A doua oară când ai atins eşarfa soţiei dumitale: furia neputincioasă care te-a însufleţit în acea clipă, a fost sinceră… Am avut deci de două ori dovada strălucită că întreaga dumitale atitudine din clipa în care ai fost găsit prăbuşit pe patul lui John Bell, nu era decât o comedie fantastică. Că ai putea fi şi brută, nu neg! Ai şi fost o dată – o singură dată în existenţa dumitale – şi într-un grad rareori atins de o făptură omenească… îmi voi lua sarcina să-ţi amintesc împrejurările precise, atunci când va suna ceasul să dau pe faţă ultimele cărţi de joc: dar că ai fi o brută în permanenţă – cum gândesc cei mai mulţi dintre cei prezenţi întrucât ai reuşit să le dai această iluzie – e fals!

Ţi-am spus chiar adineauri că soţia dumitale nu a ucis: asta nu vrea să însemneze că nu-i vinovată. Vinovăţia ei este de cu totul altă natură – asta e totul! Dar n-ar trebui să fii supărat decât pe dumneata însuţi: tăcerea şi neîntrerupta dumitale minciună m-au aruncat în tragica alternativă de a te lăsa să fii condamnat în timp ce eşti nevinovat, sau să-ţi dezvălui public ceea ce ai fi preferat să nu ştii niciodată.

Nu eşti singurul care a minţit: ne-a minţit şi soţia dumitale, modificând primul răspuns pe care i l-ai dat în închisoarea de pe bord.

Dar putea să procedeze altfel?

Solange Vauthier, domnilor juraţi, ştia că soţul ei o crede într-adevăr ucigaşa lui John Bell, pe când ea nu avusese nici un amestec în crimă, dar ea înţelegea de asemenea că această convingere a lui Jacques era pentru el un fel de balsam care îl liniştea cu totul în privinţa purtării soţiei sale şi aproape că-i făcea plăcere; iubirea acestui tânăr pentru soţia lui e atât de mare, încât preferă să o considere ca pe ucigaşa unui om de care se debarasase definitiv spre a-i respinge avansurile, mai curând decât complicea unei legături vinovate. Solange ucigaşa lui John Bell este pentru Jacques eroina care a ucis pentru a nu-l înşela pe el, Jacques… Din clipa când a crezut că este în posesia adevărului, Vauthier n-a mai avut decât un singur gând: să salveze pe admirabila sa soţie, care a împins fidelitatea până la a-i ucide un rival! Iată de ce a aşteptat cu răbdare în cabina crimei să fie arestat de ce a trucat crima cu o abilitate supremă spre a face să se creadă că o săvârşise el şi nu soţia lui, de ce, în sfârşit!, a dat soţiei sale acel răspuns straniu: *„Ştiu că tu eşti vinovata, dar să taci! Ai făcut bine că l-ai ucis! Mai ales, nu recunoaşte nimic! Te voi salva…”* Atitudine care se explică perfect când înţelegi dragostea imensă pe care Jacques i-o poartă Solangei, dar care nu mai are nici o raţiune dacă se dovedeşte – contrariul celor ce crede Vauthier – că soţia lui n-a ucis pe John Bell, care fusese asasinat de către o a treia persoană. Ceea ce confirmă tot ce n-am încetat să repet: trei persoane aveau interesul să suprime pe tânărul american. Vauthier pentru a se debarasa de un rival; Solange pentru a şterge un trecut care o jena şi o apăsa greu pe conştiinţă… în sfârşit, criminalul veritabil pentru cu totul alte motive, pe care le vom explica la timpul cuvenit…

Ştiu, onorată Curte, cât de extravagantă trebuie să vă pară pledoaria mea, dar vă cer încă un efort de atenţie spre a vă readuce în imaginaţie cele şase luni care au precedat înapoierea soţilor Vauthier în Europa, pe bordul lui *De Grasse.*

De la început, o nouă şi dublă minciună a lui Vauthier şi a soţiei sale v-a făcut să credeţi că tânăra pereche nu văzuse niciodată victima înaintea crimei. O singură dată apărarea este în deplin acord cu Ministerul Public, afirmând că Solange şi Jacques Vauthier cunoşteau foarte bine pe John Bell. Un mesaj telefonic primit ieri dimineaţă din New York mi-a confirmat că tânărul american, bine înfipt în cercurile franceze din Statele Unite, a fost cuprins de o mare amiciţie pentru familia Vauthier. Amiciţie a cărei reciprocitate nu e certă din partea lui Jacques şi a Solangei. Cu unicul scop de a cunoaşte natura exactă a relaţiilor existente între aceste trei personaje, îmi pare indispensabil să apară din nou la bară Solange Vauthier, pentru o depoziţie complementară. Cer deci domnului preşedinte să binevoiască a dispune aducerea martorului în vederea celei de a doua

audieri.

— Curtea consimte să dea curs cererii apărării, declară preşedintele Legris, după un rapid conciliabul cu asesorii săi şi un semn de încuviinţare al procurorului general.

Tânăra veni din nou în faţa barei, nu fără a lăsa să se întrevadă semne de nedumerire.

— Doamnă Vauthier, continuă bătrânul avocat apropiindu-se de bara în faţa căreia dânsa se ţinea aproape sleită de puteri, îndrăznesc să sper că nu veţi fi prea supărată pe apărătorul soţului dumneavoastră, că v-a făcut să veniţi a doua oară, dar e absolut necesar pentru ca să atingem, în sfârşit, ţelul pe care îl urmărim, dumneavoastră şi eu, să facem ca Jacques să fie dezvinovăţit… Îmi voi permite să vă reamintesc la început o întrebare precisă pe care v-a pus-o domnul preşedinte Legris în timpul primei dumneavoastră depoziţii: *„Vă amintiţi, doamnă, dac-aţi întâlnit în decursul celor cinci ani de peregrinări prin Statele Unite victima, pe John Bell.?”* Aţi răspuns negativ.

Ei bine, oricât mi-ar fi de penibil, îmi fac datoria să vă răspund, la rândul meu, că aţi minţit, Solange Vauthier! Aţi cunoscut foarte bine pe acest John Bell, de mai bine de un an! A venit să vi se prezinte spontan dumneavoastră şi soţului, la ieşirea de la una dintre conferinţele pe care le-aţi ţinut la Cleveland. L-aţi simpatizat de îndată pe John Bell: nu-şi dădea oare multă osteneală spre a vă uşura călătoriile şi şederea în diferitele oraşe pe care le-aţi vizitat? Nu împinsese amabilitatea până la a vă transporta el însuşi cu maşina proprie? Atenţiile lui faţă de dumneavoastră n-au fost oare fermecătoare? Şi s-a întâmplat ceea ce era fatal să se întâmple: tânărul american era frumos… N-avea asupra soţului dumneavoastră avantajul nepreţuit de a vă putea contempla? Vă sorbea din ochi obrazul, silueta elegantă până în cele mai mici detalii exprimând dorinţa arzătoare a unui yankeu normal şi sănătos pentru o femeie drăguţă din Franţa… Cu toate că aveţi o imensă duioşie pentru soţul dumneavoastră, nu v-aţi putut obişnui însă întru totul cu ideea că cel căruia îi aparţineţi este singurul om care nu vă putea vedea niciodată, pe când ceilalţi puteau să-şi sature ochii cu frumuseţea dumneavoastră. În prima depoziţie aţi pronunţat, doamnă, o frază cumplită: *„Se amesteca prea multă milă în tandreţea mea… Şi nu iubeşti oamenii de care ţi-e milă: îi plângi!”*

Îmi pare foarte rău, Jacques Vauthier, că mă văd nevoit să-ţi dezvălui astăzi toate acestea fără cel mai mic menajament, dar putem face altfel? Chipul dumitale îmi apare din ce în ce mai crispat, mai nenorocit, mai patetic… Te implor, Jacques Vauthier, să păstrezi aceeaşi stăpânire de sine de care ai dat dovadă când te-ai acuzat de o crimă pe care nu ai săvârşit-o şi să asculţi urmarea pledoariei mele,

cea mai ingrată, desigur, din câte a trebuit să facă vreodată un apărător... Mai trebuie să ştii că Solange s-a decis până-n cele din urmă să te ia de soţ numai în urma demersului stăruitor făcut de Yvon Rodelec pe lângă dânsa, într-o seară anume... Solange nu te-a luat de soţ decât din milă, pe când dumneata erai îndrăgostit de ea cu patimă.

A fost, cum ne-a spus acel cumsecade frate Dominic, un eveniment fără precedent în analele Institutului Sfântul Iosif... Aminteşte-ţi de strania ceremonie din capela în care copiii din cortegiu erau surdo-muţi, iar cei din cor nevăzători... de abatele Ricard, duhovnicul institutului care a ţinut o predică minunată pe care dumneavoastră, Solange, o traduceaţi treptat pe falangele lui Jacques... Procedeul acesta nu a fost folosit şi repetat în toate băncile capelei, unde fiecare nevăzător servea de interpret vecinului său surdo-mut? Atunci nu ştiaţi dacă trebuie să râdeţi sau să plângeţi, Solange Duval!... Să râdeţi nu de bucurie ci de enervare în faţa laturii bizare a acestei ceremonii a cărei eroină eraţi; să plângeţi la gândul că vă înlănţuiţi viaţa de aceea a triplu infirm... Iată ce vă trecea prin minte când, după terminarea ceremoniei, aţi trecut la braţul lui Jacques printre cele două şiruri de curioşi, personaje austere cu sutane negre şi jabouri albastre, şi infirmi... Sus, la tuburile orgii mari, degetele lui Jean Dony făceau să răsune un marş nupţial, care vă apărea aproape ca o batjocorire... Iar dacă privirea dumneavoastră coborâtă sub vălul de tul s-a înălţat pentru câteva clipe, aţi făcut-o poate pentru a o încrucişa cu cea a unui băieţandru cu căutătura atentă şi luminoasă, care vă contempla cu aviditate chipul... o căutătură încărcată de dorinţe, pe care nu o veţi întâlni niciodată la soţul dumneavoastră cu ochii morţi...

Suferinţa dumneavoastră a fost atroce în acea zi şi nu a făcut decât să sporească în zilele următoare, în timpul acelei oribile călătorii de nuntă din care aţi revenit disperată. Fiecare ceas din această călătorie se adăuga martiriului... A trebuit să faceţi un efort supraomenesc de voinţă, ca să treceţi peste repulsia fizică şi să n-o luaţi la fugă când braţele puternice ale soţului infirm au vrut să vă cuprindă.

Fiindcă a existat o primă noapte, a cărei amintire nu vi se va putea şterge niciodată din memorie şi în care v-aţi dat seama de imensitatea sacrificiului făcut. Aţi înţeles îndeosebi că, înainte de căsătorie, totul vi se părea simplu şi uşor, deoarece imaginaţia nu cunoaşte oprelişti. Numai că în clipa în care aţi trecut de la visul ideal la realitatea brutală, inferiorităţile tovarăşului dumneavoastră de viaţă au ieşit la iveală. Mărturisiţi că e trist, Solange Vauthier, să fii sărutată de buze ce nu pot murmura un singur cuvânt de dragoste, să te afli faţă în faţă cu neantul unui chip fără vedere... în asemenea condiţiuni, actul dragostei nu provoacă decât repulsie. Mai curând decât aţi fi

gândit – parcă aţi gândit măcar în beţia sacrificiului care v-a făcut să răspundeţi „da” lui Yvon Rodelec? — contactul fizic cu infirmul v-a descurajat şi v-a redus la neputinţă cele mai nestrămutate hotărâri. Cum să nu fiţi înţeleasă? Ca să puteţi îndura această lungă încercare ar fi trebuit să aveţi o forţă sufletească aşa cum noi, bieţi oameni, nu avem decât rareori!

Dar el? Nu vi se pare, Solange, că trăind zi de zi alături de dumneavoastră, a sfârşit prin a-şi da seama tot mai limpede de inferioritatea lui? Dezechilibrul său tainic creştea necontenit: sentimentele lui de mâhnire disperată, de gelozie şi de neîncredere au început să vă umbrească menajul… Cu toate acestea el se încleşta de dumneavoastră. Avea şi va avea întotdeauna o nevoie neostoită de dumneavoastră: nevoie fizică şi morală. Iată de unde a luat naştere acea neînţelegere surdă, ale cărei pricini mai adânci aţi preferat amândoi să nu le căutaţi, prin nu ştiu ce fel de pudoare reciprocă! Se poate afirma, domnilor juraţi, că în timpul celor cinci ani de căsnicie, s-a dat o luptă neîntreruptă între duioşia plină de chibzuinţă a tinerei femei şi dorinţele carnale ale infirmului. Se poate imagina, de asemenea, ce trebuie să fi fost acea călătorie de nuntă pe coasta Bascilor! Ziua, când nu era vorba decât de a comunica prin înţelegere, totul mergea strună: era armonia între doua fiinţe care se completau, întrucât cel puţin unul dintre doi depindea totalmente de celălalt… Dar noaptea! Rolurile se inversau: mărturisiţi, Solange, că aţi fi dorit să vă aflaţi la capătul lumii, decât să vă lăsaţi în voia unor mângâieri care vă terorizau! Descurajată, nemaiputând aproape suporta prezenţa fizică a unui Jacques pe care aţi greşit, poate, idealizându-l peste măsură, i-aţi împărtăşit lui Yvon Rodelec temerile dumneavoastră când aţi revenit amândoi să-i faceţi o vizită de adio la Sanac, înainte de marea călătorie în Statele Unite. Şi, încă o dată, cuvintele înţelepte şi sfaturile judicioase ale educatorului au reuşit să atenueze dezamăgirile dumneavoastră de femeie tânără. Călătoria într-o ţară atât de nouă pentru Jacques şi dumneavoastră aranja puţin lucrurile. V-aţi obişnuit cu o existenţă în acelaşi timp activă şi resemnată alături de infirm.

Fără să fi vrut pentru nimic în lume, aproape luptându-vă cu dumneavoastră însivă, aţi devenit pentru Jacques femeia rară care îndestulează fericirea unui bărbat, pur şi simplu fiindcă acel bărbat nu a cunoscut şi nici nu va cunoaşte vreodată altă femeie şi alte senzaţii. I-aţi dat iluzia, pe când vă lăsaţi în voia mângâierilor sale, că e un om ca oricare altul…

Pentru a încerca să uitaţi clipele penibile pe care o asemenea pasiune te constrânge să le suporţi, v-aţi aruncat cu trup şi suflet în viaţa trepidantă a Lumii Noi, mergând din oraş în oraş, din conferinţă în conferinţă dând interviuri la radio, participând când la o recepţie,

când la alta, unde străluceaţi din ce în ce mai mult. Frumuseţea dumneavoastră triumfa la fiecare pas. Se părea chiar că prezenţa alături de dumneavoastră a acestui colos infirm, urmându-vă peste tot ca o umbră sau ca un sclav, contribuia să vă pună şi mai mult în valoare, să facă să strălucească şi mai mult lumina dumneavoastră surâzătoare. La începutul şederii dumneavoastră acolo aţi avut impresia că sunteţi fericită, Solange! Aţi şi scris chiar câteva săptămâni după sosirea în Statele Unite, unicului dumneavoastră confident: Yvon Rodelec. Dar vai, chiar atunci vi s-a ivit în cale John Bell, la Cleveland…

Interesul pe care tânărul american părea să-l poarte cazului excepţional al lui Jacques Vauthier, romancier francez surdo-mut-orb din naştere, nu era decât un paravan, un mijloc de a ajunge la cea la care râvnea de când o zărise: la dumneavoastră, frumoasa soţie a infirmului… Atenţiile lui deveniră din ce în ce mai stăruitoare. V-a luat să faceţi plimbări în doi cu maşina, fără ca soţul dumneavoastră să vadă în asta cel mai mic inconvenient. Jacques nici nu putea măcar presupune că i-aţi fi necredincioasă… Cu toate acestea, aşa s-a întâmplat: câteva luni după întâlnirea lui John Bell la Cleveland, ochii limpezi ai acestui tânăr frumos se scăldau în ai dumneavoastră, buzele sale şopteau cuvinte de dragoste pe care le-aţi aşteptat de atâta amar de vreme… Dacă fericirea dumneavoastră a fost trecătoare, era cel puţin completă: „eraţi iubita lui”!

Tânăra femeie pălise şi se încleştase de bară în momentul în care soţul ei scoase un lung strigăt răguşit în boxa acuzaţilor, din care încercă să scape, ca să se arunce asupra lui Victor Deliot. Dar cei doi paznici îl siliră să se reaşeze.

— Ştiu că-i pricinuiesc acestui nefericit o mâhnire îngrozitoare, continuă avocatul. Dacă ar putea, în această clipă m-ar ucide… Priviţi-l! Iată-l, domnilor juraţi, pe Vauthier pe care vroiam să vă fac să-l descoperiţi, pe Jacques Vauthier care nu devine realmente o brută decât atunci când e vorba să apere ceea ce crede a fi un bun numai al său: soţia lui. Priviţi-o şi pe dânsa, gata să se prăbuşească, incapabilă să respingă grava acuzaţie ce i-a fost adusă. Ce ar putea ea spune altceva decât că a sfârşit prin a ceda insistenţelor tânărului american, fiindcă nu se mai simţea în stare să aparţină numai unui om care nu o va putea vedea niciodată?… Aici e toată drama tinerei femei. Să nu credeţi în nici un caz, domnilor juraţi, că Solange ar fi fost îndrăgostită de John Bell! Foarte repede, relaţiile sale cu tânărul american, care o urmărea din oraş în oraş, au început să-i producă oroare.

Cuprinsă de remuşcarea de a înşela un om pentru care însemnaţi totul, aţi încercat imposibilul, Solange Vauthier, spre a rupe definitiv cu amantul dumneavoastră întâmplător. Dar el nici nu vroia

să audă: nu se mai putea lipsi de dumneavoastră! Dorinţa dumneavoastră de a rupe creştea de asemenea din teama pe care o aveaţi, văzând că soţul are unele bănuieli. Fără a fi prea sigur, soţul dumneavoastră infirm începuse să suspecteze pe John Bell. Din fericire, Jacques nici măcar nu se gândea că i-aţi putea fi necredincioasă! În spiritul său neliniştit, singurul vinovat era acest american care vă dorea şi împotriva căruia era încredinţat că luptaţi cu disperare pe când, în realitate, eraţi amanta lui de câteva luni!

Ca să scăpaţi de un amant primejdios, aţi luat hotărârea bruscă de a vă reîntoarce în Franţa cu primul pachebot. Dar ceea ce nu aţi prevăzut era că şi John Bell se va afla pe bord, pentru a continua să vă urmărească! Dumneavoastră şi soţul l-aţi întâlnit pe vapor câteva ore de la plecarea din New York. Pentru a salva aparenţele faţă de Jacques, John Bell a explicat că pleca într-o misiune în Franţa, pentru planul de ajutorare a Europei. Ciudat fel de a ajuta Europa, într-adevăr!

Nevrând să mai riscaţi o altă întâlnire asemănătoare, aţi avut ingeniozitatea să-l convingeţi pe soţul dumneavoastră să ia mesele în cabină, din care nu ieşeaţi decât foarte rar. Totuşi, a doua zi John Bell a reuşit să vă întâlnească singură pe culoar. S-a înfuriat, a implorat… Aţi fugit înnebunită. O clipă v-a trecut prin cap să vă sinucideţi. Dar v-aţi gândit că Jacques nu va supravieţui dispariţiei dumneavoastră: Jacques nu mai putea trăi fără dumneavoastră. Nu era mai bine să-l fi sacrificat pe John, de care nimeni nu avea nevoie? Ideea acestei crime a început să vă urmărească tot ca o modalitate de a-i da satisfacţie lui Jacques. Nici nu se pot imagina, domnilor juraţi, sentimentele contradictorii şi uneori monstruoase care pot cotropi inima unei femei cinstite care regretă o greşeală!

John Bell continua să vă asalteze. Îl zăreaţi de cum întredeschideaţi uşa cabinei voastre. Chiar şi soţul îl simţea dându-vă târcoale. Cu extraordinarul lui simţ olfactiv, îi descoperise prezenţa în umbra dumneavoastră şi v-aţi temut de o izbucnire. Torturată, aţi vrut să aveţi cu fostul dumneavoastră amant o ultimă întrevedere decisivă.

Deliot o părăsi pe Solange ca să lanseze Curţii un avertisment:

— Onorată Curte, domnilor juraţi, ne apropiem de momentul crimei…

Reveni la Solange prăbuşită pe un scaun:

— Soţul dumneavoastră, doamnă, se odihneşte pe cuşeta lui, ca în fiecare zi după masa de prânz. Ieşiţi pentru o clipă să luaţi aer pe punte. Poate că aţi strecurat în poşetă acel revolver pe care, după cum mi-aţi destăinuit în decursul celei de a doua întrevederi pe care am avut-o, îl aveaţi mereu la îndemână în timpul voiajului, ca să vă apăraţi cu el. Vă îndreptaţi spre cabina lui John Bell. Planul pe care l-aţi făcut e destul de simplu: veţi bate la uşă, el vă va deschide

încântat, convins că aţi venit în sfârşit ca amantă. O dată singură cu el veţi încerca să-l convingeţi că vă pune pe amândoi în primejdie – pe dumneavoastră şi pe el – îl veţi conjura să vă lase în pace şi poate îl veţi convinge, deoarece nu-i cu desăvârşire ticălos! Iar dacă nu… Dacă nu, micuţul revolver e la îndemână, în poşetă… Să-l folosiţi spre a vă elibera definitiv? Să-l azvârliţi apoi în mare, prin hublou şi să reveniţi liniştită la-nceput pe punte – aşa încât vântul dinspre larg să împrăştie mirosul tânărului bărbat, mirosul amantului – după care să vă înapoiaţi în cabină unde soţul o fi aţipit fără îndoială, în timpul absenţei dumneavoastră?

Din păcate, când aţi ajuns în faţa cabinei lui John Bell, lucrurile nu s-au petrecut cum aţi prevăzut. Uşa cabinei era întredeschisă. Intrigată, aţi împins-o cu precauţie şi aţi rămas împietrită în faţa unui spectacol hidos: amantul dumneavoastră zăcea mort, întins pe pat, cu gâtul însângerat. Înnebunită, nici n-aţi observat măcar atunci o eşarfă de mătase verde, având o ciudată asemănare cu una dintr-ale dumneavoastră: o eşarfă pe care aţi purtat-o adesea, pe care soţului îi plăcea s-o mângâie, şi care zăcea aruncată pe măsuţa de noapte… înspăimântată, aţi fugit…

Aerul proaspăt v-a limpezit gândurile. Străbătând puntea aţi început să înţelegeţi că cineva v-o luase înainte cu câteva minute, cu câteva clipe poate, şi îl ucisese pe amantul dumneavoastră. Fusese ucis, nu încăpea îndoială, cu toate că nu aţi cutezat să atingeţi cadavrul încă nerăcit. Dar cine să-l fi ucis? Un rival? Deodată vă trecu prin minte: n-o fi fost cumva Jacques? Dar ar fi fost cu neputinţă: nu v-aţi părăsit soţul toată ziua înainte de a-l fi lăsat adormit în cabină… şi cum v-aţi îndreptat pe drumul cel mai scurt spre cabina lui John Bell, n-ar fi avut timp să v-o ia înainte pentru a săvârşi crima. Cel mult v-ar fi putut urma: dar n-a fost cazul… Aţi fost absolut singură când aţi făcut macabra descoperire…

Atunci cine să fi avut interesul să-l înjunghie pe tânărul american? Altă femeie? În definitiv de ce nu? Cineva, bărbat sau femeie, vă făcuse un serviciu apreciabil, debarasându-vă în sfârşit, de acest amant pe care nu-l mai puteaţi suferi şi care continua să vă urmărească cu asiduităţile şi cu ameninţările sale… John fusese ucis. Nu de Jacques, şi nici de dumneavoastră. În timp ce reflectaţi la toate acestea, pe punte, o clipă v-aţi gândit să vă descotorosiţi de revolver, zvârlindu-l peste bord. Dar la ce bun, din moment ce arma nu fusese folosită? Nu mai era un corp delict compromiţător! Şi aţi păstrat revolverul, care nu vă părăseşte niciodată… care este şi în clipa de faţă în poşetă, deoarece aţi avut multă vreme intenţia să-l folosiţi chiar împotriva dumneavoastră înşivă dacă va veni clipa în care se va face lumină…

Tresărind, tânăra femeie făcu o mişcare bruscă, dar Victor

Deliot, care rămăsese necontenit alături de bară, îi smulse poşeta strigând:

— Nu, doamnă! Asta nu! Trebuie să trăiţi fiindcă nu aţi ucis, fiindcă soţul dumneavoastră are acum şi mai multă nevoie de dumneavoastră, fiindcă trebuie să ispăşiţi tot restul vieţii neajunsul pe care i l-aţi pricinuit.

În timp ce vorbea, avocatul scoase din poşetă revolverul, pe care-l dădu preşedintelui înainte de a continua:

— După ce v-aţi liniştit, nu vă mai rămânea decât să vă întoarceţi în cabină. Dar vă aştepta o altă surpriză: soţul dumneavoastră nu mai era acolo. Aţi fost cuprinsă din nou de cumplita îndoială: o fi el într-adevăr ucigaşul? Dar încă o dată simpla logică dovedea că era imposibil: n-ar fi avut timp să ajungă înaintea dumneavoastră în cabina lui John Bell şi să-şi desăvârşească nelegiuirea, pentru că John ar fi opus rezistenţă… Unde ar putea să fie Jacques? Şi de ce să fi părăsit singur cabina, fără a fi însoţit, cum obişnuia întotdeauna de la plecarea din New York? Neliniştea crescândă trebuie să vă fi împins să vă duceţi din nou în cabina amantului, ca să vedeţi dacă nu cumva soţul dumneavoastră se află acum acolo şi să continuaţi apoi investigaţiile… dar numai ideea că vă veţi afla din nou în prezenţa cadavrului lui John v-a împiedicat să vă puneţi planul în aplicare. Şi prudenţa vă dicta să nu daţi târcoale locului crimei… Cine ştie? Oare uşa întredeschisă a cabinei nu atrăsese atenţia şi crima nu fusese deja descoperită? Cel mai înţelept lucru vi s-a părut să aşteptaţi întoarcerea lui Jacques în propria dumneavoastră cabină. Dar aşteptarea se prelungea…

După douăzeci de minute, neliniştea dumneavoastră se transformase în îngrijorare: ce-o fi cu Jacques? Unde era? Nemaiputând dormi, o fi preferat poate să vă caute pe punte? Ar fi teribil dacă nu v-ar găsi acolo! Acest ultim gând v-a determinat să ieşiţi din cabina proprie. După jumătate de oră de căutări zadarnice, cum aţi declarat chiar dumneavoastră în prima depoziţie, aţi revenit în cabină cu speranţa că Jacques s-o fi întors. Dar nu se afla acolo… Disperată, v-aţi temut de tot ce poate fi mai rău: i s-o fi întâmplat un accident? Jacques, orb, o fi căzut în mare? Înnebunită, v-aţi dus la biroul comisarului de bord. Restul îl ştim…

În timpul anchetei aţi fost în mod constant obligată să tăceţi: să povestiţi macabra descoperire ar fi însemnat să mărturisiţi în acelaşi timp că aţi fost în cabina tânărului american! Şi bănuielile ar fi putut cădea asupra dumneavoastră: asta vă putea fi indiferent, dar vă era teamă – pe bună dreptate – ca aceste destăinuiri să nu-l facă pe Jacques să descopere – cu întârziere – legătura dumneavoastră cu John Bell. Şi asta nu o vroiaţi cu nici un preţ! În fine, eraţi năucită de amănuntele pe care le dădeau primii anchetatori. Buimăceala s-a

accentuat şi mai mult când aţi auzit bizarele declaraţii ale lui Jacques. Nu puteaţi pricepe de ce se acuză de această nelegiuire, nici semnificaţia frazelor sale: *„Nu fi îngrijorată! Iau totul asupra mea... Ai făcut bine că l-ai ucis! Te iubesc...”* Sau Jacques înnebunise subit, când s-a convins că dumneavoastră aţi comis crima, sau el era cu adevărat făptaşul, în pofida logicii dumneavoastră personale care spunea contrariul... Începând din acea clipă şi până acum, Solange Vauthier, aţi fost şi dumneavoastră sub imperiul cumplitei îndoieli: chiar şi atunci când aţi venit la bară spre a vă apăra soţul, v-aţi mai întrebat dacă nu el o fi comis crima.

Şi acum, după ce am izbutit să-i dovedesc soţului că nu aţi avut nici un amestec în moartea lui John Bell, gândesc că pot să vă demonstrez că nici Jacques nu este asasinul fostului dumneavoastră amant şi, mai ales, să vă explic de ce s-a acuzat în mod fals de această crimă. Dacă binevoiţi, domnilor juraţi, să ne înapoiem cu gândul la clipa precisă în care Solange Vauthier a părăsit cabina unde soţul ei aţipise.

...Ceea ce însă doamna Vauthier nu ştia, era că soţul ei nu dormita în ziua aceea. De îndată ce soţia lui a ieşit din cabină, s-a ridicat, a întredeschis la rândul său uşa cu precauţie şi şi-a urmărit soţia de la distanţă, ca să nu-i atragă atenţia. Bănuia că se duce să-l întâlnească pe american... Cum a urmărit-o el, orbul, prin întortocherea de scări şi de coridoare ale imensului vapor? Datorită mirosului său... Acelui simţ al mirosului, pe care-l avea ascuţit la extrem. Soţia lui, Solange, întrebuinţa mereu acelaşi parfum, un parfum care lui îi era drag deoarece, ca toţi orbii, adoră parfumurile. A fost o joacă pentru el s-o urmărească „după miros” pe culoare.

Apariţia acestui infirm străbătând culoarele pe pipăite, urcând şi coborând scările cu nările dilatate de parfumul călăuzitor, trebuie să fi fost halucinantă. Te cutremuri când cugeti la gândurile pe rând disperate şi răzbunătoare care au asaltat creierul lui Vauthier în timpul acelei stranii urmăriri. Ideea de crimă încolţise neîndoios atunci în creierul său. Nu ştia spre care primejdie aleargă, nici măcar nu încerca să-şi imagineze scena în faţa căreia se va găsi peste câteva minute – scenă pe care extrema lui sensibilitate îl va ajuta să o priceapă într-o clipă... Mai spera că soţia i-a rămas credincioasă, dar îndoielile îi crescuseră şi-l îmboldea gelozia... întocmai cum ne-a demonstrat atât de perfect domnul procuror general, o trezire înspăimântătoare a instinctelor se petrecea în sinea lui Jacques în timpul acestei urmăriri tăcute, de fiară care-şi simte prada foarte aproape. Instinctele primare, înăbuşite atâţia ani datorită înţeleptei înrâuriri a lui Yvon Rodelec, ieşeau la suprafaţă ca duhoarea dezgustătoare a unei mlaştini. Vauthier era hotărât la orice, chiar să ucidă! Pe cine? Încă nu ştia... Pe el, sau pe ea? Fără îndoială că pe cel

care va cădea primul în mâinile sale răzbunătoare… poate chiar pe amândoi! Mergea spre destinul său de-a lungul coridoarelor cabinelor, urmărind parfumul care îl târa spre viaţă sau spre moarte…

Ajuns în faţa cabinei lui John Bell, avu o clipă de ezitare: ciudat… mirosul plutea deopotrivă şi în continuarea culoarului. Vauthier era perplex. Care să fie pista cea bună? Trebuia să intre în cabină, sau să străbată culoarul? Până la urmă a împins uşurel uşa întredeschisă…

Să-l urmărim acum în cabină, unde nările îi descoperă mirosul omului pe care îl detesta: americanul… Două mirosuri ce se amestecau atât de strâns nu puteau fi decât dovada vinovăţiei de netăgăduit a două fiinţe. Şi sunt aici… Nu îi vor scăpa! N-are nevoie de nici o armă: îi ajung cele două mâini! De ce să fi irosit vremea în căutarea unui oarecare stilet de tăiat hârtie? Sigur pe forţa lui herculeană, Vauthier nu s-a gândit nici o clipă să folosească un obiect ucigător. Singurul reflex care-i vine natural celui care nu vedea, este cel pe care i-l inspiră cel de al doilea simţ de care ştie să se folosească precum un virtuos: pipăitul… Şi pipăitul pretinde un contact nemijlocit: aşadar, va sugruma!

Dacă-mi iau îngăduinţa să insist asupra acestui punct, domnilor juraţi, e numai pentru a rectifica monumentala eroare psihologică ce s-a făcut în timpul reconstituirii crimei. Dacă Vauthier ar fi ucis, nu s-ar fi servit de un stilet pentru tăiat hârtie, ci de mâinile sale atât de prompte şi de agile! Însăşi reconstituirea ar fi trebuit să mire pe domnul inspector Mervel şi pe colaboratorii săi: gestul făcut de infirm cu precizia unui profesionist al crimei, era prea perfect ca să fie adevărat. Nu era decât un gest bine studiat şi repetat cu anticipaţie, în timpul jumătăţii de oră în care s-a aflat singur cu mortul, Vauthier ştia bine că osândirea lui va depinde în mare măsură de felul în care va executa acest gest… şi era ferm hotărât să ia asupră-şi crima pentru a-şi salva soţia! Trebuia deci să-i convingă pe anchetatori cu orice preţ şi să le ofere certitudinea absolută că el, infirmul, era perfect capabil să mânuiască un stilet de tăiat hârtie, ascuţit, şi să izbească precis dintr-o singură lovitură, cu toate că era orb…

Şi aici a început să se poticnească ancheta. Dar să revenim la clipa în care infirmul înaintează încet în cabină, cu braţele încrucişate ameninţător… Mâinile lui care s-au întins instinctiv înainte, se proptesc într-un trup culcat… trup în care distinge mirosul nesuferit, în care se amestecă pe lângă parfumul iubit al Solangei unul mai aspru, de sânge. Începe să duhnească deja a cadavru…

Vauthier s-a retras îndărăt, apoi mâinile sale au înaintat iarăşi spre trupul americanului… Degetele atinseră pieptul şi urcară încet către faţă, ca să se imobilizeze la înălţimea gâtului unde s-au scăldat într-un lichid călduţ şi vâscos: sânge! Degetele pipăie contururile

tăieturii de la gât… Orice îndoială este exclusă pentru infirm: un pumnal săvârşise opera… Degetele sale coboară din nou spre piept şi se opresc un timp în regiunea inimii. Pipăitul lui nu dă greş: inima a încetat să mai bată. Americanul era aşadar mort, asasinat!… Degetele încep să se plimbe pe pat, în jurul cadavrului, căutând cu febrilitate arma crimei… Deodată una dintre mâini o găseşte: Jacques Vauthier recunoaşte într-o clipită modelul stiletului pentru tăiat hârtie pe care şi el îl foloseşte adesea, în propria sa cabină, ca să taie paginile pe care Solange vrea să i le citească…

Degetele sale nesatisfăcute continuă să atingă totul, în speranţa că va găsi vreun indiciu… Atingând măsuţa de noapte ele se imobilizează din nou, ca împietrite, pe un obiect pe care-l înhaţă: o simplă eşarfă de mătase pe care o mângâiase adeseori, impregnată cu parfumul Solangei. Este pătrăţelul de mătase pe care Vauthier avea obiceiul să-l numească *eşarfa verde,* într-adevăr eşarfa soţiei sale! Dovadă indiscutabilă că nici Solange nu e departe… dar unde se ascunde?

Vauthier părăseşte patul ca să dea ocol cabinei, să pătrundă în cabinetul de toaletă, să ia pe rând pereţii de-a lungul, să scotocească printre draperii şi în debaraua în care sunt depozitate cuferele de voiaj… Nimic! Nimeni! Şi, într-o străfulgerare, înţelege… Acum totul se explică! Totul e atât de simplu, de limpede! Sub un pretext oarecare americanul a izbutit s-o ademenească pe Solange în această cabină, dar ea s-a apărat. N-a vrut să-i cedeze şi, printr-un gest pe care el, soţul, îl consideră eroic, l-a izbit pe ticălos cu primul obiect care i-a căzut sub mână: stiletul pentru tăiat hârtie ce se afla pesemne zvârlit pe măsuţa de noapte…

Din nefericire, însă, în zăpăceala gestului făcut, Solange şi-a pierdut eşarfa, rămasă în cabină după fuga ei: eşarfa verde. Acum înţelege pentru ce mirosul parfumului ei continua pe culoarul cabinelor: după ce l-a ucis pe american, Solange a fugit pe culoar spre punte fără a mai avea timpul necesar să închidă în urma ei – din precauţie – uşa cabinei, care rămăsese întredeschisă… Deoarece actul de dreptate fusese făcut, trebuia evitat cu orice preţ ca Solange să fie acuzată de crimă! Nu era de pierdut nici o secundă… Dintr-o clipă într-alta putea să vină cineva şi să descopere crima înainte ca el, Jacques, să fi avut timp s-o camufleze. O soţie atât de desăvârşită merită să te sacrifici pentru ea! Cel mai nimerit mijloc, totodată şi cel mai sigur spre a deturna bănuielile, era ca el să se substituie Solangei în rolul de criminal. El, infirmul, va fi cel care-şi va lua crima în cârcă. Nu risca decât cel mult câţiva ani de închisoare… Cine va cuteza să condamne la pedeapsa capitală un surdo-mut-orb din naştere? Va beneficia aşadar de serioase circumstanţe atenuante… De altminteri, mijlocul lui de apărare va fi simplu: o tăcere încăpăţânată care să

impresioneze juriul şi să facă să planeze asemenea îndoieli, încât pedeapsa lui să fie cât mai mică… Pe urmă, când va ieşi din închisoare, va regăsi pe tovarăşa lui minunată, alături de care va continua să ducă o existenţă fericită, departe de orice rival…

Toate aceste gânduri tumultoase s-au învălmăşit probabil în creierul său înfierbântat, în răstimpul a numai câteva secunde. În primul rând urmau să dispară cele două corpuri delicte: stiletul pe care se află cu siguranţă amprentele Solangei şi, mai ales, eşarfa de mătase verde. A aruncat eşarfa în mare, prin hublou. Dar când să repete gestul şi cu stiletul pentru tăiat hârtie, Vauthier ezită. Când îl vor aresta, va fi întrebat cum a procedat ca să ucidă cu *această,* armă? Trebuia deci să repete la rece gestul executat de Solange într-o clipă de nebunie şi asta până ce va fi în stare să-l execute la perfecţie, fără cea mai mică ezitare. Degetele sale s-au încleştat pe mânerul stiletului. De câteva ori braţul său a coborât automat. Abia după ce a fost sigur că va putea reface gestul asasin la reconstituirea crimei, s-a decis în sfârşit să arunce în mare, prin hublou, stiletul pentru tăiat hârtie care purta, desigur, amprentele soţiei sale…

Acum trebuia să imprime crimei propriile sale amprente. Apăsă deci cam peste tot degetele sale pătate de sânge… Crima „lui” era semnată… Pentru a da impresia că americanul se luptase, ridică mortul din pat şi îl târî până la uşă, după ce răsturnase intenţionat câteva mobile. Nu mai avea decât să întredeschidă din nou uşa cu băgare de seamă, încât prima persoană care ar trece pe culoar să descopere crima şi pe pretinsul asasin. Aşteptarea fu lungă; dar îi găsi o savoare particulară… Al treilea simţ al lui îl făcea să „guste” plenitudinea crimei, a ceea ce considera că este „crima lui”! Am spus, onorată Curte, că o dată – o singură dată în strania sa existenţă – Jacques Vauthier s-a arătat o brută autentică: a fost în timpul acestei aşteptări. A retrăit cu o intensitate prodigioasă fazele unei crime pe care nu o comisese. Revedea în imaginaţie braţul său, care avea dreptul să pedepsească, năpustindu-se asupra americanului… Nu se mai îndoia că n-ar fi într-adevăr ucigaşul şi se îmbăta cu nesaţ de nelegiuirea lui imaginară… Jacques Vauthier nu regreta nimic: moraliceşte îl asasinase şi el pe John Bell… Iată crima lui, domnilor juraţi! Este mare, desigur, dar nu ţine de justiţia domniilor voastre…

Cuvintele pe care le pronunţase avocatul, înfiorară asistenţa. Daniela era zguduită. Gândul că un om de o inteligenţă atât de excepţională se poate transforma într-o brută capabilă să ucidă din dragoste, o tulbura într-un fel straniu… Şi sentimentul de admiraţie mută, pe care tânăra fată i-l închinase acuzatului puţin câte puţin, sporise ciudat: nu era un om cu adevărat minunat acest Jacques, pentru care nu conta nimic în afară de femeia lui iubită?

Victor Deliot nu dădu nici un fel de atenţie neliniştii pe care o

provocase. Lăsă murmurul să se domolească şi continuă cu calmul de care nu se despărţea niciodată:

— Vă rog acum, domnilor juraţi, să-l priviţi pe Vauthier prăbuşit în boxă. Priviţi cum obrazul său, impasibil până acum, s-a schimonosit! De data asta nu mai joacă un rol: descurajarea lui e sinceră, totală… Visul lui de dragoste extaziată s-a năruit… A aflat de asemenea că nu Solange l-a ucis pe amantul ei şi că nu făcuse gestul pe care el, în orbirea unei inimi sfâşiate, l-ar fi socotit reparator. Nu mai are, aşadar, nici un motiv să poarte pe umeri responsabilitatea crimei… Domnule interpret, dacă domnul preşedinte nu are nimic împotrivă, v-aş cere să fiţi atât de bun şi să-i puneţi acuzatului următoarea întrebare: „Jacques Vauthier, descrierea pe care am făcut-o felului în care ai descoperit şi ai camuflat crima în cabină este exactă?”

Interpretul transmise întrebarea pe falangele acuzatului. Atunci acesta îşi îndreptă statura înaltă în boxă şi, pentru prima oară de la începutul procesului, făcu în alfabetul mimic, cu degetele, o serie de semne grăbite pe care întreaga asistenţă le-a putut vedea. Interpretul traducea cu voce tare: „Descrierea este exactă…”

— În cazul acesta, continuă avocatul, puneţi-i o ultimă întrebare după care îi vom da pace: „Jacques Vauthier, mai persişti în declaraţiile dumitale că şi asasinat pe John Bell în ziua de 5 mai, pe bordul pachebotului *De Grasse”?*

Jacques, rămas în picioare, răspunse prin acelaşi procedeu:

— Recunosc că am minţit ca să-mi salvez soţia! Nu eu l-am ucis pe John Bell!

După care recăzu pe bancă, doborât de durerea lui morală, stârnind milă.

— Amintiţi-vă, domnilor juraţi, v-am spus ieri că am speranţa să-l aduc pe clientul meu în situaţia de a face în această incintă o retractare răsunătoare înainte de încheierea dezbaterilor. Aveam însă nevoie, ca să ating acest ţel, să-l pun pe Jacques Vauthier în faţa unor probe atât de zdrobitoare, încât să nu mai poată persista în a se închide în ceea ce eu continui să numesc „o admirabilă minciună din dragoste”… Acum nu-mi mai rămâne decât să pun trei întrebări şi doamnei Solange Vauthier, rugând-o să mă scuze că o sâcâi în timp ce este atât de istovită. Am toate temeiurile să cred că doamna Vauthier nu mai are nici dânsa motiv să nu ne spună adevărul… Solange Vauthier, John Bell a fost amantul dumneavoastră, da sau nu?

Tânăra femeie făcu o sforţare pentru a răspunde şi i se auzi vocea slabă:

— A fost amantul meu…

— V-aţi dus în cabina lui în ziua de 5 mai, continuă avocatul, către orele două după-amiază, da sau nu?

Solange răspunse cu mai multă siguranţă:

— Da… Vroiam să obţin promisiunea lui John că nu va mai căuta să mă vadă niciodată. Iar în cazul că ar fi refuzat, cred că l-aş fi ucis fără milă spre a salva fericirea lui Jacques… Dar când am intrat în cabină, John… era deja mort…

— A treia şi ultima întrebare, doamnă, pentru care vă rog să faceţi un foarte serios efort de memorie: acum, după ce modestele mele deducţii personale v-au îngăduit să vă împrospătaţi anumite întâmplări, vă amintiţi dacă aţi văzut eşarfa verde pe măsuţa de noapte, în apropierea corpului victimei?

— Nu. Eram prea tulburată când l-am văzut pe John, ca să mai bag de seamă amănuntele… Era oribil! Peste tot sânge!… Sânge!… Destul!

Tânăra femeie îşi acoperise faţa cu amândouă mâinile, de parc-ar fi vrut să scape de imaginea înspăimântătoare: plângea cu hohote…

Daniela înălţă uşor din umeri, gândind cu oarecare amărăciune că Solange, care nu avusese nici o atracţie adevărată pentru soţul ei, plânge moartea amantului… Dovadă că această femeie nu l-a iubit pe Jacques şi nici nu-l va iubi vreodată.

Victor Deliot o mai întrebă cu glas foarte scăzut:

— N-aţi observat înainte de săvârşirea crimei că aţi pierdut această eşarfă?

— Ba da. O aveam când ne-am îmbarcat la New York… Dar chiar în seara plecării n-am mai găsit-o. M-am necăjit! Nu i-am spus nimic lui Jacques; ştiam că ţinea mult la eşarfă… Până-n cele din urmă nu m-am mai gândit la ea.

— Aşadar, doamnă, eşarfa dumneavoastră v-a fost furată de adevăratul criminal, cu trei zile înainte de crimă… Trebuie să fi fost cineva care vă cunoştea bine, care ştia că purtaţi mereu la gât această eşarfă impregnată cu parfumul dumneavoastră? Cineva care se găsea de asemenea pe *De Grasse* şi avea intenţia fermă să-l asasineze pe John Bell, lăsând în preajma lui unul dintre obiectele dumneavoastră obişnuite, încât răspunderea crimei să cadă asupra dumneavoastră… Cineva care nu nutrea împotriva soţului dumneavoastră nici un gând răuvoitor, dar avea o răfuială cu dumneavoastră şi cu John Bell.

În timpul unor lungi nopţi de veghe am căutat şi eu, deopotrivă cu doctorul Dervaux şi cu domnul procuror general mobilul care a putut să ducă la această crimă atât de bine pregătită, căreia aţi fost cât p-aci să-i deveniţi de asemenea victimă. Gândiţi-vă că dacă soţul nu ar fi aruncat acel corp delict – care era eşarfa verde – şi nu ar fi împrăştiat cu dărnicie propriile sale amprente, dumneavoastră aţi fi fost judecată azi în locul lui şi am toate temeiurile să cred că nici un apărător din lume n-ar fi putut să vă scape de pedeapsă!

Aşadar, cineva vă vroia răul, la fel ca şi tânărului american. Dar

cine? Cineva căruia dumneavoastră sau John i-aţi pricinuit vreun neajuns. Ce neajuns? Material? Asta mi s-a părut neverosimil de la început. Un neajuns moral? Mă apropiam de adevăr… Şi, în definitiv, de ce nu un neajuns sentimental? Ne aflam deci în preajma unui mobil pasional… Cum de nu mă gândisem mai curând la această posibilitate şi, înaintea mea, nici unul dintre anchetatori, sau apărătorii care m-au precedat? Criminalul sau instigatorul la crimă – şi insist în mod special asupra celui de al doilea element – putea să fie bărbat sau femeie… Un bărbat ar fi putut însemna un amant înlăturat de dumneavoastră, doamnă Vauthier; o femeie putea fi o iubită căreia i-aţi luat locul în inima lui John Bell.

M-am oprit îndelung asupra primei ipoteze, dar eram sigur că aventura dumneavoastră cu tânărul american trebuia pusă pe seama unei slăbiciuni trecătoare. Mărturisesc totuşi că m-am întrebat o clipă dacă acel Jean Dony, cu care aţi avut altădată o aventură destul de neplăcută la Institutul Sfântul Iosif, n-o fi cumva amestecat în crimă? Dar am căpătat dovada că Jean Dony era tot organist la Albi şi în momentul crimei de pe *De Grasse.* Rămânea cea de a doua ipoteză: a unei rivale. Atunci lucrurile au devenit surprinzător de simple…

Să presupunem deci, domnilor juraţi, că John Bell ar fi avut ca amantă timp de câteva luni sau de câţiva ani o tânără frumoasă dar lipsită de scrupule, de soiul acelei animatoare din clubul de noapte despre care s-a mai vorbit aici: Phylis Brooks. Ştim acum din propria mărturisire a Solangei Vauthier că a făcut cunoştinţa lui John Bell câteva luni înainte de a se înapoia în Franţa şi că acesta i-a devenit amant. Ardoarea tânărului american pentru frumoasa Phylis trebuie să se fi domolit sensibil din ziua în care acest tânăr întreprinzător a cunoscut-o pe drăgălaşa franţuzoaică. Phylis Brooks, care ţinea să-l păstreze numai ea în mreje, mai mult din interes decât din pasiune pentru John Bell – nu era oare fiul unic al unui bogat şi influent membru al Congresului? — trebuie să fi fost mânioasă pe ea, mânie care s-a prefăcut în ură când s-a convins că Solange Vauthier o înlocuise complet în inima lui John Bell. Bineînţeles, doamnă Vauthier, că acesta din urmă nu vă vorbea niciodată de Phylis şi nici de scenele interminabile, aproape zilnice, în care-i strecura diverse ameninţări. John, însă, pe măsură ce dumneavoastră aţi început a regreta legătura cu el, se crampona şi mai mult de dumneavoastră. Auzind că aţi hotărât brusc să vă înapoiaţi în Franţa împreună cu soţul, s-a prefăcut că acceptă vederile părintelui său, domnul senator Bell, care considera că un voiaj în Europa ar da prilej fiului său să se debaraseze pentru totdeauna de frumoasa Phylis. John s-a îmbarcat aşadar, fără să vă prevină… de unde şi surprinderea dumneavoastră de a-l întâlni pe covertă, câteva ore după plecarea din New York!

Phylis, cu toate acestea, nu era chiar cu totul absentă. Avea un

reprezentant pe bord... soţul ei! Soţul lui Phylis, care o surprinsese chiar în ajunul plecării pachebotului, alături de amantul ei – frumosul John... A fost o scenă de pomină, desfăşurată chiar în apartamentul lui Phylis din New York...

În după-amiaza aceea soţul ieşise în oraş. Phylis, ştiind că nu se va înapoia decât seara târziu, profitase de ocazie ca să dea un telefon imperativ lui John Bell. Vroia să-l revadă şi să-l determine pentru ultima oară să nu o părăsească. John, care în fond fusese întotdeauna destul de slab în faţa femeilor, s-a lăsat convins de accentul imperios, la telefon, al celei pe care se pregătea s-o părăsească pentru totdeauna. Se poate chiar să-i fi fost şi teamă ca fata asta lipsită de scrupule să nu stârnească unul din acele scandaluri mondene de care America este atât de avidă şi care putea pricinui o pagubă considerabilă tatălui său, onorabil membru al Congresului şi aflat în plină campanie electorală. John socoti că-i mai cuminte să se ducă la Phylis şi să-ncerce a o potoli printr-o înţelegere bănească. De altfel, tânărul nu-şi făcuse niciodată prea multe iluzii cu privire la natura adevărată a sentimentelor pe care femeia asta le nutrea: ceea ce o interesa pe Phylis la John era doar numele său binecunoscut şi, mai ales, banii pe care îi avea. Phylis era o autentică femeie uşoară de pe Broadway, frumoasă şi intrigantă, mărginită şi lacomă, care nu vedea în bărbat decât o maşină de procurat bani, cu atât mai mult cu cât soţul ei nu-i dădea de fel.

Un sfert de ceas după convorbirea telefonică, John se afla în apartamentul lui Phylis Brooks pe al cărei soţ nu-l cunoştea. Aflase chiar de la ea că e măritată, dar în acelaşi timp că acest soţ trebuie considerat un personaj neglijabil... unul dintre acei soţi comozi care prezintă avantajul de a se afla mai totdeauna în călătorie... John nu ştia nici numele acestui soţ model: Phylis îşi păstrase numele de fată: Phylis Brooks. Era mai puţin stânjenitor în profesia ei de „animatoare”...

Nu-i prea greu de imaginat convorbirea dintre femeia uşoară şi cel care încerca să-i scape. Trebuie să fi început printr-o scenă de vrajă, dar tânărul nu se lăsă prins în capcană. Creierul şi inima îi erau prea pline de imaginea blândei franţuzoaice, a cărei comportare era cu totul opusă manierelor grosolane şi interesate ale tinerei americance! John a preferat să intre de îndată în miezul chestiunii!

— Cât vrei?

— Cincizeci de mii de dolari, răspunse Phylis sigură de sine.

În cele din urmă, după o târguială josnică, s-a ajuns la douăzeci şi cinci de mii de dolari. Cecul a fost semnat la purtător, încât femeia să-l poată încasa imediat. Din nefericire pentru dânsa, când s-a prezentat a doua zi la bancă, Phylis Brooks a fost nevoită să prezinte un act de identitate. Acesta era întocmit pe numele ei adevărat – nume

pe care i-l dăduse soţul, prin căsătorie. Phylis şi-a încasat cecul, dar numărul actului de identitate a rămas înregistrat la bancă: un nume preţios pentru corespondentul meu din New York…

În clipa când John urma să-şi ia rămas hun pentru totdeauna de la femeie, o cheie s-a răsucit în broască; era soţul, care se înapoiase mai curând decât fusese prevăzut. Cei doi bărbaţi nu s-au văzut – şi insist în mod deosebit asupra acestui punct – deoarece tânărul a izbutit să fugă pe scara de fier exterioară, de securitate, cu care sunt prevăzute mai toate imobilele din New York. Soţul avu doar timpul să vadă fuga unei siluete masculine. Dar însăşi această fugă era o mărturisire. Soţului nu-i rămânea decât să se întoarcă la nevasta lui ca să-i ceară explicaţii. Ceea ce a şi făcut cu asemenea brutalitate, încât Phylis s-a văzut într-o secundă înghesuită pe o pernă-colţar având în jurul gâtului mâinile bărbatului, care se strângeau din ce în ce mai tare, gata s-o sugrume. Frumoasa Phylis a mărturisit într-un geamăt: „A fost John… John Bell… Dar n-am să-l mai văd: se îmbarcă mâine, împreună cu cea pe care o iubeşte, pe acelaşi vapor cu tine…”

Fiindcă John Bell nu ştiuse niciodată că soţul lui Phylis Brooks era francez şi că profesia îl obliga să plece în fiecare lună în Franţa, pe pachebotul *De Grasse*…

După un ceas soţul, împăcat, îşi ducea nevasta să cineze într-un cabaret, ca să petreacă împreună o seară plăcută înainte de plecare. Ea primise, încântată de această destindere şi la gândul că va încasa cei douăzeci şi cinci de mii de dolari fără ştirea soţului ei. În fond, îi ieşiseră bine socotelile în această aventură. A doua zi soţul se îmbarcă. *De Grasse,* cum am mai dat de înţeles, nu mai avea nici un secret pentru soţul francez al lui Phylis, după trei ani de când făcea naveta pe acel pachebot între New York şi Le Havre. Omul cunoştea amănunţit aşezarea cabinelor de lux şi a celor de clasa întâi, labirintul de scări şi de culoare, cele mai mici tabieturi ale pasagerilor, regulamentul de bord, pe scurt: întreaga viaţă intensă care animează un asemenea oraş plutitor. Şi nu i-a fost greu de fel să afle ce cabină au reţinut soţii Vauthier şi John Bell. Având toate aceste informaţii, el căută încă din primele ore ale călătoriei să pună mâna pe vreun obiect de uz curent care aparţinea celei pe care vroia s-o facă răspunzătoare de crimă: Solange Vauthier, noua amantă a lui John Bell…

Răzbunarea unui soţ ultragiat a fost premeditată cu o logică necruţătoare: va începe prin a-l ucide pe John Bell. În felul acesta va fi sigur că Phylis nu-şi va revedea niciodată amantul. Îşi rezerva satisfacţia s-o anunţe personal pe Phylis, printr-o telegramă laconică, de moartea lui John Bell: va fi o surpriză dublată de o spaimă salvatoare pentru frumoasa creatură care, pe viitor, va şovăi poate să-şi ia alt amant… Spre a-şi asigura impunitatea, va aranja totul în aşa fel, încât bănuielile să cadă asupra iubitei franceze a tânărului

american. Se va considera la urma urmei normal ca John Bell să fi fost asasinat de o femeie măritată, care căuta să-şi salveze onoarea… La început moartea fiului senatorului va face o vâlvă imensă. Ucigaşa prezumtivă, împotriva căreia anumite probe vor părea copleşitoare, va fi judecată de o Curte cu juri din Franţa şi – aproape sigur – condamnată. În timpul acesta asasinul va continua să ducă o viaţă dacă nu tihnită, cel puţin pasionată alături de frumoasa Phylis…

De îndată ce o identifică pe Solange Vauthier, observă că tânăra doamnă poartă ostentativ în jurul gâtului o eşarfă de mătase verde. După ce a atins-o în treacăt pe Solange de două-trei ori, în îmbulzeala dinaintea plecării, l-a izbit şi parfumul ei foarte caracteristic – parfum de care eşarfa de mătase trebuia să fie impregnată… Nu-i rămânea, deci, decât să fure această eşarfă şi s-o plaseze la vedere la locul crimei, după ce totul se va fi sfârşit. Astfel, anchetatorii nu vor mai avea nici o îndoială asupra identităţii ucigaşei.

Să recunoaştem că toate acestea nu erau rău combinate! Din nefericire, executarea planului nu i-a reuşit decât pe jumătate: dacă partea întâia, respectiv crima, s-a desfăşurat după schema dinainte stabilită, partea a doua a eşuat datorită amestecului – pe care l-am putea califica drept „miraculos” – al lui Vauthier şi, pe legea mea! a fost primul şi singurul care a căzut în cursa întinsă de o minte vicleană, când a descoperit în cabina crimei eşarfa parfumată a propriei sale soţii! Restul îl cunoaştem…

O persoană a cărei surpriză trebuie să fi fost mare, a fost frumoasa Phylis, după ce a citit ziarul new-yorkez din dimineaţa zilei de 6 mai, care publica amănunte despre crima săvârşită asupra unui cetăţean al Americii Libere, pe bordul lui *De Grasse,* aflând că ucigaşul fusese prins pe vapor, dar că nu era soţul ei, ci al rivalei sale! Înţelegea cu atât mai puţin, cu cât o telegramă destul de laconică pe care o primise în ajun, a orele cinci după amiază, semnată „Henri” – prenumele soţului ei – o anunţa în limba engleză: „Îţi împărtăşesc durerea…” Ne aflam în pline condoleanţe!

S-ar putea ca în prima clipă, Phylis să fi suferit un şoc nervos. Dar graţie temperamentului ei solid de femeie uşoară, practică şi liberă – care nu era făcută să se emoţioneze – îi trecu repede. În definitiv, încasase cei douăzeci şi cinci de mii de dolari! Barem dacă imbecilul ei de soţ nu s-o fi vârât prea din cale afară în această istorie!… Ar fi grav, deoarece poliţia ar putea începe să despice firul în patru şi să descopere, spre exemplu, că unul dintre ultimele cecuri semnate la New York de John Bell, fusese achitat unei anumite femei care purta acelaşi nume cu ucigaşul! Phylis era îngrijorată… Aşa încât lectura ziarelor, a doua zi, o miră dar o şi linişti. O să afle ea adevărul când i s-o întoarce bărbatul la New York, la cea mai apropiată călătorie…

Aşadar, acum o cunoaştem întrucâtva pe Phylis Brooks. Nu ne mai rămâne decât să descoperim identitatea soţului ei, şi prin urmare a ucigaşului lui John Bell. Această mică operaţie, după ce adunasem atâtea elemente, nu era mare scofală. Dar îmi permit să semnalez Curţii că nu consider necesară şi prezenţa doamnei Vauthier pentru sfârşitul pledoariei mele, după ce a stat atâta timp în picioare lângă bară.

— Vă puteţi retrage, doamnă, spuse numaidecât preşedintele Legris…

După ce tânăra femeie a ieşit, Victor Deliot reluă:

— Pentru a stabili repede această identitate, îmi pare necesar să fie reascultaţi la bară primii martori care au depus în cursul procesului. Vreau să spun martorii absolut „obiectivi"; cei care nu aveau legături de rudenie şi nici de prietenie cu acuzatul şi s-au mărginit să ne expună faptele şi expertizele. Dacă nu mă înşeală memoria, au depus pe rând: stewardul Henri Téral şi domnii: comisar Bertin, comandant Chardot, doctorul Langlois, inspectorul. Mervel şi profesorul Delmot… Deci, dacă onorata Curte nu vede nici un inconvenient, aş propune ca fiecare dintre aceşti martori enunţaţi să revină la bară, pentru a răspunde la câteva întrebări precise pe care ani intenţia să le pun.

— Curtea nu vede nici un inconvenient, răspunse preşedintele Legris.

— Mulţumesc onoratei Curţi… Cred c-ar fi cel mai bine ca martorii să compară chiar în ordinea pe care a stabilit-o domnul procuror general, pentru depoziţiile lor anterioare. Primul a fost, mi se pare, stewardul Henri Téral?

— Domnule Téral, începu bătrânul avocat de îndată ce stewardul se afla în faţa barei, dacă-mi amintesc bine, ne-aţi spus că dumneavoastră aţi fost primul care a descoperit crima din cabina de lux ocupată de John Bell?

— Într-adevăr…

— N-aţi întreprins cercetarea metodică a cabinelor de lux, la care asiguraţi serviciul, decât în urma ordinului expres al domnului comisar Bertin care dorea să satisfacă rugămintea doamnei Vauthier?

— Este exact.

— Când aţi văzut de pe culoar uşa cabinei ocupate de John Bell întredeschisă, nu aţi fost peste măsură de surprins!

— Cum adică?

— Fiindcă v-aţi aşteptat oarecum, domnule Téral! Dar ceea ce v-a surprins într-adevăr, era că aţi găsit corpul prăbuşit lângă uşă iar pe Vauthier şezând pe pat, năucit.

— E drept…

— ...Cu atât mai mult, continuă avocatul, cu cât această viziune stranie nu corespundea de fel cu cea pe care aţi avut-o în cabină cu două ceasuri mai înainte?

— Nu înţeleg...

— Se va înţelege totul îndată! afirmă Victor Deliot. Cu două ceasuri înainte de... să zicem „descoperirea dumneavoastră oficială" a crimei, aţi mai intrat o dată în această cabină cu ajutorul unui paspartu pe care îl poartă obligatoriu asupra lui fiecare steward de pe bord, pentru a-şi putea îndeplini serviciul fără nici un inconvenient... Aţi avut o deosebită grijă să nu faceţi nici un zgomot ca să nu treziţi din somn pasagerul culcat pe pat, în pijama, făcându-şi siesta... Experienţa primelor zile de călătorie v-a deprins cu micile tabieturi ale lui John Bell... Aşadar, acesta dormea somnul drepţilor, dar era încă în viaţă, şi în perfectă stare de sănătate... Lângă el, pe măsuţa de noapte, se găsea stiletul de tăiat hârtie pe care o fermecătoare atenţie a Companiei generale transatlantice îl pune la dispoziţia fiecărui pasager spre a-i înlesni lecturile. Acest stilet constituia, evident, o armă ideală: ştiaţi că o veţi găsi acolo fără să o îi adus cu dumneavoastră... Vlăjganul aceia adormit nu putea opune nici o rezistenţă şi, Doamne! va trece din lumea asta în cealaltă, alunecând din somnul terestru în somnul de veci...

— Nu vă permit! urlă stewardul.

Sala s-a ridicat în picioare într-un vacarm imens.

— Linişte! ordonă preşedintele Legris.

— Aşa... Nu-mi permiteţi, domnule Téral? Ei bine, eu vă acuz formal că aţi ucis pe John Bell în cabina lui, la orele 13 şi 45 în ziua de 5 mai, retezându-i cu precizie artera carotidă cu stiletul de tăiat hârtie, pe care sunt convins că nu au rămas amprentele dumneavoastră pentru că aţi fost destul de precaut ca să purtaţi mănuşi! Încât nu v-aţi temut să lăsaţi arma crimei pe măsuţa de noapte, alături de eşarfa de mătase verde pe care aţi furat-o cu trei zile mai înainte doamnei Vauthier. Iată pentru care motiv mi-am permis, domnule Téral, să vă întreb dacă prezenţa cel puţin neaşteptată a lui Vauthier în preajma victimei dumneavoastră, nu v-a prilejuit un şoc nervos? Mărturisiţi că aţi fi avut de ce!

— Nu înţeleg nimic din tot ce spuneţi! răspunse stewardul.

— Nu înţelegeţi, domnule Téral, dar păliţi din ce în ce! Şi pentru că aveţi o memorie slabă, am să v-o împrospătez povestindu-vă în ce fel am descoperit că dumneavoastră sunteţi criminalul... Cum ancheta magistraţilor n-a avut darul să mă lumineze, am întreprins şi eu o mică anchetă proprie. Datorită ei am descoperit întreaga familie Vauthier, Institutul din Sanac... Dar am cercetat totodată şi un anumit dosar al Companiei generale transatlantice. Am găsit în el numele absolut tuturor pasagerilor care călătoreau pe *De Grasse* în timpul

tragicei călătorii. Am mai văzut şi toate telegramele ce au fost expediate de pe vapor. Şi, din maldărul de complimente şi de ordine de bursă, atenţia mi-a fost reţinută de o telegramă semnată „Henri” şi care glăsuia: „Îţi împărtăşesc durerea…” pe englezeşte: *„I share your sorrow”*. Aceşti termeni puţin cam bombastici au putut foarte bine să nu reţină atenţia radiotelegrafiştilor de pe *De Grasse,* cărora nu le-a venit ideea să facă o legătură între această „durere împărtăşită” de la distanţă şi crima ce fusese comisă pe bord, dar nu acelaşi lucru s-a întâmplat cu un bătrân încăpăţânat ca mine… Am remarcat că acea telegramă semnată „Henri”, fusese expediată de pe *De Grasse* cu mai puţin de o jumătate de oră după săvârşirea crimei pe adresa unei anumite Phylis Brooks, locuind la New York. Am însărcinat fără întârziere pe un vechi prieten care trăieşte în acest oraş de peste un sfert de veac, să facă o anchetă rapidă şi discretă asupra acelei misterioase necunoscute. Am fost repede lămurit asupra personalităţii speciale a acestei fete frumoase şi asupra relaţiilor ei recente: printre acestea figura şi un anume John Bell, asasinat în împrejurări tragice pe bordul lui *De Grasse,* în ziua de 5 mai trecut. Am aflat în acelaşi timp că această Phylis Brooks se căsătorise cu trei ani în urmă cu un cetăţean francez, pe nume Henri Téral. Phylis continua să poarte numele ei de fată, din necesităţi… să le zicem „profesionale”! Iar telegrama expediată de pe De *Grasse* purta semnătura „Henri”. Acest misterios Henri nu putea fi decât soţul lui Phylis şi el se afla cu certitudine pe bord în momentul crimei! Trebuie să recunoaşteţi: era o coincidenţă cel puţin ciudată! Negăsind nici un Henri pe lista pasagerilor ce mi-a fost comunicată de amabila Companie, am cerut să consult şi lista echipajului din timpul acelei călătorii. Şi vă declar pe cuvânt că am găsit acolo prenumele de Henri care însoţea numele de Téral, steward ataşat la cabinele de lux, printre care se găsea şi cea ocupată de John Bell!

Un murmur de admiraţie străbătu sala. Daniela, uluită, contempla pe bătrânul ei prieten care, puţin tulburat el însuşi, încerca în van să-şi potrivească ochelarii pe nas. Tuşi, îşi drese glasul şi reluă:

— Concluziile mele, onorată Curte şi domnilor juraţi, vor fi simple: adevăratul ucigaş al lui John Bell se află în faţa domniilor voastre… El va fi judecat la timpul cuvenit şi mă tem că sarcina apărătorului său va fi grea… în tot cazul prea grea pentru umerii mei bătrâni. În ce mă priveşte mi-am îndeplinit misiunea pe care mi-a încredinţat-o domnul decan Musnier în ziua în care m-a numit apărător din oficiu în acest proces, urmând să asigur apărarea lui Jacques Vauthier, pe care îl veţi achita. Nu aştept mulţumiri din partea nimănui şi, mai ales, din partea ciudatului meu client, căruia ştiu că i-am făcut mult rău dezvăluindu-i lipsa de ţinută a soţiei sale, nici de la dânsa, fiindcă e sigur că-mi poartă pică deoarece am scos în

plină lumină anumite fapte din viaţa ei intimă şi nici, în fine, din partea familiei acestui nefericit infirm, care nu-mi va ierta desigur niciodată că l-am scăpat pe acuzat printr-un fericit concurs de împrejurări de pedeapsa prevăzută în articolul 302 din Codul Penal, pedeapsă cerută de domnul procuror Berthier cu o vehemenţă care – din fericire – s-a dovedit inutilă! Singura persoană care trebuie să binecuvânteze cerul din adâncul inimii, fiindcă a ştiut să mă inspire, e fără îndoială domnul Rodelec, admirabilul şi modestul Yvon Rodelec, a cărui nobilă figură a ridicat pe cele mai înalte culmi nivelul scăzut al acestor dezbateri…

Şi dacă ar trebui ca eu, la rândul meu, să adresez mulţumiri, acestea s-ar îndrepta desigur către domniile voastre, onorată Curte şi domnilor juraţi, pentru că aţi binevoit să ascultaţi această pledoarie lungă cu o răbdare care onorează justiţia franceză…

CAPITOLUL VI
VERDICTUL

Victor Deliot îşi regăsise, în sfârşit, pe strada Saints-Pères, halatul de casă decolorat şi îşi încălţase papucii… înfundat în vechiul său fotoliu, cu capul sprijinit de spătar şi cu ochii abia întredeschişi, părea să acorde o atenţie destul de slabă cuvintelor tinerei sale confidente, Daniela. Ca în fiecare seară, cabinetul de lucru nu era luminat decât de lampa cu abajur aşezată pe masă.

— Trebuie să fiţi foarte obosit, maestre, după această zi istovitoare? N-aţi dori să mă retrag?

— Nu, fetiţo! răspunse avocatul fără să deschidă ochii. Mai rămâi puţin: prezenţa dumitale mi-e plăcută după febra de la Curtea cu juri. Şi dacă n-ai fi alături de mine în aceste clipe, m-aş simţi cam singur!

— O, maestre, dac-aţi şti cât de admirabil aţi fost! Nu numai că l-aţi salvat pe Jacques de la moarte, dar l-aţi şi umanizat. Din bruta care părea, l-aţi făcut o făptură emoţionantă, sensibilă…

— Cu atât mai bine! Cel puţin pe dumneata nu te-a decepţionat pledoaria mea. Am simţit că toţi ceilalţi erau supăraţi pe mine… începând cu clientul meu, care cred c-ar fi preferat să fie condamnat pentru o crimă pe care nu o săvârşise, decât să afle că soţia i-a fost necredincioasă!

— Dac-aţi fi văzut, maestre, cu câtă pasiune v-a urmărit sala azi după-amiază, timp de trei ore! Toată lumea aştepta cu gura căscată fiecare vorbă a dumneavoastră: nici nu mai eraţi avocatul apărării, întruchipaţi întreaga justiţie, fiind rând pe rând detectiv, judecător de instrucţie, apărător şi acuzator!

— De fapt am fost un fel de „Fregoli” al Palatului…

— Şi acum, maestre, ce se va întâmpla?

— Lucruri foarte simple, fetiţo. Adevăratul ucigaş, arestat chiar în instanţă după pledoaria mea, va fi cu siguranţă ghilotinat: în felul acesta excelentul Berthier va fi satisfăcut… Din moment ce a pus mâna pe un cap, puţin îi pasă dacă e a lui Jacques sau al lui Henri.

— Şi soţia asasinului?

— Frumoasa Phylis? Nu-ţi face griji pentru ea! La ora asta trebuie să fie în vreun local de noapte pe Broadway, fără să ştie bine dacă trebuie să se îmbete spre a-şi îneca necazul că a pierdut un amant bogat, sau să sărbătorească bucuria de a fi scăpat de un soţ pe care îl dispreţuia.

— De ce nu l-au eliberat numaidecât pe bietul Jacques? A suferit doar atâta!

— O să mai doarmă şi noaptea asta la închisoare. Justiţia, copila mea, e o cucoană bătrână şi susceptibilă. E teribil de ofensată că a fost făcută niţel de ocară de un orb, care a silit-o să confunde iepurele cu scripca. Dar fii pe pace: în mai puţin de trei zile Jacques Vauthier îşi va regăsi soţia…

— S-o regăsească? Sper că n-o s-o mai primească în casă!

— N-o să aibă încotro, fetiţo… Ce s-ar face fără ea? Şi cum e un flăcău foarte inteligent, trebuie să fi înţeles că greşeala trecătoare a Solangei a fost un simplu fleac în comparaţie cu devotamentul pe care i l-a arătat încă de pe timpul copilăriei sale. Nu mi-l mai pot închipui pe Jacques fără Solange, după cum nu mi-o mai pot închipui pe Solange fără Jacques…

— Ar fi monstruos! răspunse Daniela cu patimă. O femeie rece, egoistă, nedemnă de dragostea pe care i-a purtat-o acest om excepţional… Ar fi monstruos, într-adevăr!

Deliot o privi surprins:

— Ce te-a apucat, fetiţo?

Ea roşi foarte tulburată, străduindu-se totuşi să surâdă:

— Dar… nimic… Sau, cel puţin, nimic altceva decât emoţia de a vă fi ascultat de-a lungul apărării. Şi dumneavoastră, maestre, ce veţi face acum?

— Eu? Voi încerca să dorm la fel de bine ca dumneata, micuţă Daniela, în speranţa că visurile n-or să-mi fie tulburate de surdo-muţi, senatori americani, orbi, fraţi ai Ordinului Sfântul Gabriel, medici legişti şi fete de pe Broadway!

— Noapte bună, maestre!

Tânăra, ajunsă în dreptul uşii, se întoarse şi spuse după o uşoară ezitare:

— Iertaţi-mă, maestre, dar înaintea plecării, aş vrea să vă cer lămuriri asupra unui amănunt care mă intrigă.

— Vorbeşte.

— Iată: am înţeles destul de bine mobilul şi dedesubturile

crimei. Expunerea dumneavoastră în faţa Curţii a fost destul de limpede… Cu toate acestea încă nu-mi pot explica în ce fel aţi putut descoperi misterul acelei eşarfe verzi pe care Vauthier a zvârlit-o în mare, el fiind la urma urmei singurul care putea să ştie că se afla în cabină? Şi, totuşi, era un element esenţial… într-adevăr, dacă Vauthier nu ar fi găsit în preajma cadavrului acea eşarfă impregnată cu parfumul Solangei, pe care îl cunoştea perfect, el n-ar fi avut proba materială a vinovăţiei soţiei sale… Şi-ar fi închipuit, desigur, că altă persoană necunoscută lui l-a putut ucide pe John Bell. Iar în acest caz nu ar fi avut nici un motiv să se acuze de această crimă! N-ar fi existat aşadar nici o afacere Vauthier, ci pur şi simplu asasinarea unui american de către un X oarecare… şi nici decanul nu v-ar fi numit apărător din oficiu!

— Ai perfectă dreptate, drăguţa mea; numai că acea faimoasă eşarfă a existat într-adevăr! Cum de m-am gândit la eşarfă? Pe legea mea, destul de simplu… Aş spune aproape: copilăreşte… îţi aminteşti că prima mea întâlnire cu Solange a avut loc în urma unei chemări telefonice din partea ei şi asta s-a petrecut într-o anume dimineaţă către ceasurile unsprezece, pe aleea principală a grădinii Bagatelle?

— Într-adevăr, maestre.

— Trebuie să-ţi dai seama că, în pofida miopiei mele, am studiat-o pe tânăra femeie din cap până-n picioare în timpul acelei prime întrevederi. Două detalii m-au izbit într-un mod ciudat: parfumul ei aparte şi eşarfa gri, pe care o purta înfăşurată în jurul gâtului… Mi-am dat seama pe dată că mai ales eşarfa era impregnată de acel parfum şi, automat, asta mi-a readus în memorie un paragraf din romanul *Izolatul,* pe care tocmai îl terminasem în ajun. În acel paragraf autorul – adică Vauthier – scria cam aşa când o zugrăvea pe soţia eroului său, surdo-mut şi orb ca şi el: *„Ea purta adeseori, înfăşurată în jurul gâtului, o eşarfă de mătase verde, pe care avea grijă să o parfumeze… Era la dânsa un semn de tandreţe pentru soţul ei căruia îi plăcea, fără ca s-o fi văzut vreodată, culoarea verde. De fiecare dată când aspira parfumul impregnat în eşarfa de mătase el se gândea la verde, îl vedea într-un fel al său…”* Creierul meu a făcut numaidecât o apropiere între perechea Vauthier şi eroii principali ai romanului… şi am dedus că autorul cărţii trebuie să fi îndrăgit şi el, la rândul lui, eşarfa parfumată pe care o purta soţia! După care m-am gândit la cu totul altceva. N-am considerat nici măcar necesar să împărtăşesc interlocutoarei mele, căreia aveam să-i pun o sumedenie de alte întrebări mult mai importante, aceste reflecţii pur personale.

Au trecut alte trei zile până să am o nouă întrevedere cu Solange Vauthier, de data asta chiar aici, în acest cabinet. De îndată ce a intrat, am fost izbit de parfumul ei, mereu acelaşi, şi vederea mi-a fost atrasă de eşarfa gri de mătase, pe care o purta peste taior. Am tras

concluzia că Solangei Vauthier îi plăcea în mod deosebit această eşarfă de mătase gri, în afară de cazul că luase obiceiul să o poarte numai spre a face plăcere soţului ei, întocmai ca eroina romanului. Dar atunci, de ce eşarfa era gri şi nu verde? Împins mai mult de curiozitate decât de îndatoririle profesionale, i-am spus că-mi place foarte mult parfumul ei. Ea mi-a răspuns cu melancolie că şi soţului ei îi place la fel de mult. Cum ştiam ce rol de seamă joacă mirosul în viaţa infirmului, am conchis – încă o dată şi numai pentru mine – că Vauthier nu se putea dispensa de acest parfum, care-l făcea să simtă prezenţa soţiei sale. N-am mai ezitat: am întrebat-o pe tânăra femeie: „Soţul dumneavoastră ştie că această eşarfă este gri?” Ea mi-a mărturisit cu sinceritate: „Nu, din fericire soţul meu a crezut întotdeauna că e verde! Fiindcă, nu ştiu de ce, dar adoră verdele. În imaginaţia lui culoarea aceasta e sinonimă cu prospeţimea…”

Cum păream intrigat, adăugă arătând mătasea cenuşie: „Această eşarfă îşi are mica ei istorioară… închipuiţi-vă că aveam de foarte multă vreme o eşarfă identică, doar că era verde… Mi-o cumpărase Jacques în Statele Unite. Ţinea mult la ea, mai mult decât mine, fără îndoială! Îi plăcea să ştie că port această eşarfă, adeseori o pipăia şi o mângâia cu voluptate… Din nefericire, la numai câteva ore după ce *De Grasse* părăsise portul New York, am observat că pierdusem eşarfa. Am căutat-o peste tot, amintindu-mi că o aveam la mine când m-am urcat pe vapor. Foarte necăjită şi temându-mă ea Jacques să nu acorde o prea mare importanţă acestei dispariţii, sau să vadă în pierderea ei – care nu avea de altfel nimic tragic în sine – un semn rău, m-am dus – fără să ştie el – la unul dintre magazinele de pe bord să cumpăr repede o eşarfă identică… Nu am găsit decât una: cea pe care o port acum. La pipăit, ţesătura mătăsii era la fel: culoarea, după cum puteţi constate şi dumneavoastră, e gri… M-am gândit că, în definitiv, Jacques n-o s-o vadă niciodată; ceea ce avea importanţă era să semene la pipăit. Am cumpărat eşarfa, am dus-o în cabină şi am vaporizat-o cu parfumul meu obişnuit. A fost o minciună pioasă: el n-a observat nimic…”

I-am răspuns Solangei Vauthier că aş fi procedat la fel în locul ei şi am schimbat vorba. În clipa aceea eram departe de gândul că toată cheia enigmei era povestea cu eşarfa care, Doamne sfinte! nu mi s-a părut decât o întâmplare fără importanţă în desfăşurarea acţiunii. Am mai chibzuit câteva zile şi am întreprins călătoria la Sanac. Am făcut apoi vizite peste vizite clientului meu, în închisoare, însoţit de interpret… Şi am revăzut a treia oară pe soţia lui: purta mereu faimoasa eşarfă parfumată, care izbuti să mă fascineze! Deveni pentru mine o adevărată obsesie; încetul cu încetul, creierul meu a descoperit substratul crimei… Această crimă purta în mod cert o semnătură: „Vauthier”, datorită amprentelor sale răspândite mai peste tot: doar că

erau prea multe! Atunci, dacă Vauthier nu era adevăratul ucigaş şi se acuza totuşi de crimă, n-o făcea decât pentru a-l salva pe veritabilul asasin pe care-l cunoştea… Pe cine ar fi avut Vauthier interesul să-l salveze? Pentru cine ar face un om asemenea sacrificiu? Singura persoană care intra în discuţie putea fi numai soţia lui, frumoasa şi blânda Solange… Aşadar Solange îl ucisese pe John Bell, iar Vauthier găsise dovada… Ce dovadă? La naiba, eşarfa verde! eşarfa-amuletă pe care Solange o pierduse pesemne în cabina americanului şi degetele lui Vauthier au pipăit-o… eşarfa impregnată cu parfumul ei…

Atunci mi-am mai pus o nouă întrebare înspăimântătoare de data asta: de ce să-l fi ucis Solange pe Bell? Ca să se debaraseze de el?… Exista deci o legătură secretă între Solange şi tânărul american… Să fi ucis ea singură, sau s-a folosit de ajutorul unui complice? John Bell era robust… Ucigaşul său putea fi o făptură atât de plăpândă? Părea îndoielnic… Dar dacă – şi abia atunci, micuţa mea Daniela, s-a făcut lumină în mintea mea – asasinul ar fi fost necunoscut Solangei şi ar fi duşmănit-o atât pe ea cât şi pe John Bell? În acest caz, cea mai bună soluţie pentru criminal ca să-i distrugă pe amândoi era să-l omoare pe american, lăsând să se creadă că Solange este ucigaşa lui: pentru asta era suficient să lase o dovadă a prezenţei tinerei femei în momentul crimei… La fel de bine ca şi mine, asasinul n-a putut să nu observe la gâtul Solangei eşarfa parfumată… Nu-i rămânea decât să i-o fure: ceea ce a şi făcut… Cunoşti urmarea.

Doar că mă aflam în continuare în domeniul ipotezelor: trebuia să capăt dovada că Vauthier descoperise într-adevăr eşarfa verde a soţiei lângă corpul neînsufleţit al lui John Bell. De aceea am sfătuit-o pe Solange, în ajunul deschiderii procesului, să se prezinte la bară cu eşarfa gri în jurul gâtului. Planul meu era precis: voi aranja lucrurile în aşa fel încât, la un moment dat, Solange să se afle lângă boxa acuzatului, destul de aproape de el încât să-i poată simţi parfumul… Vom vedea atunci cum o să reacţioneze. Ai văzut cu ochii dumitale reacţia lui… A făcut tot ce a putut ca să smulgă eşarfa de la gâtul soţiei sale – eşarfă pe care o credea verde… această probă teribilă a vinovăţiei Solangei – gest care a umplut de stupoare asistenţa: Jacques nu înţelegea cum mai există această eşarfă, după ce avusese grija s-o facă să dispară chiar în timpul când camufla crima: Şi iată lămurit, Daniela, întregul mister al eşarfei…

— Iertaţi-mă, maestre, dar nu mi-aţi spus cum aţi ghicit că Vauthier s-a debarasat de această eşarfă care-l deranja?

— Aici, pe cuvântul meu, am intrat în pielea personajului: ce aş fi făcut dacă m-aş fi aflat în cabină în locul lui Vauthier, descoperind în apropierea cadavrului un obiect cunoscut care aparţinea soţiei mele, pe care vroiam s-o salvez cu orice preţ? L-aş fi zvârlit pur şi simplu în mare, prin hublou, în acelaşi timp cu arma crimei. Nu ştiu,

n-am văzut şi dispărea orice urmă!… Noapte bună, fetiţo! Nu te mai gândi la toate astea: ai avea coşmaruri inutile…

Daniela îl asculta cu un aer puţin rătăcit, de parcă nu izbutea să se smulgă de la scena din cabină, în care un bărbat, din dragoste, se acuza în mod fals de crimă… Se îndreptă spre uşă ca un automat. În clipa când tânăra fată era pe punctul să iasă, Victor Deliot, care nu-şi părăsise fotoliul încăpător, o rechemă spunând:

— Fetiţo!

Pronunţase acest cuvânt cu atâta blândeţe, încât ea se întoarse uimită.

— Vino! Vino! o îndemnă bătrânul. Apropie-te un pic să te văd mai de aproape…

Îl ascultă. Bătrânul îşi pusese pe nas veşnicii săi ochelari. Măsură în tăcere pe tânăra sa elevă:

— Nu-mi place mutra boţită pe care o ai în clipa asta… şi nici privirea dumitale! Ce se întâmplă?

— Dar… nimic, maestre! răspunse ea în grabă.

— Serios? Atunci de ce ţi-s ochii plini de lacrimi?

— Vă asigur că…

Nu mai avu tăria să-şi termine fraza. Izbucni în hohotelor de plâns şi-şi ascunse obrazul, lipindu-se de braţul fotoliului.

— Haide, haide! spuse Victor Deliot şi făcu un gest de care ea nu-l crezuse capabil până atunci: îi mângâia părul… Tonul lui morocănos se îndulcise pe când adăugă: crezi poate că n-am înţeles nimic? Că un urs bătrân ca mine e incapabil să ghicească sentimentele intime, stranii şi în acelaşi timp pure, care pot însufleţi inima fetiţei mele? Uită-te la mine… — o sili să-şi ridice capul – şi ascultă-mă: Jacques Vauthier, copilule, nu aparţine aceleiaşi lumi cu dumneata şi cu mine. Dumneata şi el aţi rămâne mereu străini unul pentru celălalt, în pofida a tot ce ai simţit în timp ce îl observai la proces. La început – pe nedrept – îţi făcea oroare. Apoi, puţin câte puţin, te-ai lăsat înduioşată… Toate astea, fetiţo, nu duc prea departe: în fond, nu-i decât un sentimentalism de midinetă cu inima prea duioasă… Nu-mi place că eşti aşa, Daniela! Dar ca să-ţi consacri viaţa unui surdo-mut, orb din naştere, cred că ar trebui să ai inima de cremene… Solange are o astfel de inimă… A putut avea o slăbiciune trecătoare, scuzabilă în fond: ştiu că n-o s-o mai aibă. Criza a trecut… Cât despre dumneata, să nu uiţi că dacă vrei să reuşeşti în profesia noastră, nu trebuie să te laşi niciodată înduioşată de vreunul dintre clienţi! Cu alte cuvinte, să nu faci ca mine! Vezi unde am ajuns: un bătrân avocat ratat! Haide, ridică-te, fetiţo, şi du-te acasă surâzând. Trebuie să ai curajul s-o faci, după ce te-au încercat chinurile inimii…

Vremea era încântătoare: aprilie îşi răspândise mugurii pe

ramurile bieţilor copaci ai Capitalei, vrăbiuţele reîncepeau să ciripească prin curţi şi pe prichiciurile ferestrelor şi Victor Deliot îşi arbora din nou canotiera lui de pai îngălbenită… După ritualul imuabil, bătrânul, după ce urcase scara principală a Palatului de Justiţie şi străbătuse Sala Paşilor Pierduţi, se îndreptă către garderoba avocaţilor. Înlocui străvechea lui pălărie de pai cu o tocă la fel de veche. Apoi roba îi acoperi iar hainele sale vechi. Servieta de piele, deformată, în care se găsea eterna *Gazeta Palatului,* îi completa silueta. Victor Deliot îşi reluase – în totul – obiceiurile…

La intrarea în Galeria Tocmelilor se ciocni cu decanul Musnier, care exclamă:

— Deliot! Iată un strigoi! Dar bine, omule, unde ai dispărut? E mai mult de cinci luni de când n-ai mai fost văzut în Palat! E simplu, nu? După triumful tău în procesul Vauthier…

— Să nu exagerăm… răspunse avocatul cu blândeţe.

— Cum aşa, dragă? Tot Palatul şi întreaga presă n-au făcut altceva decât să vorbească despre tine! De la o zi la alta ai devenit celebru şi, deodată… nici urmă de Victor Deliot. Marele Om a zburat… Ce ţi s-a întâmplat?

— Mie? Nimic… Am aşteptat acasă, răbdător şi sigur de mine, să mi se propună cazuri interesante.

— Şi… au venit?

— Nici unul! Oarecum, prevedeam aşa ceva… Eh, ce vrei? Aparţin unei şcoli învechite: acea şcoală pe care tinerii arivişti o hărţuiesc mereu. Şi nici prea monden nu sunt…

— Dar bine, omule! Trebuie să te zgâlţâie cineva! Ascultă: am tocmai un caz senzaţional să-ţi propun… E vorba de un mare mutilat care şi-a ucis nevasta…

— Hotărât lucru, ţii cu tot dinadinsul să faci din mine avocatul unei Curţi a Miracolelor! Nu, mulţumesc! Vezi tu: prefer să mă întorc la bunele şi vechile mele procese corecţionale…

— Eşti nebun?

— Poate… dacă nu sunt cumva înţelept!

— În sfârşit, eşti liber, evident, să procedezi cum îţi convine… Dar asta nu te poate împiedica totuşi să mă vezi din când în când! Am întotdeauna ţigări de foi bune…

— Ei, dacă apelezi la sentimente…

Victor Deliot schiţă un surâs în timp ce decanul se îndepărtă. Şi îşi reluă liniştit plimbarea prin Palat, trecând agale de la o grefă la alta, de la o secţie la cealaltă, spre a consulta avizierele care anunţau procesele aflate pe rol. Peste trei ceasuri, pierdut în mulţime, părăsea garderoba avocaţilor după ce dezbrăcase roba şi scoase toca, luând pălăria de pai. Aerul era plăcut şi călduţ: te îmbia la visare… Victor Deliot îşi reluă drumul spre casă, hoinărind pe cheiurile Grands-

Augustins, de-a lungul gheretelor de anticariat. Se oprea în faţa fiecărei tarabe în voia vântului, răsfoia câte o carte îngălbenită, îşi potrivea când şi când ochelarii spre a privi o stampă veche… În realitate, însă, nu vedea nimic… rămânea pierdut în visele sale care-l purtau departe, foarte departe, spre Institutul Sfântul Iosif din Sanac, a cărui nostalgie o păstra de când îl vizitase. Acolo, cel puţin, găseai adevărata pace şi uitai cu repeziciune toate socotelile şi patimile oamenilor.

Ajuns pe platforma scării apartamentului său din strada Saints-Perts, fu destul de mirat găsind pe cineva care-l aştepta: Yvon Rodelec. Un Yvon Rodelec în sutană neagră şi cu un jabou albastru, învârtind în mâinile-i butucănoase tricornul de parcă ar fi fost intimidat, un om cu privirea veşnic luminoasă ascunsă în spatele lentilelor groase dar, în acelaşi timp, un moşneag a cărui statură înaltă părea că se încovoiase şi mai mult…

— Ce surpriză plăcută! exclamă avocatul poftindu-şi vizitatorul în modestul apartament. Dacă m-aş fi aşteptat să vă văd în după-amiaza asta!… Revenind de la Palat, mă gândeam tocmai la dumneavoastră, la colaboratorii dumneavoastră din Sanac şi la elevii dumneavoastră…

— În primul rând trebuie să-mi cer scuze, scumpe maestre, spuse fratele Ordinului Sfântul Gabriel cu dulceaţă în glas, că n-am venit să vă mulţumesc mai curând pentru toate câte le-aţi făcut pentru micul meu Jacques… Dar n-am îndrăznit să vă revăd înainte ca totul să se fi terminat cu bine.

— A, da… adevăratul vinovat a fost pedepsit, iar nevinovatul achitat… Cum îi merge fostului meu client?

— Pesemne că trebuie să fiţi tare supărat că nici el şi, nici soţia lui n-au venit încă să vă arate recunoştinţa lor?

— E în firea lucrurilor, domnule Rodelec… Chiar şi dumneavoastră aţi învăţat de mult că adevărata recompensă nu stă în recunoştinţa oamenilor. Dar să nu mai vorbim de toate astea, vreţi? Să revenim la întrebarea mea: ce face Jacques?

— Bine. Chiar foarte bine… Pot să spun acum că pentru el începe o fericire nouă…

— Cu atât mai bine!

— Da, scopul principal al călătoriei mele la Paris, a fost să-l împac cu soţia lui căreia i-a iertat totul.

— M-am gândit întotdeauna, ca şi dumneavoastră că, în ciuda aparenţelor, aceste două fiinţe au fost create una pentru cealaltă. Oare nu duioşia este cel mai durabil element al unei mari iubiri?

— Am gândit întotdeauna aşa… şi sunt foarte fericit să vă pot anunţa c-am reuşit să-i hotărăsc pe Jacques şi pe Solange să revină la Sanac pentru câteva luni, care le va îngădui să se regăsească pe tăcute

într-o atmosferă care le-a fost prielnică… Mâine dimineaţa luăm toţi trei expresul de Limoges.

— Sunt încântat de toate câte mi le-aţi spus. Dar dumneavoastră, domnule Rodelec? Ce-ar fi să vorbim puţin şi despre dumneavoastră? Cum o mai duceţi?

— Îmbătrânesc, ca toată lumea. Deşi port ochelari, nu mai văd prea bine: îmi slăbeşte vederea… şi devin din ce în ce mai tare de urechi… Trebuie să recunoaşteţi că după ce am izbutit, de bine, de rău, să dau unor nefericiţi mijlocul să vadă fără ochi şi să audă fără auz, ar fi ciudat ca tocmai eu să ajung orb şi surd! Dar chiar dacă mi se va întâmpla asta, voi mulţumi bunului Dumnezeu a cărui voie va fi să pot înţelege şi eu o dată pentru totdeauna adevărata stare în care se găsesc scumpii mei elevi.

— N-o să vă schimbaţi niciodată, domnule Rodelec.

— Nici dumneavoastră, scumpe maestre!

— Nu-i oare privilegiul burlacilor bătrâni să semene puţin unii cu alţii?

— Cu toată imensa plăcere pe care o resimt când stau de vorbă cu dumneavoastră, mă văd totuşi nevoit să vă părăsesc, spuse Yvon Rodelec ridicându-se… Mai am de făcut o vizită…

— Pariez că e vorba despre un nou infirm, pe care intenţionaţi să-l luaţi cu dumneavoastră la Sanac!

— Hotărât lucru, maestre, simţul dumneavoastră psihologic nu poate da greş! Da, e vorba chiar despre un copil lovit şi el de o triplă infirmitate din naştere. Dar nu ştiu dacă voi putea lua copilul la Sanac, cu toată dorinţa mea fără margini de a nu părăsi această lume înainte de a educa şi pe cel de-al douăzecilea elev…

Rămas singur, Victor Deliot se adânci în fotoliu după ce-şi încălţă papucii şi se înfofoli în halatul decolorat. Cu toate că ţinea pleoapele închise, nu dormea. Revedea în gând întreaga afacere Vauthier cu nenumăraţii martori dintre care unii fuseseră odioşi iar alţii neîndemânatici dintr-un exces de bunăvoinţă, pe procurorul general certăreţ şi subtil, pe preşedintele calm şi înţelegător şi, în sfârşit, pe acuzat închistat în tăcerea lui… Îşi imagină apoi bizara călătorie de mâine, în acel compartiment al expresului pentru Limoges, în care se vor urca patru persoane: Jacques, Solange, Yvon Rodelec şi noul său pensionar… Avocatul cunoştea bine sufletul bătrânului pentru a şti că el nu va rezista imboldului de a educa o nouă inteligenţă, cu dorinţa tăinuită de a dibui o inimă… Patru personaje care vor ajunge în mica piaţetă din umila gară Sanac, peste câteva ore, pentru a regăsi un frate Dominic surâzător şi volubil, care le va istorisi ultimele cancanuri din ghereta sa de la poartă şi îi va însoţi la bătrâna haraba cu coviltir şi cu un cal, ce slujeşte atât

diferitelor curse în oraş, cât şi pentru aprovizionarea institutului. Un vehicul care seamănă cu omnibuzul unui hotel şi, în acelaşi timp, cu un tramcar cu bănci al cărui cal cenuşiu şi vânăt-rotat rivalizează în bătrâneţe cu Valentin, care cumulează slujbele de grădinar şi de vizitiu. Victor Deliot ştia, după ce fusese acolo, că fiecare ins din casa aceea îndeplinea mai multe funcţii: aşa încât nimeni nu avea vreme să se plictisească…

Şi tot în visul său vedea cum se urneşte vehiculul care te hurduca pe săturate, având pe capră, alături de Valentin, pe fratele Dominic împărţind o mie şi unu de saluturi către toţi cei pentru care acest echipaj vetust devenise familiar. Cine bănuia că înlăuntrul lui se afla cel de al douăzecilea mort-viu care îşi va întâlni fraţii de suferinţă, fără să aibă habar de ceea ce va fi pus să facă… al douăzecilea elev al lui Yvon Rodelec şezând alături de al nouăsprezecelea, Jacques Vauthier, care nu mai este o brută ci un om ca toţi ceilalţi, capabil să gândească la o fericire nouă…

Drumul între gară şi institut părea lung în vechea haraba: avocatul observase acest lucru în ziua când a fost condus la gară, după prima lui vizită pe care n-o va uita nicicând. Un drum care-i apărea nesfârşit unui om normal. Dar nici Vauthier cu chipul său înşelător, nici Solange atât de plăpândă, nici prea bunul Yvon Rodelec, nici noul pensionar amorf, nici fratele Dominic cel vorbăreţ şi nici umilul Valentin nu erau fiinţe normale. Ei constituiau şase personaje aparte într-un secol al vitezei, al progresului, al laşităţii şi al egoismului.

Victor Deliot vedea distinct cum harabaua se apropie de un portal înalt, deasupra căruia se poate citi, scris cu litere albe: INSTITUTUL REGIONAL DE SURDO-MUŢI ŞI ORBI. Zidurile care străjuiesc portalul de o parte şi de cealaltă par imense, asemănătoare celor ale unei închisori cu cărămizile roase de intemperii. Portalul se deschise şi harabaua trecu pragul cu un ultim efort. În timp ce porţile grele se închideau, lui Victor Deliot i se păru că aude bocănitul potcoavelor şi scârţâitul roţilor pe pietrişul din curtea interioară, apoi tăcerea se aşternu din nou: nu mai străbătea nici un zgomot de după zidurile înalte…

Noua brută mică trebuie să fie năucă, aşteptând ca bunul Duh necunoscut să-i aducă Lumină… Mâinile tinere şi blândei Solange vor veni în ajutorul celor zbârcite şi uzate ale lui Yvon Rodelec, spre a săvârşi o nouă minune. Şi s-ar putea chiar ca instinctul matern al tinerei femeii care încă nu s-a putut revărsa asupra unui prunc născut din trupul ei, să născocească altă păpuşă de cârpă asemănătoare Flanellei, capabilă să-i stabilească micului infirm o primă legătură cu viaţa!

—-----------------

Observații

[←1]

Membru al forţelor armate americane, în cel de al doilea război mondial.

Table of Contents